

BUNGE LA TANZANIA

MAJADILIANO YA BUNGE

MKUTANO WA NANE

Kikao cha Ishirini na Moja – Tarehe 11 Julai, 2007

(Mkutano Ulianza Saa Tatu Asubuhi)

D U A

Spika (Mhe. Samuel J. Sitta) Alisoma Dua

HATI ZILIZOWASILISHWA MEZANI

Hati zifuatazo ziliwasilishwa Mezani na:-

NAIBU WAZIRI WA MIUNDOMBINU (MHE. DR. MILTON M. MAHANGA): Hotuba ya Bajeti ya Waziri wa Miundombinu kwa Mwaka wa Fedha 2007/2008

MHE. MOHAMED H. MISSANGA - MWENYEKITI WA KAMATI YA MIUNDOMBINU: Taarifa ya Kamati ya Miundombinu kuhusu Utekelezaji wa Wizara ya Miundombinu kwa Mwaka wa Fedha Uliopita Pamoja na Maoni ya Kamati kuhusu Makadirio ya Matumizi ya Wizara hiyo kwa Mwaka 2007/2008

MHE. BAKARI SHAMIS FAKI - MSEMAJI MKUU WA KAMBI YA UPINZANI KWA WIZARA YA MIUNDOMBINU: Maoni ya Kambi ya Upinzani Kuhusu Utekelezaji wa Wizara ya Miundombinu kwa Mwaka wa Fedha Uliopita, Pamoja na Maoni ya Upinzani Kuhusu Makadirio ya Matumizi ya Wizara hiyo kwa Mwaka 2007/2008.

MASWALI NA MAJIBU

Na. 185

Zahanati ya Nyamilama Kuwa Kituo cha Afya

MHE. BUJIKU P. SAKILA aliuliza:-

Kwa kuwa, Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya Mwaka 2005 pamoja na mambo mengine mengi inalenga katika kuboresha huduma ya afya ili kupunguza vifo vya wananchi wa rika na jinsia zote kwa kuwasogezea huduma hiyo ikiwa bora karibu na makazi yao; na kwa kuwa, Halmashauri ya Wilaya ya Kwimba imekusudia kuipandisha hadhi Zahanati ya Nyamilama kuwa, Kituo cha Afya ili wananchi wanaokizunguka hususan wakazi wa Tarafa ya Nyamilama waweze kupata huduma hiyo kwa karibu na kwa ubora zaidi:-

- (a) Je, Serikali ina mpango gani wa kuiunga mkono Halmashauri hiyo kufikia azma yake hiyo kwa ufanisi na mapema zaidi?
- (b) Kwa kuifanya zahanati hiyo kuwa Kituo cha Afya. Je, Serikali itakuwa na mpango wa kuviwezesha vituo vya Mwamshimba na Nyamilama viweze kutoa huduma za upasuaji mdogo na kuongeza maji na damu kwa kuwa ni mahitaji ya watu wengi wanaovizunguka vituo hivyo?
- (c) Kwa kuwa, uwezo wa Halmashauri ya Kwimba kukamilisha zoezi la kuinua hadhi ya zahanati hiyo mapema ni mdogo iwapo msaada wa Serikali utachelewa?

Je. Serikali haioni kuwa, itakuwa busara zaidi kutoa gari moja la wagonjwa wanaohitaji huduma ya haraka katika Hospitali ya Wilaya iliyoko Ngudu wakitokea katika vituo hivyo vya afya viwili?

NAIBU WAZIRI, OFISI YA WAZIRI MKUU, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Mheshimiwa Waziri Mkuu, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Bujiku Phillip Sakila, Mbunge wa Kwimba, swali lake lenye sehemu a, b na c kama ifuatavyo:-

(a) Mheshimiwa Spika, nakubaliana na Mheshimiwa Mbunge kwamba, Serikali inalenga kuboresha huduma ya afya ili kupunguza vifo vya wananchi kwa kusogeza huduma bora karibu na makazi yao. Serikali itaunga mkono Halmashauri ya Wilaya ya Kwimba katika mipango yake mbalimbali ya kuboresha huduma za afya. Halmashauri ya Wilaya ya Kwimba imewahamasisha wananchi kujenga majengo ya ziada chini ya Mpango Maalum wa Kuboresha Afya ya Msingi, (MMAM) kwa kujenga kuta na kwamba Serikali itamalizia majengo hayo na kutoa dawa na watumishi. Uhamasishaji huo umefanyika mwezi Mei na Juni 2007.

Aidha, Ofisi yangu kupitia mradi wa Ukarabati wa Vituo vya Afya na Zahanati uliipatia Halmashauri ya Wilaya ya Kwimba shilingi 324,990,000/= kwa mwaka 2006/2007. Napenda kuishauri Halmashauri ya Wilaya ya Kwimba ianze kwanza kuongeza majengo ya Zahanati ya Nyamilama ili Serikali ione uwezekano wa kusaidia.

Mheshimiwa Spika, Kituo cha Afya kinatakiwa kujengwa kwa kuzingatia vigezo vifuatavyo:-

- (a) Idadi ya watu watakaohudumiwa katika Kituo husika (*catchment area*) iwe kati ya watu 10,000 mpaka 50,000
- (b) Wakazi wa eneo hilo waweze kupata huduma ndani ya kilomita 10 kutoka walipo hadi eneo la Kituo cha Afya
- (c) Kama kipo kikwazo cha Kijiografia kinachowafanya watu kupata huduma katika Kituo cha Afya kilicho karibu kwa sasa kama vile milima, mapori, mito isiyopitika na njia duni za usafiri

(b) Mheshimiwa Spika, zahanati ya Nyamilama itakapopandishwa hadhi kuwa Kituo cha Afya, ikitoa huduma kamili zinazotolewa na Kituo cha Afya ikiwa ni pamoja na upasuaji mdogo. Huduma ya kuongeza damu katika Kituo cha Mwamashimba na Nyamilama inahitaji maandalizi makubwa.

Hali ya fedha itakaporuhusu huduma hii inaweza kutolewa. Nawashauri wananchi kutumia huduma zilizopo katika Hospitali ya Wilaya ya Kwimba kwa sasa.

(c) Mheshimiwa Spika, Halmashauri ya Wilaya ya Kwimba ina Vituo vya Afya vitano (5) na ina gari moja la kubeba wagonjwa. Napenda kuishauri Halmashauri ya Wilaya ya Kwimba kuweka kwenye bajeti yake ya mwaka gharama za gari la kubeba wagonjwa. Serikali itaendelea kununua magari haya kwa awamu kulingana na uwezo wa kifedha.

MHE. GEORGE M. LUBELEJE: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi ili niweze kuuliza swali moja la nyongeza. Pamoja na majibu mazuri ya Mheshimiwa Naibu Waziri, Ofisi ya Waziri Mkuu (TAMISEMI) nina swali la nyongeza. Kwa kuwa tatizo kubwa la vituo vya afya ni upungufu wa watumishi hasa Madaktari Wasaidizi kama alivyojibu Mheshimiwa Naibu Waziri. Kama tutakuwa na Madaktari Wasaidizi katika vituo vya afya nina hakika kwamba upasuaji mdogo utafanyika badala ya kutembea mwendo mrefu kwenda Hospitali za Wilaya. Je, hawa wataalamu wa afya wataongezwa lini katika vituo vya afya na zahanati ikiwemo Wilaya ya Mpwapwa?

WAZIRI WA AFYA NA USTAWI WA JAMII: Mheshimiwa Spika, uhaba wa wafanyakazi na sio *Ma-clinical officers* peke yao ni mkubwa. Wafanyakazi tulionao katika vituo vyetu ni asilimia 32 tunaowahitaji. Kwa hiyo katika mpango mahsusi wa maendeleo ya afya ya msingi hili suala limefanyiwa mkakati na ningeomba Mheshimiwa Mbunge siku ya Jumanne tutatoa hotuba yetu ya bajeti haya masuala tutayaainisha vizuri zaidi.

MHE. RICHARD M. NDASSA: Mheshimiwa Spika, ahsante. Katika jibu la msingi la Mheshimiwa Waziri amesema kwamba Wilaya ya Kwimba tumepatiwa zaidi

ya shilingi 300 milioni kwa ajili ya ukarabati wa zahanati na vituo vya afya. Ningependa kujua fedha hizo zimepelekwa lini kwa sababu mpaka leo najua fedha hizi hazijaenda ni lini fedha hizo zimepelekwa?

NAIBU WAZIRI, OFISI YA WAZIRI MKUU, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA: Mheshimiwa Spika, fedha hizi za ukarabati wa vituo vya afya na zahanati zimepelekwa mwezi Juni, 2007 katika Wilaya 35 za Tanzania ikiwemo pamoja na Kwimba. Kinachongojewa sasa ni vituo vya afya gani viainishwe pamoja na zahanati gani ziainishwe ziletwe kwetu kwa ajili ya *approval* ili ukarabati huu uanze mara moja.

Na. 186

Zahanati ya Bungu Kufanywa Kituo cha Afya

MHE. PROF. IDRIS A. MTULIA(K.n.y. MHE. ABDUL J. MAROMBWA) aliuliza:-

Kwa kuwa, Zahanati ya Bungu inawahudumia wagonjwa kati ya 150 na 250 kila siku; na kwa kuwa, Zahanati hiyo ipo katika barabara kuu iendayo Mikoa ya Kusini; na kwa kuwa, Kata hiyo ya Bungu ina wakazi zaidi ya 30,000:-

- (a) Je, Serikali haioni kuwa kuna haja ya kuifanya zahanati hiyo kuwa Kituo cha Afya?
- (b) Je, kama jambo hilo litakubaliwa, ujenzi wake utanza lini?

NAIBU WAZIRI, OFISI YA WAZIRI MKUU, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Mheshimiwa Waziri Mkuu, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Abdul Jabir Marombwa, Mbunge wa Kibiti, lenye sehemu (a) na (b) kwa pamoja kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, lengo la kupandisha hadhi ya Zahanati na kuwa Kituo cha Afya ni kuboresha zaidi huduma za afya kwa jamii katika eneo husika kulingana na Sera ya Afya ya Mwaka 1990 ambayo kwa sasa inapitiwa upya. Kama nilivyomaliza kujibu swali la 185 la Mheshimiwa Bujiku Sakila, Mbunge wa Kwimba, jambo la msingi ni kuzingatia vigezo vinavyotakiwa kuwa Kituo cha Afya. Vigezo hivyo kama nilivyosema ni pamoja na idadi ya watu, eneo husika (*Catchment area*) pamoja na sababu za Kijiografia.

Mheshimiwa Spika, pamoja na vigezo tajwa hapo juu kupandishwa hadhi kwa zahanati kunategemea pia utayari wa wananchi wa eneo hilo kuchangia au kushiriki katika mkakati wa ujenzi wa kituo hicho. Kimsingi ili Zahanati iwe Kituo cha Afya ni

lazima iwe na jengo la wagonjwa wa nje kwa ajili ya huduma za kawaida, huduma kwa wajawazito na utawala. Pia ziwepo wodi mbili kwa ajili ya wanawake na wanaume, sehemu ya ufuaji, chumba cha maiti na tanuru la kuchomea taka. Kwa upande wa watumishi, Kituo cha Afya kinahitaji kuwa na watumishi wa kada mbalimbali wapatao 29.

Mheshimiwa Spika, Zahanati ya Bungu inahudumia watu 29,869. Idadi hii ya watu inatosha kabisa kuanzishwa Kituo cha Afya kama taratibu za Msingi zinazopaswa kufuatwa zitazingatiwa. Kwa kuanzia kwenye vikao vya Halmashauri ya Wilaya ya Rufiji pamoja na Mkoa.

Mheshimiwa Spika, kulingana na sera ya kupeleka madaraka kwa wananchi, miradi yote ya maendeleo inapaswa kuanzishwa na walengwa wenyewe kupitia vikao halali vya maamuzi ya mipango ya maendeleo. Mkakati wa Serikali ni kuendelea kuwahamasisha wakazi wa Kata husika ili suala hili liweze kupewa kipaumbele. Naomba kumshauri Mheshimiwa Mbunge ashirikiane na wananchi katika eneo husika ili waweze kuwa na utayari katika kuchangia na kuhakikisha kuwa Zahanati hiyo inapandishwa hadhi na kuwa Kituo cha Afya kwa misingi na taratibu nilizozieleza hapo juu.

MHE. PROF. IDRIS A. MTULIA: Mheshimiwa Spika, naomba kushukuru kwa majibu mazuri ya Mheshimiwa Naibu Waziri. Lakini ukiingia ndani ya hizi zahanati yako mambo mawili yamekuwa sasa ni ugonjwa mkubwa. La kwanza kuna upungufu mkubwa wa watumishi, la pili zahanati hizi mathalani Bungu yenyewe, Ikwiriri, Nyaminywili, Mkongo mpaka Mloka unaweza kwenda ukakosa hata *panadol*. Je, Serikali inawahakikishiaje wananchi wa Rufiji kwamba hizo dawa zitapatikana?

WAZIRI WA AFYA NA USTAWI WA JAMII: Mheshimiwa Spika, ahsante. Suala la uhaba wa wafanyakazi nimelizungumza hivi punde kwamba si katika vituo vya afya au *dispensary* za Rufiji peke yake ni nchi nzima. Ndiyo maana tumeweka mkakati ambao tutauandikia na tutataka Waheshimiwa Wabunge watusaidie katika kutekeleza hilo.

Kuhusu uhaba wa dawa ni kweli Bajeti haiwezi ikakidhi mahitaji, lakini mwaka hadi mwaka tunajaribu kuongeza kiasi cha dawa ambacho tunachopeleka katika vituo vyetu. Lakini ningependa pia sisi tusaidiane kwamba dawa zinaweza zikaisha mapema kuliko muda ambao tunatarajia kwa sababu ya matumizi mabaya. Kwa hiyo Kamati zetu za afya zikisimama kidete tunaweza tukapunguza suala hilo. Lakini vile vile tumeanza mtindo tunaita *indium system* ambao badala ya kupeleka hivi vifurushi vya dawa vinavyofanana kwa wingi wa dawa na idadi na aina ya dawa kila kituo, Mkuu wa kile kituo anaagiza dawa ambazo zinahitajika kufuatana na mazingira ya pale ili mradi asivuke kiasi cha fedha kilichotengwa. Hii imeanza katika baadhi ya mikoa na tunategemea kwamba inapofika mwisho wa mwaka huu tutakuwa tumefika kila mkoa.

Ahadi ya Ajira Milioni Moja

MHE. SHOKA KHAMIS JUMA aliuliza:-

Kwa kuwa, Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania alipokuwa kwenye Kampeni za Uchaguzi aliahidi kutoa ajira milioni moja kwa Watanzania; na kwa kuwa, muda wake unakwenda kwa kasi sana:-

Je, kwa kipindi ambacho kimekwishapita, Serikali imetoa ajira ngapi kwa vijana wa Tanzania?

NAIBU WAZIRI WA KAZI, AJIRA NA MAENDELEO YA VIJANA (MHE. JEREMIAH S. SUMARI) alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Mheshimiwa Waziri wa Kazi, Ajira na Maendeleo ya Vijana, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Shoka Khamis Juma, Mbunge wa Micheweni kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, ni kweli kwamba Ilani ya Uchaguzi ya CCM imeahidi kwamba Serikali itasimamia upatikanaji wa ajira milioni moja katika kipindi cha 2005 hadi 2010, yaani wastani wa ajira 200,000 zitapatikana kila mwaka. Katika mwaka wa kwanza wa utekelezaji wa Ilani ya Uchaguzi, yaani Januari Desemba 2006 jumla ya ajira mpya zilizoripotiwa ni 186,471; takwimu za ajira mpya hadi mwisho wa mwaka huu wa fedha (30 Juni, 2007) zitatolewa kwenye hotuba ya Bajeti ya Wizara yangu.

Mheshimiwa Spika, katika kuratibu zoezi la upatikanaji wa ajira mpya, Wizara imekamaliza maandalizi ya Mpango wa Taifa wa Kukuza Ajira. (*National Employment Creation Programme*). Katika kuandaa mpango huu, Wizara ilikusanya maoni kutoka kwa wadau wa sekta zote ili kubaini maeneo yatakayotoa ajira mwaka hadi mwaka, hadi 2010. Mpango huu ndio dira inayoonyesha kila mwaka, kila sekta itazalisha ajira ngapi.

Mheshimiwa Spika, tatizo kubwa katika zoezi hili na ambalo hivi sasa linafanyiwa kazi na Wizara yangu ni kuweka utaratibu madhubuti wa kubaini na kurekodi ajira mpya hasa katika sekta binafsi. Hivi sasa waajiri katika sekta binafsi wanatoa ajira bila kuzitolea taarifa ili zihesabiwe; vile vile utaratibu wa kupata takwimu za wananchi moja kwa moja wanaojijiri wenyewe mijini na vijijini, maana hizo nazo ni ajira.

Mheshimiwa Spika, hivyo napenda kutoa wito kwa Wizara mbalimbali, Mashirika ya Kiserikali na yasiyo ya Kiserikali, Viwanda, Makampuni binafsi, Serikali za Mitaa, NGOs, na watu binafsi wenye uwezo wa kutoa ajira waongeze jitihada za kuongeza ajira na kila ajira mpya inayopatikana itolewe taarifa Wizarani kwangu ili irekodiwe, ihesabiwe, na hatimaye itolewe taarifa kwa umma katika vipindi muafaka.

Mheshimiwa Spika, kwa kifupi, napenda wananchi wafahamu kwamba jukumu la kuzalisha ajira za aina zote mbili, yaani ajira ya kuajiriwa na ajira ya kujijiri mtu

mwenyewe, sio jukumu la Serikali pekee, bali ni jukumu la kila mmoja wetu. Serikali itaendelea kutekeleza jukumu lake la kila mmoja wetu. Serikali itaendelea kutekeleza jukumu lake la kuweka mazingira mazuri kuwezesha upatikanaji wa ajira mpya katika sekta mbalimbali na hasa katika sekta binafsi na pia kuwawezesha wananchi kujijajiri wenyewe. Lengo la kuzalisha ajira zaidi ya milioni moja ifikapo 2010 linawezekana. Kila mmoja wetu atimize wajibu wake. (*Makofi*)

MHE. SHOKA KHAMIS JUMA: Mheshimiwa Spika, ahsante kwa kunipa nafasi ya kuuliza maswali mawili ya nyongeza.

Swali la kwanza, je, katika ajira hizi ambazo tayari zimeshaajiriwa kuna ajira ngapi ambazo watu wameajiriwa katika ajira za Serikali? Yaani ajira rasmi sio zile za kumkopesha mtu akafanye mambo yake mwenyewe.

Swali la pili, kwa kuwa ajira milioni moja ni nyingi sana. Je, Serikali ya Awamu ya Nne ina mipango gani madhubuti ya kuhakikisha kuwa ajira hizi zitafanywa ifikapo mwaka 2010?

SPIKA: Ebu rudia swali lako

MHE. SHOKA KHAMIS JUMA: Mheshimiwa Spika, nimeuliza kuwa ni ajira ngapi katika hizi alizozitaja tayari zimeshaajiriwa, ni ajira ngapi ambazo zimeajiriwa ajira rasmi kwenye Serikali. Na nimetofautisha nasema sio za kujijajiri watu binafsi. Mimi nataka kujua zile za Serikali. Hilo ni swali la kwanza.

Halafu swali la pili, nimeuliza kwa kuwa hizi ajira milioni moja ni nyingi sana. Je, Serikali ya Awamu ya Nne ina mipango gani madhubuti ya kuhakikisha kuwa hizi ajira milioni moja zinapatikana ifikapo mwaka 2010. Hivyo ndivyo nilivyouliza.

NAIBU WAZIRI WA KAZI, AJIRA NA MAENDELEO YA VIJANA (MHE. JEREMIAH S. SUMARI): Mheshimiwa Spika, swali lake la kwanza ajira zilizopatikana kufikia tarehe 31 Desemba, 2006 kwanza Serikali Kuu zilitoa ajira 15,187. Ajira zilizopatikana kwenye Halmashauri zetu ni 3,934 na ajira kwenye Mashirika ya Umma ni 653. Jumla ya sekta hiyo ni ajira 19,774. Kwenye sekta binafsi rasmi ni ajira 45,105, kwenye sekta binafsi isiyo rasmi ni ajira 9,458. Sekta ya kilimo peke yake ni ajira 112,134. Jumla basi ni ajira 186,471.

Mheshimiwa Spika, napenda kusema kwamba ajira 186,471 ni asilimia 55 tu ya idadi ya ajira ambazo tulikuwa tunatarajiwa tutaarifiwe. Kwa hiyo bado kuna asilimia 45 ambayo tunasubiri na ambayo taarifa yake itatolewa kama nilivyosema kwenye jibu la msingi la Mheshimiwa Waziri wa Kazi, Ajira na Maendeleo ya Vijana katika bajeti ya Wizara. (*Makofi*)

Ajira milioni moja si nyingi kwa sababu kama na niliyosema kufikia tarehe 31 Desemba, 2007 pamoja na kwamba ni ajira 200,000 tulikuwa tunategemea sisi hesabu zetu zinatuuambia tunazo ajira 339,038. Kwa hili tuko vizuri.

MHE. HAMAD RASHID MOHAMED: Mheshimiwa Spika, ahsante sana. Swali moja la nyongeza. Kwa kuwa kipimo kizuri cha kuona kwamba ajira imeongezeka ni kuangalia wigo wa kodi. Kwa sababu wafanyakazi ndio wenye uhakika kabisa wa kulipa kodi. Na kwa kuwa wigo wa kodi haujaongezeka. Je, wanatumia vipimo gani vya kuhakikisha kwamba hizo ajira zipo kwa usahihi?

SPIKA: Sina hakika na mantiki ya hilo jambo.

NAIBU WAZIRI WA FEDHA (MHE. ABDISALAAM I. KHATIB): Mheshimiwa Spika, wakati Mheshimiwa Waziri wa Fedha anawasilisha Bajeti ya mwaka huu. Tumeleza kwamba kodi imeongezeka, na kodi iliyoongezeka ni ya *Income tax*. Kwa hivyo *Income tax* ndiyo kodi inayotozwa kutokana na ajira. Kwa hivyo hiyo ni mojawapo inaonyesha kwamba ajira imezidi. (*Makofi*)

Na. 188

Vituo vya Watoto Yatima na wenye Mazingira Magumu.

MHE. MARTHA MLATA (K.n.y. MHE. LUCY M. MAYENGA) aliuliza:-

Kwa kuwa, vituo vingi vya kulelea watoto yatima au wanaoishi katika mazingira magumu vimekuwa katika hali duni hasa kutokana na wengi wa waanzilishi kuvifungua kwa lengo la kujinufaisha wenyewe:-

- (a) Je, Serikali itachukua hatua gani kwa vituo vya aina hiyo?
- (b) Je, Serikali haioni kuwa, umefika wakati wafunguaji wa vituo hivyo kupewa masharti maalum kabla ya kuvifungua?

NAIBU WAZIRI WA AFYA NA USTAWI WA JAMII:- Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Afya na Ustawi wa Jamii, kabla ya kujibu swali la Mheshimiwa Lucy Mayenga, Mbunge wa Viti Maalum, napenda kutoa maelezo mafupi ya utangulizi kama ifuatayo:-

Mheshimiwa Spika, Wizara yangu inalo jukumu la kuratibu na kusimamia utoaji huduma kwa watoto yatima na walio katika mazingira hatarishi ndani ya makao. Huduma hii hutolewa kwa kuzingatia Sheria ya Makao ya Watoto Na. 4 ya mwaka 1968. Majukumu ya Wizara yangu katika huduma hii ni pamoja na:-

- (a) Kukagua Kituo kinachoombewa kufunguliwa na kujiridhisha kwamba huduma zinazotarajiwa kutolewa ikiwa ni pamoja na idadi na ubora wa watumishi vinakidhi matakwa ya sheria.
- (b) Kutoa leseni za uendeshaji wa makao hayo kama masharti yamezingatiwa.
- (c) Kutoa ushauri wa kitaalamu.

(d) Kufanya ukaguzi wa mara kwa mara ili kuhakikisha ubora wa huduma zitolewazo unaendelezwa.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo haya sasa napenda kujibu swali la Mheshimiwa Mbunge, lenye sehemu (a) na (b):-

(a) Kwanza nakubaliana na Mheshimiwa Mbunge kuwa baadhi ya waanzilishi wa makao ya kulelea watoto yatima au wale wanaoishi katika mazingira hatarishi huyafungua Makao hayo kwa lengo ya kujinufaisha wenyewe bila kuzingatia sheria na Kanuni zilizowekwa. Pale inapothibitika kuwa makao yamefunguliwa bila kuzingatia sheria na taratibu zilizopo, Wizara yangu huchukua hatua ya kuyafunga kwa mujibu wa Sheria ya Makao Na. 4 ya 1968. Aidha, kwa makao yaliyofunguliwa kisheria. Wizara yangu huendelea kutoa ushauri wa kitaalam ili kuhakikisha kuwa makao hayo yanatoa huduma kwa kiwango kinachokubalika.

(b) Moja ya masharti ya uendeshaji makao ya watoto yatima na walio katika mazingira hatarishi ni kuwa na leseni. Aidha, leseni hutolewa baada ya kuthibitisha kuwa mwendeshaji wa makao ametimiza masharti yafuatayo:-

(i) Awe na uwezo wa kudumu kutoa huduma kikamilifu bila kutegemea Serikali.

(ii) Awe na hati miliki ya eneo linaloendesha makao au kuwepo mkataba wa muda mrefu.

(iii) Makao yakaguliwe na Afisa wa Afya na kurithi mahitaji ya watoto kiafya na kimaendeleo.

(iv) Kuwe na watumishi wenye taaluma katika malezi ya watoto.

(v) Kama Makao yameanzishwa na shirika, ni lazima shirika hilo liwe limesajiliwa kisheria na katika katiba yao moja ya malengo yao iwe ni pamoja na kuanzisha makao ya watoto.

Mheshimiwa Spika, pamoja na Sheria na taratibu zilizopo Wizara yangu imeandaliwa mwongozo wa kitaifa wa uanzishaji na uendeshaji wa makao ambao umeainisha taratibu za uanzishaji na uendeshaji wa makao hayo. Ni matumaini yetu kuwa mwongozo huu utakuwa chombo kitakachoweza kuwabana wale wote ambao wanaanzisha makao bila kuzingatia taratibu zilizopo kisheria.

Mheshimiwa Spika, kupitia Bunge lako Tukufu napenda kutoa wito kwa wananchi wote wanaopenda kutoa huduma kwa watoto katika mfumo wa makao kufuata masharti yaliyowekwa ili kutoa huduma hiyo katika kiwango na ufanisi unaokubalika.

MHE. MARTHA M. MLATA: Mheshimiwa Spika, ahsante. Kwanza kabisa namshukuru Naibu Waziri kwa Majibu Mazuri aliyoyatoa lakini nitakuwa na maswali mawili madogo ya nyongeza.

Swali la kwanza, kwa kuwa Mheshimiwa Naibu Waziri amesema kwamba kuna baadhi ya vituo ambavyo vimekuwa havikidhi viwango ambavyo vinastahili kwa ajili ya kulelea watoto hawa na wao huchukua hatua ya kuvifunga. Je, wanapofunga vituo hivyo watoto hawa hupelekwa wapi?

Kwa kuwa watoto hawa wamekuwa kama wanapigwa danadana maana Wizara ya Ustawi wa Jamii pamoja ya Maendeleo ya Jamii, kote kote wamekuwa wakihusishwa. Je, ni lini sasa Serikali itaweka mkakati wa kuunda Idara maalum kwa ajili ya kushughulikia watoto hawa?

NAIBU WAZIRI WA AFYA NA USTAWI WA JAMII: Mheshimiwa Spika, katika wale ambao wameonekana kwamba hawakidhi mahitaji na inapoonekana kwamba ni wajibu kufunga huwa Serikali inawaarifu na kuweza kuona kwamba hawa watoto wanapelekwa aidha katika yale makambi ambayo yanahudumiwa na Serikali.

Lakini swali lake la pili, suala la kusema yatima na watoto wanaishi katika maisha hatarishi wanapigwa danadana kwa kuzingatia kwamba wanawajibika katika Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii na Wizara ya Maendeleo ya Jamii, naomba kutoa rai kwamba kwanza kabisa watoto yatima si watoto wanaostahili kukaa katika Makao wala katika haya makazi na wale watoto hatarishi.

Watoto yatima hawa ni watoto wetu sisi kama wanajamii. Naomba nitoe rai kwamba hakuna umuhimu wa kuwaanzishia Wizara yao tofauti, sisi wananchi na wanajamii tuhakikishe kwamba watoto wetu tunapokuwa tunawazaa na wale yatima ni jukumu letu sisi kama wazazi na sisi kama wanajamii. Haya Makao wanayopewa iwe ni sehemu ya mwisho kabisa ambayo imeshindikana.

Lakini kama tutakaa tutashirikiana pamoja kama jamii na Serikali nadhani kila mmoja wetu na hawa watoto yatima na wanaoishi katika mazingira hatarishi mimi nadhani nchi yetu inaweza ikawahudumia vizuri zaidi hata kule wanakokwenda. Kwanza wanakosa upendo wa jamii na vilevile wanakuwa ni wapweke na pengine wakati mwingine hawapati mahitaji maalum kama ambayo wangeweza kupewa wakiwa katika jamii.

MHE. SUSAN A. LYIMO: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa kunipa swali moja dogo la nyongeza. Kwa Mheshimiwa Naibu Waziri amekiri kwamba Wizara yake imekuwa inafunga vile vituo ambavyo vinaonekana havijatimiza masharti. Lakini pamoja na kufunga vituo hivyo. Je, wale wahusika wanaopewa adhabu gani zaidi kwa sababu kwa kweli wanakuwa wamewaharibia *future* wale watoto?

NAIBU WAZIRI WA AFYA NA USTAWI WA JAMII: Mheshimiwa Spika, nimesema kwamba huduma za kuwalewa watoto inazingatiwa katika Sheria ya Makao ya Watoto Na. 4 ya mwaka 1968 na vilevile wale wanaokiuka pia nao huwa wanashughulikia kutokana na sheria hii. Naamini kabisa kwamba wale wanaofungiwa watachukuliwa hatua kufuatana na Sheria zilizopo katika Sheria hii.

Tatizo la Umeme Nchini.

MHE. LUCY F. OWENYA aliuliza:-

Kwa kuwa, tatizo la umeme limekuwa ni kero kubwa kwa wananchi na hivyo kusababisha usumbufu na hasara kwa taifa ukiondoa mitambo ya dharura ya kuzalisha umeme ya *IPTL* na *SONGAS*:-

- (a) Je, kuna mitambo mingapi ya kuzalisha umeme nchini inayounganishwa kwenye *grid* ya Taifa?
- (b) Je, mitambo hiyo ina uwezo wa kuzalisha umeme kiasi gani katika *grid* ya taifa?
- (c) Kati ya mitambo hiyo ni mingapi inafanya kazi na ni kiasi gani kinahitajika kukarabati mitambo ambayo haifanyi kazi?

NAIBU WAZIRI WA NISHATI NA MADINI alijibu:-

Mheshimiwa Spika kwa Niaba ya Waziri wa Nishati na Madini naomba kujibu swali la Mheshimiwa Lucy Fidelis Owenya, Mbunge wa Viti Maalum, lenye sehemu (a),(b) na (c) kama ifuatavyo:-

(a) Mheshimiwa Spika, gridi ya umeme ya Taifa hupata umeme kutoka kwenye mitambo inayoendeshwa na vyanzo vitatu vya nishati ambavyo ni maji, gesi na mafuta. Mitambo ya kuzalisha umeme iko katika vituo mbalimbali na inatofuatiana kwa ukubwa na uwezo. Hapa nchini kuna mitambo 166 ya kuzalisha umeme iliyounganishwa kwenye gridi ya taifa ambapo mitambo 15 hutumia maji, mitambo 82 hutumia mafuta na mitambo 69 hutumia gesi.

Mheshimiwa Spika, mitambo yote inayotumia maji humilikiwa na *TANESCO* na iko kwenye vituo sita vya Kidatu, Mtera, Kihansi, Hale, *New Pangani Falls* na Nyumba ya Mungu. Kati ya mitambo inayotumia mafuta 22 inamilikiwa na *TANESCO* na iko katika vituo vya Mwanza, Ubungo, Mbeya, Dodoma na Tabora; mitambo 10 ni ya *IPTL* na ipo Dar es Salaam na mitambo 50 ni mali ya kampuni ya *Alstom* iliyoko Mwanza. Mitambo inayotumia gesi ni mitambo 6 ya *Songas*, Mitambo 44 ya *Aggreko* na mitambo 5 ya *Dowans* na yote iko Dar es Salaam.

(b) Mheshimiwa Spika, mitambo iliyounganishwa kwenye gridi ya umeme ya taifa ina uwezo wa kuzalisha megawati 114.01 za umeme. Hata hivyo kutokana na uchakavu wa mitambo inayomilikiwa na *TANESCO* na baadhi ya mitambo kutokufanya kazi mitambo inayofanya kazi inazalisha Megawati 997.7 tu kwa sasa.

(c) Mheshimiwa Spika, kuna jumla ya mitambo 19 ya *TANESCO* inayofanya kazi na mitambo 18 inayohitaji matengenezo ili iweze kufanya kazi. Kati ya mitambo inayohitaji

matengenezo mmoja ni wa maji ulioko Hale ambao takriban *Euro* milioni 2.5 zinahitajika kwa ajili ya matengenezo ya mtambo huo. Mitambo mingine ni ya mafuta katika vituo vya Ubungo (Mitambo 5), Mbeya (mitambo 4), Dodoma (mtambo 1) Mwanza (Mitambo 4) na Tabora (Mitambo 3) ambayo kwa ujuma inahitaji shilingi bilioni 18.312 kwa ajili ya matengenezo.

MHE. LUCY F. OWENYA: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa kunipa nafasi ya kuuliza swali dogo la nyongeza. Pamoja na majibu ya Mheshimiwa Naibu Waziri nina maswali yafuatayo:-

Kwa kuwa Serikali katika Bajeti mbili zilizopita na hata hii ya tatu imekuwa ikitenga fedha kwa ajili ya kubadilisha mitambo ya *IPTL*, ili iweze kutumia gesi, ningependa kujua ni mitambo mingapi imeshabadilishwa na kama bado ni kwanini na fedha zinatengwa?

Swali la Pili, Je, Serikali imefikia wapi katika kununua *IPTL* na kama bado ni nini kinachowakwaza?

WAZIRI WA NISHATI NA MADINI: Mheshimiwa Spika, *conversion* mitambo ya *IPTL* na ununuzi wa mitambo ya *IPTL* kwa kiwango kikubwa yote imeunganishwa lakini kwanza nitazungumzia juu ya *conversion IPTL*. *Conversion IPTL* inahitaji utaalum na ile mitambo ambayo ipo pale ilikuwa imewekwa na *Wattsilla* ilikuwa inabidi kuwasiliana nao kuona namna gani wanaweza kubadilisha ile mitambo iliyopo ili kuweka mitambo ya gesi.

Ninafurahi kukwambia kwamba *engineering design* imekwisha kamilika sasa hivi isipokuwa lililobaki ni kungoja ule mpango ambao unahusisha ununuzi wa Serikali kwa *IPTL* ili waweze kutekeleza swala hili; na inategemea kuchukua mwaka mmoja. Kwa hiyo, kama tutaweza kufanikiwa kuweza kukubaliana na wenye hisa wa *IPTL* hiyo kazi inaweza kuanza kufanyika kuanzia mwaka ujao.

MHE. MOHAMED HABIB MNYAA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru sana kwa kunipatia nafasi hii. Kwa kuwa katika hii mitambo inayozalisha umeme *Aggreko* na *Songas* wote wanatumia gesi asilia; na kwa kuwa hii gesi asilia inayozalishwa Songosongo ni mali ya *TPDC*; kwa kuwa *Songas* wao waliwekeza katika mashine na *pipes* kuleta hiyo gesi Dar es Salaam, ni kwanini gesi inayosafirishwa na *Songas* ni ghali kuliko ile inayozalishwa na *Aggreko*?

WAZIRI WA NISHATI NA MADINI: Mheshimiwa Spika, anavyosema gesi ya *Aggreko* ni bei ndogo kuliko ya *Songas* simwelewi. Lakini jibu lake ni kwamba mitambo ilipokuwa inajengwa kuna aina mbili ya mikataba. Kuna mikataba ambayo ipo kwenye *reserved gas* na kuna mikataba ambayo ni ya *extra gas*. Sasa *reserved gas* ni ile mitambo iliyokuwepo mwanzoni kabisa wakati huu mradi unabuniwa. Kwa hiyo, hawa walipewa *special price*.

Sasa kuna makampuni ambayo yalikuja kuongezeka baadaye kama ya *Aggreko* na mengine tunayaona. Haya yana bei tofuati kwa sababu yale ya mwanzoni yalikusika katika kufanya ule mradi uwe *viable* wakawekeana mikataba ndiyo mradi ukaanza. Sasa hawa wanaoingia wanakuwa na bei tofauti.

Na. 190

Huduma za Benki Jimbo la Bumbuli

MHE. WILLIAM H. SHELLUKINDO aliuliza:-

Kwa kuwa wananchi wa Kata kumi za Jimbo la Bumbuli kati ya Kata 12 wamejizatiti kuendeleza kilimo cha chai; na kwa kuwa wanapata malipo yao kila siku kumi na nne baada ya kufunga hesabu za kila mwezi na kwamba wanalipwa wastani wa shilingi milioni 60 mpaka milioni 80 wakati huo wa malipo:-

Je, ni lini huduma za Benki zitaanzishwa pale Bumbuli Makao Makuu ya Jimbo hilo ili fedha za wananchi za kila mwezi ziingizwe kwenye mazunguko wa kibenki?

NAIBU WAZIRI WA FEDHA (MHE. MUSTAFA H. MKULO) alijibu:-

Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa William Hezekia Shellukindo, Mbunge wa Bumbuli, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, kama nilivyosema wakati najibu swali Na. 70 la Mheshimiwa Dunstan Mkapa katika kikao cha nane cha Mkutano huu wa Bunge kwamba ni azma ya Serikali kujitua katika kuhusika moja kwa moja na biashara ikiwemo Mabenki na kuwezesha wananchi kuanzisha na kusimamia shughuli hizo wenyewe. Hivyo wananchi wa Jimbo la Bumbuli wanahimizwa kutumia fursa waliyonayo ya mapato yatokanayo na zao la Chai na mazingira mazuri ya uchumi endelevu yanawekwa na Serikali, kuungana pamoja na kuanzisha *Community Bank*. Naomba nichukue nafasi hii kulifahamisha Bunge lako Tukufu Serikali kwa kupitia Benki Kuu, imeweka Sheria na Taratibu za kusaidia nguvu na juhudi za wananchi katika kuanzisha mabenki au taasisi za fedha katika maeneo yao zikiwemo Benki za Mikoa (*Regional Unit Banks*) na taasisi ndogo ndogo za kifedha (*Microfinance Companies*).

Serikali inayo sera ya Taifa inayolenga kuhamasisha uanzishwaji wa Mabenki kwa ajili ya wateja wadogo wadogo (*National Microfinance Policy*). Kupitia Sera hii Serikali imeweka miongozo na taratibu za kusimamia uanzishwaji na uendeshwaji wa Benki hizi. Pia Serikali kupitia Benki Kuu iko mbioni kutunga mwongozo utakaoweka taratibu za uanzishwaji na uendeshwaji na taasisi za fedha za wananchi zenye viwango vya chini zaidi. Taratibu hizo zinajulikana kama *Member Based Savings and Credit Associations (Licensing and Supervision) Regulations*. Sheria na Miongozo hii itaweka viwango nafuu vya mitaji (*Capital Requirements*) na gharama nafuu za maombi ya leseni (*application fees*) ili kuhamasisha wananchi katika maeneo mbalimbali kuungana pamoja na kuanzisha benki au taasisi za fedha katika maeneo yao. Hata hivyo napenda

kumjulisha Mheshimiwa William Shellukindo kwamba hivi sasa Banki kadhaa nchini na hasa *NBC, CRDB, NMB* na *Barclays Bank* wana mipango ya kuanzisha matawi ya Benki zao katika Wilaya kadhaa nchini. Nashauri Halmashauri ya Lushoto ipeleke maombi katika moja ya Benki hizo ili utafiti wa kina ufanyike na Benki hizo zikiridhika tawi linaweza likaanzishwa pale Bumbuli mapema iwezekanavyo:-

MHE. WILLIAM H. SHELLUKINDO: Nashukuru kwa kunipa nafasi ili niulize swali moja la nyongeza. Pamoja na maelekezo ya kisera ya Mheshimiwa Naibu Waziri nina wasiwasi kwa sababu kama *regulations* bado mpaka leo, zile fedha pale Bumbuli zinawekwa ndani tu. Lakini ningependa kushukuru kwamba wakati wanajiandaa kujibu swali hili *NMB* wamekuja Bumbuli mwezi uliopita na wamekuta kuna wananchi 2000 wapo tayari. Kuna wafanyakazi 600 wa Serikali pamoja na viwanda vya chai na wapo tayari kuweka fedha zao Benki. Kwa hiyo, namwomba Mheshimiwa Waziri awahimiza hawa *NMB* kwa kweli wafungue tawi. Hizo taratibu nyingine zitakuja baadaye lakini sasa hivi tunahitaji.

SPIKA: Ni ombi tu kwamba *NMB* wafungue tawi kwa hiyo hilo si swali mnaweza kulifikiria kwa wakati wenu. Tunahamia sasa Wizara ya Usalama wa Raia, swali linaulizwa na Mheshimiwa Hafidh Ali Tahir.

Na. 191

Fidia Kutokana na Ajali ya Gari

MHE. HAFIDH ALI TAHIR aliuliza:-

Kwa kuwa tarehe 25/10/2001 kwenye eneo la Mtoni Zanzibar ilitokea ajali iliyohusisha gari la mizigo namba ZNZ 11223 na gari la doria la Polisi namba STJ 1266 ambazo liliharibika kabisa na askari waliokuwa ndani ya gari hilo C.8598 Mkaze Abdallah B. 4892 Khamis Hassan pamoja na dereva wa gari hilo 804 Abdul Mutali Isaa waliumia sana na kupelekwa Dar es Salaam kwa matibabu; na kwa kuwa kesi Na. TAR 494 ya mwaka 2001 ilifunguliwa na kuzungumzwa na ikaamuliwa kuwa askari hao walipwe fidia:-

(a) Je, ni kiasi gani cha fedha ambacho askari nao walitakiwa kulipwa kwa mujibu wa hali ya maumivu ya kila mmoja?

(b) Je, ni kiasi gani cha fedha askari hao walitakiwa kulipwa kama fidia kwa kadhia hiyo?

(c) Kama bado hawajalipwa au wamelipwa nusu ya malipo hayo. Je, ni lini askari hao watalipwa malipo hayo kwani dereva wa lori la mizigo ameshapewa gari lake na askari wa doria bado hawajatimiziwa haki zao?

NAIBU WAZIRI WA USALAMA WA RAIA alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kabla ya kujibu swali la Mheshimiwa Hafidh Ali Tahir, Mbunge wa Dimani, kwa niaba ya Mheshimiwa Waziri wa Usalama wa Raia napenda

kutoa maelezo ya utangulizi. Awali ya yote napenda kufanya masahihisho ya namba za utambulisho za wahanga wa ajali ya gari la polisi iliyotokea tarehe 25/10/2001. Askari waliohusika na kuumia katika ajali hiyo ni: C. 8598 –CPL Mkaze Abdallah, E. 4892 – PC Khamis Hassan, na E.804 –PC Abdul Mutulia Issa. Kwa mujibu wa kifungu cha 3 (1)(b) cha sheria ya kutaarifu ajali na magonjwa yatokanayo na kazi sura 330 R:E. (Revised Edition) 2002 mwajiri anatakiwa kutoa taarifa ya ajali iliyotokana na kazi kwa Afisa wa Kazi wa eneo ambapo ajali hiyo imetokea. Taarifa hiyo hutolewa kwa kujaza fomu maalum zijulikanazo kama LDI 335. Mfanyakazi aliyeumia hupewa fomu nyingine zijulikanazo kama LDI 329 ili azipeleke kwa Daktari kwa ajali ya kukadiriwa kiwango cha maumivu na ulemavu alioupata kutokana na ajali. Baada ya Daktari kujaza fomu hizi mfanyakazi anapaswa kuzirejesha kwa Afisa wa kazi wa eneo lake. Kwa kutumia fomu iliyojazwa na Daktari Afisa wa Kazi hufanya makadirio ya malipo ya fidia. Baada ya maelezo hayo ya utangulizi kwa niaba ya Mheshimiwa Waziri wa Usalama wa Raia, napenda sasa kujibu swali la Mheshimiwa Hafidh Ali Tahir, Mbunge wa Dimani, lenye sehemu (a), (b) na (c) kama ifuatavyo:-

(a) Mheshimiwa Spika, kwa sasa Wizara haiwezi kufahamu ni kiasi gani cha fidia ambayo inastahili kulipwa kwa askari waliopata ajali huko Zanzibar, tarehe 25/10/2001 kutokana na maumivu walioyapata bila ya kupata fomu LDI. 329 kutoka mwa Afisa wa Kazi wa Mkoa, ambayo huainisha kiwango cha malipo anachostahili mhusika wa ajali hiyo.

(b) Mheshimiwa Spika, kama nilivyosema katika jibu (a) bila fomu LDI 329 huwezi kujua kiwango cha fidia kwa waliopata ajali. Hata hivyo kupitia sheria ya *The worker Compasation Act. Cap 263 (Revised Edition) 2002'* kiwango cha juu cha fidia kwa mwathirika wa ajali akiwa kazini ambaye yuko hai ni shilini 108,000/= na kwa aliyefariki katika ajali kima cha juu cha malipo ya fidia kwa warithi wake ni shilingi 83,000/-

(c) Mheshimiwa Spika, kwa kuwa askari hawa hawakuweza kukamilisha fomu zote wanazapaswa kuzijaza na kuzirejesha kwa Afisa wa Kazi kwa mujibu wa sheria, hivyo itakuwa ni vigumu kusema ni lini watapata malipo yao ya fidia. Hata hivyo wahusika hao watapata malipo yao ya fidia pale tu taratibu zote zinazotakiwa kufuatwa zitakapokuwa zimekamilika kama nilivyoilea katika maelezo yangu ya utangulizi.

MHE. HAFIDH ALI TAHIR: Mheshimiwa Spika, kwanza nimshukuru Mheshimiwa Naibu Waziri japokuwa swahiba wangu sitaki kusema analidanganya Bunge, lakini majibu aliyoyatoa yanarifanya niulize maswali mawili madogo kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, kwenye kesi hii imekwenda Mahakamani na ilivyokwenda Mahakamani Daktari pamoja na Afisa huyo aliyemzungumza alithibitisha kwamba suala hili limetokea na Mahakama ikatoa amri kwamba hawa walipwe. Fomu anazozitungumza Mheshimiwa Waziri zimejazwa. Sasa je, Mheshimiwa Waziri atakubaliana nami kwamba kuna haja ya kufuatilia zaidi suala hili na wahanga hao walipwe fidia yao kinyume na vile alivyoilea katika hili Bunge? Lakini swali la pili, Jeshi la Polisi limekuwa na tabia moja ambayo si nzuri, kuwalipa askari wenye vyeo vya

juu haraka iwezekanavyo na kuwaacha kuwalipa askari wenye vyeo vya chini kama inavyostahili katika sheria. Mheshimiwa Waziri anaweza kuliambia Bunge hili. Je, askari Simai Haji mwenye namba D. 9277 PC, aliyekuwa katika Idara ya Michezo ambaye amefariki tarehe 4/5/2000 na Askari Thabit Maisara aliyefariki mwaka huo huo atawalipa lini? Lakini atakubaliana nami kwamba SP Mohamed Mcheju, ambaye alifariki mwaka 2004 tayari ameshalipwa, atachukua hatua gani katika kutekeleza hayo? *(Makofi)*

NAIBU WAZIRI WA USALAMA WA RAIA: Mheshimiwa Spika, ni kweli Mahakama kule Zanzibar iliamua watu hawa walipwe fidia yao kwa mujibu wa taratibu zilizopo. Watu hawa wana aina mbili ya kupata fidia yao. Moja ni kwa kupitia bima lakini ya pili kama nilivyosema kwa Wizara ya Kazi Ajira na Vijana hulipa fedha kwa wale ambao waliathirika na ajali. Lakini fedha hii hulipwa baada ya kukamilishwa fomu zote. Wale waliojaza fomu ni LDI 335 hawakujaza hii LDI-329. Waziri ama Naibu Waziri hasa katika Wizara yetu hawezi kujua *file* ya kila Askari na matatizo yake ingekuwa ni vyema na busara Askari hawa kwa kuwa tumesema mara nyingi Wizara ya Usalama wa Raia ni mtetezi na kiungo cha Askari wetu. Hivyo ilikuwa ni wajibu wao kuyaleta malalamiko haya kwetu tukayafuatilia. Nia yetu ni kuondoa matatizo ya Askari. Kwa hiyo, kwa hili lililojitokeza baada ya kupata taarifa hizi tayari nimewasiliana na Wizara ya kazi na suala linakwenda vizuri na tayari nimemwamrisha Kamishna wa Polisi, Zanzibar kufuatilia kwa karibu suala hili ili watu hawa waweze kupata fidia zao. Ningependa nitoe wito sana kwamba unaweza kuchelewa kupata haki zako kama hufahamu taratibu zilizopo na kutokujua sheria si sababu ya kwamba usihukumawe. Swali lake la pili, kwamba Askari wa Vyeo vya juu wanapata haki zao haraka kuliko wa chini. Sasa hivi tunafanya maboresho makubwa ndani ya Jeshi la Polisi ili kuondoa malalamiko ya aina yote yanayojitokeza ndani ya Jeshi la Polisi. Nataka nimhakikishie Mheshimiwa Mbunge kwamba Askari Sumai Haji na Thabit Maisara nitalifuatilia kwa karibu suala hili ili tupate utatuzi na nitamwomba Mheshimiwa Mbunge aje atuone atuletee malalamiko haya na kuyapatia majibu. Lakini napenda kutoa wito kwa Askari kwamba Wizara hii ni yao walete malalamiko yao na ndiyo nia kubwa ya Rais kuunda Wizara hii kushughulikia matatizo ya Askari wetu. *(Makofi)*

Na. 192

Huduma kwa Wafungwa Magerezani

MHE. MHONGA S. RUHWANYA aliuliza:-

Kwa kuwa, maisha ya wafungwa Magerezani ni magumu sana licha ya kwamba, ni sehemu ya kufunzwa ili watakapotoka wawe watu wema katika jamii; na kwa kuwa huduma wanazopewa sio bora na wanaandamwa na maradhi hasa ya kuambukiza kama vile UKIMWI:-

(a) Je, ni vifaa gani vinavyotumika kwa ajili ya kuwanyolea wafungwa, na wanyoaji huzingatia vipi kanuni za afya kama vile kutotumia wembe mmoja kunyolea zaidi ya mfungwa mmoja?

(b) Je, kuna utaratibu wowote wa kununua vifaa hivyo au kila mfungwa anaenda na wembe wake?

(c) Je, ni hatua gani zinachukuliwa ili kuhakikisha kwamba ugonjwa wa UKIMWI hausambai ndani ya jela hasa kwa watoto wadogo waliochanganywa na watu wazima kutokana na uhaba wa jela za watoto ambazo zipo tatu tu nchi nzima, yaani moja vijana na tatu za watoto?

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kabla ya kujibu swali la Mheshimiwa Mhonga Said Ruhwanya, Mbunge wa Viti Maalum, napenda kutoa maelezo ya utangulizi yufuatayo:-

Mheshimiwa Spika, Serikali inajitahidi sana kila wakati kutoa huduma bora kwa wafungwa hasa kuhusiana na mahitaji muhimu ya chakula mavazi na malazi. Madai ya Mheshimiwa Mbunge kuwa wafungwa wanaandamwa na maradhi ya kuambukiza kama vile UKIMWI hayana ukweli wowote. Viwango vya maradhi magereza haviko tofauti na vilivyo katika jamii kwa kuwa katika kila gereza ipo huduma ya tiba kwa ajili ya wafungwa. Serikali ya Awamu ya Nne imedhamiria kuboresha mazingira ya magereza yote nchini na kuyafanya kuwa ya kibinadamu zaidi. Hili limedhihirishwa na Mheshimiwa Rais mwenyewe kwa kufanya ziara magerezani ili kujionea hali halisi ya magereza yetu na wahalifu waliomo.

Baada ya maelezo hayo ya utangulizi, sasa napenda kujibu swali la Mheshimiwa Mhonga Said Ruhwanya, Mbunge wa Viti Maalum, lenye sehemu (a), (b) na (c) kama ifuatavyo:-

(a) Mheshimiwa Spika, vifaa vinavyotumika kuwanyolea nywele wafungwa ni mikasi, nyembe, brashi, mafuta maalum ya kunyolea pamoja na sabuni. Aidha kwa kutambua kuwa upo uwezekano wa kuenea kwa magonjwa ya kuambukiza iwapo kanuni za afaya hazitofuatwa, elimu ya afya hutolewa kwa wafungwa na mahabusu mara kwa mara. Hali kadhalika, zoezi la kunyolea nywele husimamiwa na askari ili kudhibiti matumizi sahihi ya vifaa vitumikavyo:-

(b) Mheshimiwa Spika, kama ilivyo kwa huduma nyingine zitolewazo na Serikali kwa wafungwa magerezani vifaa vinavyotumika kunyolea wafungwa hununuliwa na Serikali sambamba na mahitaji mengine ya wafungwa kama vile nguo na madawa. Kutokana na utaratibu huo hakuna mfungwa anayeruhusiwa kujinunulia na kuwa na vifaa hivyo yeye binafsi akiwa gereza.

(c) Mheshimiwa Spika, hatua zinazochukuliwa na Serikali katika kuhakikisha kwamba ugonjwa wa UKIMWI hausambai ndani ya Magereza yetu hasa kwa mahabusu watoto ni zifuatazo:-

- Kutoa elimu kuhusu maambuki ya Virusi vya UKIMWI (VVU) kwa makundi yote ya wafungwa.

- Kutoa elimu kuhusu matumizi sahihi ya vifaa vitumikavyo kunyolea, kukata kucha na vifaa vingine vyenye ncha kali.

- Kuwatenga wafungwa na mahabusu wanawake na wanaume katika magereza tofauti na kutokuwaruhu aina yoyote ya ngono.

- Kuwatenga watoto mbali na magereza ya watu wazima.

- Kuwapima wafungwa na mahabusu kwa hiari yao kujua hali ya afya zao na kuwapa ushauri stahili wa nini cha kufanya.

- Kuwasisitizia wafungwa na mahabusu umuhimu wa kuzingatia mafundisho ya dini.

Mheshimiwa Spika, sambamba na juhudi hizo wafungwa na mahabusu hupata elimu kuhusu magonjwa ya kuambukizwa kupitia vipindi maalum vya habari katika *TV*, *Radio*, maandiko maalum katika Magazetini na Vitabu mbalimbali.

SPIKA: Hivi ni Wapinzani tu ndio wana ndugu zao wafungwa Jela, siyo! (*Kicheko*)

MHE. MHONGA S. RUHWANYA: Mheshimiwa Spika, ahsante kwa kunipa nafasi ya kuuliza maswali mawili madogo ya nyongeza. Majibu ya Mheshimiwa Naibu Waziri yanaonyesha kwamba hakuna maambukizi yoyote ya UKIMWI yanayoendelea katika Magereza; je, nikimletea ushahidi yuko tayari kubadilisha jibu lake hilo?

Swali la pili, kigezo cha Rais kutembelea Magereza, siyo kigezo kinachonyesha kwamba huduma zimekuwa bora, bali bajeti iliyopangwa ndiyo itakayoonyesha kwamba huduma ni bora; je, kiasi gani kimetengwa kwa ajili ya mapambano dhidi ya UKIMWI ndani ya Magereza yetu? (*Makofi*)

SPIKA: Yote mawili nayaona ni mapya kwa sababu yanatafuta takwimu ambazo zitahitaji swali mahususi. (*Makofi*)

MHE. DR. WILBROAD P. SLAA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kunipa nafasi niulize swali moja dogo la nyongeza.

Kwa kuwa katika maelezo yake ya awali Mheshimiwa Naibu Waziri ameeleza kwamba huduma za kiafya katika Magereza ni nzuri; na kwa kuwa Tume ya Haki za Binadamu inayoongozwa na Jaji Kisanga imepitia Magereza karibu yote na kutoa taarifa yake ya maandishi; na kwa kuwa katika taarifa ile inaonyesha wazi kwamba hali ya huduma za afya ni moja ya mambo yaliyo mabaya katika magereza yetu; je, Waziri anataka kusema ile taarifa siyo sahihi?

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, leo sijui vipi! Hata Mheshimiwa Dr. Slaa ni mtaalamu sana wa maswali ya nyongeza, lakini alilolifanya ni tofauti. Hoja iliyoko hapa ni vifaa vinavyotumiwa katika kuwanyoa Wafungwa.

Tume ya Kisanga ina mambo mengi sana ya haki za raia. Kwa hiyo, tumalizie sasa swali la Wizara ya Habari Utamaduni na Michezo, linaulizwa na Mheshimiwa Richard Ndasa. Hatuwezi kufikia lile swali la Kilimo lile la mwisho, hili sasa ndiyo la mwisho kwa leo. (*Makofi/Kicheko*)

Na. 193

Jina la Uwanja Mpya wa Michezo

MHE. RICHARD M. NDASSA aliuliza:-

Kwa kuwa Uwanja mpya wa Michezo ulitarajiwa kukamilika mwezi Aprili, mwaka 2007, lakini bado tunatafakari jina kwa ajili ya Uwanja huo ambao umejengwa umbali wa mita chache kutoka *National Stadium*; na kwa kuwa zipo shughuli mbalimbali za kihistoria zilizofanyika kwenye Uwanja huo kama vile Hayati Baba wa Taifa alipokea Hati ya Uhuru tarehe 9 Desemba, 1961 kutoka kwa Gavana wa Kiingereza (*Sir Richard Turnbull*), Rais wa Kwanza (Hayati Mwalimu Nyerere) aliapishwa kwenye Uwanja huo, na pia kitendo cha kuchanganya udongo kati ya Zanzibar na Tanganyika kama ishara ya Muungano wa Tanganyika na Zanzibar kilifanyika hapa tarehe 26/04/1964; na kwa kuwa mita chache kutoka Uwanja Mpya, kilijengwa kibanda cha kisasa ambamo mwili wa Hayati Baba wa Taifa uliwekwa na wananchi kutoa heshima zao za mwisho hapo; je, kwa sifa na vigezo hivyo; kwa nini Uwanja huo Mpya usiitwe Mwalimu Nyerere *Sports Complex*?

NAIBU WA ZIRI WA HABARI, UTAMADUNI NA MICHEZO – MHE. JOEL N. BENDERA alijibu:-

Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Richard Ndassa, Mbunge wa Sumve, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, napenda kukubaliana na hoja za kihistoria zilizotolewa na Mheshimiwa Ndassa. Hata hivyo, hoja hizo zinahusiana hasa na uwanja wa Taifa wa Zamani na siyo Uwanja mpya ambao kwa hivi sasa upo katika hatua za mwisho kukamilika. Pamoja na kukamilisha ujenzi huo, kazi inayoendelea kwa sasa ni mchakato wa kutafuta jina la Uwanja huo mpaya ambao kwa sasa unatumia jina la muda la mkataba ambalo ni *Tanzania National Main Stadium*. Jina hilo linatakiwa lidumu hadi mwisho wa kipindi cha mkakaba wa ujenzi ambacho ni miezi 12 baada ya Uwanja kukabidhiwa kwa Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

Mheshimiwa Spika, katika kipindi hicho cha miezi 12, mchakato mzima wa kupata jina la Uwanja huo utakuwa umekamilika baada ya kupata ridhaa ya Baraza la

Mawaziri. Wizara yangu imepokea maoni ya Mheshimiwa Richard Ndassa na itayafanyia kazi. Aidha, Serikali inatoa wito kwa wananchi kuendelea kutoa maoni mbali mbali juu ya jina la Uwanja huo Mpya wa Michezo.

MHE. RICHARD M. NDASSA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru. Naomba niulize maswali mawili ya nyongeza kama ifuatavyo:-

Kwa kuwa amesema ndani ya kipindi cha miezi 12 mchakato mzima utafanyika ili kupata jina, napenda niulize: Ni vigezo vipi vinavyotumika kutoa majina mapya kwa sababu historia ni biashara ndiyo hutumika. Najua jana Rais Museveni wa Uganda alitua Nishani kwa Marehemu Baba wa Taifa; je, ni vigezo gani vinavyotumika kuchagua jina?

La pili, mwaka 2010 Kombe la Dunia litafanyika Afrika Kusini; na bahari nzuri tuna viwanja viwili vikubwa, Uwanja wetu wa Dar es salaam pamoja na Uwanja wa CCM Kirumba, Mwanza; je, Serikali ina utaratibu gani wa kuvinadi Viwanja hivi ili viweze kutumika wakati Timu za nje zitakapokuja kuweka kambi wakati wa kwenda Afrika Kusini?

SPIKA: Swali la Kombe la Dunia si sahihi kama swali la nyongeza kwenye hili. Kwa hiyo, nitaruhusu tu swali la kwanza la nyongeza juu ya utaratibu wa kuenzi Uwanja ule.

NAIBU WAZIRI WA HABARI, UATAMADUNI NA MICHEZO – MHE. JOEL N. BENDERA: Mheshimiwa Spika, ni kweli kwamba Viwanja katika dunia kuna vigezo ambavyo vinatumika na nakubaliana naye kabisa na vigezo hivyo ni kama alivyosema, cha kwanza ni kigezo kinachotolewa kwa historia ya watu maarufu katika taifa au kimataifa. Kwa mfano, viwanja vyetu hapa nchini, vingi vimechukua majina ya Marais wastaafu, viongozi wa kisiasa, wafalme na watu wengine na mifano ni kama: Sheikh Amri Abeid ni kiongozi wa kisiasa, Sokoine *Stadium*, Mbeya, Ali Hassan Mwinyi, Tabora na Kambarage *Stadium* kule Shinyanga, na ipo mifano mingi ambayo baadae naweza nikamwonyesha kwa sababu nina mifano hapa ya viwanja 380 vya dunia nzima. Lakini pia kigezo kingine ni cha eneo la kihistoria. Unaweza kutoa jina la kiwanja kwa kutumia historia. Tuna mifano ya maeneo kama vile Maji Maji *Stadium*. Maji Maji ni historia ya vita iliyopita.

Mheshimiwa Spika, pia ukienda nchi za wenzetu, kuna viwanja vingi kama vya aina hiyo kama vile kule *Spain* kuna kiwanja ambacho kina jina la mtu wa kihistoria, kinaitwa *Vicent Stadium*, ni mtu maarufu sana pia kihistoria. Lakini, la tatu ni kwamba unaweza kutoa jina kwa shughuli ya kibiashara kwamba kiwanja kile kitumike kwa ajili ya kupata mapato zaidi. Kwa hiyo, utakuta kuna viwanja kama vile kule Uingereza kuna Kiwanja kinaitwa *Eremes Stadium* ambacho *Arsenal* ndio wanachezea pale. Pia kule *Japan* kuna kiwanja kinaitwa *Toyota Stadium*, kuna *Coca Cola Stadium*.

Hivi vyote ni kwa ajili ya kuvutia biashara na kusaidia uchumi. Lakini kigezo cha mwisho kabisa kinachotumiwa ni majina ya miji. Viwanja vingi duniani vinafuata Makao

Makuu ya Miji kama vile *Johannesburg Stadium* ama Abuja na maeneo mengine mengi. (Makofi)

MHE. DR. JOHN S. MALECELA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru sana kwa kunipa nafasi hii ya kuuliza swali la nyongeza. Baada ya majibu mazuri ya Mheshimiwa Naibu Waziri, Wizara itakuwa tayari kufikiria kwamba kile kiwanja ambapo Uwanja Mpya Umejengwa tuliuita Uwanja wa *Taifa (Nationa Stadium)*; na kwa kuwa kuna nchi nyingi hapa duniani ambapo Viwanja vyake vikubwa vinaitwa *National Stadium*; je, Wizara itakuwa tayari kufikiria katika hizo sababu ziliozotolewa pamoja na hili wazo ambalo nimelitoa? (Makofi)

NAIBU WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI NA MICHEZO: Mheshimiwa Spika, kama nilivyosema kwenye jibu langu la msingi kwamba suala hili na mchakato mzima kwa kuzingatia haya ambayo nimeyazungumza, hicho ni kigezo kimojawapo ambacho kitafikiwa, na ndio maana nimesema suala hili liko kwenye mchakato wa Baraza la Mawaziri. (Makofi)

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, muda wa maswali umepita kabisa na tumebakiza swali moja ambalo litaulizwa siku nyingine. Matangazo! Nikianza na wageni, niwafahamisha tu wale wageni ambao ni mara yao ya kwanza. Tuna kawaida ninapowatamka wageni, basi wanasimama ili Waheshimiwa Wabunge waweze kuwatambua.

Ninafurahi kumkaribisha tena Mheshimiwa Balozi Mustapha Salim Nyang'anyi, Mwenyekiti wa Bodi ya *Air Tanzania* ambaye amefuatana na Mtendaji Mkuu, yaani Mkurugenzi Mtendaji, Bw. David Mattaka na Rubani Mkuu, Bw. George Mazola. Kwa kuwa leo ni mambo ya miundombinu, basi wameona waje wasikilize maoni yenu moja kwa moja. Karibuni sana! Nawakumbusha tu bado sisi Watanzania tunalipenda sana Shirika letu la Ndege na tunaamini kwamba mtaliendeleza. (Makofi)

Waziri wa Mambo ya Ndani ya Nchi, Mheshimiwa Joseph Mungai anao wageni wake kutoka Marekani; Mmoja ni Binti yake, Mkemia Prisca Mungai Mshana na Mume wa Prisca Eng. Jerry Mshana. Hawa wanaishi kule Dallas Texas. Sasa sijui ndio matokeo ya *brain drain!* Lakini kwa kuwa wanakuja kuja, tuna imani kwamba baada ya kupata utaalamu na pia kupata mtaji, tunahitaji pia mitaji, watarudi nyumbani kuja kuendeleza ujasiriamali na kujenga uchumi. Karibuni sana *Jerry* na *Prisca* pamoja na watoto wenu Kala, Atu na Tuye. Tuye hayupo? Ah! amelala! Waheshimiwa Wabunge, ni dhahiri kipindi cha maswali hakikuchangamka sana! Karibuni sana! (Makofi/Kicheko)

Nafurahi kutangaza kuwepo kwa Madiwani wote 21 wa Wilaya ya Mwanga wakiongozwa na Mwenyekiti wao, Mheshimiwa Mamboleo Terry ambaye ni Diwani wa Lembeni. Karibuni sana Waheshimiwa Madiwani kutoka Wilaya ya Mwanga. Tunafurahi kuwaona mara kwa mara Waheshimiwa kwa sababu ninyi ni viungo muhimu sana kwa sisi Wabunge. Karibuni sana. (Makofi)

Tunaye pia Bw. Shahid Abbas Gulamali, Mtoto wa Marehemu Mbunge mwenzetu, Abbas Gulamali aliyekuwa Mbunge wa Kilombero. Bw. Shahid yule pale, nilipoonana naye jana aliniambia yeye hataki kufuata siasa, yeye anaendelea na biashara. Hii ni faraja kwa Mheshimiwa Ligallama kwa sababu... Karibu sana Shahid! (*Kicheko*)

Mheshimiwa Raynald Mrope anao wageni ambao ni mkewe, Mama Agness Mrope na Binti yao Bi. Jenipha Mrope. Karibuni sana! Vijana wetu wa *TAYOA* bado wapo wale 23, wanaweza kusimama tena ili Wabunge waweze kuwaona. Karibuni tena. Na kundi la pili la Walimu Wakuu wa Manispaa ya Morogoro, jana lilikuwa kundi la kwanza, leo kundi la pili. Karibuni sana! Waheshimiwa Wabunge tunapenda kuwapongeza ndugu zetu Walimu kwa kazi nzuri sana mnayofanya nchini ya kuelimisha taifa. Karibuni sana! (*Makofi*)

Mheshimiwa William Lukuvi, ana wageni wake ambao ni wanafunzi kutoka shule ya Sekondari ya Nyerere, Kijiji cha Mtera, Jimbo la Isimani. Vijana hao wanaongozwa na Mwalimu Mkuu, Bw. Msungu. Vijana wa Shule ya Sekondari ya Nyerere pamoja na Katibu wa Mkuu wa Mkoa, Bw. Hungu na Mwalimu Mkuu, Mr. Msungu. Karibuni sana! Tunatumaini na ninyi mnashiriki katika kulinda mazingira ya Bwawa letu muhimu lile la Mtera pamja na kusoma. Karibuni sana, tunashukuru! (*Makofi*)

Niseme tu kwa Serikali wasikie, sijui kuna utaratibu gani wa kutumia hili jina la Baba wa Taifa, maana inakuwa na urahisi wa shule nyingi tu kuitwa Nyerere, lakini viwanja, mambo makubwa ya kitaifa inakuwa vigumu. Lakini, pengine watatafakari! (*Makofi*)

Waheshimiwa Wabunge, taarifa sasa za vikao: Mheshimiwa Omary Kwaangw', Mwenyekiti wa Kamati ya Huduma za Jamii ameniomba nitangaze kwamba leo, saa 7.00 mchana katika ukumbi Na. 231, kutakuwa na kikao cha Kamati ya Huduma za Jamii.

Mheshimiwa William Kusila, Mwenyekiti wa Kamati ya Ulinzi na Usalama, ameniomba nitangaze kwamba wajumbe wote wa Kamati ya Bunge ya Ulinzi na Usalama leo saa 5.00 asubuhi wakutane chumba Na. 219.

Waheshimiwa Wajumbe wote wa Tume ya Huduma za Bunge, naomba tukutane saa 7.00 mchana katika Ukumbi wa Spika kwa ajili ya kikao cha dharura.

Nilipopitia majina ya wageni, naomba radhi, tunaye mgeni ambaye ni mwanaye Mheshimiwa Anna Kilango Malecela, Mbunge wa Same Mashariki, yuko hapa anaitwa Edward Nyange. Edward anasoma India, asomea shahada ya biashara. Tunakutakia mema katika masomo yako na utakaporudi, utusaidie kataika ujenzi wa taifa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Waziri wa Kazi, Ajira na Maendeleo ya Vijana, ameniomba nitoe tangazo la awali ili mjipange vyema. Tutakuwa na semina muhimu sana kuhusu suala la ukuzaji wa ajira nchini kwetu siku ya Jumamosi tarehe 14 Julai, 2007 saa tatu.

Leo tumezungumza zungumza hapa. Limeulizwa sana suala la ajira, basi wataalamu wanakuja kutuelimisha suala hilo na semina hii kutokana na uzito wake, itafunguliwa na Kiongozi wetu, Mheshimiwa Waziri Mkuu, saa tatu asubuhi siku ya Jumamosi tarehe 14, wote mnakaribishwa na itifaki yote ya semina kama hii imezingatiwa. *(Makofi)*

HOJA ZA SERIKALI

Makadirio ya Matumizi ya Serikali kwa Mwaka 2007/2008 – Wizara ya Miundombinu

WAZIRI WA MIUNDOMBINU:

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja kwamba kutokana na taarifa iliyowasilishwa mezani leo na Mwenyekiti wa Kamati ya Miundombinu kuhusu Wizara ya Miundombinu, Bunge lako Tukufu sasa lijadili na kukubali kupitisha Makadirio ya Matumizi ya Kawaida na ya Maendeleo ya Wizara ya Miundombinu kwa Mwaka wa Fedha 2007/2008.

Mheshimiwa Spika, hii ikiwa ni hotuba yangu ya kwanza tangu nilipohamishiwa Wizara ya Miundombinu mwezi Oktoba mwaka jana. Napenda kuchukua nafasi hii kumshukuru kwa namna ya pekee kabisa Mheshimiwa Rais Jakaya Mrisho Kikwete, kwa kuniamini na kuiteua kusimamia Sekta ya Miundombinu ambayo ni miongoni mwa sekta muhimu katika maendeleo ya nchi yetu. Naahidi kwamba nitajitahidi kwa uwezo wangu wote kuhakikisha kuwa nafanikisha malengo ya Wizara hii na ya Taifa kwa ujumla. Aidha, napenda kumpongeza na kumshukuru Waziri mwenzangu aliyenitangulia kuongoza Wizara hii, Mheshimiwa Basil Pesambili Mramba. Utendaji wake umenipa imani kubwa na kunionyesha njia ya jinsi ya kuongoza na kusimamia Wizara hii nyeti. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, napenda pia kuwapongeza Waheshimiwa Mawaziri wenzangu waliopewa nyadhifa za kuongoza Wizara mbalimbali katika Serikali hii ya Awamu ya Nne. Napenda kuchukua nafasi ya pekee kumpongeza kwa dhati Mheshimiwa Dr. Asha-Rose Migiro, shemeji yangu, aliyekuwa Waziri wa Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Kimataifa kwa kuteuliwa kuwa Naibu Katibu Mkuu wa Umoja wa Mataifa. Uteuzi huu umeleta heshima kubwa kwa Taifa letu na kuonyesha uwezo mkubwa alionao kiutendaji. Napenda kuungana na Waheshimiwa Wabunge wenzangu kumpongeza Mheshimiwa Mtutura Abdallah Mtutura, kwa kuchaguliwa kwa kura nyingi kuwa Mbunge wa Jimbo la Tunduru. Ushindi alioupata umeonyesha imani kubwa waliyonayo wananchi wa Jimbo la Tunduru kwa Chama Cha Mapinduzi na kwake pia. Aidha, nampongeza Mheshimiwa Florence Kyendesya, kwa kuteuliwa na Mheshimiwa Rais kujaza nafasi ya Bunge iliyoachwa wazi na Mheshimiwa Dr. Asha-Rose Migiro. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, napenda nichukue fursa hii kutoa pole kwako binafsi, Bunge lako Tukufu, Wananchi wa jimbo la Tunduru na familia ya marehemu Mheshimiwa Juma Jamaldin Akukweti, aliyekuwa Waziri wa Nchi Ofisi ya Waziri Mkuu (Bunge) na Mbunge wa Tunduru, aliyefariki mapema mwaka huu. Aidha, natoa pole kwa familia ya

marehemu Mheshimiwa Amina Chifupa Mpakanjia, aliyekuwa Mbunge wa Viti Maalum kupitia Umoja wa Vijana, CCM.

Vifo vya Wabunge hawa vimeleta majonzi na simanzi kubwa kwa Bunge na nchi yetu. Marehemu watakumbukwa kwa michango yao katika sekta zote na Taifa kwa ujumla. Mungu azilaze roho za marehemu hawa mahali pema peponi - Amina! Vilevile kwa masikitiko makubwa, natoa salamu za rambirambi kwa familia za Marehemu Hezron Ndonho, Steven Kazi na William Kasubi, watu ambao walikuwa karibu sana na mimi, ambao walikuwa wajumbe wa Bodi ya Nyanza *Coorporative Union* na Marehemu Sita Matagulu aliyekuwa Mwenyekiti wa Bodi ya Shinyanga *Cooperative Union*. Tunamwomba Mwenyezi Mungu aziweke roho za marehemu mahala pema peponi.

Mheshimiwa Spika, napenda pia kutoa pongezi kwa Waziri wa Mipango, Uchumi na Uwezesaji, Mheshimiwa Alhaji Dk. Juma Alifa Ngasongwa na Waziri wa Fedha, Mheshimiwa Zakia Hamdani Meghji, kwa hotuba za ujumla walizozitoa hapa Bungeni. Kwa ujumla hotuba hizo zimefafanua utekelezaji wa sera na malengo ya uchumi na fedha, uimarishaji wa huduma za kijamii na kutoa malengo ya mwaka 2007/2008. Aidha, napenda kumpongeza Waziri Mkuu, Mheshimiwa Edward Ngoyai Lowassa, kwa hotuba yake ambayo imefafanua kwa upeo mpana utekelezaji wa mipango na mikakati ya Serikali ya Chama cha Mapinduzi katika kipindi kijacho. Napenda kulihakikishia Bunge lako Tukufu kwamba, Wizara yangu itajitahidi kutekeleza wajibu wake katika kipindi cha mwaka wa fedha 2007/2008 kwa upeo huo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kabla ya kuwasilisha hoja yangu, napenda kuwapongeza na kuwashukuru waheshimiwa Mawaziri wenzangu walionitangulia kutoa hoja za Wizara zao hapa Bungeni. Hotuba zao zimefafanua vizuri utekelezaji wa mipango yao pamoja na malengo ya 2007/08. Aidha, napenda kuwashukuru Waheshimiwa Wabunge waliochangia kuhusu miundombinu ya reli na barabara kupitia hotuba ya Waziri Mkuu na Mawaziri walionitangulia. Maoni ya Wabunge hao yamesaidia kuboresha hotuba hii. Wizara yangu itazingatia mawazo yao kwa kadri itakavyowezekana.

Mheshimiwa Spika, napenda pia nitumie fursa hii kuishukuru kwa dhati Kamati ya Bunge ya Miundombinu chini ya Mwenyekiti wake Mheshimiwa Mohamed Hamisi Missanga, Mbunge wa Singida Kusini, kwa ushirikiano na ushauri waliotupa ambao umesaidia kwa kiasi kikubwa kuboresha utendaji wa Wizara hii. Aidha, naishukuru Kamati ya Bunge ya Miundombinu, kwa kupitia mpango na makisio ya Wizara ya Miundombinu kwa Mwaka wa Fedha 2007/2008 na kutoa ushauri na mapendekezo yaliyowezesha kuwasilisha hoja hii mbele ya Bunge lako Tukufu.

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha 2006/07, Wizara ilitekeleza majukumu yake ya msingi ikiwa ni pamoja na kubuni Sera, Mikakati programu za kisekta na usimamizi wa utekelezaji wake. Wizara na taasisi zilizo chini yake kwa kushirikiana na wadau wa sekta imeendelea kuhakikisha kuwa huduma za kisekta zinaimarishwa na zinaboreshwa kwa kuzingatia Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya mwaka 2005, Dira ya Taifa ya Maendeleo, MKUKUTA na Mkakati wa Kushirikiana na Wahisani nchini (*Joint*

Assistance Strategy for Tanzania - JAST). Aidha, Wizara imezingatia miongozo ya kanuni za kimataifa kama vile Malengo ya Milenia, Mikataba na makubaliano mbalimbali ya Kimataifa yanayohusu sekta zetu yakiwemo yale ya Shirika la Kimataifa linalosimamia Usafiri Baharini (*International Maritime Organisation- IMO*), Shirika la Kimataifa linalosimamia Usalama wa Anga (*International Civil Aviation Organisation- ICAO*), Shirika la Kimataifa la Hali ya Hewa (*World Meteorology Organisation-WMO*), Shirika la Kimataifa linalosimamia Masuala ya Simu (*International Telecommunications Union –ITU*), Jumuiya ya Kimataifa inayosimamia Masuala ya Posta (*Universal Postal Union -UPU*) pamoja na utekelezaji wa ahadi za viongozi wakuu wa Serikali.

Wizara imeendelea kutekeleza mikakati ya sera za kisékta zikiwemo zile za kipindi cha 2006/07. Wizara iliendelea na maandalizi ya Sera za kisékta. Sera hizo ni Sera ya Taifa ya Huduma za Hali ya Hewa, Sera ya Taifa ya Usalama Barabarani na Sera ya Majengo ya Serikali. Madhumuni ya Sera hizi ni kuboresha utoaji wa huduma za Sekta. Wizara imeendelea kutekeleza mikakati ya Sera za sekta zikiwemo Sera ya Mawasiliano ya Simu, Sera ya Posta, Sera ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano, Sera ya Taifa ya Uchukuzi na Sera ya Ujenzi. Wizara pia imeendelea kuandaa viashiria muhimu vya kisékta kwa ajili ya kupima utendaji wa sekta.

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha 2006/2007, Wizara kwa kushirikiana na Tume ya Rais ya Kurekebisha Mashirika ya Umma (*PSRC*) na wadau wengine imeendelea na zoezi la kurekebisha taasisi zilizo chini yake. Mchakato wa ukodishaji wa uendeshaji wa Shirika la Reli (*TRC*) umefikia hatua ya kukamilisha taratibu za makabidhiano na mkodishwaji ambaye ni Kampuni ya *RITES* ya India. Aidha, Serikali inaendelea na juhudi za kulirekebisha Shirika la Posta ili liweze kuboresha huduma zake na kujiendesha kwa misingi ya kibiashara. Mashirika mengine yanayofanyiwa marekebisho ni pamoja na Kampuni ya Huduma za Meli katika Maziwa (*MSCL*), Mamlaka ya Reli ya Tanzania na Zambia (*TAZARA*), Shirika la Usafiri Dar es Salaam (*UDA*) na Kampuni ya Kukodisha Mitambo (*PEHCOL*). Kuhusu utekelezaji wa Sera ya Mawasiliano, Wizara inaendelea na hatua ya kuanzisha Mfuko wa Mawasiliano (*Universal Communications Services Access Fund-UCSAF*). Lengo la mfuko huu ni kufikisha huduma za mawasiliano katika maeneo ambayo hayana mvuto wa kibishara. Hivi sasa Serikali iko katika mchakato wa kutafuta fedha kwa ajili ya Ujenzi wa Mkonga wa Mawasiliano wa Kitaifa (*National Communications Infrastructure Backbone*) utakaokidhi matumizi ya teknolojia ya kisasa. Mkonga huo utakuwa na urefu wa k.m 6,000 na utaunganisha Makao Makuu ya Wilaya zote nchini kwa kuanzia.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/07, mawasiliano kupitia njia ya tovuti yaliendelea kuimarika ambapo kampuni za watoa huduma (*Internet Service Providers*) 30 zilitoa huduma hii na watoa huduma za tovuti waliosajiliwa walifikia 400. Hata hivyo, gharama za mawasiliano ya tovuti ziliendelea kuwa juu kutokana na kukosekana kwa miundombinu na huduma nyingine zinazohitajika katika kuwezesha utoaji wa huduma za mawasiliano. Watoa huduma za takwimu na tovuti waliendelea kujiunga kwenye mitambo ya mawasiliano ya Kitaifa (*Internet Exchange Point*) iliyopo Dar es Salaam. Faida ya kutumia kituo hiki ni kupunguza gharama kwani watumiaji hawatumii njia ya masafa ya kimataifa wakati wa kufanya mawasiliano hayo ndani ya nchi. Kufanya hivyo kunapunguza uwezekano wa kuvuja kwa siri za kibiashara na kiutawala. Ili kueneza

mitambo ya tovuti nchini, Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania (*TCRA*) inaendelea na ujenzi wa mtambo wa kupitisha taarifa za tovuti (*Internet Exchange Point - IXPs*) jijini Arusha ambao unatarajiwa kukamilika mwishoni mwa Julai 2007. Mtambo huo utakapokamilika utakabidhiwa kwa Chama cha Watoa Huduma za Tovuti ili wauendeshe na kuunganishwa na mtambo uliopo Dar es Salaam.

Mheshimiwa Spika, *TCRA* imeendelea kusimamia na kudhibiti shughuli za Mawasiliano, Teknolojia ya Mawasiliano na Habari na Utangazaji. Katika kipindi cha mwaka 2006/2007, Mamlaka ilianzisha taasisi iitwayo *Tanzania National Information Center (TANIC)* ambayo jukumu lake kubwa ni kugawa na kusajili anuani pepe (*e - mail*) kwa watumiaji wa huduma za tovuti nchini na majina ya mitandao (*domain names registration*) kwa watoa huduma za tovuti. Lengo ni kurahisisha utambuzi wa chanzo cha habari inayotumwa kutoka kwa mtumiaji mmoja wa mtandao kwenda kwa mtumiaji mwingine na kupunguza gharama za ada zinazolipwa na watoa huduma kwa wasajili wa majina ya mitandao nje ya nchi.

Mheshimiwa Spika, mfumo mpya wa leseni za mawasiliano (*converged licensing framework*) uliendelea kutekelezwa kwa kutoa leseni mpya kwa watoa huduma na kusimamia utekelezaji wa viwango vya huduma. Mfumo huu unazingatia umuhimu wa kuharakisha usambazaji wa huduma za mawasiliano nchini. Mfumo huu ulianzisha leseni ya mawasiliano na utangazaji katika ngazi ya kijamii (*community*) ili kufikisha huduma hizo vijijini. Hatua hii itawawezesha wananchi walio wengi kupata huduma za mawasiliano na taarifa mbalimbali kutoka katika vituo 47 vya redio na vituo 29 vya televisheni vilivyopo nchini. Aidha, Mamlaka imeandaa mpango utakaowezesha kuondoa tatizo la masafa katika miji ya Dar es Salaam, Mwanza na Arusha inayotokana na kuanzishwa kwa vituo vingi vya utangazaji. Mpango huo unazingatia sera iliyowekwa kimataifa ya kubadili teknolojia ya utangazaji kutoka *analogue* kwenda *digital*.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2007/08, Wizara kwa kupitia *TCRA* itaendelea kusimamia, kudhibiti, kutoa elimu, kuhamasisha na kusaidia utoaji wa huduma bora za mawasiliano nchini ikiwa ni pamoja na kusaidia ujenzi wa mitambo ya tovuti katika Manispaa za Dodoma, Mbeya na Mwanza. Aidha, mradi wa kuunganisha mitambo ya *IXPs* ya nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki umekwishaanza ambapo mkandarasi ameshateuliwa kutekeleza mradi huo. Mitambo hiyo itarahisisha mawasiliano katika nchi wanachama wa Afrika Mashariki ili kudhibiti wizi wa simu za mikononi. *TCRA* itaendelea kushirikiana na watoa huduma za mawasiliano ya simu kuandaa utaratibu utakaohakikisha kuwa watoa huduma wote wanashirikiana kujenga mtambo wa kudhibiti simu za mikononi zilizoibiwa kwa kuzifunga zisitumike kwenye mtandao wowote katika Afrika Mashariki. Vilevile kwa kushirikiana na Tume ya Taifa ya Nguvu za Atomu (*Tanzania Atomic Energy Commission*), *TCRA* itapima viwango vya mionzi inayozalishwa na miundombinu ya mawasiliano ili kuhakikisha kuwa haizidi viwango vinavyotolewa na Tume ya Kudhibiti Mionzi Ulimwenguni.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/07, Kampuni ya Simu Tanzania (*TTCL*) imekamilisha Mradi wa uboreshaji wa huduma ya takwimu na Intaneti kwa wateja kwa

kutumia teknolojia ya *Asymmetric Digital Subscriber Lines (ADSL)* katika Makao Makuu ya Mikoa yote Tanzania.

Kazi nyingine iliyokamilika ni ya kuweka mitambo mipya ya *Digital Microwave Radio* katika njia kuu ya Dodoma hadi Mbeya kupitia Iringa na Nyororo, Mwanza - Bukoba - Kigoma na Mwanza - Musoma. Aidha, mitambo kama hiyo (*Digital Microwave Radio*) inawekwa kati ya Dar es salaam - Morogoro - Dodoma, Dar es salaam - Tanga - Arusha, Dodoma - Arusha kupitia Kondo, Mbeya - Sumbawanga na Mtwara - Newala - Masasi - Nachingwea. Kazi hii ipo katika hatua za mwisho na itakamilika rasmi ifikapo mwishoni mwa Julai, 2007. Aidha, *TTCL* ipo katika hatua za kubadilisha njia kuu za mawasiliano kati ya Dar es salaam - Zanzibar - Pemba - Tanga itakayohusisha pia njia za kwenda Makunduchi, Bububu, Chake Chake, Mkoani na Wete. Miradi hii inategemewa kukamilika ifikapo mwishoni mwa mwaka huu wa 2007.

Kazi inayoendelea hivi sasa ni kuondoa mitambo ya simu za kukoroga (*Magneto*) kwa kutumia huduma ya simu za mikononi zinazotumia teknolojia ya *Code Division Multiple Access -(CDMA)* katika maeneo ya Mwakaleli, Lwanga, Itigi, Misungwi, Ngudu, Malya, Urambo, Sikonge, Mtera, Mvumi, Ruangwa, Nachingwea, Ndanda, Liwale na Kaliua. Kazi hii inategemewa kukamilika mwishoni mwa Julai, 2007.

Mheshimiwa Spika, *TTCL* imeendelea na kazi ya kubadilisha mitambo ya zamani na kuweka mipya katika miji ya Arusha, Mkoani (Pemba), Moshi, Tanga, Singida, Bukoba na Kigoma. Mitambo ya simu za kukoroga imeondolewa na kufungwa ya kisasa katika maeneo ya Utete, Kibiti, Ikwiriri, Mafia na Kilwa Masoko. Aidha, Kampuni inaendelea na ujenzi wa njia kuu za mawasiliano kwa kutumia mkonga wa kigae (*Optical fibre cable*) ili kuimarisha njia za mawasiliano na kutekeleza azma ya Serikali kuwa na mawasiliano bora, imara na ya kisasa kwa nia ya kuunganisha nchi za Afrika Mashariki.

Kampuni imeendelea na hatua ya awali ya ujenzi wa mkonga wa kigae kati ya Arusha - Musoma - Mwanza kupitia mbuga za wanyama za Ngorongoro na Serengeti, Mwanza - Shinyanga - Isaka - Rusumo (Rwanda) - Kabanga (Burundi) na Nyakanazi - Bukoba. Wakandarasi wa kazi hiyo wameshapatikana na inategemewa kukamilika ifikapo mwishoni mwa 2007. Aidha, mkonga wa kigae utajengwa kati ya Morogoro - Iringa - Mbeya na Somanga - Lindi - Mtwara. Ujenzi wa njia kuu kati ya Mbeya - Kasumulo utakaunganisha mawasiliano kwenda Songwe hadi Malawi umekamilika.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2007/08, *TTCL* imepanga kutekeleza mipango ya kuboresha na kupanua njia kuu za mawasiliano (*Digital Microwave Backbone*) katika njia za Morogoro - Ifakara - Mahenge, Songea - Tunduru - Masasi - Mtwara, Njombe - Makete - Ludewa na Moshi - Marangu - Rombo Mkuu. Aidha, kampuni itanza kutoa huduma za simu za mikononi katika Wilaya zote nchini na kupeleka mkonga wa kigae kwa wateja wakubwa ili kuboresha huduma za simu. Kwa kuanzia kampuni imetoa zabuni ya kuweka mtandao unaotumia teknolojia ya *Optic Fibre* kwenda Ikulu ya Zanzibar na hoteli zote za kitalii zilizoko maeneo ya Kiwengwa, Zanzibar. Pia mitambo tisa ya kuunganisha simu kwenda katika maeneo ya Mtwara - Tandahimba - Newala - Masasi, Dodoma - Kondo na Sumbawanga - Namanyere - Mpanda itabadilishwa ifikapo mwishoni mwa mwaka 2007

Mheshimiwa Spika, Kampuni ya Simu 2000 *Limited* katika mwaka 2006/07, iliendelea na majukumu yake ikiwa ni pamoja na kusimamia na kuuza mali ilizokabidhiwa na kufuatilia malipo ya pensheni za waliokuwa wafanyakazi wa Shirika la Posta na Simu la Afrika Mashariki. Majukumu mengine ni kufuatilia kesi zilizorithiwa na zinazojitokeza katika uendeshaji wa Kampuni. Aidha, Kampuni iliweza kuuza nyumba tatu na viwanja viwili. Kampuni inaendelea na kazi zake hadi hapo itakapokoma na kukabidhi majukumu yake kwa *Consolidated Holding Corporation (CHC)* Desemba, 2007.

Mheshimiwa Spika, huduma ya Simu za Mkononi zimeendelea kupanuka katika mikoa yote Tanzania Bara na Tanzania Zanzibar. Huduma hizi zinatolewa na Kampuni za *TTCL, Vodacom, Celtel, Tigo* na *Zantel*. Mwaka 2006 Kampuni hizi zilikuwa na wateja 6,557,970 waliounganishwa kwenye huduma ya simu za mkononi ikilinganishwa na wateja 3,118,157 kwa mwaka 2005. Ongezeko hili la asilimia 100 kwa mwaka linaonyesha kuwa huduma ya simu za mkononi imekuwa sehemu ya mahitaji muhimu ya kila siku kwa wananchi katika shughuli zao za maendeleo.

Mheshimiwa Spika, mchakato wa ujenzi na uimarishaji wa Jamii Habari ni zoezi la kudumu na endelevu. Jamii Habari ni nyenzo muhimu katika kuwawezesha wananchi kuwasiliana, kujifunza na kupashana habari. Katika kipindi cha 2006/07, Serikali kwa kushirikiana na wadau mbalimbali, imetekeleza uanzishaji wa somo la teknolojia ya habari na mawasiliano mashuleni. Aidha, Umoja wa Afrika (*AU*) kwa niaba ya nchi wanachama, Tanzania ikiwa mojawapo, umeingia makubaliano ya awali na Serikali ya India. Makubaliano hayo yanahusu uanzishwaji wa mradi wa ujenzi wa mtandao wa Mawasiliano ya wakuu wa Nchi za Afrika, vyuo vya elimu ya juu, vyuo vya ualimu na hospitali za rufaa nchini (*e-government, e-education* na *e-health*). Lengo la mradi huu ni kuboresha utoaji wa elimu huria na huduma za afya (*tele-education and tele-medicine services*) ili kupunguza gharama za elimu na matibabu. Mradi huu utagharamiwa na Serikali ya India kwa muda wa miaka mitano ya mwanzo.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/07, Serikali imeendelea kuimarisha vituo vya mawasiliano nchini. Vituo hivyo ni pamoja na *Tanzania Global Distance Learning Centre (TGDLC)* kilichopo Chuo cha Usimamizi wa Fedha (*IFM*) mkoani Dar es Salaam. Kituo hiki kimeendelea kutoa mafunzo kwa viongozi na wataalamu kwa kutumia Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (*TEKNOHAMA*). Tunategemea kutumia uzoefu huo kupeleka mafunzo hayo katika Mikoa na Wilaya zote nchini.

Kwa kuanzia Wizara itapeleka mafunzo hayo katika vituo ambavyo vimeshaanzishwa ikiwa ni pamoja na Sengerema *Tele Centres* kilichopo Mkoani Mwanza, Chuo cha Ualimu Kasulu kinachotumia nishati ya kinyesi cha ng'ombe na Ngara *UNHCR Tele Centre* kilichoko Mkoani Kagera. Vituo vingine ni Wino *Tele Centre* cha mkoani Ruvuma na *Multipurpose Tele Centres* zilizoko Kinampanda mkoani Singida, Mpwapwa mkoani Dodoma na kituo cha Mtuwetu kilichopo mkoani Mtwara. Vituo hivyo vimeendelea kutumiwa na jamii katika kukuza matumizi ya teknolojia ya habari na mawasiliano. Wananchi wameendelea kufaidika katika maeneo ya bishara,

elimu, afya, utawala na uendeshaji wa shughuli za kiuchumi na kijamii. Katika mwaka 2006/07 wataalamu wa Wizara walivitembelea vituo vilivyopo katika mikoa ya Singida, Mtwara, Kilimanjaro na Shinyanga kwa lengo la kupata taarifa na kufanya tathmini ya utendaji ya vituo hivyo na kuendelea kushauri na kuviimarisha.

Katika mwaka 2007/08, Wizara ina mpango wa kuanzisha vituo vipya vya *Tele Centre* na kuhamasisha matumizi ya teknolojia ya Habari katika sehemu za Ukerewe, Tabora, Same, Hai, Sumbawanga na Lindi. Aidha, Wizara itaendelea kuviboresha vituo vilivyopo na kuviongeza uwezo.

Mheshimiwa Spika, kuhusu uendelezaji wa huduma za Posta, Wizara inahakikisha kuwa mkakati uliowekwa wa kuwa na huduma bora za posta hadi ngazi ya vijijini ifikapo mwaka 2015 unatekelezwa. Katika mwaka 2006/07 mradi wa kuandaa anuani mpya (*physical address and post code systems*) ulianza kufanyiwa tathmini. Lengo la mradi huu ni kuandaa anuani ambazo zitawezesha barua na vipeto (*packets*) kufikishwa kwa mhusika moja kwa moja ili kupunguza usumbufu wa kufuata ofisi za posta. Serikali iliendelea kuhamasisha ushiriki wa sekta binafsi katika utoaji wa huduma za posta hasa kusafirisha vipeto na nyaraka za haraka. Kampuni binafsi 9 zilipata leseni na kufanya jumla ya watoa huduma kuwa 41 katika mwaka 2006/07 ikilinganishwa na watoa huduma 32 waliokuwepo mwaka 2005/06. Aidha, Serikali iko kwenye hatua za kulirekebisha Shirika la Posta ili liweze kuboresha huduma zake.

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka 2006 Shirika la Posta liliendelea kutekeleza majukumu yake kwa kiwango cha wastani. Katika kipindi hiki barua zilizotumwa na kusambazwa kupitia mtandao wa Posta ndani ya nchi zilikuwa milioni 16.0 zikiwa ni pungufu kwa asilimia 10 ikilinganishwa na milioni 17.7 zilizotumwa mwaka 2005. Barua zilizotumwa nje ya nchi zilikuwa milioni 7.2 ambazo ni pungufu kwa asilimia 9. Vifurushi (*parcels*) vilivyotumwa katika soko la ndani vimepungua kwa asilimia 39 kutoka vifurushi 44,409 vya mwaka 2005 hadi kufikia vifurushi 27,023. Vifurushi vilivyotumwa nje ya nchi vimeongezeka kwa asilimia 26 kutoka vifurushi 6,612 vya mwaka 2005 hadi kufikia vifurushi 8,326 vya mwaka 2006.

Barua za Rejista zilizotumwa katika soko la ndani katika kipindi cha mwaka 2006 zilikuwa 839,577 ambazo ni ongezeko la asilimia 94 zikilinganishwa na rejista 432,497 za mwaka 2005. Aidha, barua za rejista zilizotumwa nchi za nje zilikuwa 49,231 zikiwa ni pungufu kwa asilimia 18 zikilinganishwa na rejista 60,356 za mwaka 2005. Idadi ya Posta kamili iliongezeka kutoka posta kamili 157 zilizokuwepo mwaka 2005 hadi kufikia 161 mwaka 2006/07. Utendaji wa Shirika la Posta kwa ujumla umeshuka kutokana na watu wengi kutumia teknolojia za kisasa za Mawasiliano zikiwemo Simu, Intaneti na barua pepe pamoja na kuongezeka kwa kampuni binafsi zinazotoa huduma sambamba na Shirika hilo.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2007/08 Shirika limekusudia kutumia teknolojia ya kompyuta katika mawasiliano. Mradi huu utahusisha utoaji wa huduma kwa njia ya kompyuta katika ofisi zote kuu za Posta za mikoa na kuimarisha biashara za ki-elektroniki (*e-business*). Huduma nyingine ni kuboresha majengo ya Posta, kuendelea na ujenzi wa jengo jipya katika makao makuu ya Wilaya ya Mpanda, kununua magari na

pikipiki kwa ajili ya usambazaji wa barua. Aidha, Shirika litakamilisha awamu ya mwisho ya mradi wa “*Counter Automation*”. Mradi huu utafanikisha utoaji wa huduma za utumaji na ulipaji fedha kwa njia nafuu ya kimtandao (*Electronic Money/Funds Transfer*) pamoja na uboreshaji huduma za uwakala zinazotegemea mtandao.

Mheshimiwa Spika, Maandalizi ya Programu ya Uwekezaji katika Miundombinu ya Uchukuzi yalikalika. Lengo la Programu hii ni kutoa kipaumbele katika uendelezaji wa miundombinu na huduma za uchukuzi ili kuiwezesha nchi kuibua uchumi na wananchi kuondokana na umaskini. Programu hii itahakikisha kwamba ifikapo mwaka 2018 barabara kuu zote zinakuwa katika kiwango cha lami na hivyo kuwezesha makao makuu ya mikoa kuunganishwa kwa barabara za lami na makao makuu ya Wilaya kuunganishwa kwa barabara nzuri za changarawe na; au za lami nyepesi kama ilivyoainishwa kwenye Ilani ya Chama Cha Mapinduzi ya mwaka 2005. Aidha, bandari, reli na viwanja vya ndege vitaendelezwa ili kuwa na miundombinu inayowezesha utoaji wa huduma zenye viwango vya kimataifa.

Programu hii ya miaka kumi itatekelezwa kwa awamu mbili, yaani kwa vipindi vya miaka mitano mitano. Awamu ya kwanza inakadiriwa kugharimu dola za Kimarekani bilioni 5.0 zikijumuisha fedha za nje na ndani, na pia uwekezaji kutoka sekta binafsi. Utekelezaji wa awamu ya kwanza umepangwa kuanza mwaka 2007/08.

Mheshimiwa Spika, Kanda za Maendeleo zilibuniwa kwa lengo la kuibua rasilimali zilizoko katika kanda husika kwa kufungua na kuhamasisha uwekezaji katika maeneo haya. Muhimili mkuu wa maendeleo ya kanda hizi ni miundombinu ya uchukuzi, yaani barabara, reli, bandari, viwanja vya ndege na mawasiliano.

Kanda za Maendeleo ziko nne ambazo ni Ukanda wa Kati, Ukanda wa Mtwara, Ukanda wa Tanga na Ukanda wa Dar es Salaam. Ukanda wa Kati unahusisha na kuunganisha Mikoa ya Dar es Salaam, Pwani, Morogoro, Dodoma, Singida, Tabora, Shinyanga, Kigoma, Mwanza na Kagera. Katika kuimarisha uchukuzi wa reli kati ya nchi yetu na Rwanda, Benki ya Maendeleo ya Afrika (*ADB*), imetoa msaada wa kugharamia upembuzi yakinifu wa ujenzi wa reli ya Isaka -Kigali. Mkataba umetiwa saina tarehe 27/4/2007 na Mtaalamu Mwelekezi (*M/S DB International* ya Ujerumani) ameanza kazi. Miradi mingine inayotekelezwa katika ukanda huu ni ujenzi na ukarabati wa barabara zinazounganisha Dar es Salaam na nchi jirani za Rwanda na Burundi, uboreshaji wa reli ya Dar es Salaam – Dodoma – Tabora - Kigoma na Tabora - Mwanza na ujenzi wa Bandari kavu katika Mikoa ya Shinyanga na Mwanza.

Mheshimiwa Spika, Ukanda wa Mtwara kwa upande wa Tanzania, unaanzia bandari ya Mtwara hadi Mbamba Bay na kuhusisha mikoa ya Mtwara, Lindi, Ruvuma, Iringa, Mbeya, Rukwa na kusini ya mto Rufiji (Mikoa ya Morogoro na Pwani). Katika kutekeleza Programu za maendeleo za Ukanda huu miradi mhimili (*anchor projects*) iliyoainishwa ni pamoja na barabara za Masasi – Tunduru (k.m.190), Tunduru – Matemanga- Songea (km 200), na Peramiho – Mbinga - Mbamba Bay (k.m .150). Miradi mingine ni uendelezaji wa bandari ya Mtwara, Kiwanja cha ndege cha Songwe na mradi

wa uendelezaji wa usafiri kuzunguka Ziwa Nyasa. Aidha, miradi mingine ni Daraja la Umoja baina ya Tanzania na Msumbiji.

Ukanda wa Tanga unahusisha mikoa ya Tanga, Kilimanjaro, Arusha, Manyara na Mara na kuunganishwa na Uganda, Rwanda na Burundi. Miradi inayotekelezwa katika ukanda huu ni pamoja na ujenzi wa barabara ya Tanga – Horohoro, upembuzi yakinifu wa barabara ya Bagamoyo – Saadani –Tanga na Bagamoyo – Msata na ukarabati wa barabara za Same – Mkumbara –Korogwe na Marangu – Tarakea.....!

SPIKA: Mheshimiwa Waziri, endelea tu nadhani walikuwa wamekosea kwa kuweka nusu saa tu hapa.

Mheshimiwa Spika, ukanda wa Dar es Salaam unaenda sambamba na reli ya *TAZARA* na barabara ya Dar es Salaam-Tunduma. Ukanda huu unahusisha mikoa ya Pwani, Morogoro, Iringa na Mbeya na kuunganisha nchi jirani za Malawi, Zambia na Msumbiji. Miradi iliyo katika ukanda huu ni pamoja na ukarabati wa barabara ya Msimba – Ruaha/Ikokoto – Mafinga, Songea – Makambako, Mafinga – Mgololo na daraja jipya la Ruvu. Aidha, reli ya *TAZARA* kati ya Kitete – Mpanga itaendelea kufanyiwa matengenezo. Wizara ya Miundombinu imeendelea kuwa Msimamizi na Mratibu Mkuu (*Champion Ministry*) na Shirika la Maendeleo la Taifa (*NDC*) linaendelea kuwa Sekretariati ya uendelezaji wa Kanda hizo.

Mheshimiwa Spika, sekta ya usafiri na uchukuzi kwa njia ya barabara iliendelea kuimarika katika kufanikisha shughuli za kiuchumi na kijamii hapa nchini. Uchukuzi wa mizigo kwa njia ya barabara ni zaidi ya asilimia 70, na kwa abiria ni zaidi ya asilimia 90. Huduma za usafiri kwa njia ya barabara zimeendelea kutolewa kwa kiasi kikubwa na sekta binafsi.

Wizara imeendelea kuboresha miundombinu ya barabara ili iweze kukidhi mahitaji ya watumiaji wa huduma hii. Aidha, Wizara katika kutekeleza Sera ya Taifa ya Uchukuzi imeendelea kuweka mikakati ya kuishirikisha sekta binafsi ili iweze kuendelea kutoa mchango wake katika ukuzaji wa sekta ndogo ya barabara. Wizara kwa kushirikiana na Wizara na taasisi nyingine kama Ofisi ya Waziri Mkuu, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, iliendelea kuimarisha huduma ya usafiri wa barabara kuanzia ngazi ya kitaifa hadi vijijini.

Mheshimiwa Spika, kuhusu usafiri jijini Dar es Salaam, Shirika la UDA limeendelea kutoa huduma ingawa kwa kiwango kidogo. Katika kipindi cha 2006/2007, Shirika lilikuwa na wastani wa mabasi 22 yaliyokuwa barabarani kwa siku. Shirika pia lilinunua mabasi mapya 3 na kufufua mabasi 10 yaliyokuwa yamesimama. Jumla ya abiria 1,698,263 walisafirishwa katika mwaka 2006/07, ikilinganishwa na Mwaka 2005/06, ambapo jumla ya abiria 994,924 walisafirishwa, ikiwa ni ongezeko la asilimia 80. Hata hivyo, kiwango kikubwa (zaidi ya asilimia 70) ya huduma za usafiri jijini Dar es Salaam ziliendelea kutolewa na watoa huduma binafsi maarufu kwa jina la Dala Dala. Katika mwaka 2007/08 Wizara itaendelea na taratibu za kurekebisha utendaji wa Shirika ili liweze kutoa huduma kwa ufanisi zaidi.

Mheshimiwa Spika, huduma za usafiri wa Mikoani na nchi jirani zimeendelea kuimarika ambapo kwa kiasi kikubwa zinatolewa na sekta binafsi. Wizara imeendelea na jukumu lake la kuhakikisha kuwa huduma zinatolewa kwa viwango vinavyotakiwa na kwa ufanisi zaidi. Kuhusu udhibiti wa usafiri wa barabara, Mamlaka ya Udhibiti Usafiri wa Nchi Kavu na Majini (*SUMATRA*) imeendelea kusimamia utoaji wa huduma hizi.

Katika mwaka 2006/07 mabasi ya abiria yaliyopewa leseni za usafirishaji yalikuwa 16,462 ikilinganishwa na magari 11,308 mwaka 2005. Hii ni sawa na ongezeko la asilimia 47.7. Aidha, katika kipindi hicho leseni 28 zilisimamishwa kutokana na makosa mbalimbali. Kuongezeka kwa ubora wa huduma hii kunachangiwa kwa kiasi kikubwa na ushirikishwaji wa sekta binafsi katika utoaji wa huduma za uchukuzi na usafiri. Kwa mwaka 2007/08 Serikali itaendelea na juhudi za kuweka mazingira mazuri kama vile ukarabati wa barabara, kuweka sera na mikakati ya usalama barabarani, kuimarisha usalama wa wananchi na mali zao wawapo safarini ili kuiwezesha sekta binafsi kuendelea kutoa huduma hii ya usafiri wa barabara mikoani na nchi jirani.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/07, Wizara kwa kushirikiana na wadau wa usalama barabarani iliendelea kuimarisha usalama barabarani kwa kutoa elimu ya Umma kupitia vyombo vya habari kama vile runinga na redio, vipeperushi na semina mbalimbali. Upungufu wa matumizi sahihi ya barabara ulisababisha idadi ya ajali kuongezeka kutoka ajali 16,388 za mwaka 2005 hadi 17,677 mwaka 2006.

Hii ni sawa na ongezeko la ajali kwa asilimia 7.9. Ili kupunguza tatizo hili la kuongezeka kwa ajali mwaka 2007/08, Wizara itaendelea na maandalizi ya Sera ya Taifa ya Usalama Barabarani itakayotoa mwongozo na utaratibu (*framework*) wa jinsi ya kuwa na matumizi sahihi ya barabara na vivuko. Aidha, Wizara itaendelea kudhibiti uzito wa magari kwa kutumia mizani isiyohamishika na inayohamishika katika barabara zote kuu. Wizara itaendelea kushirikiana na Wizara na taasisi zote zinazohusika na usafiri ili kuimarisha usalama barabarani kwa lengo la kupunguza ajali.

Mheshimiwa Spika, ili kuwa na mkakati wa Kitaifa wa kudhibiti ajali za barabarani, Wizara kupitia *SUMATRA* imemteua Mshauri Mwelekezi (*BICO* – Chuo Kikuu cha Dar es Salaam) kufanya utafiti kuhusu ajali za barabarani ikiwa ni pamoja na kujenga mfumo wa kisasa wa kubaini ajali na utunzaji wa takwimu (*Development of Road Traffic Accident System and Data Base*). Mapendekezo ya utafiti huu yatasaidia Serikali kubuni njia bora za kupambana na changamoto hii. Utafiti utakamilika mwishoni mwa Julai, 2007.

Mheshimiwa Spika, kuhusu msongamano wa magari katika miji mikubwa, Serikali inaendelea na juhudi za kuimarisha usafiri wa umma. Kuimarika kwa usafiri wa umma kwa kutumia mabasi makubwa kutavutia wenye magari binafsi kutumia usafiri huo na hatimaye kupunguza msongamano. Katika jiji la Dar es Salaam, Serikali inaendelea na jitihada za kuanzisha mpango wa usafiri wa mabasi yaendayo kasi (*Dar Bus Rapid Transit* – *DART*). Katika kutekeleza mpango huo barabara zitakazohusika zitahitaji kupanuliwa na kuboreshwa. Kazi hiyo inatarajiwa kuanza katika mwaka 2007/08.

Aidha, Taasisi ya Ushirikiano ya Japan (*JICA*) imetoa msaada wa kutayarisha Mpango Kamambe wa Kisera na Maendeleo ya Usafiri kwa Jiji la Dar es Salaam (*Urban Transport Policy and System Development Master Plan for the City of Dar es Salaam*). Vilevile eneo maalumu kati ya Mbezi Luis na Kimara limetengwa kwa ajili ya maegesho ya magari ya mizigo ili kupunguza magari hayo kuingia katikati ya jiji. Mkakati wa ukarabati wa barabara na uanzishwaji wa barabara za pete (*ring roads*) pia umeendelea kupewa umuhimu mkubwa.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/07 Wizara litekeleza miradi 47 ya Barabara Kuu. Kati ya hiyo, miradi 26 ilikuwa ni ya upembuzi yakinifu na usanifu wa kina na miradi 21 ni ya ujenzi na ukarabati wa barabara za lami. Jumla ya kilomita 300 za Barabara Kuu zilijengwa kwa kiwango cha lami na kilomita 78 za barabara za lami zilifanyiwa ukarabati. Aidha, kilomita 18 za Barabara za Mikoa zimejengwa kwa kiwango cha lami na kilomita 368 zilifanyiwa ukarabati kwa kiwango cha changarawe. Jumla ya madaraja sita (6) katika Barabara za Mikoa yamejengwa na ujenzi wa madaraja mengine 14 yapo katika hatua mbalimbali za utekelezaji.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2007/08, Wizara itaendelea kutekeleza miradi ya maendeleo ambapo jumla ya kilomita 527.5 za barabara zinatarajiwa kujengwa kwa kiwango cha lami. Kati ya hizo, kilomita 470.5 ni Barabara Kuu na kilomita 57 ni Barabara za Mikoa. Aidha, Barabara Kuu za lami zenye urefu wa kilomita 29.7 zitafanyiwa ukarabati na za Mikoa zenye urefu wa kilomita 1,176 zitafanyiwa ukarabati kwa kiwango cha changarawe. Jumla ya madaraja ishirini (20) katika barabara za Mikoa yamepangwa kujengwa. Wizara itaendelea na utekelezaji wa miradi 28 ya upembuzi yakinifu na usanifu wa kina wa barabara zenye urefu wa kilometa 4223.5.

Kiambatisho Na. 1 kinaonyesha Miradi yote ya Maendeleo itakayotekelezwa na Kiambatisho Na. 2 kinaonyesha Miradi itakayofanyiwa Upembuzi Yakinifu na Usanifu wa Kina kwa mwaka 2007/08. Kiambatisho Na. 3 kinaonyesha Miradi ya Barabara za Mikoa itakayotekelezwa kwa mwaka 2007/08.

Kuhusu ujenzi wa Daraja la Kigamboni, Wizara kwa kushirikiana na Wadau wengine inaendelea na jitihada za kutafuta fedha za kugharamia ujenzi wa daraja hili. Hivi sasa majadiliano yanaendelea kati ya Serikali na wadau kwa kushirikiana na sekta binafsi kuhusu ujenzi wa daraja hilo. Inategemewa kuwa endapo fedha zitapatikana kazi ya ujenzi itaanza katika mwaka huu wa 2007/08 na kukamilika baada ya miaka minne.

Mheshimiwa Spika, Serikali ilianzisha mpango maalumu wa kutekeleza miradi ya barabara kwa kutumia fedha za ndani ili kuziba pengo la miradi ambayo ilikosa fedha toka kwa Washiriki wa Maendeleo (*Development Partners*) ili kuongeza kasi ya ujenzi wa barabara nchini. Ujenzi wa barabara ya Somanga (k.m. 33) ulikamilika mwaka 2005. Huu ni mradi wa kwanza kukamilika kati ya miradi mitano iliyobuniwa chini ya mpango huu. Kuhusu ujenzi wa barabara ya Nangurukuru – Mbwemkuru (k.m. 95) kazi imefikia asilimia 75 na jumla ya kilomita 68 za barabara zimejengwa kwa kiwango cha lami. Mradi huu unatarajiwa kukamilika Desemba, 2007. Ujenzi wa barabara ya Mbwemkuru – Mingoyo (k.m. 95), umefikia asilimia 70 na jumla ya kilomita 36 za barabara zimejengwa

kwa kiwango cha lami. Ujenzi wa barabara hii unatarajiwa kukamilika mwezi Desemba, 2007.

Kwa upande wa barabara ya Dodoma – Manyoni (k.m.127) utekelezaji wake umefikia asilimia 65. Hadi sasa kilomita 70 za barabara zimekwisha jengwa kwa kiwango cha lami na mradi unatarajiwa kukamilika Desemba, 2008. Aidha kuhusu barabara ya Singida -Manyoni (k.m. 118) hadi sasa utekelezaji wake umefikia asilimia 45 na kilomita 50 za barabara zimejengwa kwa kiwango cha lami. Kutokana na uwezo mdogo wa Mkandarasi wa mradi huu, Serikali iliamua kukatisha mkataba wake ambapo sasa atajenga kilomita 63 tu kuanzia mjini Singida hadi Kijiji cha Isuna. Sehemu hii ya barabara inatarajiwa kukamilishwa Agosti, 2007.

Zabuni kwa ajili ya ujenzi wa sehemu iliyobaki (Isuna hadi Manyoni yenye urefu wa kilomita 55) zimerejeshwa tarehe 21 Juni, 2007 na uchambuzi wa zabuni hizi unaendelea. Ni matarajio yetu kuwa mkataba wa ujenzi wa sehemu hii kwa kiwango cha lami utasainiwa Agosti, 2007 na ujenzi unatarajiwa kukamilika kabla ya mwisho wa mwaka 2010.

Mheshimiwa Spika, mpango huu wa mradi maalumu umeendelezwa katika miradi ya barabara za Kyamyorwa - Buzirayombo - Geita – Usagara (k.m. 312) iliyoanza kujengwa Januari, 2005 na inatarajiwa kukamilika Februari, 2008. Mradi mwingine ni barabara ya Sam Nujoma (k.m. 4.0) iliyoanza kujengwa Julai, 2006 na inatarajiwa kukamilika Agosti, 2007. Aidha miradi mingine ni Daraja la Umoja lililoanza kujengwa Novemba, 2005 na linatarajiwa kukamilika Novemba, 2008, barabara ya Tarakea – Kamwanga (k.m. 32) iliyoanza kujengwa Oktoba, 2004 na inatarajiwa kukamilika Desemba, 2007. Miradi mingine ni ujenzi wa barabara ya Mbeya – Makongorosi (k.m. 115), sehemu ya Mbeya – Lwanjilo (k.m. 36) itaanza kujengwa Agosti, 2007 na barabara ya Usagara – Geita itakayoanza kujengwa mwaka 2007/08 na kukamilika Desemba, 2010.

Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea na jitihada za kuzifanyia matengenezo barabara ili ziweze kupitika wakati wote. Katika kutatua tatizo la upungufu wa fedha za matengenezo ya barabara, Serikali imechukua hatua mbalimbali za kuimarisha Mfuko wa matengenezo ya barabara. Jitihada zinazoendelea kufanywa ni za kuhakikisha kwamba Mfuko wa Barabara unakidhi mahitaji ya matengenezo ya kawaida pamoja na matengenezo maalumu ya barabara.

Kama ambavyo tayari imefafanuliwa na Waziri wa Fedha kwenye hotuba yake, jitihada za kutunisha Mfuko wa Barabara sio tu zinaonyesha umakini wetu katika kuendeleza barabara zilizokwishajengwa kwa gharama kubwa, bali pia utawashawishi Wahisani kuendelea kutuunga mkono katika upanuzi wa mtandao wa barabara.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/07, kilomita 5,080.4 za Barabara Kuu zilifanyiwa matengenezo ya kawaida, kilomita 137.5 zilifanyiwa matengenezo ya muda maalumu na kilomita 62 zilifanyiwa matengenezo katika sehemu korofi. Wizara pia ilifanya matengenezo ya kilomita 8,611 za Barabara za Mikoa. Kati ya hizo kilomita 8,371 zilifanyiwa matengenezo ya kawaida, kilomita 176.4 matengenezo ya muda

maalumu na kilomita 64 matengenezo ya sehemu korofi. Jumla ya madaraja 32 ya Barabara Kuu na madaraja 42 ya Barabara za Mikoa yalifanyiwa matengenezo. Utekelezaji wa shughuli za matengenezo ya barabara umeendelea kufanyika chini ya Wakala wa Barabara-TANROADS.

Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea na mradi maalumu wa kufanyia matengenezo barabara ujulikanao kama *Performance Based Management and Maintenance of Roads (PMMR)*. Mradi huu unafadhiliwa na Benki ya Dunia na ni wa majaribio ambapo Mkandarasi anapewa jukumu la kuifanyia matengenezo barabara na kuitunza kwa muda wa miaka mitano. Jumla ya kilomita 1,076 katika Mikoa ya Mwanza, Tanga, na Rukwa zimepangwa kuwa chini ya Mradi huu na gharama yote ya mradi inakisiwa kuwa shilingi milioni 20,000.

Katika mwaka 2006/07 Benki wa Dunia ilitenga kiasi cha shilingi milioni 6,000 na Serikali itachangia shilingi milioni 1,076 kwa matengenezo na shilingi milioni 70.760 kwa ajili ya shughuli za usimamizi. Hata hivyo utekelezaji wa mradi huu haujaanza kutokana na ukosefu wa fedha kwani mpaka mwisho wa mwaka 2006/07 Benki ya dunia ilikuwa haijatoa fedha kwa ajili ya mradi huu.

Mheshimiwa Spika, Wizara pia imeendelea kufanya jitihada za kuimarisha matumizi sahihi ya taratibu za zabuni na usimamizi wa mikataba ikiwa ni pamoja na kuboresha utendaji wa makandarasi nchini katika mpango mzima wa kuimarisha mtandao wa barabara nchini. Aidha, Wizara inachukua hatua ya kuongeza kasi ya kutafuta fedha kutoka kwa wafadhili, kuchukua hatua zinazolingana na matakwa ya mikataba, pamoja na kuimarisha usimamizi wa karibu wa miradi mbalimbali ili kukabiliana na changamoto zinazojitokeza.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2007/08, TANROADS itaendelea kufanya matengenezo ya barabara pamoja na madaraja. Wakala una mpango wa kufanya matengenezo ya Barabara Kuu na Barabara za Mikoa zenye urefu wa kilomita 30,013.9 na madaraja 2,098. Kati ya hizo, kilomita 28,867 na madaraja 2,098 ni kwa kutumia fedha kutoka Mfuko wa Barabara na kilomita 1,147 kwa fedha za Wahisani. Matengenezo ya Barabara Kuu yatahusu kilomita 10,077.77 na madaraja 1,030 ambapo katika Barabara za Mikoa kilomita 19,936.13 na madaraja 1,068 yatafanyiwa matengenezo.

Kuhusu mradi wa *PMMR* katika mwaka 2007/08 kilomita 1076 zimepangwa kufanyiwa matengenezo katika mikoa ya Mwanza, Rukwa na Tanga. Aidha, mikataba kwa mikoa ya Mwanza na Rukwa inategemewa kusainiwa mwishoni mwa Julai, 2007. Kwa Mkoa wa Tanga mkataba unategemea kusainiwa mwanzoni mwa mwaka 2008. Hii inatokana na sababu kuwa zabuni zilizoletwa zilikuwa za juu kuliko bajeti iliyopo na hivyo inategemewa kutangazwa upya. Kiambatisho Na. 4 kinaonyesha Barabara zitakazofanyiwa Matengenezo pamoja na Madaraja kwa mwaka 2007/08.

Mheshimiwa Spika, kwa haraka niende kwenye uendelezaji wa Vivuko Serikali, inaendelea na mkakati wake maalumu wa kuimarisha usafiri wa maeneo yanayohitaji vivuko. Katika mwaka 2006/07, Wizara kwa kupitia Wakala wa Huduma za Ufundi na

Umeme (*TEMESA*) imeendelea na juhudi za kuhakikisha kwamba vivuko vilivyopo vinafanyiwa ukarabati na kununua vipya. Utaratibu wa Zabuni ya kukodi kivuko kwa ajili ya kuhudumia eneo la Kigamboni ili kuziba pengo la kivuko cha *MV Kigamboni* kinachotarajiwa kufanyiwa matengenezo makubwa unaendelea. Kivuko hiki cha kukodi kitakuwa na uwezo wa kubeba tani 250 (sawa na abiria 1000 na magari madogo 30 kwa wakati mmoja). Aidha, ununuzi wa Kivuko kipya kwa eneo hilo la Kigamboni chenye uwezo wa kubeba tani 500 (sawa na abiria 2,000 na magari madogo 60 kwa mara moja) unatarajiwa kukamilika kabla ya mwisho wa mwaka 2007/08. Ujenzi wa kivuko kipya cha Kigongo – Busisi unaendelea vizuri na unatarajiwa kukamilika ifikapo Septemba, 2007. Ununuzi wa kivuko cha Kilombero umekamilika na kupokelewa nchini tarehe 20/03/2007.

Hivi sasa Kivuko hiki kinafanyiwa marekebisho na kinatarajiwa kuanza kazi ifikapo Septemba, 2007. Ujenzi wa kivuko kipya cha Ruhuhu unaendelea na unategemewa kuanza kazi Septemba, 2007. Ununuzi wa injini mbili za *MV Alina* umekamilika na zimepokelewa hapa nchini Juni, 2007. Aidha, *TEMESA* ilivifanyia matengenezo ya kinga Vivuko vya *MV Alina*, *MV Kigamboni*, *MV Pangani* na *MV Sengerema*. Vivuko hivyo pia vilifanyiwa matengenezo makubwa ya Injini (*Engine Overhaul*).

Mheshimiwa Spika, mpango wa mwaka 2007/08 ni kufanyia matengenezo makubwa Vivuko vya *MV Kigamboni* (Dar es Salaam), *MV Sengerema* (Mwanza) na *MV Rufiji* (Pwani). Aidha, Wizara imetenga fedha kwa ajili ya ununuzi wa vivuko vipya vyenye uwezo wa tani 50 kila kimoja kwa ajili ya Utete (Pwani), Pangani (Tanga) na Kinesi (Mara). Pia Wakala utafanya usanifu, kusimika na kusimamia miradi 60 ya mifumo ya umeme, barafu na elektroniki katika majengo ya Serikali na Taasisi za Umma. Wakala pia utaendelea kusimamia matengenezo ya magari na mitambo ya Serikali ambapo jumla ya magari na mitambo 11,200 vitafanyiwa matengenezo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, huduma za usafirishaji kwa njia ya maji zimegawanyika katika sehemu kuu mbili ambazo ni uchukuzi baharini na katika maziwa na huduma za bandari.

Huduma za uchukuzi wa baharini zinatolewa na Kampuni za nje ya nchi na kwa kiasi kidogo Kampuni za ndani ya nchi. Uchukuzi katika maziwa unatolewa na Kampuni ya Huduma za Meli (*MSCL*) pamoja na sekta binafsi. Huduma za bandari katika bandari za mwambao na maziwa zinasimamiwa na Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (*TPA*).

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Usafiri wa Majini, mkakati uliowekwa ni kuongeza uwezo wa bandari zetu kuhudumia mizigo zaidi ikilinganishwa na hali ya sasa ili kukabiliana na ongezeko la shehena hususan shehena ya kontena. *TPA* inalenga kuhudumia tani milioni 10 ifikapo mwaka 2015 ikilinganishwa na tani milioni 7 zinazohudumiwa sasa.

Mkakati wa muda mrefu ni pamoja na kujenga bandari nyingine mpya eneo la Bagamoyo, Mwambani, Tanga na kuendeleza maeneo ya uwekezaji (*EPZ*) katika bandari ya Mtwara. Serikali inaendelea kuandaa mazingira mazuri kufanikisha mipango iliyopo ikiwa ni pamoja na kushirikisha sekta binafsi.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/07, hali ya utendaji wa *TPA* ilikuwa ya kuridhisha. Katika kipindi hiki shehena iliyohudumiwa katika bandari za Mamlaka ilikuwa tani za mapato milioni 6.0 ambazo ni ongezeko la asilimia 3 ikilinganishwa na shehena iliyohudumiwa katika kipindi cha 2005/06. Bandari kuu za Maziwa yaani Mwanza, Kigoma na Kyela ambazo zilihamishiwa rasmi chini ya usimamizi wa *TPA* Julai 2006, zilihudumia tani za mapato 562,424.

Aidha, Mamlaka imeendelea kutekeleza miradi mbalimbali ya maendeleo yenye lengo la kuimarisha viwango vya utoaji wa huduma na ushindani katika bandari zetu. Miradi iliyotekelezwa ni pamoja na ununuzi wa vifaa muhimu vya kuhudumia shehena ya kichele na kontena, vifaa vya majini, ukamilishwaji wa mnara wa kuongozea meli (*Port Control Tower – Dar es Salaam*), ukarabati wa magati na maeneo mbalimbali ya huhifadhia mizigo.

Kitengo cha Kontena kilicho chini ya mwekezaji binafsi (*TICTS*) katika kipindi 2006/07 kilihudumia kontena 330,881 ikilinganishwa na uwezo wa kitengo ambao ni kontena 250,000 kwa mwaka. Kitengo hiki kilikabiliwa na tatizo la msongamano wa kontena bandarini na hivyo kuongeza muda wa meli kusubiri nje ya bandari kabla ya kuhudumiwa na shehena kukaa muda mrefu bandarini. Katika kutatua tatizo hili, hatua mbalimbali zilichukuliwa na wadau husika ambao ni Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari, Mamlaka ya Mapato (*TRA*), Mamlaka ya Usimamizi wa Usafiri wa Nchi Kavu na Majini (*SUMATRA*), Kitengo cha Kontena (*TICTS*) na Chama cha wenye Kampuni za Kupokea na Kuondoa Shehena (*TAFFA*) chini ya maelekezo ya Serikali. Hatua zilizochukuliwa ni pamoja na kuongeza muda wa kufanya kazi kwa saa ishirini na nne, kuanza kutumika kwa kituo cha kontena cha Ubungo na *TRA* kupunguza idadi ya kontena zinazopita katika mashine ya kuzikagua *T-SCAN* ili kuharakisha utolewaji wa kontena ndani ya bandari. Hatua nyigine ni pamoja na yadi namba 2 ya kitengo cha shehena mchanganyiko kuanza kutumika kuhifadhi kontena za ziada. Hatua hizi zimesaidia kupunguza muda wa meli kusubiri nje ya bandari, kuongeza eneo la kuweka kontena na kasi ya kuondosha kontena bandarini.

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha 2007/08, Mamlaka inatarajia kuhudumia jumla ya tani 6,364,100 katika bandari kuu na kontena 392,700 na hivyo kuvuka malengo yake ya mwaka 2006/07 kwa asilimia 3.5. Mamlaka pia inatarajia kutekeleza miradi mbalimbali ya maendeleo ili kuboresha miundombinu na huduma katika Bandari. Miradi mipya iliyopangwa ni pamoja na ujenzi wa gati la Mafia eneo la Kilindoni, kufanya utafiti wa awali wa ujenzi wa bandari ya Bagamoyo na mpango wa kuendeleza bandari (*Ports Master Plan Study*) utakaoanza Septemba, 2007 na kukamilika Juni, 2008. Mamlaka inaendelea na juhudi za kutafuta wawekezaji katika miradi mbalimbali muhimu ikiwemo ujenzi wa bandari ya Mwambani, ujenzi wa bandari ya kisasa eneo la Mbegani Bagamoyo, ukarabati wa Boya la Mafuta la *SPM*, gati mbili mpya za kuhudumia shehena

ya Kontena na mradi wa kuboresha ufukwe (*Waterfront Area Development*) katika bandari ya Dar es Salaam. (*Makofi*)

Kuhusu uendelezaji wa bandari za Maziwa, miradi itakayotekelezwa ni pamoja na ujenzi na ukarabati wa magati na maeneo mbalimbali ya kuhudumia abiria na mizigo katika Ziwa Tanganyika, Victoria na Nyasa. Katika kipindi hiki Mamlaka imepanga kujenga magati mapya katika vituo vya Lagosa, Kalya, Karema na Kirango katika mwambao wa ziwa Tanganyika.

Zabuni ya ukarabati gati la bandari ya Kasanga katika ziwa Tanganyika ilitangazwa na kazi ya ukarabati inategemewa kuanza katika mwaka 2007/08. Aidha, magati mengine katika ziwa Victoria na Nyasa ikiwa ni pamoja na gati la Mbamba Bay yatafanyiwa ukarabati mkubwa ikiwa ni pamoja na kuboresha vifaa vya kuhudumia abiria.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/07 Kampuni ya Huduma za Meli kwenye Maziwa (*MSCL*) iliendelea kutoa huduma za uchukuzi na usafiri kwenye maziwa ya Victoria, Tanganyika na Nyasa ikishirikiana na sekta binafsi. Katika kipindi hicho tani 201,603 za mizigo na abiria 543,359 walisafirishwa ikilinganishwa na tani za mizigo 213,359 na abiria 477,520 waliosafiri katika kipindi cha mwaka 2005/06. Aidha, Kampuni imeendelea kuzifanyia matengenezo meli zake mara kwa mara. Kampuni imefunga injini mpya katika meli ya *MV* Nyangumi na kukamilisha matengenezo makubwa ya *MV* Iringa. Katika kipindi cha 2007/08 Kampuni ina mpango wa kununua injini kwa ajili ya meli ya *MV* Wimbi.

Mheshimiwa Spika, uchukuzi wa masafa marefu baharini umeendelea kutolewa na Kampuni ya Meli ya Serikali za China na Tanzania (*SINOTASHIP*). Katika kipindi cha mwaka 2006, Kampuni ilifanya biashara pungufu kwa asilimia 3.9 kutokana na Kampuni kuuza meli yake moja. Aidha, Kampuni iliendelea na juhudi za makusudi za kubana matumizi na kuepuka gharama zisizokuwa za lazima. Pia jitihada kubwa zilielekezwa katika kutafuta aina ya shehena zinazosafirishwa kwa nauli kubwa ili kuongeza mapato.

Katika mwaka 2007/08 Kampuni ina mpango wa kununua meli mbili mara zitakapopatikana katika soko la meli zilizotumika zilizo katika hali nzuri na zinazouzwa kwa bei nafuu.

Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kusimamia ipasavyo utekelezaji wa Sheria ya Usafiri wa Majini ya Mwaka 2003 (*Merchant Shipping Act, 2003*) ambayo inahusu usimamizi wa masuala ya usafiri majini. Katika kutekeleza sheria hii Serikali imeendelea kuwa na makubaliano na nchi mbalimbali. Mnamo Aprili, 2007, Serikali za Tanzania na Afrika ya Kusini zilitiliana saina makubaliano ya masuala ya Uchukuzi baharini (*Merchant Shipping Agreement*). Makubaliano hayo yalisainiwa na Mawaziri wenye dhamana ya kusimamia sekta ya uchukuzi wa Tanzania na Afrika ya Kusini. Lengo ni kuboresha ushirikiano baina ya nchi hizi mbili katika masuala ya usalama wa vyombo vya usafiri majini.

Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kuzingatia mikataba mbalimbali ya kimataifa inayosimamiwa na Shirika la Kimataifa la Usafiri wa Baharini (*International Maritime Organization - IMO*). Wizara kupitia Mamlaka ya Udhhibiti Usafiri wa Nchi

Kavu na Majini (*SUMATRA*) imeandaa Kanuni na Taratibu katika kusimamia utekelezaji wa Sheria ya *Merchant Shipping Act* ya mwaka 2003. Kanuni zilizoandaliwa ni pamoja na usalama baharini, kuzuia uchafuzi wa mazingira kutoka kwenye meli, alama za janga na dharura na uchunguzi wa Ajali za Usafiri Majini.

Aidha, maeneo mengine yanayozingatiwa katika kusimamia usalama wa usafiri wa majini ni pamoja na ukaguzi wa meli na mabaharia na kufungua Ofisi katika Bandari za Mwanza, Kigoma, Bukoba na Itungi ili kurahisisha usimamizi wa masuala hayo. Hatua nyingine ni kufunga vifaa vya mawasiliano katika bandari za Itungi, Mwanza na Kigoma na kutoa semina kwa wadau wa usafiri wa majini kwenye maeneo hayo.

Katika mwaka 2006/07 shughuli zilizofanyika zilihusu ukaguzi wa vyombo vya usafiri katika maziwa ya Tanganyika, Victoria, Nyasa na mwambao wa Bahari ya Hindi. Jumla ya vyombo vikubwa 25 na vyombo vidogo 690 vilikaguliwa katika maziwa na vyombo vikubwa 26 na vyombo vidogo 66 vilikaguliwa katika Bahari ya Hindi.

Mheshimiwa Spika, ili kuboresha usalama wa usafiri majini, Mnara wa kuongozea meli (*Control Tower*) umejengwa katika bandari ya Dar es Salaam kwa ajili ya kuweka vifaa vya kuongozea meli na kutoa mawasiliano na huduma nyingine za utafutaji na uokoaji (*Search and Rescue*).

Mnara huu utasaidia katika kuongoza meli na kudhibiti usalama wa vyombo vya majini kwani una vifaa ambavyo vina uwezo wa kudhibiti eneo lote la Pwani ya bahari ya Hindi. Mnara huu unaotarajiwa kuanza kazi Septemba, 2007 umegharamiwa na Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari wakati vifaa vimetolewa na Shirika la Kimataifa la *IMO*.

Katika kuimarisha usalama wa kuongoza meli (*safety of navigation*), Serikali kupitia *TPA* imeendelea kuweka na kufanyia matengenezo vifaa vya kusaidia katika kuongoza meli (*aids to navigation*) kwenye mwambao na bandari za bahari ya Hindi. Aidha, Wizara inafuatilia kwa karibu utekelezaji wa mradi wa upimaji (*hydrographic surveys*) na utengenezaji wa ramani (*charts*) katika Ziwa Victoria. Mradi huu utatekelezwa na Kamisheni ya Ziwa Victoria (*Lake Victoria Basin Commission*) chini ya Jumuiya ya Afrika Mashariki.

Mheshimiwa Spika, usafiri na uchukuzi kwa njia ya reli kwa upande wa sekta ya reli, Wizara imeweka mkakati wa kuongeza uwezo wa reli kwa kuondoa njia ya sasa yenye uwezo mdogo wa ratili 50-60 kwa yadi na kuweka yenye uwezo mkubwa wa ratili 80-120 kwa yadi ambapo kasi, usalama na uwezo wa kubeba mizigo na abiria utaongezeka. Wizara pia ina mkakati wa kupunguza ajali za treni kwa kuimarisha ulinzi na usalama katika njia za reli.

Katika kuleta ufanisi na uendelezaji salama wa shughuli za reli katika mazingira mapya ya ukodishwaji, Wizara kupitia *SUMATRA* imeandaa kanuni zifuatazo: Kutoa taarifa za ajali na uchunguzi; Kuandaa Mpango wa Usalama wa Reli; Uidhinishaji wa Miundombinu na mitambo Mipya au Kufanya Mabadiliko; naUtoaji Leseni. Kanuni hizi

zimeanza kutumika baada ya kutangazwa katika Gazeti la Serikali (*GN* 21 – 23 ya mwaka 2007).

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/07, Serikali ilichukua hatua mbalimbali za kuimarisha *TRC*. Hatua hizo ni pamoja na kutoa ruzuku ya kununulia mafuta ya kuendeshea treni. Aidha, Serikali itaendelea kutoa ruzuku ya shilingi bilioni 2 kila mwezi hadi hapo taratibu za ukodishaji wa *TRC* zitakapokamilika. Lengo ni kuhakikisha kuwa huduma za usafiri na uchukuzi kwa njia ya reli zinaendelea kutokana na umuhimu wake katika uchumi wa nchi yetu na nchi jirani.

Miradi ya maendeleo inayoendelea katika sekta ndogo ya Reli ni pamoja na upembuzi yakinifu wa reli ya Isaka – Kigali, Ujenzi wa magenge mawili kwa ajili ya vituo vya wafanyakazi wanaohudumia reli kati ya Kaliua – Mpanda na Manyoni – Singida na ujenzi wa vituo vya kuhudumia kontena (*Inland Container Depot*) katika maeneo ya Ilala, Shinyanga na Mwanza. Katika mwaka 2007/08 jitihada za kufufua miundombinu ya reli ya kati sehemu ya Dar es Salaam – Dodoma zitafanywa ili kuwezesha huduma za usafiri katika sehemu hiyo kurejeshwa.

Mheshimiwa Spika, utendaji wa Shirika la Reli Tanzania (*TRC*) kwa mwaka 2006/07 ulikuwa wa wastani. Shirika liliweza kusafirisha tani 775,281 ambazo ni pungufu ya lengo kwa asilimia 29.5. ikilinganishwa na mwaka 2005 ambapo lilisafirisha tani 1,128,508. Shirika lilisafirisha abiria 594,089 ambao ni pungufu ya lengo kwa asilimia 12.7 ikilinganishwa na mwaka 2005/06 liliposafirisha abiria 674,029.

Mapato ya Shirika kwa mwaka 2006/07 yalikuwa shilingi bilioni 46.2 ambayo ni pungufu kwa asilimia 26 yakilinganishwa na mapato ya mwaka 2005/06 yaliyokuwa shilingi bilioni 62.4. Utendaji wa Shirika umeendelea kushuka kutokana na uchakavu wa njia za reli, njia za mawasiliano, injini na mabehewa, ambapo uchakavu wa reli umesababisha kuwapo kwa tukio la kuvunjika reli mara kwa mara.

Aidha, jumla ya kilomita 2,279 za nyaya za simu na milingoti 759 iliibwa hasa kati ya Tabora na Kigoma na kati ya Tabora na Mwanza na kuathiri uendeshaji wa treni. Napenda kutoa wito kwa Waheshimiwa Wabunge wenzangu hasa wale wanaotoka katika maeneo ambayo reli inapita tushirikiane katika kutoa elimu na kusisitiza juu ya umuhimu wa huduma za usafiri wa reli kwa lengo la kupunguza wizi katika njia ya reli na vifaa vingine.

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha miaka mitano kuanzia 2007/08, Shirika litaendelea kutekeleza mradi wa kutandika upya reli za uzito wa ratili 80 badala ya ratili 56 katika njia za Manyoni – Singida, Kilosa – Kidatu na Kaliua – Mpanda. Shirika pia litaboresha mtandao wa njia za reli na mawasiliano kwa kutumia reli za ratili 95 katika njia za Tanga – Arusha, *Link line* na Kahe – Taveta. Shirika litatandika reli za ratili 120 katika reli ya Kati, kati ya Dar es Salaam – Tabora – Kigoma na Tabora – Mwanza.

Aidha kilomita 648 za reli ya kati zitaboreshwa na mkodishwaji kufikia kiwango cha ratili 120 kwa yadi baada ya Serikali kulipia tofauti ya bei ya reli za ratili 80 kwa yadi na ratili 120 kwa yadi. Sehemu zitakazoboreshwa zitafanyika kwa awamu tatu.

Awamu ya kwanza ni Dar es Salaam hadi Mikese (k.m .173), awamu ya pili ni k.m. 132 kati ya Mikese na k.m. 305 (kati ya stesheni ya Munisagara na Mzaganza).

Awamu ya tatu ni kati ya Tabora hadi k.m. 343 (kati ya stesheni za Mantare na Fela). Kilomita 982 zilizobaki zitaboreshwa na Serikali kwa kiwango cha ratili 120 kwa yadi. Muda wa kumaliza kazi hii utategemea upatikanaji wa fedha.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia kipindi cha robo ya tatu ya mwaka 2006/2007, Mamlaka ya Reli ya Tanzania na Zambia (*TAZARA*) ilisafirisha tani 505,073 za mizigo ikilinganishwa na tani 589,000 zilizopangwa kusafirishwa sawa na asilimia 85.8 ya lengo. Mamlaka pia ilisafirisha abiria 815,361 kati ya abiria 824,944 waliopangwa kusafirishwa, sawa na asilimia 98.8 ya lengo.

Mamlaka imeanza kutekeleza mkakati wa ushirikiano na Kampuni ya *Konkola Copper Mine (KCM)* ya Zambia ili kukarabati injini za treni 6 kwa lengo la kukidhi mahitaji ya usafirishaji wa abiria na mizigo. Aidha, katika kipindi cha mwaka 2006/07, chini ya ushirikiano wa kiufundi wa 12 kati ya Jamhuri ya Watu wa China, Tanzania na Zambia (*12th Technical Co-operation Protocol*), *TAZARA* ilipatiwa mkopo usio na riba wa mabehewa ya mizigo 50, magari ya winchi 4, mashine za kunyanyulia vitu vizito 4, seti 20 za jeki za kunyanyulia mabehewa na injini pamoja na vipuri mbalimbali vya injini na mabehewa. Pia, chini ya ushirikiano wa kiufundi kupitia Serikali za Tanzania na Zambia Mamlaka imetiliana saina Mkataba wa 13 wa Kiufundi na Serikali ya China.

Chini ya mkataba huu, Serikali ya Jamhuri ya Watu wa China itaipatia Mamlaka mabehewa ya mizigo na mafuta (*Fuel Tankers*) 100, vipuri vya injini za treni na mabehewa, injini 2 za sogeza (*shunting locomotives*), malighafi za uzalishaji (*Production raw product*) na kutoa mafunzo ya uendeshaji reli katika kiwango cha menejimenti. Mkataba huu unatekelezwa kwa awamu katika kipindi cha miaka mitano kuanzia Januari, 2007.

Mheshimiwa Spika, changamoto zinazoikabili *TAZARA* ni pamoja na kukabiliwa na uhaba wa fedha za uendeshaji ambao umeathiri utendaji kwa kushindwa kufanya matengenezo makubwa ya injini za treni. Changamoto nyingine ni mmomonyoko wa ardhi, uharibifu wa reli, uhaba wa mabehewa na injini za treni, ubovu wa reli na tatizo sugu la wizi wa nyaya za simu. Katika mwaka wa 2007/08, *TAZARA* ina lengo la kufunga mitambo ya *High Frequency Radio* ili kuhakikisha kuwa treni zinaendelea kufanya kazi kwa usalama. Aidha, Serikali za Tanzania na Zambia zinaendelea na mchakato wa kuishirikisha sekta binafsi katika kuendesha na kusimamia shughuli za Mamlaka.

Mheshimiwa Spika, usafiri wa anga, katika kutekeleza Sera ya Taifa ya Uchukuzi, mkakati unaotekelezwa katika usafiri wa anga ni pamoja na kuishirikisha zaidi sekta binafsi ili iweze kuongeza huduma na ufanisi. Katika kutekeleza azma hii Serikali inaendelea na juhudi za kukifanya kiwanja cha ndege cha Kimataifa cha Julius Nyerere (*Julius Nyerere International Airport - JNIA*) kuwa kiungo kikuu (*hub*) cha usafiri wa anga mashariki mwa Afrika. Aidha, Serikali inazingatia vigezo na kanuni za usalama wa anga kama inavyoshauriwa na Shirika la Kimataifa la Usalama wa Anga (*The International Civil Aviation Organisation-ICAO*).

Ili kukidhi matakwa ya *ICAO*, Serikali kupitia Mamlaka ya Viwanja vya Ndege (*TAA*) iliandaa taratibu za usalama wa viwanja vya ndege hapa nchini ili kuimarisha usalama wa viwanja hivyo.

Aidha, Serikali kupitia Mamlaka ya Usafiri wa Anga (*TCAA*), ilifanya ukaguzi wa ndege 163 na kuzisajili baada ya kutimiza viwango vya kuruka. Sambamba na kuimarisha uzingatiaji wa kanuni, taratibu na viwango vya *ICAO*, Serikali imeendelea kushiriki katika Jumuiya za kiuchumi ili kuimarisha huduma za usafiri wa anga.

Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia *TCAA* imeendelea kutekeleza ratiba ya uhakiki na udhibiti wa viwango sahihi vya huduma ya mitambo ya kuongoza ndege kulingana na viwango vilivyoainishwa na *ICAO*.

Hatua hizo zimechukuliwa katika viwanja vya Julius Nyerere, Kilimanjaro, Mwanza na Zanzibar. Aidha, Mamlaka ilifunga mitambo mipya ya *Radio za Very High Frequency (VHF)* ya masafa ya 118.2 *MHz* na kununua mitambo ya kuongoza ndege na kutekeleza mradi wa kuweka mitambo mipya ya kuwezesha ndege kutua salama (*Very High Omnidirectional Range-VOR/Distance Measuring Equipment - DME System*) katika kiwanja cha Kimataifa cha Zanzibar.

Mamlaka imeendelea kuwekeza katika mafunzo ya watumishi wake hususan wataalamu wa kiufundi ili kuimarisha udhibiti wa sekta. Aidha, mchakato wa kuanzisha Mfuko wa Mafunzo kwa ajili ya marubani na wahandisi wa ndege kama ilivyoainishwa kwenye Sheria ya *TCAA* ya 2003, uliendelea kwa kukamilisha rasimu za Kanuni za Mfuko na kushauriana na wadau. Mfuko huu sasa unategemewa kuzinduliwa katika nusu ya pili ya mwaka wa 2007/08.

Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza majukumu yake *TCAA* ilikabiliwa na changamoto mbalimbali zikiwemo hitilafu za mara kwa mara katika njia za simu zinazounganisha mawasiliano kati ya sehemu mbalimbali nchini na Kituo Kikuu cha Mamlaka.

Ili kukabiliana na changamoto hizo katika mwaka 2007/08, Mamlaka inategemea kutekeleza mradi wa kuweka mitambo mbadala chini ya mradi wa *North Eastern Africa and Indian Ocean VSAT Network (NAFISAT)*. Mradi huo utaunganisha nchi 14 za Afrika Mashariki na Kusini mwa Afrika, ikiwemo *Seychelles*. Aidha, mitambo mipya ya kuwezesha ndege kutua salama (*VOR/ DME*) itafungwa katika Kiwanja cha Ndege cha Mwanza.

Mheshimiwa Spika, katika kuendeleza huduma za usafiri wa anga kati ya Tanzania na nchi nyingine, Wizara imeendelea kufanya mapitio ya Makubaliano ya Usafiri wa Anga (*Bilateral Air Service Agreements*) kati ya Tanzania na nchi nyingine duniani.

Katika mwaka 2006/07, mapitio yalifanyika katika Mikataba kati ya Tanzania na Rwanda. Mikataba mipya ilisainiwa kati ya Tanzania na nchi za Ujerumani na *Qatar*. Lengo la kupitia mikataba au kuanzisha mikataba mipya ni kutoa fursa kwa mashirika ya ndege ya nchi zinazohusika kuweza kutoa huduma za usafiri wa anga kati ya nchi hizo na Tanzania.

Mheshimiwa Spika, kuhusu ushirikiano kwenye Jumuiya ya Afrika Mashariki, mchakato wa kuainisha kanuni za usalama wa usafiri wa anga (*Tanzania Civil Aviation Safety Regulations, 2006*) ulikamilika na kanuni zilisainiwa Desemba, 2006. Kanuni hizo zilizinduliwa rasmi tarehe 6 Juni, 2007 na kuanza kutumika na nchi wanachama.

Aidha, Wakala wa Jumuiya wa Udhhibiti wa Usalama wa Usafiri wa Anga (*Civil Aviation Safety and Security Oversight Agency, CASSOA*) ambao ofisi zake ziko Entebbe Uganda, ulianza kazi rasmi tarehe 1 Juni 2007. Kazi kubwa ya Wakala huu ni kuratibu udhibiti wa sekta kwenye Jumuiya kwa kuziongezea nguvu mamlaka za udhibiti za nchi wanachama kwa kutumia kwa pamoja wataalamu wa kiufundi wa sekta.

Kwa upande wa Nchi za Jumuiya ya Uchumi wa Kusini mwa Afrika (*SADC*), upembuzi yakinifu wa mradi wa kituo cha kuongoza ndege katika anga za nchi wanachama (*SADC Upper Area Control Centre*) unaendelea vizuri na unategemewa kukamilika katika kipindi cha 2007/08.

Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea na jitahada za kuhakikisha kuwa huduma za usafiri wa anga zinaboreshwa na kuzingatia kanuni za usalama wa anga. Katika kipindi cha mwaka 2006/07 kulitokea ajali mbili za usafiri wa anga ambazo zilisababisha vifo vya watu watano. Mojawapo ya ajali hiyo ni ile iliyotokea Desemba, 2006, Mkoani Mbeya na kusababisha vifo vya watu wanne akiwemo Mheshimiwa Juma Jamaldin Akukweti (Mb), aliyekuwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu (Bunge).

Hili ni ongezeko la ajali moja ikilinganishwa na mwaka 2005/2006 ambapo kulikuwa na ajali moja iliyosababisha vifo vya watu watano. Hali hii ni tofauti na ajali iliyotokea Septemba, 1999 na kusababisha vifo vya watu 12. Upungufu wa matukio ya ajali unaonyesha kuwa kuna ongezeko la hali ya usalama wa usafiri wa anga ikilinganishwa na takwimu za kimataifa. Mamlaka ya Usafiri wa Anga inaendelea kuimarisha udhibiti wa ndege, kampuni za ndege, waendeshaji wa viwanja na marubani ili kupunguza ajali hizo.

Uchunguzi wa awali wa ajali hizi tatu umebainisha udhaifu katika utendaji, sababu za kibinadamu (*human factor*) na hali ya miundombinu ya viwanja vya ndege. Mamlaka ya Usafiri wa Anga tayari imechukua hatua za muda mfupi kwa kushirikiana na kampuni za ndege zilizosajiliwa na wamiliki wa viwanja vya ndege. Lengo ni kuzitaka kampuni za ndege na wenye viwanja kuhakikisha kuwa wanazingatia usalama katika utendaji wao kwa mujibu wa Sheria na Kanuni za usalama wa usafiri wa anga.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/07 huduma za usafiri wa anga ziliendelea kutolewa katika kiwango cha kuridhisha. Idadi ya abiria waliosafiri ndani na nje ya nchi iliongezeka kutoka abiria 2,218,594 mwaka 2005/2006 na kufikia abiria 2,517,651 mwaka 2006/2007, hii ikiwa ni ongezeko la asilimia 13.5. Idadi ya abiria waliosafiri humu nchini iliongezeka kwa asilimia 12.9, kutoka abiria 1,207,402 mwaka 2005/06 hadi kufikia abiria 1,362,763 mwaka 2006/2007.

Safari za ndege kwa wiki ziliongezeka kutoka safari 78 mwaka 2005/06 hadi kufikia safari 96 mwaka 2006/2007. Idadi ya kampuni za ndani zilizopewa leseni zilifikia 30 mwaka 2006/2007 ikilinganishwa na kampuni 29 zilizopewa leseni mwaka 2005/2006. Kampuni za kigeni zilizopewa leseni zilikuwa 11 ikilinganishwa na Kampuni

8 mwaka 2005/06. Kuongezeka kwa abiria ndani na nje kumetokana na kuongezeka kwa huduma za kiuchumi na kijamii katika sekta ndogo ya usafiri wa anga.

Mheshimiwa Spika, mwaka 2006/2007 Bunge lako Tukufu liliarifiwa kuwa Serikali ilikuwa katika taratibu za kujitua katika ubia kati ya Shirika la Ndege la Afrika Kusini (*SAA*) na Kampuni ya Ndege (*ATCL*). Napenda kutoa taarifa kuwa *SAA* ilikubali ombi la Serikali ya Tanzania la kujitua katika ubia wa *ATCL*. Makubaliano ya kusitisha ubia huo yalisainiwa *Johannesburg*, Afrika ya Kusini, Agosti, 2006, ambapo Serikali ya Tanzania ilinunua hisa zilizokuwa za *SAA* ndani ya *ATCL* zipatazo asilimia 49 na hivyo kumiliki kampuni hii kwa asilimia mia moja. Hivi sasa Serikali inaweka mikakati ya kuiimarisha *ATCL* ili iweze kufikia lengo la kuwa na Shirika la Ndege la Taifa lililo imara. (*Makofi*)

Mikakati hiyo ni pamoja na uteuzi wa Bodi na Uongozi mpya wa *ATCL* ambao ulifanyika Februari, 2007. Uongozi huo umeelekeza juhudi zake katika kujiondoa kuitegemea *SAA*. Kazi iliyofanyika hadi sasa ni kukamilisha taratibu zote za kurudi kwenye tiketi za *ATCL* ambapo kuanzia Julai, 2007, *ATCL* imeanza kutumia tiketi zake zenye Code Na. 197 badala Code Na. ya *South Africa* ya 083. Tiketi hizo zilizinduliwa rasmi tarehe 3 Julai, 2007 hapa Mjini Dodoma. Aidha, tayari *ATCL* imejijengea uwezo wa kutoa tiketi pepe (*electronic ticket*). Majaribio ya ndani yamekuwa ya mafanikio makubwa na hivyo kampuni itatoa tiketi pepe ya kwanza Julai, 2007. Mafunzo ya kuimarisha uwezo wa wafanyakazi wake yanaendelea vizuri. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/07, Kampuni ya Ndege Tanzania (*ATCL*) ilihudumia vituo 8 ambavyo ni Dar es Salaam, Zanzibar, Kilimanjaro, Mwanza, Mtwara, *Johannesburg*, Entebbe na Hahaya. Kampuni iliweza kubeba wastani wa abiria 19,000 (*Revenue passengers*) na wastani wa tani 125 za mizigo kwa mwezi. Mafanikio ya kampuni kiutendaji yalishuka ikilinganishwa na mwaka 2005/06 kutokana na changamoto zilizotokana na muundo wa umiliki wa Kampuni pamoja na ushindani. *ATCL* inakabiliwa na changamoto kubwa ya kufanya biashara endelevu ili kukabiliana na ushindani uliopo kwenye sekta ya usafiri wa anga. Katika kukabili changamoto hii *ATCL* imeandaa mpango wa ki-biashara (*Business Plan*), ambao utatoa mwelekeo wa utendaji baada ya kutengana na *SAA*.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2007/2008, *ATCL* itakuwa inajitegemea katika maeneo ya uhakiki wa mapato (*revenue accounting*) badala ya kutegemea *SAA* kama ilivyokuwa awali. Aidha, ununuzi wa mafuta ya ndege utafanywa kwa mikataba ya moja kwa moja kati ya *ATCL* na Kampuni ya Mafuta ya *BP*. Vile vile Kampuni itaendelea kujiimarisha na kuondoa kabisa utegemezi kutoka *SAA* kwenye masuala yote ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (*ICT*) ifikapo Agosti, 2007 ni hatua nzuri. Mikakati ya biashara itakayoangaliwa ni pamoja na aina za ndege zitakazotumika katika njia tofauti, kupunguza matumizi bila kuathiri ubora wa huduma; kuongeza ufanisi na uadilifu wa wafanyakazi na kuongeza ushirikiano wa kibiashara kwa mfano *code-share* kati yake na mashirika mengi ya ndege ya ndani na nje ya nchi.

Mheshimiwa Spika, kuhusu Kampuni binafsi ya Ndege ya *Precision Air*, mnamo Juni, 2007, ilitunukiwa hati safi ya ukaguzi na Chama cha Kimataifa cha Kampuni za Ndege (*International Air Transport Association - IATA*) iitwayo *IATA Operational Safety Audit (IOSA)* ikiwa ni kampuni ya saba Afrika kupata cheti hiki. Cheti hiki ni uthibitisho

wa jinsi kampuni hiyo inavyozingatia kanuni na taratibu mbalimbali za usalama katika utendaji wake. Cheti hiki ambacho kitakuwa lazima kwa wanachama wote wa *IATA* kuanzia mwaka 2008, kimeiwezesha pia *Precision Air* kukubaliwa uanachama wa *IATA* na kuifanya iwe kampuni ya pili ya Tanzania kuwa wanachama wa *IATA* ikiungana na *ATCL* ambaye ni mwanachama mkongwe.

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka 2006/2007, Wakala wa Ndege za Serikali (*TGFA*) ulitekeleza majukumu yake kwa ufanisi. Wakala ulitumia ndege nne katika kutoa huduma zake kwa viongozi na kufanikiwa kukusanya madeni ya huduma za ukodishaji ndege kwa asilimia 75. Aidha, *TGFA* iliweza kupunguza ukaaji wa ndege chini kwa asilimia 80. Pamoja na mafanikio hayo Wakala pia ulikabiliwa na changamoto za upungufu wa marubani, uchakavu wa ndege na uhaba wa fedha. Katika kutatua changamoto hizi, katika mwaka 2007/2008, Wakala una lengo la kuimarisha na kuboresha usalama katika utoaji wa huduma zake. Aidha, katika mwaka 2007/2008, Wakala utatekeleza mpango wake wa kuajiri marubani wapya na wahandisi wa ndege pamoja na kuendelea kutoa mafunzo kwa wafanyakazi wake. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kuhusu kuboresha hali ya viwanja vya ndege nchini, Wizara inafanya juhudi za upanuzi wa kiwanja cha ndege cha Kimataifa cha Julius Nyerere (*JNIA*) na kuendeleza miradi mingine ya maendeleo. Katika mwaka 2006/2007, awamu ya kwanza ya kazi za ukarabati mkubwa katika kiwanja cha *JNIA* ziliendelea ambapo mfumo wa taa za kuongozea ndege (*Airfield Ground Lighting - AGL*) uliboreshwa, eneo la maegesho ya ndege (*Apron*) la jengo la *Terminal II* na barabara za kurukia na kutua ndege (*runway*) yalifanyiwa ukarabati. (*Makofi*)

Kuhusu barabara za kurukia na kutua ndege katika viwanja vya Musoma, Bukoba na *Lake Manyara* zilifanyiwa ukarabati kwa kiwango cha changarawe pamoja na kuendelea na ujenzi wa uzio. Viwanja vya Tabora, Shinyanga na Mtwara vilifanyiwa matengenezo ya barabara za kutua na kurukia ndege. Kiwanja cha ndege cha Mwanza kiliwekewa mitambo ya ukaguzi wa abiria na mizigo (*X-ray machines*). Katika kiwanja cha ndege cha Arusha kazi zilizofanyika ni pamoja na ukarabati wa barabara ya kurukia na kutua ndege kwa kukamilisha ujenzi wa tabaka la pili la changarawe (*base course*) na kuweka lami urefu wa mita 500 na upana wa mita 30 na kukamilisha mfumo wa kuondoa maji ya mvua (*drainage system*) kiwanjani. Pia kazi ya ukarabati wa barabara ya kutua na kurukia ndege kiwanja cha Mafia ilianza. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kazi zilizokamilika katika Kiwanja kipya cha Songwe ni pamoja na ujenzi wa barabara za ndege (*Runway, taxiways*), barabara ya kuingilia kiwanjani pamoja na eneo la maegesho ya ndege na magari kwa kiwango cha tabaka la pili la changarawe (*base course*). Kazi zinazoendelea ni pamoja na ujenzi wa jengo la kuongozea ndege na jengo la zimamoto. Kazi hizo zimegharamiwa na Serikali. Awamu ya tatu ya ujenzi, ambayo inagharamiwa na Benki ya Kiarabu ya Maendeleo ya Afrika (*BADEA*) na *OPEC* itahusu kumaliza ujenzi wa barabara za kurukia ndege kwa kiwango cha lami. Kazi nyingine ni kuanza ujenzi wa jengo la abiria na mfumo wa mitambo ya kuongozea ndege. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, Benki ya Dunia imeonyesha nia ya kusaidia ukarabati wa viwanja vya ndege vya Bukoba, Shinyanga, Tabora, Kigoma, Mafia, Sumbawanga na Arusha kwa kuanzia na kugharamia upembuzi yakinifu pamoja na kufanya usanifu wa kina wa viwanja hivyo. Taratibu za kumpata mhandisi mshauri kwa kazi hiyo zinaendelea. (*Makofi*)

Kuhusu upanuzi wa Kiwanja cha ndege cha Dodoma, Wizara imepata eneo kwa ajili ya kujenga kiwanja kipya eneo la Msalato. Tayari *BADEA* imetoa msaada wa Dola za Marekani 440,000 kwa ajili ya upembuzi yakinifu na usanifu wa Kiwanja. Uchambuzi wa zabuni umekamilika na mchakato wa kumpata mzabuni unaendelea. Wizara inaendelea kutafuta fedha kwa ajili ya kufidia kwa awamu wakazi wa eneo la Msalato ili kutoa nafasi ya ujenzi wa kiwanja kipya cha Dodoma.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2007/2008, kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na ununuzi wa mitambo ya ukaguzi wa abiria na mizigo (*X-ray machines*) kwa ajili ya viwanja vya ndege vya Mtwara, Kigoma, Tabora, Bukoba na *JNIA*. Kazi nyingine ni kukamilisha ukarabati wa dharura na upanuzi wa maegesho ya ndege za mizigo na viungio vyake (*cargo apron and taxiways*) katika kiwanja cha ndege cha Mwanza ili kuweza kuegesha ndege za washiriki wa mkutano wa Jumuiya ya Madola utakaofanyika nchini Uganda Novemba, 2007.

Aidha, kiwanja cha ndege cha Mwanza kitaendelea kufanyiwa upanuzi na uendelezaji utakaohusisha ujenzi wa jengo la abiria, jengo la mizigo (*cargo terminal*), jengo la kuongozea ndege, mifumo ya maji, kuweka taa za kuongozea ndege, ujenzi wa jengo la kituo cha umeme (*Power station*), miundombinu ya mafuta ya ndege na barabara za viungio (*taxiways*). Mradi huu mkubwa ambao kwa hatua ya kwanza utagharimu dola za Marekani milioni 14 zitakazotolewa kwa ushirikiano wa Serikali, Washirika wa Maendeleo (*BADEA* na *OPEC*) na sekta binafsi unatarajiwa kuanza katika nusu ya pili ya mwaka 2007/2008. Awamu ya pili ya kazi kubwa ya ukarabati itaendelea katika Kiwanja cha *JNIA* kwenye maeneo yaliyosalia ya maegesho ya ndege eneo la *Terminal I*, viungio vya barabara za ndege pamoja na kurefusha barabara (*runway*) ndogo ya kiwanja.

Mheshimiwa Spika, Serikali inaendelea na juhudi za kuimarisha huduma za hali ya hewa nchini ili utoaji wa tahadhari dhidi ya hali mbaya ya hewa na majanga ya asili ufanyike kwa wakati na kwa usahihi zaidi. Mamlaka ya Hali ya Hewa (*TMA*) imeendelea na jitihada za kufuatilia mwenendo wa vimbunga na kutoa tahadhari. Aidha, Mamlaka imeendelea kuboresha utoaji wa huduma kwa kufunga mitambo na vifaa mbalimbali katika maeneo kadhaa nchini ikiwa ni pamoja na vituo vinavyojiendesha vyenyewe (*Automatic Weather Stations*). (*Makofi*)

Katika kipindi cha 2006/2007, Mamlaka iliendelea kutoa tahadhari dhidi ya hali mbaya na majanga yanayohusiana na hali ya hewa. Nchi yetu ilipatwa na athari za baadhi ya vimbunga kama vile Bondo, Gemada na Indlala vilivyosababisha mvua kubwa zaidi ya kiwango na hivyo kusababisha uharibifu wa miundombinu na mali katika baadhi ya maeneo nchini.

Mheshimiwa Spika, *TMA* imeendelea kutekeleza wajibu na majukumu yake ya kupima, kukusanya, kuhakiki, kuchambua, kuratibu na kutangaza huduma za hali ya hewa nchini. Katika mwaka 2006/2007, Mamlaka ilipata mafanikio katika upatikanaji na utoaji wa takwimu ndani na nje ya nchi na uboreshaji wa huduma za utabiri. Ukarabati mkubwa ulifanyika katika vituo vya Sumbawanga, Mtwara na Mbeya. Aidha, Mamlaka iliweza kuanzisha huduma za hali ya hewa huko Kibondo na Babati. Maandalizi ya kuanzisha huduma za hali ya hewa huko Mpanda yanaendelea. Mamlaka ilifunga mitambo inayojiendesha yenyewe katika vituo vya Mtwara, Bukoba na Babati. Pia mitambo ya mawasiliano na kuchambua taarifa na takwimu za hali ya hewa kwa ajili ya kuzisaidia nchi zilizo katika mwambao wa Bahari ya Hindi kujikinga na athari zitokanazo na *Tsunami* ilifungwa. Mitambo hiyo ijulikanayo kama *Transmet*, *Synergie* na *RETIM* ilifungwa katika Kituo cha Utabiri, Dar es Salaam na kuunganishwa na vituo vya Zanzibar na *KIA*. Ili kuboresha utoaji huduma za hali ya hewa, Serikali inakamilisha Sera ya Taifa ya Hali ya Hewa na taratibu za kutangaza zabuni kwa ajili ya ununuzi wa rada ya kisasa zimekamilika. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka 2007/2008 Mamlaka ina mpango wa kuboresha shughuli za utabiri kwa kununua vifaa na kuongeza vituo viwili vya Mpanda na Songwe na kuboresha vituo vya Tukuyu, Kibondo, Babati na Pemba.

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka 2006/2007, Wizara kupitia Wakala wa Majengo (*TBA*) imeendelea kutekeleza azma yake ya kuboresha makazi na ofisi za watumishi wa Serikali. Wakala uliweza kukamilisha ujenzi wa nyumba 700 katika Mikoa 21 ya Tanzania Bara. Aidha, ujenzi na matengenezo ya nyumba za viongozi, pamoja na ununuzi wa samani zinazohitajika unaendelea. Eneo la hekta 100 limepatikana jijini Dar es Salaam kwa ajili ya ujenzi wa nyumba kama hizo. Katika utekelezaji wa azma hiyo, ujenzi wa nyumba za Majaji umepewa kipaumbele ili kupunguza uhaba wa nyumba za Majaji na viongozi wengine.

Katika kutatua changamoto zinazoikabili, Wakala unachukua hatua mbalimbali ikiwa ni pamoja na kufuatilia hatimiliki za viwanja na kuwatumia wataalamu wa uchumi ili kupata ushauri. Mikakati mingine ni pamoja na ujenzi wa nyumba za bei nafuu kwa ajili ya kuwakopesha watumishi na kuingia ubia na wawekezaji katika kuendeleza viwanja vilivyopo.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2007/2008, Wakala umepanga kuendelea kufanya matengenezo ya nyumba za Serikali na kutoa huduma za ushauri wa kitaalamu kwa miradi ya ujenzi wa nyumba za Serikali. Aidha, Wakala utafanya matengenezo na ununuzi wa samani za nyumba za Serikali. Pamoja na kazi hizi pia Wakala utatekeleza ujenzi wa majengo 12 ya ghorofa katika mikoa ya Dar es Salaam, Arusha, Morogoro, Dodoma na nyumba nyingine 123 katika Mikoa mbalimbali Tanzania Bara. Majengo haya yatatumika kuwapangisha watumishi wa Umma ambao wamehamia katika vituo vipya vya kazi. Kazi nyingine zitahusu kulipa fidia ya viwanja vya kujenga nyumba za watumishi na kufanya upembuzi yakinifu ili kuendeleza eneo la iliyokuwa Kampuni ya Mabasi ya Taifa (*KAMATA*) ili liweze kutumika ipasavyo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na wadau husika wa sekta inaendelea kutoa mapendekezo ya kutunga sheria mpya na kuzifanyia marekebisho baadhi ya sheria za sekta. Itakumbukwa kwamba katika mwaka 2006/2007, Sheria mpya mbili zilipitishwa na Bunge lako Tukufu. Sheria hizo ni ile ya kuanzisha Mfuko wa Mawasiliano nchini na Sheria mpya ya Barabara (*Road Act, 2007*), Sheria ya Barabara pamoja na mambo mengine ina lengo la kuondoa mapungufu yaliyokuwepo kwenye sheria ya awali (*HighWay Ordinance*) ambayo imetumika kwa zaidi ya miaka 1970 ambapo masuala mengi yaliishapitwa na wakati, Sheria hii mpya itaendana na mabadiliko ya kisera, kijamii, kiuchumi na kiteknolojia yanayoendelea kutokea nchini na duniani kote. Sheria hii inafafanua kuhusu utunzaji maeneo ya hifadhi ya barabara, kupunguza makosa ya uvunjaji wa sheria ya barabara, utambuzi wa ushiriki wa sekta binafsi kwenye ujenzi wa miundombinu na kutilia mkazo juu ya usimamizi wa usalama barabarani.

Wizara iko katika hatua za mwisho za kuzifanyia mapitio Sheria za Bodi ya Usajili wa Makandarasi (*CRB*), Bodi ya Usajili wa Wabunifu Majengo na Wakadiriaji Majenzi (*AQSRB*), Bodi ya Taifa ya Usimamizi wa Vifaa (*NBMM*), Bodi ya Usajili wa Wahandisi (*ERB*) na Baraza la Taifa la Ujenzi (*NCC*). Halikadhalika Wizara inaendelea na maandalizi ya kuzifanyia mapitio Sheria za Mamlaka ya Viwanja vya Ndege (*TAA*) na Mamlaka ya Hali ya Hewa (*TMA*) na mapendekezo ya Sheria ya Kusimamia na Kuratibu Masuala ya Majengo nchini. Lengo la kuzifanyia mapitio sheria hizo ni kuzifanya ziweze kuendana na Sera na Miongozo ya kitaifa na kimataifa hivyo kuweza kufikia malengo yaliyowekwa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Wizara ilikabiliwa na changamoto mbalimbali. Kwa mfano mvua kubwa zilizonyesha mwishoni mwa mwaka 2006 zilisababisha uharibifu mkubwa wa miundombinu. Uharibifu huo ulisababisha barabara zenye jumla ya kilomita 6,440 kupitika kwa shida au kutopitika kabisa kwa kipindi fulani katika baadhi ya maeneo.

Kuhusu miundombinu ya reli, kwa upande wa Shirika la Reli Tanzania (*TRC*), jumla ya kilomita 26.4 za tuta la reli katika sehemu mbalimbali zilibomolewa, nguzo za daraja moja kwenye njia ya reli kati ya Ruvu na Tanga ziliharibiwa vibaya na makaravati mawili pamoja na madaraja ya Kidete na Mikumi yaliharibika. Uharibifu mwingine ni pamoja na misingi ya njia za reli kusombwa na maji, kokoto za kwenye tuta la reli kuzolewa na maji pamoja na njia za reli kufunikwa na mchanga kama ilivyotokea katika stesheni ya Kigoma. Kwa upande wa reli ya *TAZARA*, uharibifu mkubwa uliojitokeza ni pamoja na kubomolewa kwa karavati katika njia ya reli kati ya Kurasini na Yombo jijini Dar es Salaam.

Mheshimiwa Spika, viwanja vya ndege, pia viliathirika vibaya na mvua ambapo kwenye Kiwanja cha Ndege cha Mwanza, daraja linalounganisha kiwanja na makazi ya watu lilikatika. Aidha, mkondo wa maji unaopita karibu na kiwanja hicho ulifurika na pia barabara ya kuruka na kutua ndege iliathirika. Kwa upande wa kiwanja cha ndege cha Shinyanga, uharibifu uliojitokeza ni katika barabara ya kurukia na kutua ndege pamoja na barabara ya kuingia kiwanjani hapo.

Kuhusu bandari, miundombinu iliyoathirika ni ile iliyoko kwenye maziwa. Barabara inayoelekea Bandari ya Itungi (Ziwa Nyasa) kwa kutokea Kyela mjini

iliharibiwa. Katika bandari za Kigoma (Ziwa Tanganyika) na Mwanza (Ziwa Victoria) na Itungi (Ziwa Nyasa) athari zilizojitokeza ni kujaa kwa mchanga na tope vilivyoletwa na mvua. Athari nyingine ni kubadilika kwa mazingira kwenye mabonde ya maziwa hayo na hivyo kupunguza kina cha maji.

Katika kutatua changamoto hizo, Serikali inaendelea kuifanyia matengenezo ya awali na ya dharura miundombinu iliyoharibiwa na kurejesha mawasiliano kutegemea kiwango cha uharibifu na uwezo wa fedha uliopo. Uhaba wa fedha ulifanya ukarabati uliotegemewa usifikie kiwango kilichotarajiwa

Mheshimiwa Spika, Wizara inasimamia Baraza na Bodi mbalimbali zinazohusika na uratibu wa shughuli za kisékta kama vile uhandisi, ukandarasi, usimamizi wa vifaa, ubunifu wa majengo na ukadiriaji wa majenzi.

Mheshimiwa Spika, Baraza la Taifa la Ujenzi (*NCC*) limeendelea na utekelezaji wa majukumu yake kulingana na Sera ya Ujenzi pamoja na Sheria Na.20 ya mwaka 1979 iliyounda Baraza. Baraza pia limeendelea na maandalizi ya miongozo ya utekelezaji wa miradi ya ujenzi kwa njia ya ubia kati ya sekta ya umma na sekta binafsi (*Public Private Partnerships -PPPs*), maandalizi ya ujenzi wa jengo la ofisi, kufanya ukaguzi wa kiufundi wa miradi ya ujenzi na kusimamia miradi mbalimbali.

Aidha, Baraza liliendelea kutoa mafunzo, ushauri, usuluhishi wa migogoro na utafiti wa kukuza uwezo wa chuo cha Mafunzo cha Mbeya cha matumizi ya teknolojia ya kutumia nguvu kazi kwenye utekelezaji wa miradi ya ujenzi wa barabara na utafiti wa maendeleo ya sekta isiyo rasmi. Mafunzo na semina zilitolewa kwa wadau mbalimbali wakiwemo Waheshimiwa Wabunge wa Kamati ya Miundombinu. (*Makofi*)

Pia, Baraza liliendelea na jitihada za kuhakikisha Mfuko wa Maendeleo ya Sekta ya Ujenzi (*Construction Industry Development Fund – CIDF*) unaanza kazi. Serikali na Benki ya Dunia wamekubaliana kutoa msaada wa kuajiri mtaalamu wa fedha atakayetoa mapendekezo ya utendaji kazi na mtaalamu atakayeongoza Mfuko. Juhudi hizi zimelenga kufanya mfuko uanze kutoa huduma katika mwaka 2007/2008.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2007/2008, Baraza litatekeleza majukumu yafuatayo: kuboresha utendaji kazi wa sekta ya Ujenzi isiyo rasmi, kuanza ujenzi wa jengo la ofisi kwa kushirikiana na Shirika la Nyumba la Taifa (*NHC*) na mwekezaji binafsi, kutoa mafunzo bora katika sekta, upimaji tija na ubora wa kazi ikiwa ni pamoja na mikakati ya kiufundi ya uboreshaji wake. (*Makofi*)

Majukumu mengine ni utafiti wa matatizo ya upatikanaji wa mitambo ya ujenzi, ufumbuzi wa usimamizi wa miradi ya ujenzi na changamoto ya utekelezaji wa miradi ya ujenzi wa miundombinu kwa mtindo wa *Design and Build*. Majukumu mengine ni ukaguzi wa kiufundi, uboreshaji wa ukusanyaji, uwekaji na utoaji wa takwimu na taarifa za sekta ya ujenzi na kuratibu utayarishaji wa sera ya utekelezaji wa miradi ya miundombinu kwa njia ya ubia kati ya sekta ya umma na sekta binafsi (*PPP*).

Mheshimiwa Spika, Bodi ya Mfuko wa Barabara (*RFB*) ilikusanya shilingi milioni 91,900 na kugawa shilingi milioni 85,742 kwa taasisi za utekelezaji hadi kufikia Mei, 2007, ikilinganishwa na shilingi milioni 73,082 za mwaka 2005/2006. Pia, Bodi ilitoa mapendekezo ya jinsi ya kuongeza mapato ya mfuko kwa ajili ya matumizi endelevu ya barabara. Bunge lako Tukufu liliidhinisha baadhi ya mapendekezo hayo wakati wa kupitisha Bajeti ya Serikali kama ilivyowasilishwa na Mheshimiwa Waziri wa Fedha. Kwa hivi sasa tozo ya mafuta (*fuel levy*) kwa Mfuko wa barabara imeongezwa kufikia shilingi 200 kwa lita kutoka shilingi 100 kwa mwaka 2006/2007.

Aidha, Bodi ilikabiliwa na changamoto mbalimbali ikiwa ni pamoja na malimbikizo makubwa ya matengenezo ya barabara yanayosababisha barabara nyingi kuwa mbaya, ufinyu wa mfuko hivyo kutokidhi kiwango cha mahitaji ya matengenezo ya barabara na uzidishaji wa mizigo kwa watumiaji wa barabara. Katika kukabiliana na changamoto hizo, katika mwaka 2007/2008 Bodi imejiwekea mikakati mbalimbali ikiwa ni pamoja na kukusanya jumla ya shilingi milioni 218,474. Ongezeko la mapato linatarajiwa kuwepo kutokana na kuboreshwa kwa tozo ya mafuta pamoja na kuboresha utendaji wa taasisi za kukusanya mapato. (*Makofi*)

Aidha, Bodi inatarajia kupata kiasi cha shilingi milioni 22,250 kutoka Serikali ya Denmark ikiwa ni ruzuku kwa Mfuko wa Barabara (*budget support*) kwa ajili ya matengenezo ya barabara. Napenda kuchukua fursa hii kuwaomba Waheshimiwa Wabunge, mkiwa wajumbe wa Bodi za Barabara za Mkoa, tusaiane kuzitaka taasisi zinazotumia fedha za Mfuko huu kuzitumia fedha hizi kwa uangalifu mkubwa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Bodi ya Usajili wa Wahandisi (*ERB*), iliweza kusajili wahandisi 543 na kampuni za ushauri wa kihandisi 10. Bodi pia iliendelea kusimamia utekelezaji wa mpango wa mafunzo ya vitendo kwa wahandisi wahitimu. Lengo la mpango huu ambao unagharamiwa na Serikali ni kuwawezesha wahandisi wahitimu kupata uzoefu wa kutosha wa kufanya kazi za kihandisi na hivyo kuweza kutoa michango yao kikamilifu katika maendeleo ya Taifa. Aidha, Bodi ilifanya kaguzi kwa kutembelea miradi ya kihandisi na majenzi katika mikoa 11. Hii ikiwa ni pamoja na tathmini ya wahandisi na shughuli za kihandisi katika Halmashauri, Manispaa na Majiji Tanzania Bara kama ilivyoshauriwa na Kamati ya Bunge ya Miundombinu. Kampuni za kihandisi za kigeni zilihakikiwa ili kubaini kama zimesajiliwa kwa mujibu wa sheria. Kampuni tano zilibainika kuwa hazijakamilisha taratibu za kisheria na hivyo kutakiwa kukamilisha taratibu za usajili. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2007/2008, Bodi ina lengo la kusajili wahandisi 750 na kampuni za ushauri wa kihandisi 20. Aidha, Bodi itasimamia utekelezaji wa mpango wa mafunzo kwa vitendo kwa wahandisi wahitimu wapatao 1000, kuendelea kusimamia utaratibu wa mafunzo ya kujiendeleza kitaaluma (*CPD*) kwa wahandisi wote ili waende sambamba na mabadiliko ya sayansi na teknolojia. Pia itafanya tathmini ya wahandisi na shughuli za kihandisi katika Halmashauri zote za Tanzania bara. Aidha, Bodi itasaidia kuboresha shughuli za kihandisi na kuendelea kufanya kaguzi za shughuli za kihandisi ili ziwe zinafanywa na wahandisi waliosajiliwa kwa kufuata maadili ya utendaji kazi za kihandisi.

Mheshimiwa Spika, Bodi ya Taifa ya Usimamizi wa Vifaa (*NBMM*) iliendelea kufanya kazi yake kwa ufanisi. Bodi ilisajili wataalamu 149 na kuwatahini wataalamu 1,684 wa ngazi mbalimbali katika mwaka 2006/2007. Aidha, Bodi iliendesha mafunzo endelevu (*Continued Professional Development*) kwa njia ya warsha, semina na makongamano kwa wataalamu wa ununuzi na ugavi kutoka Serikali Kuu, Mashirika ya Umma, Idara za Serikali na Asasi zake. Bodi pia imeendesha mafunzo ya uzoefu kazini (*Structured Materials Management Apprenticeship Programme - SMMAP*).

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2007/2008, malengo ya Bodi ni pamoja na kuendelea na usajili wa wataalamu, kuboresha kiwango cha sifa za kujiunga na mafunzo na kuboresha mitaala na kupanua wigo wa mahusiano na ushirikiano na taasisi za ugavi za Kimataifa ili kuongeza huduma za Bodi. Bodi itaongeza kiwango cha ubora kwa wanataaluma wanaofaulu mitihani kutoka wastani wa sasa wa asilimia 42.6 hadi kufikia asilimia 51 na kupanua na kuongeza uwezo wa maktaba ili kutoa fursa ya kujisomea. Bodi pia itaendelea kutoa mafunzo ya uzoefu kazini.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, *CRB* ilisajili makandarasi 608 katika madaraja mbalimbali na miradi 962 ilikaguliwa. Bodi pia iliendesha kozi sita chini ya programu ya mafunzo endelevu kwa ajili ya kujenga uwezo wa makandarasi (*Sustainable Structured Training Programme – SSTP*). Aidha, Bodi iliendelea kusimamia Mfuko wa Kusaidia Makandarasi Wadogo (*Contractors Assistance Fund*). Mfuko huu unahudumia makandarasi wenye uwezo mdogo ambapo jumla ya makandarasi 462 walifaidika na Mfuko huu. Bodi ilisajili miradi ya ujenzi 1,655 yenye thamani ya shilingi milioni 5,753 ambapo makandarsi wa kizalendo walipata asilimia 30 ya gharama ya miradi hii. Takwimu hizi zinaonyesha kuwa kazi nyingi zenye gharama kubwa bado zinafanywa na makandarasi wa kigeni.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2007/2008, Bodi ina lengo la kukuza uwezo wa makandarasi wa ndani ili kuwawezesha kupata miradi mikubwa na hivyo kuwawezesha makandarasi wadogo kupata miradi kwa njia ya *sub-contracts*. Aidha, Bodi itabuni mikakati itakayosaidia kutunisha Mfuko wa Kusaidia Makandarasi na kutafuta ufumbuzi wa matatizo yanayowakabili makandarasi hasa ukosefu wa mitambo ya ujenzi na upatikanaji wa dhamana na mikopo. Bodi itaendelea kusajili, kuratibu na kutoa mafunzo kwa makandarasi wa nguvu kazi ili kuwezesha Watanzania wenye mitaji midogo kushiriki katika kazi za ujenzi. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Bodi ya Wabunifu Majengo na Wakadiriaji Majenzi (*AQSRB*) ilisajili Wabunifu Majengo 16 na Wakadiriaji Majenzi 13. Wataalamu 38 wenye sifa za kati walisajiliwa ikilinganishwa na wataalamu watano waliosajiliwa mwaka 2005/2006. Kampuni za Ubunifu Majengo 13 na kampuni tatu za Ukadiriaji Majenzi zilisajiliwa na kufikisha jumla ya kampuni 153, kati ya hizo 10 zikiwa ni kampuni za kigeni. Bodi ilitembelea miradi 362 katika mikoa 18 ya Tanzania Bara ili kuhakikisha kuwa kazi za ubunifu majengo na ukadiriaji majenzi zinabuniwa na kusimamiwa na wataalamu waliosajiliwa. Aidha, Bodi iliendelea kusimamia programu ya

mafunzo kwa vitendo kwa wahitimu katika fani za ubunifu majengo na ukadiriaji majenzi. Mpango huu unagharamiwa na Serikali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio haya Bodi ilikabiliwa na changamoto mbalimbali ikiwa ni pamoja na baadhi ya Kampuni za kitaalamu zilizosajiliwa na Bodi kuidhinisha kazi ambazo hazikubuniwa na ofisi zao. Katika kukabiliana na changamoto hizi, Bodi kwa kushirikiana na Jeshi la Polisi, Bodi inaendelea kuwachukulia hatua za kisheria wale wote wanaokiuka utekelezaji wa sheria ya Usajili wa Wabunifu Majengo na Ukadiriaji Majenzi namba 16 ya mwaka 1997 na Sheria ndogo za Bodi *(GN 168, 2000)*. Bodi inaendelea kutafuta vyanzo vingine vya mapato ili kuweza kutekeleza majukumu yake kwa ukamilifu. *(Makofi)*

katika mwaka 2007/2008, Bodi inatarajia kusajili wataalamu 58 na wale wenye sifa za kati 39, kusajili kampuni za kitaalamu 25 na kutahini wataalamu 75. Bodi itaendeleza mpango wa mafunzo maalumu ya vitendo kwa ajili ya kuwasaidia wahitimu 70 wa taaluma husika ili waweze kusajiliwa kwa mujibu wa sheria. Bodi itakagua sehemu 395 za majenzi, kuangalia upya mfumo wa mitihani na mfumo mzima wa usajili kwa lengo la kuimarisha na kuwavutia wataalamu wengi zaidi kujisajili. Bodi itaendelea kutangaza shughuli zake kwa wadau kwa kutoa elimu kwa Umma kuhusu huduma zitolewazo na kuweka msingi wa kuimarisha utekelezaji wa Sheria Na.16 ya 1997 inayosimamia shughuli za Bodi.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007 Wizara iliendelea kushiriki katika mikutano, semina, kongamano na warsha mbalimbali za Kitaifa na Kimataifa. Mikutano hiyo ilifanyika kwa lengo maalumu la kukuza ushirikiano ili kuendeleza miundombinu na huduma zake. Mikutano hiyo ni pamoja na ule ya ushirikiano kati ya Serikali ya Muungano (SMT) na Serikali ya Mapinduzi Zanzibar (SMZ), Jumuiya ya Afrika Mashariki, Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika *(SADC)* na Maziwa Makuu *(Great Lakes)*.

Kuhusu ushirikiano wa SMT na SMZ, Wizara imefanya mkutano mwezi Februari, 2007 na semina mwezi Machi, 2007. Lengo ni kutathmini utendaji wa sekta zetu za mawasiliano na uchukuzi hasa kwenye masuala yote yanayohusu Muungano. Aidha, mikutano hii, ina lengo la kukuza na kuimarisha ushirikiano katika sekta za uchukuzi na mawasiliano. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, ili kuimarisha usalama wa usafiri majini, Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Mapinduzi Zanzibar, kupitia taasisi zake zinazosimamia usafiri wa majini zinafanya kazi kwa ushirikiano. Katika kufanya hivyo, ushauri wa Shirika la Kimataifa linalosimamia Usafiri Baharini *(International Maritime Organization -IMO)* utazingatiwa. Aidha, *SUMATRA* itashirikiana na Idara ya Usimamizi wa Usafiri Majini Zanzibar kuandaa kanuni za usafiri wa majini ili utekelezaji wa sheria za pande hizi mbili usitofautiane. Aidha, *SUMATRA* itaendelea kufanya ukaguzi wa Bandari zote za Tanzania ili kuona kama zinazingatia na zinakidhi viwango vya usalama.

Mheshimiwa Spika, kuhusu ushiriki katika Jumuiya ya Afrika Mashariki *(EAC)* Wizara inashiriki kwenye miradi ya pamoja katika nyanja za barabara, usafiri wa majini,

reli, anga, mawasiliano na hali ya hewa. Katika sekta ya barabara, miradi inayohusika ni Mradi wa Barabara za Jumuiya ya Afrika Mashariki (*The East Africa Road Network Project - EARNP*). Mradi huu ulianzishwa mwaka 1998 kwa lengo la kujenga barabara ambazo sifa zake ni lazima ziwe ni zile zinazounganisha nchi mbili au zaidi kwa kiwango cha lami. Sekretarieti ya Jumuiya imeanza kutafuta fedha kwa niaba ya nchi wanachama ili kujenga na kukarabati barabara za nchi wanachama wa Jumuiya. Dola za Kimarekani milioni 142 za ujenzi wa barabara ya Arusha - Namanga – *Athi River* zimepatikana. Mradi huu wa kilomita 240 utaunganisha Tanzania na Kenya ambapo kilomita 104 ziko Tanzania na kilomita 136 ziko Kenya. Ujenzi unatarajiwa kuanza katika mwaka 2007/2008. Aidha, nchi wanachama zinaandaa mkutano wa pamoja na Washirika wa Maendeleo kwa lengo la kutathmini utekelezaji wa mradi wa barabara za Jumuiya ya Afrika Mashariki ikiwa ni pamoja na kujadili namna ya kuendelea kutekeleza miradi hiyo. (*Makofi*)

Katika kuendeleza usafiri wa majini kwenye Jumuiya, Muswada wa Sheria ya Usafiri katika Ziwa Victoria unaandaliwa. Muswada huo unaandaliwa sanjari na Muswada wa Sheria ya Kamisheni ya Bonde la Ziwa Victoria. Aidha, Kamati ya Wakuu wa Mamlaka za Usafiri wa Majini na huduma za bandari ya kuratibu maendeleo na kuoanisha sera za usafiri wa majini imeanzishwa.

Mheshimiwa Spika, kuhusu usafiri wa reli, nchi za Afrika Mashariki zimeamua kuwa na mpango kamambe (*Railway Master Plan*) wa kuendeleza usafiri wa reli utakaounganisha nchi hizi. Mtaalamu mwelekezi wa kuandaa mpango huu ameshapatikana na ataanza kazi mwaka huu wa 2007/2008. Mpango huu unajumuisha reli ya Tanga - Arusha - *Musoma Port/Jinja* na Isaka - Kigali.

Katika kuboresha huduma za mawasiliano, nchi za Jumuiya Afrika Mashariki kwa kushirikiana na kamisheni ya *NEPAD* ziko kwenye maandalizi ya ujenzi wa mikonga ya Kitaifa ukiwemo ule unaopita chini ya bahari (*East African Submarine Cable System - EASSY*). Tayari nchi 12 Tanzania ikiwa ni majawapo kati ya nchi 23 zinazohusiana na mkonga huu zimetia saini Itifaki ya kutekeleza ujenzi wa mradi huo. Aidha, mpango wa miaka mitano wa kuendeleza masuala ya hali ya hewa unaendelea kutekelezwa. Mpango huo unahusu kuboresha usalama kwenye maziwa, jinsi ya kukabiliana na majanga ya kiasili na kujenga uwezo wa Mamlaka ya Hali ya Hewa ili ziweze kutoa huduma bora.

Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kutekeleza miradi na programu mbalimbali zinazotekelezwa na nchi wanachama wa *SADC*. Miradi hiyo ni ile inayohusu usafiri wa anga, barabara, simu na *ICT*. Wizara pia imeweza kushiriki semina na mikutano mbalimbali katika ngazi za wataalamu na Mawaziri ambapo masuala yanayohusu uendelezaji wa sekta yalijadiliwa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007 Wizara imeandaa Mpango Mkakati kwa kipindi cha mwaka 2007/2008 hadi 2009/2010. Pia, Wizara iliwapandisha vyeo watumishi 178 wa kada mbalimbali, ili wathibitisha kazini watumishi 50, ili wapeleka watumishi 37 mafunzo ya muda mrefu hapa nchini katika ngazi mbalimbali na watumishi 88 mafunzo ya muda mfupi ndani na nje ya nchi. Wizara kwa kushirikiana na *TACAIDS*

imeendelea kupambana na maambukizo ya ugonjwa hatari wa UKIMWI. Wizara imeendelea kuwahamasisha watumishi kupima afya zao na kwa walioathirika na virusi vya UKIMWI wameendelea kupatiwa huduma za dawa kwa magonjwa nyemelezi, dawa za kurefusha maisha (*ARV*) na lishe bora. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kuhusu rushwa, wafanyakazi waliendelea kuelimishwa athari na ubaya wa kupokea na kutoa rushwa. Katika kufanya hivyo suala la kufuata kanuni na taratibu za manunuzi na pia kuwahudumia wateja kwa uwazi na uaminifu limepewa uzito unaostahili. Aidha, Wizara imekamilisha na kujumuisha mpango wake kwenye Mpango wa Taifa wa Kuzuia Rushwa Awamu ya Pili 2006 hadi 2010. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, Wizara itaendelea na utaratibu wa kupima utendaji kazi kwa njia ya uwazi (*OPRAS*), kuwapandisha vyeo na kuwapatia mafunzo zaidi watumishi wake katika mwaka 2007/2008. Lengo ni kuwaongezea ujuzi na ufanisi katika kazi zao. Aidha, katika mwaka wa 2007/2008 Wizara itaanza kuishirikisha sekta binafsi katika kutoa huduma za usafi na ulinzi katika ofisi za Makao Makuu ya Wizara.

Mheshimiwa Spika, Wizara ya Miundombinu inasimamia vyo vyuo vinavyotoa mafunzo yanayohusika na sekta. Vyo hivyo ni pamoja na katika mwaka 2006/2007, Chuo kimesajili wanafunzi 450 ambao ni pungufu ya asilimia 3.6 ikilinganishwa na mwaka 2005/2006 ambapo wanafunzi 467 walisajiliwa. Wanafunzi wa kike 80 walisajiliwa ikiwa ni pungufu ya wanafunzi tisa sawa na asilimia 10 ikilinganishwa na mwaka 2005/2006. Upungufu huu unatokana na Sera ya Serikali ya kuwapatia udhamini wanafunzi waliofaulu kwa kiwango cha Daraja la kwanza kwa wavulana na Daraja la kwanza na pili kwa wasichana. Aidha, Chuo kinaendelea kufanya kazi za utafiti na uelekezi katika masuala ya usafirishaji. Urasimishaji wa taaluma katika Sekta ya Usafirishaji na Uchukuzi nchini tayari umefanyika baada ya kuundwa rasmi kwa Taasisi ya Wataalamu wa Sekta ya Usafirishaji na Uchukuzi (*Tanzania Institute of Logistics and Transport - TILT*).

Mheshimiwa Spika, chuo kimeendesha kozi ndefu katika ngazi ya Stashahada ya juu na Stashahada ya kawaida kwenye nyanja za uongozi katika usafirishaji, uondoshaji na usafirishaji mizigo na ufundi wa magari. Aidha, Chuo kinaendesha kozi ya *logistics* na usafirishaji katika kiwango cha Stashahada kwa kushirikiana na chuo cha *Chartered Institute of Logistics and Transport* cha Uingereza. Aidha, Serikali imeendelea kuboresha Chuo hiki ili kiwe kituo bora kinachokidhi mahitaji ya sekta. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2007/2008 Chuo kinatarajia kuongeza usajili wa wanafunzi. Mafunzo ya kozi mbalimbali kwa madereva, wakaguzi wa magari, maafisa usafiri, wamiliki wa magari ya abiria na mizigo, Wizara na Idara za Serikali pamoja na asasi za umma na za watu binafsi yataendelea kutolewa.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Chuo kilifundisha mafundi sanifu 95 wa fani mbalimbali, kiliendesha mafunzo ya mafundi stadi 54 na madereva wapya 76. Aidha, Chuo kilikabiliana na changamoto ikiwa ni pamoja na wanafunzi wengi kuahirisha masomo kutokana na sababu mbalimbali, ufinyu wa Bajeti na kukosekana kwa

mitambo na magari kwa ajili ya kufundishia. Ili kukabiliana na changamoto hizo, katika mwaka 2007/2008, Chuo kitaendelea kutoa elimu kwa umma kuhusu umuhimu wa kuajiri madereva wenye elimu na kumaliza jengo la karakana na madarasa yaliyoachwa na Mradi wa Uwiano wa Barabara (*IRP*). Chuo kitafanya ukarabati wa mfumo wa maji taka, majengo manne na kununua vitendea kazi vingine.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007 Chuo kimeendesha mafunzo kwa kushirikiana na Shirika la Kimataifa la Usimamizi wa Usafiri wa Baharini (*International Maritime Organisation - IMO*) na kwa kuzingatia viwango vinavyohakikiwa na Shirika la Ukaguzi wa Uboru wa Masuala yanayohusu Bahari ikiwa ni pamoja na mafunzo ya mabaharia - *Det Norske Veritas (DNV)*. Hivyo, kumekuwa na ongezeko la wanafunzi kutoka 1,439 waliokuwepo mwaka 2005/2006 hadi wanafunzi 2,192 mwaka 2006/2007.

Aidha, Chuo kimeendelea kutekeleza Mkataba wa Kimataifa wa Mafunzo, Utoaji Vyeti na Utendaji kwa Mabaharia ya mwaka 1978 kama ilivyorekebisha (*The International Convention on Standards of Training, Certification and watchkeeping for Seafarers, 1978 as ammended - STCW 1978*). Chuo kimepata maombi maalumu kutoka Serikali ya Kenya na Mamlaka ya Bahari ya nchi ya Comoro ili kiendeshe kozi mahsusi kwa ajili ya wanafunzi kutoka nchi hizi. Aidha, Chuo kimenunua kifaa kinachotumika badala ya meli wakati wa mazoezi ya kuendesha meli (*Ship Maneuvring Simulator*) moja kwa ajili ya mafunzo ya kuongoza meli. Ili kupanua eneo la chuo, Serikali imekiongezea chuo eneo la *TACOSHILI* lililokuwa eneo la Bandari ili chuo kipate nafasi ya kutosha ya kuendesha mafunzo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007 Chuo kimeendesha mafunzo katika nyanja mbalimbali za uendeshaji wa bandari na kozi nyingine za ufundi stadi ambazo zinatambuliwa na *VETA*. Chuo kinatoa mafunzo katika fani za uendeshaji wa bandari, ufundi wa mitambo, uongozi, ukarani na matumizi ya kompyuta. Jumla ya wanafunzi 476 walihitimu katika fani mbalimbali. Aidha, katika mwaka wa 2007/2008 chuo kimepanga kusomesha jumla ya wanafunzi 576 katika fani mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, Mamlaka ya Hali ya Hewa, iliendelea kutoa mafunzo ya daraja la tatu katika Chuo cha Hali ya Hewa, Kigoma ambapo wanafunzi 44 walimaliza mafunzo na wengine 43 kuanza masomo hayo. Aidha, Januari 2006 kwa mara ya kwanza *TMA* imeanzisha tawi la Chuo hiki huko *JNIA* ambako jumla ya wafanyakazi 26 wanaendelea na mafunzo ya utabiri ambayo yalikuwa yanatolewa nje ya nchi.

Mheshimiwa Spika, Chuo cha Usalama wa Usafiri wa Anga Dar es Salaam kimezidi kuimarika katika kutoa mafunzo yahasuyo shughuli za usalama wa safari za anga na uendeshaji wa viwanja vya ndege. Mafunzo haya yalitolewa kwa wanafunzi wa ndani na nje ya nchi. Katika mwaka 2006/2007, wanafunzi 275 walihitimu mafunzo mbalimbali ambapo kati ya wanafunzi hao, 58 ni wanawake. Hii ilikuwa ni sawa na asilimia 21 ya wanafunzi wote. Aidha, Chuo kimepanua wigo wa mafunzo na kuanza kuendesha kozi mpya ili kukidhi matakwa ya wadau wa sekta ya usafiri wa anga. Katika mwaka 2007/2008 Chuo kitanunua *simulator* ya kisasa ya kufundishia uongozaji ndege kwa vitendo.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Chuo cha Matumizi ya Teknolojia Stahili ya Nguvu Kazi (*ATTI*) kiliendelea kufundisha matumizi ya teknolojia stahili inayotegemea nguvu kazi katika ukarabati na matengenezo ya barabara, hivyo kutoa ajira na kipato kwa wananchi.

Aidha, Wizara iliendelea kuratibu matumizi ya teknolojia stahili, kutoa maelekezo, ushauri na miongozo mbalimbali kwa wadau na watendaji wa kazi za barabara juu ya matumizi bora ya teknolojia stahili ya nguvu kazi na mafunzo. Mafundi sanifu 20 kutoka Halmashauri za Wilaya 14 na Manispaa mbili walipata mafunzo ya usimamizi wa kazi za ukarabati na matengenezo ya barabara kwa kutumia teknolojia ya nguvu kazi kutoka katika chuo hiki. Makandarasi wadogo wadogo wa teknolojia ya nguvu kazi wapatao 34 wakiwamo akinamama 22 walipata mafunzo hayo. (*Makofi*)

Katika mwaka 2007/2008 Chuo kitaendelea na usimamiaji wa utekelezaji wa mpango wa *Taking Labour Based Technology (LBT) to Scale*. Pia kitaendelea kutoa elimu kwa njia ya uhamasishaji, kutoa mafunzo kwa watumishi mbalimbali ili waweze kuwa na utaalumu wa kusimamia kazi na kukiendeleza kituo cha utunzaji habari zihusuzo teknolojia ya nguvu kazi.

Mheshimiwa Spika, hotuba hii imeeleza kwa muhtasari utendaji wa sekta za Ujenzi, Mawasiliano, Uchukuzi na Hali ya Hewa kwa mwaka 2006/2007. Aidha, hotuba imetoa mwelekeo na malengo kwa mwaka 2007/2008. Nina matumaini kwamba maelezo haya yanatosha kuliirifu Bunge lako Tukufu pamoja na wananchi kwa ujumla jinsi sekta hizo zinavyochangia maendeleo ya uchumi wetu. Kama ilivyoelezwa, Wizara inakabiliwa na changamoto mbalimbali katika kutekeleza majukumu yake ya kila siku. Juhudi zinafanywa kwa kushirikiana na wadau wake ili kutatua changamoto hizo. Serikali inawajibika kuimarisha sekta hizi muhimu katika kukuza uchumi na kupunguza umaskini nchini na hivyo kuweza kuwaletea wananchi maendeleo yanayotarajiwa.

Mheshimiwa Spika, ni matarajio yangu kwamba waheshimiwa wabunge wenzangu watakuwa tayari kukosoa pale tulipokosea, kutuweka sawa pale tulipoteleza na kutupongeza pale tulipofanya vizuri.

Mheshimiwa Spika, napenda kuwashukuru kwa dhati wale wote walioshirikiana nasi katika kipindi cha mwaka 2006/2007 katika kutimiza malengo yetu. Shukrani zetu pia ziwaendee wahisani mbalimbali wanaoshirikiana nasi katika kutekeleza programu na mipango yetu ya Sekta za Ujenzi, Uchukuzi, Mawasiliano na Hali ya Hewa. Wahisani hao wanajumuisha mashirika na taasisi za Kimataifa zinazochangia katika kuboresha utoaji huduma na miundombinu ya sekta zetu. Nchi na mashirika haya ni pamoja na Shirika la Kimataifa la Usafiri wa Baharini (*IMO*), Shirika la Kimataifa la Usalama wa Anga (*ICAO*), Shirika la Kimataifa la Masuala ya Simu (*ITU*), Jumuiya ya Kimataifa ya Huduma za Posta (*UPU*), Shirika la Hali ya Hewa Duniani (*WMO*), Benki ya Dunia (*WB*), Benki ya Maendeleo ya Afrika (*AfDB*), Benki ya Kiarabu ya Maendeleo ya Afrika (*BADEA*), *OPEC Fund*, Umoja wa nchi za Ulaya, *Third World Organization for Women in Science (TWOWS)*, *UNESCO*, nchi za Urusi, Afrika Kusini, Uingereza, Marekani, Uholanzi, Japan, India, China, Denmark, Norway, Ubelgiji, Ujerumani na wengine wengi. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, shukrani zangu hazitakuwa kamili bila kuwashukuru viongozi wenzangu katika Wizara nikianzia na Naibu Mawaziri, Mheshimiwa Dr. Maua Abeid Daftari na Mheshimiwa Dr. Milton Makongoro Mahanga, Katibu Mkuu Dr. Enos Bukuku na Naibu Katibu Mkuu Eng. Omar Chambo. *(Makofi)*

Aidha, nawashukuru watendaji wote wa Wizara kwa juhudi walizofanya kuhakikisha kwamba tunatimiza majukumu tuliyokabidhiwa na Taifa ipasavyo. Napenda pia kuwashukuru viongozi na watumishi wa taasisi zote zilizo chini ya Wizara kwa ushirikiano mzuri ambao wamekuwa wakinipa. Ushirikiano wao ndio ulioweza kutekeleza majukumu ya Wizara yetu katika kipindi hiki. Naomba waendeleo na juhudi hizo katika kipindi kijacho ili tuweze kutimiza malengo tuliyojiweka kwenye sekta zetu.

Mheshimiwa Spika, ili Wizara ya Miundombinu iweze kutekeleza majukumu na malengo yake ya mwaka 2007/2008, naomba Bunge lako Tukufu lijadili na hatimaye liidhishe jumla ya shilingi 687,026,860,000 ambapo kati ya hizo, shilingi 434,097,860,000 ni za ndani na shilingi 252,929,000,000 ni za nje. Fedha za ndani zinajumuisha fedha za Matumizi ya Kawaida shilingi 208,581,860,000 na fedha za Maendeleo shilingi 225,516,000,000. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, mwisho kabisa, napenda kukushukuru wewe binafsi pamoja na Bunge lako Tukufu kwa kunisikiliza wakati nikiwasilisha hotuba yangu. Hotuba hii pia inapatikana katika tovuti ya Wizara www.infrastructure.go.tz.

Mheshimiwa Spika, pamoja na hotuba hii nimeambatisha majedwali yanayotoa kwa ufupi takwimu zitakazowawezesha Waheshimiwa Wabunge kufahamu na kuelewa vizuri zaidi utendaji wa sekta zetu kwa kipindi cha 2006/2007 na malengo ya mwaka 2007/2008. Naomba takwimu hizo zichukuliwe kama sehemu ya vielelezo vya hoja hii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja. *(Makofi)*

WAZIRI WA ELIMU NA MAFUNZO YA UFUNDI: Mheshimiwa Spika, naafiki.

(Hoja ilitolewa iamuliwe)

MHE. MOHAMED H. MISSANGA – MWENYEKITI WA KAMATI YA MIUNDOMBINU: Mheshimiwa Spika, naomba nichukue fursa hii ili niweze kuwasilisha mbele ya Bunge lako Tukufu Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Miundombinu, Fungu Na. 98 kwa mwaka wa fedha 2007/2008 kwa mujibu wa Kanuni ya 88(11) ya Bunge, Toleo la mwaka 2004 pamoja na maoni ya Kamati yangu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kabla sijawasilisha maoni ya Kamati yangu, kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Miundombinu, napenda kutoa salaam

zangu za rambirambi kwa familia ya Marehemu Mheshimiwa Amina Chifupa Mpakanjia, aliyekuwa Mbunge wa CCM akiwakilisha kundi la vijana aliyefariki tarehe 26 Juni, 2007, tunamwomba kwa Mwenyezi Mungu roho yake ipumzishwe mahali pema peponi. *Amin.*

Mheshimiwa Spika, naomba nitumie fursa hii pia kutoa pole kwa familia zote zilizopoteza wapendwa wao katika ajali mbalimbali zilizotokea hivi karibuni na kuchukua maisha ya Watanzania wenzetu, ajali hizo ni zile zilizotokea mkoani Singida, Mbeya na Arusha, Mwenyezi Mungu azipokee roho za Marehemu hao na kuzilaza mahali pema Peponi. *Amin.*

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Kamati yangu ya Miundombinu naipongeza Wizara ya Miundombinu kwa maandalizi na mawasilisho yaliyofanywa na Wizara ya Miundombinu mbele ya Kamati kuhusu mpango na Makadirio ya Bajeti ya mwaka 2007/2008; Wizara iliwasilisha taarifa kuhusu utekelezaji wa mipango ya mwaka 2006/2007 na kazi zilizopangwa kufanywa au kufanyika katika kipindi cha mwaka wa fedha wa 2007/2008 na maombi ya fedha kwa ajili ya kazi hizo.

Mheshimiwa Spika, naomba shukrani za pekee zimwendee Mheshimiwa Edward Lowassa, Waziri Mkuu kwa kukubali kukutana na Kamati ya Miundombinu tarehe 7 Juni, 2007 kusikiliza masikitiko na maoni ya Kamati kuhusu Makadirio ya Bajeti ya Wizara ya Miundombinu ya mwaka 2007/2008 ambayo yalikuwa hayakidhia dhamira na malengo ya Wizara kwa mwaka 2007/2008 na hatimaye kuridhia ongezeko dogo la fedha katika Bajeti ya Maendeleo ili angalau baadhi ya miradi iliyokwisha anza iweze kuendelea. Hata hivyo ongezeko hilo dogo halikidhi mahitaji halisi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kuhusu utekelezaji wa ushauri na maoni ya Kamati, napenda nichukue fursa hii kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa Kamati yangu imeridhishwa na hatua zilizochukuliwa na Wizara katika kutekeleza maelekezo mengi waliyopewa na Kamati yangu kwa mwaka 2006/2007; pamoja na kwamba kuna baadhi ya maeneo ya miradi haikuweza kutekelezwa kutokana na uwezo mdogo wa fedha, wahisani kuchelewa kutoa fedha za miradi na athari za mvua kubwa zilizopita.

Mheshimiwa Spika, kuhusu utekelezaji wa malengo ya Wizara kwa mwaka uliopita 2006/2007, Wizara iliwasilisha taarifa ya mafanikio na matatizo kwa kipindi cha mwaka 2006/2007 kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, tukianza na kukamilika kwa sera ya huduma za Posta ya mwaka 2003, kuandaa Rasimu ya Sera ya Taifa ya Huduma ya Hali ya Hewa; Rasimu ya Sera ya Taifa ya Usalama Barabarani na Rasimu ya Mkakati wa Utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Teknolojia za Mawasiliano na Upashanaji Habari.

Mheshimiwa Spika, pia kukamilika na kupitishwa kwa sheria mpya ya barabara ya mwaka 2007, kukamilisha majadiliano kati ya Serikali na Wakandarasi wa barabara hasa kwenye miradi maalum ya barabara, yaliyowezesha Wakandarasi kuendelea na ujenzi wa barabara, kupatikana kwa Mkodishaji wa Shirika la Reli la Tanzania *(TRC)*

ambaye ni *RITES* kutoka India na kuendelea kwa mawasiliano ya kuboresha *TAZARA*, kuanzishwa kwa Wakala wa Huduma na Ugavi (*GPSA*), kuendelea na ujenzi wa nyumba za Watumishi wa Umma na kuwauzia pamoja na kukamilika kwa ujenzi wa nyumba 91 za viongozi Dar es Salaam na nyingine 38 mikoani, kukamilisha maandalizi ya Programu ya Uwekezaji katika Sekta ya Miundombinu ya Uchukuzi (*TSIP- Tanzanian Sector Investment Programme*) na kufanikisha majadiliano na *South African Airways* ambayo yaliwezesha kuvunja Mkataba baina ya Serikali na *SAA* na kufufua *ATCL*.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio yaliyopatikana, kulijitokeza mambo ambayo yaliathiri utekelezaji wa kazi za Wizara, ikiwa ni pamoja na haya yafuatayo:-

Mheshimiwa Spika, kwanza mvua nyingi zilizoharibu miundombinu ya uchukuzi, pili, ukosefu wa fedha kulingana na mahitaji halisi ya miradi ya maendeleo, tatu, uwezo mdogo wa Wakandarasi kumudu gharama za kazi za barabara na uduni wa vitendea kazi, nne, wakandarasi kuchelewa kukamilisha kazi za barabara kwa mujibu wa mikataba iliyowekwa, tano, uvamizi katika maeneo ya hifadhi ya barabara, sita, urasimu kwa baadhi ya wafadhili/wahisani katika kutoa fedha kwa mujibu wa ratiba zinazowekwa na hivyo kuchelewesha kuanza kwa miradi hiyo, saba, urasimu katika kutoa zabuni hasa kwa miradi ya Wahisani katika baadhi ya miradi, nane, uwezo duni wa Sekta binafsi katika ujenzi na matengenezo ya barabara na tisa, hujuma katika njia za reli, ajali za barabarani na wizi wa nyaya za simu hasa katika njia za reli na kuharibu mfumo wa mawasiliano ya treni.

Mheshimiwa Spika, kazi zilizopangwa kufanyika katika mwaka wa fedha wa 2007/2008, katika mwaka wa fedha wa 2007/2008 Wizara imejipangia kutekeleza kikamilifu Ilani ya Uchaguzi wa Chama cha Mapinduzi ya mwaka 2005. Mpango unaozingatia Dira ya Taifa ya Maendeleo (*Vision 2025*), Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umaskini (MKUKUTA), Mkakati wa Kushirikiana na Wahisani (*Tanzania Joint Assistance Strategy*), pamoja na mikakati mbalimbali ya kisekta na ya Kitaifa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, chini ya mikakati yake, Wizara imeainisha programu mbalimbali zitakazotekelezwa katika mwaka 2007/2008. Programu hizi ni pamoja na zile zinazohusu matengenezo na ukarabati/ujenzi wa barabara, viwanja vya ndege, reli, vivuko, *ICT* na ujenzi wa nyumba kwa ajili watumishi wa umma.

Mheshimiwa Spika, Wizara katika mwaka ujao inakadiria kukusanya kiasi cha shilingi 321,944,000/= kutoka katika vyanzo vyake vya mapato ikiwa ni pamoja na idara zinazokusanya maduhuli ambazo ni Utawala, Ugavi na Huduma pamoja na Sera na Mipango sehemu ya Ufundi na Umeme. Aidha, Wizara ilieleza kuwa makusanyo yalikadiriwa kupungua kutokana na kushuka kwa mapato ya Idara ya Ugavi na Huduma za uuzaji wa vifaa.

Mheshimiwa Spika, Kamati bado inaendelea kuishauri Wizara ya Miundombinu iandae mpango mkakati utakaozingatia kutekelezwa kwa Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya

mwaka 2005 na ahadi za Mheshimiwa Rais ili kupunguza maswali mengi kutoka kwa Waheshimiwa Wabunge. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishukuru Serikali kwa kuthamini maoni na ushauri wa Wabunge uliotolewa wakati wa kikao cha kupitia mwelekeo wa Bajeti ya mwaka 2007/2008 kilichofanyika mwezi Aprili, 2007 kuhusiana na dhana ya kutafuta vyanzo vingine vya mapato kwa minajili ya kutunisha Mfuko wa Barabara. Hata hivyo Kamati inaitaka Serikali kuendelea kubuni vyanzo vyake vya ndani vya mapato ili kutekeleza mipango yake ya maendeleo ya muda mfupi, muda wa kati na ile ya muda mrefu, ili kupunguza utegemezi wa fedha za wahisani kwa miradi yetu na hivyo kutekeleza miradi tunayojipangia kwa wakati. Jambo muhimu la kuzingatia ni kwa Serikali kuweka utaratibu mzuri utakaofanikisha ukusanyaji wa fedha kutokana na vyanzo hivyo vya mapato pamoja na kusimamia mapato hayo ili yaweze kutumika kwa kazi zilizokusudiwa.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali kuwa umefika wakati wa kuboresha muundo wa baadhi ya Taasisi na Wakala wake, kama vile Wakala wa Ufundi na Umeme (*TEMESA*), Wakala wa Majengo Tanzania (*TBA*), Wakala wa Barabara Tanzania (*TANROADS*) na wengineo kuwa mamlaka na ziende na wakati. Hii itotoa fursa nzuri kwa wakala hizo kuweza kufanya kazi kwa ufanisi zaidi na kutekeleza majukumu yao ipasavyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Kamati inasikitishwa sana na ajali zinazotokea mara kwa mara zinazosababishwa na vyombo vibovu vya majini na nchi kavu. Kamati inaishauri *SUMATRA* kujipanga upya katika kuvisimamia kufanya ukaguzi wa mara kwa mara kwa vyombo hivyo na vile vitakavyobainika kuwa na hitilafu visiruhusiwe kutoa huduma. Aidha, kwa vyombo vitakavyo sababisha ajali kwa uzembe, adhabu kali zitolewe kwa wahusika ikiwa ni pamoja na kunyang'anywa leseni. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali kuwa makini zaidi katika kutekeleza utaratibu mpya ulioelezwa na Waziri wa Fedha wa kutofanywa ukaguzi wa mizigo bandarini kwa baadhi ya wafanyabiashara wanaoonekana kuwa ni walipaji wazuri na waaminifu, kwani miongoni mwao wanaweza wakaitemia fursa hiyo vibaya na hivyo kuikosesha nchi yetu mapato yanayotarajiwa. *(Makofi)*

Kamati inaipongeza Serikali kwa hatua yake ya kulifufua tena Shirika la Ndege la Tanzania (*ATCL*) na kuteua safu mpya ya uongozi. Aidha, tunalipongeza Shirika hili jipya la ndege kwa kuzindua rasmi tiketi zenye *Code No. 197* ya nchi yetu, iliyoanza kutumika tarehe 1 Julai, 2007. Kamati pia inaishauri Serikali kwa kushirikiana na *ATCL* warejeshe shughuli zote nchini zilizokuwa zikifanyika Afrika ya Kusini ikiwa ni pamoja na matengenezo ya ndege. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa katika Bajeti ya mwaka huu Serikali haikutenga fedha yoyote kwa ajili ya kufufua na kuboresha *ATCL*, Kamati ingependa kuiomba Serikali itoe ufafanuzi wa jinsi itakavyolifufua Shirika hili, kwa kuzingatia kwamba

shirika linahitaji mtaji mkubwa kwa ajili ya ununuzi wa ndege mpya za kisasa na vitendea kazi vingine pamoja na ajira ya watumishi wenye uzoefu. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, Kamati inatoa rai kwa Serikali na Idara zake kuweka utaratibu wa makusudi utakaohakikisha kila mtumishi wa Serikali na hasa viongozi wake ikiwa ni pamoja na Mawaziri, Makatibu Wakuu, Wabunge, Wakuu wa Mikoa, Wakurugenzi na wengineo kutumia usafiri wa *ATCL* katika njia zote ambazo Shirika hili linahudumia ili kulipatia mapato yatakayoliwezesha kuhimili ushindani wa usafiri wa anga.

Kamati imeona kuwa bado kuna umuhimu wa kuwa makini katika suala zima la kuingia mikataba au ubia na makampuni, wawekezaji na wakodishaji wa kutoka nje ya nchi. Kamati inashauri kuwa hatua kali ziwe zikichukuliwa kwa watendaji wanaoingiza nchi yetu katika mikataba inayolitia hasara Taifa. Kwa kufanya hivyo itakuwa ni fundisho kwa wengine na kuongeza uwajibikaji. (*Makofi*)

Suala la kuendeleza njia zote za usafirishaji ni muhimu kwa maendeleo ya nchi, hivyo ni vema Serikali ikawekeza na kutenga fedha za kutosha kwa ajili ya kuimarisha na kuboresha viwanja vya ndege, njia za reli na bandari ili miradi inayokusudiwa ikamilike kwa wakati na kuchochea maendeleo ya nchi hii. Kamati inashauri Serikali itoe kipaumbele kujenga reli ya Tanga hadi Musoma, ambayo itaongeza shehena kwa bandari ya Tanga. (*Makofi*)

Kamati inaipongeza Serikali kwa kukamilisha hatua za awali za ukodishwaji wa Shirika la Reli la Tanzania (*TRC*) kwa kusaini mkataba na wakati wowote mkodishaji (*RITES*) anaweza kuanza kazi. Katika ubia huo Tanzania ina hisa ya 49%, lakini Kamati ina mashaka iwapo shirika hilo linaweza kuanza kazi kwa wakati kwani Tanzania kama mdau anapaswa kulipia hisa zake. Katika Bajeti hii ya mwaka 2007/2008 Serikali haijatenga fedha kwa madhumuni hayo ya kuchangia katika hisa yake, kitu ambacho kinaweza kusababisha ucheleweshaji wa kuanzishwa kwa *RAHCO* na *TRL* jambo ambalo litawakatisha tamaa Wabia wenzetu pamoja na wananchi hasa watumiaji wa reli ya *TRC*. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, Kamati pia imeonyesha wasiwasi wake katika suala la mafao ya wafanyakazi wa *TRC* baada ya mkodishwaji kuanza kazi, kwani katika mwaka 2006/2007 zilitengwa kiasi cha shilingi bilioni 50 ambazo zilitumika kununulia mafuta (dizeli) na gharama nyinginezo. Katika Bajeti hii ya mwaka 2007/2008 hakuna fedha zilizotengwa kwa ajili ya mafao ya wafanyakazi watakaokumbwa na zoezi la kupunguzwa kazi (*retrenchment*). Kamati inaishauri Serikali kuliangalia suala hili kwa makini ili kulinda maslahi na haki za wafanyakazi waliotumikia shirika la reli kwa muda mrefu na uadilifu na hivyo kuepuka mizozo itakayoweza kujitokeza.

Kuhusu suala la msongamano wa magari mjini Dar es Salaam, Kamati inaipongeza Serikali kwa hatua za awali za kubuni mpango wa njia tatu angalau kupunguza kidogo msongamano. Kamati pia inaishauri Serikali kuwaondolea kero wakazi wa mji huo kwa kubuni mipango endelevu ya kujenga miundombinu na kupanua iliyopo ikiwa ni pamoja na kujenga barabara za pete (*ring roads*). Aidha, suala la

kuanzisha treni za mijini na kuweka *fly-overs* katika Jiji ni la muhimu na mipango ianze sasa. Ujenzi wa Daraja la Kigamboni upewe kipaumbele kama ilivyoahidiwa kwenye Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya mwaka 2005. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, pamoja na kuwa Serikali imekuwa ikiahidi kuliokoa na kuliboresha Shirika la Posta lakini hadi sasa ahadi hizo hazijatekelezwa kwa kutatua matatizo yanayolisibu kama vile shirika kuendeshwa bila mtaji, kutofutiwa madeni makubwa yaliyotokana na Shirika la Posta na Simu la Afrika Mashariki na malipo ya Pensheni ya Wafanyakazi wa Posta wanaostaafu.

Kamati inaiomba Serikali kutoa tamko kuhusu mustakabali na hatma ya Shirika la Posta. Pamoja na kuwa Serikali imetenga fedha kwa ajili ya ujenzi wa viwanja vya ndege vya Mwanza, Mafia, Singida, Kigoma, Dodoma, Musoma, Tabora na Shinyanga; Kamati inasikitika kuona fedha zilizotengwa kuwa ni kidogo na hazitoshelezi kukamilisha miradi inayokusudiwa. Kamati bado inasisitizia umuhimu wa Serikali kuwa na mpango wa muda mfupi, wa kati na wa muda mrefu katika miradi yake na kuonyesha vipaumbele katika utekelezaji wa miradi hiyo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, pamoja na Serikali kutenga kiasi cha shilingi bilioni 5.350 kwa ajili ya ujenzi wa uwanja wa ndege wa Songwe, kwa mwaka wa fedha 2007/2008 bado Kamati ina wasiwasi kama uwanja huo utakamilika katika muda uliopangwa. Kwa hali hiyo, Kamati ingependa kupata maelezo kutoka kwa Mheshimiwa Waziri kuwa ni lini uwanja huu utakamilika.

Mheshimiwa Spika, suala la fidia kwa wananchi wanaopisha ujenzi wa uwanja mpya wa ndege wa Msalato hapa Dodoma na upanuzi wa kiwanja cha ndege cha Kimataifa cha Mwalimu Julius Kambarage Nyerere eneo la Kipawa ni la muhimu na halipaswi kuchukua muda mrefu. Kamati ilipokutana na uongozi wa juu wa Serikali kujadili Makadirio ya Bajeti ya Wizara ya Miundombinu, suala la fidia liliongelewa na Serikali iliahidi kutenga fedha kwa suala hilo. Kamati ina wasiwasi na utekelezaji wa ahadi hiyo kwani katika Bajeti hii ya mwaka 2007/2008 hakuna fedha zozote zilizotengwa. Hali hii italetaka manung'uniko kwa wananchi watakoathirika na zoezi hilo. (*Makofi*)

Kamati inaishauri Serikali kuboresha Bandari za Mtwara, Tanga, Kasanga, Kigoma, Mwanza na Itungi ikiwa ni pamoja na matengenezo ya magati na vivuko vya Musoma - Kineshi, Sengerema (Kome), Pangani, Ukerewe, Kigongo - Busisi na maeneo mengine. Hatua hiyo pia itasaidia kuwaondolea kero wananchi wanaotumia usafiri wa maji katika Maziwa.

Kwa kuwa barabara nyingi zinahitajika kujengwa na Serikali haina fedha za kutosha, Kamati inaendelea kuishauri Serikali kuutangaza mpango wa *Build Operate and Transfer (BOT)*, *Build Own Operate and Transfer (BOOT)* na ule wa *Public Private Partnership (PPP)* kwa uwazi zaidi baada ya kukamilisha kutunga sera ili kuhamasisha wawekezaji kujitokeza kushiriki katika ujenzi wa miundombinu. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, Kamati inatambua kuwa madeni ya wakandarasi yaliyowasilishwa na kuthibitishwa Wizarani hadi tarehe 6 Julai, 2007 yalikuwa ni shilingi bilioni 112.362 kiasi ambacho kinajumuisha hati (*certificates*) zinazotokana na madhara ya mvua, miradi ya maendeleo iliyopangwa kutekelezwa katika kipindi cha mwaka 2006/2007 pamoja na fidia kwa miradi mbalimbali lakini katika Bajeti ya mwaka 2007/2008 hakuna fedha yoyote iliyotengwa kwa ajili ya kulipia madeni hayo. (*Makofi*)

Kamati ina wasiwasi kuwa wakandarasi wanaodai wanaweza kusimamisha kazi ya ujenzi mpaka watakapolipwa, jambo ambalo litawavunja moyo wananchi na kusababisha hasara kubwa kwa Serikali. Hivyo Kamati inamuomba Mheshimiwa Waziri alitolee maelezo suala hili. (*Makofi*)

Kamati vile vile inaitahadharisha Serikali na zoezi la bomoa bomoa nyumba za wananchi kwa lengo la upanuzi wa barabara, kuwa iwapo Serikali haipo tayari kuanza ujenzi isiwabomolee wananchi nyumba zao kama ilivyofanya kwa barabara ya Mandela, Dar es Salaam. Zoezi hili limeathiri wengi kwa kuondolewa haraka haraka na wengine kukosa mahali pa kuishi na matokeo yake ujenzi kuchelewa kuanza kwa miaka mingi tangu wananchi walipo bomolewa nyumba zao. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kuhusu maombi ya fedha kwa mwaka wa fedha 2007/2008 Kamati ilizingatia kwamba maombi ya fedha kwa Wizara ya Miundombinu kwa mwaka 2006/2007 yaliyoidhinishwa na Bunge lako Tukufu yalikuwa ni shilingi bilioni 463.882 ambazo kati ya hizo, shilingi bilioni 319,802 zikiwa ni za ndani na shilingi bilioni 144,080 ni za nje. Aidha, Kamati imezingatia kuwa kiasi cha shilingi bilioni 14 za ndani hazikupokelewa Wizarani kutoka Hazina na 50% ya fedha za nje yaani za wahisani hazikuweza kupatikana katika kipindi hicho. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kwa mwaka huu wa 2007/2008 Wizara ya Miundombinu imeidhinishwa shilingi 687,026,860,000/= ambazo kati ya hizo, shilingi 434,097,860,000/= zikiwa ni za ndani na shilingi 252,929,000,000/= ni za nje. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, Kamati yangu ilipitia na kujadili kwa kina mawasilisho ya Wizara ya Miundombinu na hatimaye kupitia Makadirio ya Bajeti hiyo kifungu kwa kifungu. Kamati yangu imeridhika na malengo, Mipango na Makadirio ya Bajeti ya mwaka 2007/2008 ingawa fedha zilizotengwa hazikidhi mahitaji na sasa Kamati yangu inaliomba Bunge lako Tukufu kujadili na kukubali kupitisha kiasi kilichoombwa cha shilingi 687,026,860,000/= ambazo kati ya hizo, shilingi 434,097,860,000/= zikiwa ni za ndani na shilingi 252,929,000,000/= ni za nje. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, hitimisho napenda kukushukuru wewe binafsi kwa kunipa nafasi hii ya kuwasilisha taarifa ya Kamati yangu na kuwashukuru pia Waziri wa Miundombinu, Mheshimiwa Andrew John Chenge, Naibu Waziri Mheshimiwa Dr. Maua Abeid Daftari na Mheshimiwa. Dr. Milton Makongoro Mahanga, Katibu Mkuu wa Wizara ya Miundombinu Ndugu Enos Bukuku, Naibu Katibu Mkuu Ndugu Omar Chambo, pamoja na wataalamu wote wa Wizara ya Miundombinu na wale wa taasisi zilizopo chini ya Wizara hii. Ushirikiano, ushauri, utaalamu wao umeiwezesha Kamati

yangu kutekeleza majukumu yake kama yalivyoainishwa katika Katiba ya Jamhuri ya Mungano wa Tanzania katika Kifungu cha 63 (3). *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, shukrani za pekee zimwendee Makamu Mwenyekiti wa Kamati hii, Mheshimiwa Joyce Masunga, kwa ushauri na ushirikiano mkubwa. Naomba pia niwashukuru wajumbe wenzangu wa Kamati hii, kwa busara zao wakati wote wa kutekeleza kazi za Kamati na hasa kwa mchango wao mkubwa wa kupitia na kuchambua mpango na Makadirio ya Bajeti ya Wizara hii kwa umakini mkubwa na hivyo kufanikisha na kuiboresha taarifa hii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, napenda kuwatambua wajumbe wanaounda Kamati ya Miundombinu kwa mujibu wa Kanuni za Bunge, Kanuni 103b(1) ya toleo la mwaka 2004 kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Mohammed Missanga, Mwenyekiti, ambaye ndiyo niliyesimama mbele yenu, Mheshimiwa Joyce Masunga, Makamu Mwenyekiti na wajumbe ambao ni Mheshimiwa Khadija Ali Al-Qassmy, Mheshimiwa Said Amour Arfi, Mheshimiwa Pascal Degera, Mheshimiwa Bakar Shamis Faki, Mheshimiwa Felix Kijiko, Mheshimiwa Paul Kimiti, Mheshimiwa Mkiwa Adam Kimwanga, Mheshimiwa Rosemary Kirigini.

Mheshimiwa Spika, wengine ni Mheshimiwa Suleiman Kumchaya, Mheshimiwa Ephraim Madeje, Mheshimiwa Anne Kilango Malecela, Mheshimiwa Masolwa Cosmas Masolwa na Mheshimiwa Dr. Getrude Mongella. *(Makofi)*

Wengine ni Mheshimiwa Dr. James Msekela, Mheshimiwa Mtutura A. Mtutura, Mheshimiwa James P. Musalika, Mheshimiwa Sigfrid S. Ng'itu, Mheshimiwa Richard S. Nyaulawa, Mheshimiwa Mwaka Abrahaman Ramadhan, Mheshimiwa Philemon M. Sarungi, Mheshimiwa Hafidh Ali Tahir, Mheshimiwa Peter J. Serukamba na Mheshimiwa Godfrey W. Zambi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, nachukua fursa hii pia kumshukuru Katibu wa Bunge Bwana Damian Foka, Katibu wa Kamati ya Miundombinu Bibi Justina Shauri, Katibu Msaidizi wa Kamati hii Bibi Zainab Issa, kwa maandalizi ya taarifa hii pamoja na watendaji wote wa Ofisi ya Bunge kwa ushirikiano wao mzuri katika hatua zote za maandalizi ya taarifa hii na kuiwezesha Kamati kutekeleza majukumu yake kikamilifu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Kamati ya Bunge ya Miundombinu naomba kuwasilisha na naunga mkono hoja. *(Makofi)*

MHE. BAKAR SHAMIS FAKI - MSEMAJI MKUU WA KAMBI YA UPINZANI KWA WIZARA YA MIUNDOMBINU: Mheshimiwa Spika, napenda kuchukua nafasi hii kwa mujibu wa Kanuni za Bunge Kifungu cha 43(5)(b)(c) na kile cha 81(1) Toleo la 2004, kutoa maoni ya Kambi ya Upinzani kuhusiana na Bajeti ya Wizara ya Miundombinu kwa mwaka 2007/2008. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, awali ya yote namshukuru Mwenyezi Mungu kwa kuniwezesha kuvuta pumzi hadi siku ya leo na kuweza kusimama hapa. Kwa kipekee

nakishukuru chama changu cha *CUF* kwa kunipitisha na kuchaguliwa kuwa Mbunge na kwa hivyo nawapa shukurani nyingi sana wapiga kura wa Jimbo la Ole kwa ihsani waliyonipa. Pia nawashukuru viongozi wangu wa Kambi ya Upinzani na Wabunge wote wa kambi hiyo, bila kumsahau Mheshimiwa Mkiwa Adamu Kimwanga, Naibu Waziri Kivuli wangu ambaye amekuwa akinipa ushirikiana mkubwa katika kuandaa hotuba hii. *(Makofi)*:

Mheshimiwa Spika, kuhusu Shirika la Reli Tanzania (*Tanzania Railways Corporation – TRC*), ni hivi karibuni tu, Alhamisi ya tarehe 24 Mei, 2007 Serikali ya Tanzania iliingia mkataba na Kampuni ya *RITES* kutoka India juu ya kukodishwa kwa Shirika la Reli Tanzania (*TRC*) na sasa kujulikana kwa jina la *Tanzania Railways Limited (TRL)*. Katika mkataba huo Serikali ya Tanzania itamiliki asilimia 49 ya hisa na *RITES* hisa ya 51%. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, uzoefu unaonyesha kuwa makampuni mengi ambayo yanakaribisha wawekezaji hukumbwa na tatizo la kupunguza wafanyakazi. Kwa kuzingatia hilo, tunaitaka Serikali chini ya *TRC* isimamie kikamilifu suala zima la kuwapunguza wafanyakazi kama patakuwa na haja ya kufanya hivyo. Tusije tukawaachia *RITES* kufanya kazi hiyo maana tunaamini kwamba ndani ya wafanyakazi hao wamo ambao wana uwezo na sifa ya kushika nafasi hata zile za kiufundi.

Sanjari na hilo *TRC* pia isimamie kwa karibu sana suala la kuwapatia wafanyakazi hao mafao yao na wale ambao wataendelea na kazi, waingie mkataba na mwajiri mpya. Bajeti ya mwaka 2006/2007 ilikuwa imetenga shilingi bilioni 50 kwa ajili hiyo, lakini katika Bajeti ya mwaka huu hakuna fedha iliyotengwa. Kambi ya Upinzani inataka kufahamu fedha za kuwalipa wafanyakazi hao zitapatikana wapi? *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa tunaamini kwamba *TRC* inayo madeni mengi sana, tunamtaka Mheshimiwa Waziri atufafanulie ni nani atabeba madeni hayo na yatalipwa kwa utaratibu gani na kwa muda gani? Kambi ya Upinzani inatoa angalizo kwa Serikali kuhusu mfumo wa kimapokea wa kukodi menejimenti, suala hili limeathiri sana makampuni mengi hapa nchini. Kama vile *TTCL* kwa *Celtel International* iliachwa taabani na deni la zaidi ya shilingi bilioni 20. Hivyo hivyo *TANESCO* na *TTCL*, kwa hiyo, tunaitaka Serikali iwe makini sana katika suala zima la menejimenti mpya ya *TTCL* isiye ikatokea kama ilivyokwishapita, maana tumeshaumwa na nyoka. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kuhusu barabara, ni uhakika kwamba uchumi wa nchi yoyote ile duniani unategemea sana umadhubuti wa miundombinu wa nchi husika. Tanzania kama nchi nyingine duniani uchumi wetu unaweza kukua tu kama tutakuwa na miundombinu ya uhakika inayoweza kutoa huduma ya haraka kwa wahitaji, inayofikika katika maeneo yote nchini na kutuunganisha na majirani zetu. Tanzania tumezungukwa na nchi ambazo hazina bandari (*land locked countries*) kama Zambia, Uganda, Malawi, Rwanda na Burundi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, nchi hizi zina mizigo mingi sana (milioni ya tani) inayohitaji kusafirishwa kwenda na kutoka nje ya nchi hizo. Lakini kutokana na ukosefu na udhaifu

wa miundombinu ndani ya nchi yetu hususani barabara na reli, Tanzania inakosa mabilioni ya dola za Kimarekani, kutokana na usafirishaji wa mizigo hiyo. Pamoja na sababu nilizozitaja hapo juu, pia inatokana na tabia ya watoa maamuzi (*decision makers*) wa nchi hii kuchelewa sana kutoa uamuzi na kutotoa kipaumbele kwa mambo ya maendeleo ya nchi. Ni vyema Serikali izingatie kwamba biashara ni kulenga wakati (*business is about timing*) kama ambavyo Waziri Kivuli wa Utawala Bora alivyotanabahisha katika hotuba yake. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, Tanzania ina mtandao wa barabara wenye urefu wa kilomita 85,000, kati ya hizo kilomita 35,000 zinashughulikiwa na *TANROADS* na zilizobakia zinashughulikiwa na Halmashauri za Wilaya. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, lakini ni jambo la busara tukajiuliza je, kati ya kilomita 35,000 zinazoshughulikiwa na *TANROADS* ni kilomita ngapi ziko katika hali ya kuridhisha? Kwa maana ya kuwa katika kiwango cha lami na kuweza kupitika kwa mwaka mzima? Na je, zile zinazoshughulikiwa na Halmashauri ziko katika hali gani?

Mheshimiwa Spika, majibu ya maswali ya hapo juu, yatatuonyesha ni kwa kiasi gani Serikali iko makini katika kushughulikia na kutoa kipaumbele kwa mambo muhimu ya kuleta maendeleo ya nchi hii. Sote tunakumbuka kuwa barabara imekuwa ni kipaumbele tangu Serikali ya awamu ya pili. Lakini bado tuko hapa tulipo.

Mheshimiwa Spika, sote ni mashahidi kwa kuwa tuliwahi kuambiwa hapa hapa Bungeni kwamba ifikapo Desemba ya mwaka 2006, tutaweza kutembea kutoka Mwanza hadi Dar es salaam kwa tekisi, sasa je, ukweli wa kauli hii umeishia wapi? Kambi ya Upinzani inamtaka Mheshimiwa Waziri wakati wa majumuisho atupatie ukweli wa tamko hili au hatua iliyofikiwa katika utekelezaji wake. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, tunaitaka Serikali itueleze bayana kwa nini miradi mingi ya barabara inasuasua? Kwa mfano barabara ya Dodoma - Manyoni, Manyoni - Singida na Mbwemkuru – Mingoyo, Serikali inatakiwa itoe maelezo kwa kinagaubaga je, ni kwa nini fungu la ukarabati wa barabara linashuka kila mwaka kwenye Bajeti ingawa kwa mwaka huu baada ya shinikizo la Kamati ya Fedha na Uchumi na Kamati ya Miundombinu, jumla ya shilingi bilioni 777.2 zimetengwa kwa barabara zote, zile barabara za mikoa na za Halmashauri kote nchini na kama hazina itazitoa kikamilifu na kwa wakati muafaka. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa Halmashauri za Wilaya hazina uwezo wa kuzishughulikia barabara zake kwa ufanisi unaotakikana, tunaitaka Serikali kupitia Wizara ya Miundombinu kuanzisha wakala maalumu wa barabara za Halmashauri nchini (*Tanzania Rural Roads Agencies*) na wahandisi wa Wilaya wawe chini ya wakala hizi na si vinginevyo. Kwa kufanya hivyo itadumisha ile hali ya uwajibikaji kwa watu wenye taaluma hizo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, tunaamini kwamba hili likitendeka na kuratibiwa vizuri, kutokana na rasilimali na vyanzo vya mapato kama vilivyoainishwa kwenye maoni yetu yaliyotolewa na Kiongozi wa Upinzani kuhusu Makadirio na Matumizi ya Serikali,

ufanisi wa kujenga na kutengeneza barabara zetu nchini kwa muda maalumu utapatikana bila pingamizi yoyote. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, miundombindu ni kipaumbele karibu kwenye sera za vyama vyetu vyote hapa nchini, kama ilivyoainishwa katika maoni ya Waziri Kivuli wa Mipango, Uchumi na Uwezeshaji kwenye hotuba yake aliyoiwasilisha hapa Bungeni Jumatatu tarehe 18 Juni, 2007. Kwa maoni yetu na kwa umuhimu wa barabara, ni kwamba miundombinu ya barabara ilitakiwa itengewe asilimia 21 ya Bajeti, ambayo ni sawa na shilingi bilioni 1,678.734 (kwa mujibu wa makadirio na vyanzo tulivyovianisha) kutokana na umuhimu wake katika kukuza uchumi wa nchi hii tofauti na Serikali ilivyotenga shilingi billioni 777.2 tu ambazo kati ya hizo ni shilingi bilioni 152.932 tu zimeelekezwa Wizara ya Miundombinu na zilizobakia zimeelekezwa kwenye Wizara nyingine. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, tofauti na mpango wa Serikali katika Bajeti ya mwaka 2007/2008 maoni na mapendekezo ya Kambi ya Upinzani ni kuendeleza miradi iliyopo na kufungua miradi ya ujenzi wa barabara muhimu zifuatazo, Masasi – Tunduru – Songea mpaka *Mbamba Bay*, Tunduma – Sumbawanga – Mpanda mpaka Kigoma, Kigoma – Tabora mpaka Manyoni, Mbeya – Sikonge mpaka Nzega, Iringa – Dodoma – Kondo mpaka Babati, Babati mpaka Singida na Oldeani - Matala mpaka Lalago. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, wako baadhi ya watu wanasema kwamba miradi hii haiwezi kutekelezeka, jambo hili linawezekana kama tutakuwa makini. Tumekwisha kuonyesha uwezekano wa kupata fedha za ziada bila kumgusa mwananchi wa kawaida. Hivyo inawezekana kabisa tukiwa na dhamira ya kweli na kuweka vipaumbele vyetu vizuri.

Kambi ya Upinzani inaitaka Serikali ibadilike na ifuate ushauri na maoni ya watu wengine bila kujali itikadi ya kisiasa kwa maendeleo ya nchi hii. Tufike mahali hoja zikataliwe kwa hoja na siyo kwa misingi ya inaokotoka. Nchi hii ni yetu sote, hakuna mtu mwenye hatimiliki ya nchi hii. Hivyo mchango wa kila mmoja wetu wa hali na mali ni muhimu sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, nia ya ujenzi wa barabara tunazoshauri ni kuunganisha nchi kutoka Kaskazini mpaka Kusini, Mashariki mpaka Magharibi ama kwa hakika miradi hii inahitaji fedha nyingi sana, haiwezi kumalizika kwa kipindi cha mwaka mmoja au miwili. Hata hivyo, lazima miradi hii ianze na iendeleo kupangiwa fedha za maendeleo katika kila mwaka wa Bajeti mpaka pale zitakapomalizika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, barabara hizi ni njia kuu ya kuifungua Tanzania na wananchi wake kiuchumi, kwani hivi sasa wananchi katika mikoa kadhaa wamefungwa minyororo kiuchumi, kwa maana hawawezi kutumia fursa za masoko kati ya mkoa na mkoa na nchi jirani kwa matatizo ya miundombinu ya barabara.

Mheshimiwa Spika, maendeleo ya nchi hayawezi kuwa imara na endelevu kwa kutegemea wakandarasi kutoka nje ya nchi katika shughuli zake za kuleta maendeleo

kama vile ujenzi wa barabara na reli. Kwa hivyo, lazima Serikali iweke mkazo wa makusudi wa kuwaendeleza na kupata wakandarasi wa Kitanzania (*local contractors*), ili waweze kushirikiana na wakandarasi wa kigeni. (*Makofi*)

Suala hili si tu kwamba litawasaidia wakandarasi wetu kupata kazi na kuongeza kipato, bali pia litawasaidia kuongeza ujuzi wa fani zao. Ni vyema Serikali ikajiepusha na kutoa kazi za ujenzi wa barabara kwa makampuni yanayo-*bid* kwa pesa ndogo na ambao baadaye hudai nyongeza ya pesa, tendo ambalo husababisha migogoro ambayo hatimaye huzorotesha ujenzi wa mradi husika na barabara nyingi kutokamilika kwa wakati au kabisa kutokana na *variations* hizo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, ikumbukwe kuwa hivi karibuni tu, Kikao cha Bunge cha mwezi wa nne, kilipitisha Sheria ya Barabara (*The Roads Act 2007*), sasa wananchi wanasubiri waone utekelezaji wa sheria yenyewe kwa maendeleo yao. Maana kutunga na kupitisha sheria ni kitu kimoja na kuitekeleza ni kitu kingine. Tunaitaka Serikali kupitia Sheria ya Barabara ya 2007 na kupitia Bajeti hii, iipe *TANROADS* uwezo wa kifedha ili iweze kutekeleza majukumu yake kama ilivyojipangia. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, ili tuweze kujenga na kuwa na uhakika wa matengenezo ya barabara zetu, ni lazima mkazo mahsusi utiliwe maanani kwa kuongeza fedha za kutosha kwenye Mfuko wa Barabara nchini. Tumeona katika Bajeti ya Serikali kwa mwaka huu wa fedha, jumla ya shilingi bilioni 152.932 zimetengwa kwa ajili ya barabara, katika Wizara ya Miundombinu, lakini naomba ijulikane kwamba kwa kutengwa fedha ni kitu kimoja na kutolewa kwa wakati kutoka Hazina kwa ajili ya utekelezaji wa miradi husika ni kitu kingine. Kwa hivyo, tunaitaka Serikali kupitia Hazina iwe makini na itembee juu ya maneno yake katika kuzitoa fedha hizo kwa wakati muafaka ili matengenezo ya barabara yaweze kuendelea. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, ni miaka 46 sasa imepita tangu kupatikana kwa Uhuru wa nchi hii, lakini ni mtandao wa kilomita 5,000 tu za barabara nchini zimejengwa kwa kiwango cha lami, sawa na kilomita 111 kwa mwaka, ambayo ni sawa na asilimia 5.88 tu ya mtandao mzima wa barabara nchini. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, hiki ni kiwango kidogo sana kikilinganishwa na wastani wa takribani asilimia 13.3 kwa nchi za *SADC* na asilimia kati ya 30 na 35 kwa nchi za Kusini mwa Jangwa la Sahara. Hii inamaanisha kwamba bado ipo haja kwa Serikali ya Tanzania kuvuta soksi juu na kutoa kipaumbele maalumu kwa ujenzi wa barabara nchini. Katika Bajeti za miaka iliyopita tozo la barabara yaani *road toll* iliamuliwa itozwe kwenye bei ya mafuta. Kambi ya Upinzani inataka ipate takwimu ni kiasi gani kimekusanywa toka tozo hilo tangu lianze kutozwa na mgawanyo wake ukoje kimkoa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, Kambi ya vyama vya ushindani inaamini kabisa, kukiwa na usimamizi mzuri baadhi ya mikoja kwa mfano ingeweza kukarabati barabara za mijini kutokana na tozo hilo kwa uhakika na kuondokana na kutegemea ruzuku ya Serikali Kuu au fedha za wafadhili. (*Makofi*)

Mheshimwa Spika, kuhusu *TAMESA* ni chombo muhimu sana katika kuongeza pato la Serikali. Ili wakala huyu aweze kuwa endelevu, lazima viongozi wake na hata Serikali kwa ujumla wake wabadili fikra na kufanya kazi kwa misingi ya kibiashara katika soko huria na kuepukana na kutegemea ruzuku kutoka Serikalini.

Mheshimiwa Spika, *TAMESA* inadai fedha nyingi kutoka kwa Mashirika, Wizara na Taasisi mbalimbali hapa nchini. Kutokana na madeni hayo, chombo hiki cha uwakala kitashindwa kabisa kujiendesha. Tunaitaka *TAMESA* kwa wale wadaiwa sugu wasipatiwe huduma mpaka walipe madeni yao kwanza na wale wote ambao wanataka huduma, ama walipe kwanza au mara tu baada ya kupata huduma wasiondoke na chombo husika mpaka wakilipie gharama za matengenezo yake.

Mheshimiwa Spika, ni vyema *TAMESA* wajifunze kutoka kwa wenzao *Toyota* wajue ni kwa namna gani wanavyokusanya madeni yao. Pamoja na kupata uelewa huo, njia nyingine ambayo inaweza kuwasaidia kukusanya madeni yao ni kumuajiri Wakala wa kukusanya madeni sugu, mpango ambao unatumwa na taasisi nyingi katika kukabiliana na wadeni sugu. (*Makofi*)

Mheshimwa Spika, kwa kuwa wakala *TAMESA* wanao wataalamu wa kutosha, hapana budi kufanya uchambuzi wa kazi zao ili wapate dira madhubuti inayoeleweka, sambamba na hilo Serikali iwapatie fedha za kutosha ili wakala waweze kutekeleza majukumu yake kama inavyostahiki. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, suala la kukaimu nafasi za uongozi ndani ya wakala ni vyema lifikie kikomo, ili kuongeza kiwango cha ufanisi na uwajibikaji na wale ambao wanakaimu na wenye sifa na uwezo ni vyema wathibitishwe ili washike dhamana zao kikamilifu. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kuhusu mamlaka ya viwanja vya ndege (*TAA*) ni moja kati ya mamlaka muhimu sana hapa nchini. Umuhimu wake ni kutokana na madhumuni na majukumu yake ambayo baadhi yake ni kukuza dhana endelevu, kuboresha viwango na kutoa huduma zinazokubalika za viwanja vya ndege hapa nchini na duniani kote. Pamoja na majukumu hayo niliyoyataja hapo juu, jukumu lingine la msingi la mamlaka hii ni kuboresha miundombinu, vitendea kazi pamoja na kutoa huduma nzuri kwenye viwanja vya ndege ili kukuza uchumi wa nchi. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, majukumu hayo ya mamlaka hayawezi kutekelezeka kwa ufanisi bila mamlaka kupatiwa fedha za kutosha. Kwa maana hiyo, tunaitaka Serikali iipatie mamlaka hii fedha za kutosha ili iweze kutekeleza majukumu yake iliyojipangia na kuchangia uchumi wa Taifa.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa mamlaka inakabiliwa na uchakavu wa miundombinu, mitambo na uchache wa magari ya zimamoto kwenye viwanja vya ndege na ukilinganisha na uwezo mdogo wa mamlaka kifedha, hapana budi kwa Serikali kutenga fedha maalumu lwenye Bajeti ili kuipatia mamlaka hii uwezo wa kukidhi mahitaji yake ya matengenezo ya mitambo na kuendeleza miundombinu hiyo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kama tunavyojua kwamba baadhi ya maeneo ya viwanja vya ndege au maeneo yaliyotengwa ama kwa ujenzi au upanuzi wa viwanja kama vile Msalato, Dodoma na kwingineko, ambako zipo raslimali za wananchi (wangapi na fidia kiasi gani?) na ambazo zimesimama kuendelezwa kutokana na wito wa Serikali wa kufanya hivyo. Sasa tunaitaka Serikali ifanye bidii ya haraka sana ya kuwapa fidia wananchi wa maeneo husika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, sanjari na hilo, tunaitaka Serikali kulipatia ufumbuzi suala sugu la wananchi kuvamia maeneo yaliyotengwa kwa ajili ya ujenzi au upanuzi wa viwanja vya ndege nchini. Hii itasaidia kwamba baadaye pale Serikali itakapokuwa tayari kuendeleza maeneo hayo patakuwa hakuna tena haja ya kulipa fidia wala kutafuta pahala pa kuwahamishia watu hao.

Mheshimiwa Spika, katika kukabiliana na suala hilo la uvamizi wa maeneo niliyoyataja hapo juu, ni jukumu la Serikali kuwaelimisha wananchi kwamba kuishi kwenye maeneo hayo ni hatari sana kwa usalama wao na mali zao. Sambamba na hilo lazima Serikali iimarisha ulinzi na usalama katika viwanja vyote nchini. Imefika wakati sasa Serikali kwa kushirikiana na Mamlaka ya Viwanja, itoe kipaumbele cha kipekee wa kuweka uzio kuzunguka viwanja vyote vya ndege na kununua vifaa muhimu ambavyo vitaweza kusaidia katika kufanikisha suala la ulinzi na usalama katika viwanja vya ndege nchini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, umefika wakati sasa Serikali ione umuhimu wa kukijenga kiwanja cha ndege cha Dodoma. Umuhimu wa kujengwa kwa kiwanja hiki unatokana na kuwa Dodoma inatarajiwa kuwa Makao Makuu ya Serikali, kwa maana hiyo mara nyingi viongozi wa Kitaifa wanafanya shughuli zao hapa Dodoma na hata wageni kutoka nje wakati mwingine hufanya mazungumzo na viongozi wa Tanzania hapa Dodoma. Dodoma tayari ni makao ya Bunge na hivyo kila mwaka kuna vikao vya uhakika vinafanyika Dodoma na hivyo usafiri wa uhakika wa haraka unahitajika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, mbali na Dodoma kuwa makao makuu ya nchi, Dodoma sasa vinajengwa vyuo vikuu viwili, kile cha Serikali na kingine cha shirika moja la kidini la Anglikana na baadaye tunaamini hospitali kubwa itajengwa hapa Dodoma. Yote haya yanahitaji wataalamu kutoka hapa nchini na kutoka nje ya nchi. Halitakuwa jambo la busara kwa mtaalamu kutoka nje ya nchi na ambaye amepangiwa kufanya kazi Dodoma, lakini afikapo Dar es Salaam afanye safari ya kuja Dodoma kwa usafiri wa basi au treni. Usafiri wa uhakika ni kivutio cha kutosha kwa uwekezaji, kuvutia wataalamu na mambo mengine mengi. Bila kuliona hili na kulipa umuhimu wa aina yake, tutajikuta tunawakosa wataalamu wa vyuo na hospitali zetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, shirika la ndege la nchi ni muhimu sana sio tu kwa kutoa huduma ya usafiri wa anga ndani ya nchi, bali pia kukuza uchumi wa nchi husika kwa kuleta watalii ndani ya nchi.

Mheshimiwa Spika, baada ya kuvunjika rasmi kwa mkataba kati ya Serikali ya Tanzania na Shirika la Ndege la Afrika Kusini *(South African Airways – SAA)* tarehe 29

Agosti 2006, shirika la ndege sasa linamilikiwa na Serikali ya Tanzania kwa asilimia mia moja na kurudishwa chini ya usimamizi wa Tume ya Rais ya Kurekebisha Mashirika ya Umma (PSRC), ili hatimaye liweze kubinafsishwa. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, tunaitaka Serikali kama itafikia uamuzi wa kulibinafsisha Kampuni hii, baada ya kulifufua basi uwepo utaratibu wa kupatikana mwekezaji kiongozi (*Stragic Investor*) wa kweli kweli na sio mbabaishaji na mshindani kama lilivyofanya Shirika la ndege la Afrika Kusini (SAA) na sehemu kubwa ya hisa ziuzwe kwa wananchi wa nchi hii na Shirika limilikiwe na wawekezaji wa ndani na kama tatizo ni utaalamu wa uendeshaji basi wataalamu hao waajiriwe kwa mkataba maalumu. Kampuni ya ndege ya nchi ni uhai wa nchi, ni kiburi na jeuri ya nchi, ni chombo cha kuitangaza nchi. Ni lazima tuwe makini sana katika kubinafsisha Kampuni kama hii. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, suala la kuifufua ATCL ni jukumu kubwa linalohitaji kupewa umuhimu wa kipekee. Uamuzi wa kutenga fedha kidogo kidogo kwa ajili ya ufujaji wa Kampuni hii kwenye Bajeti ya Wizara ya Miundombinu, hauwezi ukaleta ufanisi unaotarajiwa kwa muda muafaka. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, ili Kampuni hii iweze kufufuka kwa muda muafaka na kuweza kuleta tija, mbali na mpango wake wa kutenga fedha kidogo kidogo kwa ajili hiyo kwenye Bajeti, tunaitaka Serikali itoe *Government Guarantee* kwa ATCL ili iweze kupata mikopo kutoka kwa makampuni, mabanki na taasisi za fedha au wauzaji na wakodishaji ndege kama vile *Boeing* na *Airbus*. Utaratibu wa aina hii umeyanufaisha mashirika mengi hasa katika nchi za Afrika.

Mheshimiwa Spika, mfano mzuri ni Kampuni ya *Ethiopian Airline* na kwa hili tunamtaka Mheshimiwa Waziri wakati wa majumuisho atueleze kinagaubaga kukubaliana na hili au kukataa na kwa sababu zipi za msingi? Waziri alieleze pia ni mpango upi wa muda mfupi na muda mrefu uliopangwa na Serikali kuhakikisha Kampuni hii itaweza kuhimili ushindani wa kibiashara kwa sababu hakuna fedha iliyotengwa kwa ajili ya kuendeleza ATCL katika Bajeti hii, je, ni kweli dhamira ya kuliendesha hili lipo? (Makofi).

Mheshimiwa Spika, tumefarijika sana kwa hatua ambazo ATCL inazichukua katika kujifufua kwake kwani ni hivi juzi tu Jumanne ya tarehe 03 Julai, 2007 pale *Dodoma Hotel*, ATCL imezindua na kutumia ile *Code* yake ya zamani ya 197 na kuachana na ile ya SAA 183. Utaratibu huu wa kuirudisha na kutumia *Code* yake utairejeshea Kampuni hii uhuru wake kifedha. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, ATCL inatarajia ifikapo tarehe 17 Julai, 2007 itaanza kutumia *E-ticketing*. Lakini kizuri zaidi ni ile jitihada ya Kampuni hii kurudia njia zake za zamani ikiwemo ile ya Kisiwani Pemba. Sasa tunaitaka Serikali iharakishe kusafisha mizania (*balance sheet*) ya ATCL ili iweze kukopesheka. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, kwa sasa Kampuni ya Ndege la Tanzania (ATCL) lina ndege moja tu mali yake yenyewe na ambayo kwa sasa iko Afrika Kusini kwa matengenezo makubwa (*co-check*) ili iweze kutoa huduma ya usafiri wa anga walau kwa kusuasua,

Kampuni imekodisha ndege mbili aina ya *Boeing 737- 200* kutoka Kampuni ya *Celtic* ya Canada.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa madhumuni ya Kampuni (*ATCL*) ni kufanyakazi kwa faida, uamuzi wa kukodisha ndege za aina hii ya *Boeing 737- 200* haukuwa wa busara, kwani ndege za aina hii kwanza ni ndogo lakini pili zinatimia mafuta mengi kuliko ndege za aina nyingine kama vile *Boeing 737 – 300* au aina za juu ya hii. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kwa mantiki hiyo, tunaitaka Serikali kupitia Kampuni ya *ATCL*, baada ya kumalizika kwa mkataba huu wa ukodishwaji wa *Boeing 737 – 200*, waingie mkataba wa kukodi ndege za aina ya *Boeing 737 – 300* au ndege za aina ya juu zaidi. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, shirika la *ATCL* pamoja na kwamba lipo katika hatua ya kufufuliwa, lakini ikumbukwe kwamba Kampuni ina madeni makubwa yanayozidi dola za Kmarekani milioni nne mali ya Kampuni ya ndege ya Afrika Kusini (*SAA*). Kwa hivyo, sambamba na hatua zake za kujifufua, lazima *ATCL* ijipange vizuri ili iweze kulipa madeni haya maana kila muda unaporefuka riba ya madeni hayo inaongezeka.

Mheshimiwa Spika, suala la kuwa na kitengo cha matengenezo ya ndege angalau ya (*check-c*) hapa nchini, lizingatiwe sana katika mchakato mzima wa kuifufua upya Kampuni ya *ATCL*. Haitakuwa busara baada ya kuifufua Kampuni upya, matengenezo ya ndege zake yafanyike nje ya nchi, kama vile Afrika Kusini au kwingineko. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, sambamba na kupatikana kitengo cha matengenezo ya ndege, ni vyema wafanyakazi wa kila kitengo kupatiwa mafunzo ya kuongeza taaluma zao ili iwe chachu ya kuongeza ufanisi wa kutoa huduma bora na hivyo kuongeza tija kwa shirika. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, Watanzania hatuna budi tuwe na uzalendo hasa katika masuala ya kukuza uchumi wa nchi yetu. Kwa mantiki hiyo, tunaitaka Serikali mara tu baada ya kuimarika kwa shirika la ndege tunaloliongelea, iweke sera ya ndani (*Internal Policy*) kuwa viongozi, wafanyakazi au hata Watanzania wa kawaida, walazimike kusafiri na shirika hili la ndege la Kitaifa kama sehemu walizokusudia kusafiri zinafikiwa na shirika hili. Itakuwa kichekesho iwapo Serikali itawasafirisha maofisa wake kwa mashirika ya nje na kuacha ya kwetu, ikinyong'onyea kwa kukosa biashara!

Mheshimiwa Spika, *Tanzania Civil Aviation Authority (TCAA)*, mamlaka ya usafiri wa anga ni moja kati ya mamlaka muhimu sana katika kuchangia mapato ya Taifa. Kwa mantiki hiyo, hapana budi kwa Serikali kupitia Wizara ya Miundombinu kuitilia maanani mamlaka hii na kuipatia kila msaada ili ibaki kuwa miongoni mwa mihimili mikuu ya uchumi wa Taifa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, mamlaka hii inakabiliwa na changamoto ya udhaifu wa miundombinu muhimu katika kutekeleza majukumu yake. Karibu viwanja vingi vikiwemo vile vinavyomilikiwa na *TANAPA* na Idara ya Wanyamapori ni changamoto na

kikwazo kinachowafanya watalii wasifike kwa urahisi kwenye vivutio muhimu vilivyomo nchini mwetu. Kwa hivyo, Kambi ya Upinzani inaitaka Serikali pamoja na hali inayoelezwa kuwa uchumi wetu ni duni, lazima itoe kipaumbele katika kuboresha miundombinu hiyo. Ikumbukwe kwamba shilingi hutafutwa kwa shilingi. Bila kuwekeza watalii wala fedha haiwezi kuja tu! (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, gharama kubwa ya kununua na kukarabati mitambo ya kuongozea ndege bado nayo ni changamoto inayoikabili mamlaka. Hii inatokana na mabadiliko makubwa na ya haraka ya teknolojia na utaalumu katika mitambo ya kuongoza ndege. Sambamba na hili mamlaka lazima iwapatie wafanyakazi wake mafunzo ya mara kwa mara ili waendane na mabadiliko hayo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, yote hayo niliyoyaeleza ni masuala muhimu yanayohitaji ufumbuzi wa haraka kwa hatima nzuri ya mamlaka. Kwa hivyo, Kambi ya Upinzani inaitaka Serikali ijidhatiti katika kuwekeza fedha za kutosha ili mamlaka hii iweze kumudu majukumu yake ambayo ni ya msingi kabisa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, sambamba na hilo, mamlaka lazima isimamie kwa karibu sana ukamilishaji wa mradi wa ujenzi wa jengo la ofisi za makao makuu ya mamlaka hiyo (*Aviation House*). Kwani inaonyesha kwamba kuchelewa kwa usanifu wa kina na kuanza ujenzi kumechangia kuongezeka kwa makisio ya mradi kutoka shilingi bilioni nane za awali hadi kufikia shilingi bilioni kumi.

Mheshimiwa Spika, mamlaka ya usafiri wa anga inayo madeni makubwa ambayo inawadai baadhi ya Wizara, Taasisi na hata wafanyabiashara. Tunaitaka mamlaka hii iongeze juhudi ya kukusanya madeni, kwani fedha hiyo itakapopatikana, itasaidia katika kutimiza majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa mamlaka ya usafiri wa anga inazo changamoto nyingi sana ambazo utatuzi wake unahitaji mabilioni ya fedha, Kambi ya Upinzani inaitaka Mamlaka kwa kile kidogo wanachokizalisha wakitumie kwa uangalifu sana na wawe wanaongozwa na uzalendo zaidi ili wapate kukabiliana na changamoto hizo. (*Makofi*)

Mamlaka hii inacho chuo chake chenyewe (*Civil Aviation Training Centre*), ambacho kama kitaendelezwa vizuri, kinaweza kikachangia mapato ya mamlaka. Kwa hivyo, ni vyema mamlaka ifanye juhudi zaidi ya kukitangaza chuo hicho ndani na nje ya nchi maana kwa kufanya hivyo, kitaingiza wanafunzi zaidi na hivyo kuongeza mapato ya mamlaka.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa ndege ya Rais inatua tu katika viwanja vitatu tu hapa nchini; na kwa kuwa gharama za kuruka kwake ni zaidi ya shilingi milioni sita kwa saa na kwamba haiwezi ikabeba idadi ya wajumbe wa msafara wa Rais katika safari zake, kwa hivyo tunasisitiza tena kwamba ndege hiyo iuzwe ili fedha zitakazopatikana zielekezwe kununua *Presidential Helicopter* inayoweza kutumika hata vijijini na fedha zinazobaki zielekezwe kwenye miradi ya maendeleo kama alivyoshauri Kiongozi wa

Upinzani wakati anawasilisha maoni ya Kambi kuhusu Makadirio na Matumizi ya Serikali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kuhusu Mamlaka ya Hali ya Hewa Tanzania (*Tanzania Meteorological Agency (TMA)*), hiki ni chombo muhimu sana katika kutoa huduma hapa nchini na mikakati ya Serikali katika kuunda mamlaka nchini ni kuweza kufanya shughuli zake kibiashara. Ili kutimiza majukumu yake, *TMA* lazima ijipinde katika kupanga mikakati ambayo itawawezesha kukabiliana na changamoto ambazo zina wakwaza. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, moja kati ya majukumu ya mamlaka hii ni kufanya uchunguzi wa hali ya hewa ya anga za juu. Katika kulitekeleza hili, Mamlaka ilikuwa inategemea vituo vyake vitatu ambavyo viwili kati ya hivyo kile cha Kigoma na Mtwara havifanyi kazi kwa sasa. Vituo hivyo vinahitaji matengenezo ya gharama kubwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Kambi ya Upinzani inaitaka Serikali iwezeshe mamlaka hii kifedha ili imudu kufanya matengenezo ya vituo hivyo kwa ajili ya kupata uwezo wa kutekeleza majukumu yake ipasavyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, sambamba na hilo, *TMA* haina budi kuwezesha ili ikidhi dhamira yake kuu ya kutoa huduma za hali ya hewa zilizo bora zitakazokidhi matarajio ya wadau na hivyo kulinda maisha yao, mali zao, mazingira na kusaidia katika kuondoa umaskini nchini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa nia ya mamlaka hii ni kuwa kitovu bora cha utoaji huduma za hali ya hewa zenye hadhi ya Kimataifa ifikapo mwaka 2015, Kambi ya Upinzani inaitaka Serikali itimize ahadi yake ya kuipatia *TMA* Rada mpya ya kisasa ambayo itaendana na wakati huu wa ongezeko la teknolojia na hivyo kuiwezesha kukidhi malengo yake. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Kambi ya Upinzani ina imani kwamba kama Serikali itakuwa *serious* kuzipatia ufumbuzi changamoto zinazoikabili *TMA*, kama vile kuboresha mitambo ya uchunguzi, mifumo ya mawasiliano, miundombinu ya uchoraji na uchambuzi wa taarifa, kupata kompyuta yenye uwezo mkubwa wa kuendesha mifumo ya utabiri wa *WRF* na *High Resolution Model (HRM)*, pamoja na yale niliyoyaeleza katika ibara ya hapo juu, Mamlaka hii itaweza kufanya shughuli zake kwa ufanisi, kibiashara na hivyo kuondokana na kutegemea ruzuku ya Serikali. Watanzania watapata tabiri ya uhakika ya hali ya hewa na hivyo kupanga shughuli zao, hasa za kilimo kitaalamu zaidi.

Mheshimiwa Spika, katika hotuba yake akiwasilisha Bungeni mpango wa Maendeleo na Makadirio ya Matumizi ya fedha kwa Wizara ya Miundombinu kwa mwaka 2006/2007, Mheshimiwa Waziri wa Miundombinu alilieleza Bunge hili kwamba Wizara inayo mikakati ya kuboresha viwanja vya ndege kwa kushirikisha sekta binafsi katika uwekezaji na utoaji wa huduma kwa viwanja kama vile Mwanza, Mtwara, Arusha, Kilimanjaro Bukoba, Kigoma, Mafia na kadhaloka. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, tunamtaka Mheshimiwa Waziri wakati wa majumuisho atueleze yafuatayo; kwa kiasi gani mpango huu umefanikiwa? Ni makampuni gani binafsi yaliyoshirikishwa katika mpango huu na katika maeneo gani na faida gani na kiasi gani imepatikana kutokana na ushiriki wa sekta binafsi katika mpango huu?

Mheshimiwa Spika, wananchi wengi wanatumia usafir wa nchi kavu katika kutimiza majukumu yao ya kila siku iwe kwa mabasi, treni au magari madogo. Lakini kwa safari ndefu, yanayotumika zaidi ni mabasi. Inasemekana kwamba mabasi mengi yanayotumika hapa nchini yanatokana na malori yaliyobadilishwa kutoka hali hiyo na kutengenezwa kuwa mabasi. Mabasi yanayopatikana kutokana na hali hii, mara nyingi huwa hayana ubora na mengine yanakosa sifa ya kuweza kubeba abiria. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, tunaitaka Serikali iangalie sana suala zima la uingizwaji wa malori haya ambayo malengo ya wamiliki wa vyombo hivyo ni kuvibadilisha kuwa mabasi ya kubebea abiria kwani, utafiti mdogo tu unaonyesha kuwa asilimia 80 ya ajali za barabarani zinazotokea hapa nchini zinasababishwa na aina hii ya mabasi yanayotokana na malori hayo.

Mheshimiwa Spika, mwendo wa kasi wa mabasi yanayoenda mikoani utatugharimu sana kwa kupoteza sio tu raia wa nchi hii, bali pia kuongeza idadi ya mayatima na wajane. Ni miezi ya hivi karibuni tu iliyopita, tulishuhudia ajali mbaya sana ya Basi la Buffalo iliyotokea pale Wilaya ya Mwanga mkoani Kilimanjaro.

Raia wengi walipoteza maisha na mali zao. Serikali kupitia *SUMATRA* imepiga marufuku nauli ya mabasi na teksi kupandishwa, kwa wakati huo bei za vitu vingi vyote ikiwa ni pamoja na chakula, nguo na mafuta, vipuli vimeanza kupanda, kitendo hiki cha Serikali kuwabagua wafanyakazi wa usafirishaji na wakataka wao kila siku watoe sadaka ni kinyume na dhamana ya Serikali ya biashara huria ya kibaguzi na haikubali. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, Kambi ya Upinzani inatambua kabisa madhara ya nauli kupanda, wananchi walalaho ndio wanaathirika lakini kwa upande mwingine pia ni ubaguzi usiokubalika wakati Serikali ndio iliyopandisha gharama za vifaa na usafirishaji kwa kupandisha bei ya mafuta kuwalazimisha wafanyabiashara wa sekta ya usafirisha kuwa ndio peke yako wabebe mzigo wa gharama iliyopanda.

Kambi ya Upinzani daima imesisitiza tayari kwa wananchi kuwa wa kawaida juu ya kupandisha kwa kodi ya ushuru katika aina zote za mafuta na Serikali ikafunga masikio.

Kambi ya Upinzani inataka Serikali kabla ya *Finance Bill* kuletwa hapa Bungeni ifikirie upya uamuzi wake wa kubadilisha ushuru na kodi na hivi juzi tu siku ya Ijumaa tarehe 15 Juni, 2008 pale Singida imetokea ajali ambayo takribani watu 25 walipoteza maisha na wengine wengi walijeruhiwa na ile ajali iliyotokea Ijumaa tarehe 22 Juni, 2007 pale Arusha ambayo karibu abiria wote 20 walifariki dunia na mbali ile ya Singida ambayo viongozi muhimu wa Taifa hili walifariki dunia.

Mheshimiwa Spika, sisi tunajiuliza hapa tatizo ni nini? Tuseme ni uzembe wa *SUMATRA* na askari polisi katika kusimamia na kukagua vyombo hivyo au ni mapungufu ya sheria zetu hazikidhi haja, kama ni hivyo Serikali ilete marekebisho ya sheria hapa Bungeni tuyapitisha ili tuunusuru umma wa Kitanzania.

Mheshimiwa Spika, pamoja na hivyo, tunaitaka Serikali itueleze bayana inachukua hatua gani juu ya wahusika wa matukio kama haya na mkakati gani walionao kukabiliana na kadhia hii na je, Serikali inatoa kauli gani kuhusu utekelezaji wa wihibiti mwendo (*Speed Governors*) ili kuepukana na ajali zinazosababishwa na mwendo wa kasi wa mabasi hayo? Kama Serikali inashindwa kusimamia Sheria na Kanuni ilizoweka, kuna sababu gani ya kutunga kanuni na sheria hizo? (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kuhusu usafiri wa majini, tuna wasiwasi juu ya suala zima la usimamizi na ukaguzi wa vyombo vya usafiri wa majini, kama vile meli na boti. Tunaitaka Serikali kupitia *SUMATRA* iweke utaratibu ulio wazi na makini juu ya usimamizi na ukaguzi wa vyombo vya usafiri wa majini. Ni hivi karibuni tu Tanzania tungepata msiba mkubwa sana wa kupoteza uhai wa raia wengi pale injini za *MV Victoria* zilipozimika na kushindwa kufanya kazi.

Mheshimiwa Spika, tunaitaka Serikali itueleze ni muda gani wa karibu sana yaani kabla ya tukio hilo kutokea wamefanya ukaguzi wa chombo hicho na waligundua nini katika mchakato huo?

Mheshimiwa Spika, maendeleo hayawezi kupatikana kutokana na maoni na mawazo kutoka upande mmoja tu bali hupatikana kwa mkusanyiko wa mawazo endelevu kutoka kwa watu wenye uzoefu wa muda mrefu wa shughuli husika bila kujali itikadi ya kisiasa na ambao wanaipenda nchi yao.

Mheshimiwa Spika, tunawataka kwa mara nyingine Serikali ichukue maoni na mawazo yetu (Kambi ya Upinzani) kwa nia ya kujenga uchumi na maendeleo endelevu wa nchi yetu, hivyo kumtengenezea Mtanzania mazingira mazuri ya maisha bora.

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo, nawashukuru
Waheshimiwa Wabunge kwa kunisikiliza na naomba kuwasilisha. (*Makofi*)

SPIKA: Ahsante sana Mheshimiwa Bakar Shamis Faki kwa niaba ya Kambi ya Upinzani. (*Makofi*)

Waheshimiwa Wabunge orodha niliyonayo ya walioomba kuchangia katika Wizara ya Miundombinu ni Waheshimiwa Wabunge 52, ni dhahiri kabisa haitawezekana kuwapa nafasi wote, nitatoa kipaumbele kwa hawa 12 ambao hawajachangia kabisa halafu tutaendelea na wale ambao wamechangia mara moja.

Kwa hiyo nisome tu kwa sababu bado hatujaichapisha ya hawa ambao watatungulia wanne na baada ya hapo ndio tutakuwa tumefika saa saba mchana na baada ya hapo kabla sijasitisha shughuli za Bunge nitawatamka wale wa jioni pia. Kwa sasa hivi wa kwanza ni Mheshimiwa John Malecela, Mheshimiwa Tatu Ntimizi, Mheshimiwa

Dr. Abdallah Kigoda na mwisho tutamalizia na Mheshimiwa Abdulkarim Esmail Shah. Kwa hiyo, kwa sasa ninamwita Mbunge wa Mtera Mheshimiwa John Malecela. (*Makofi*)

MHE. JOHN S. MALECELA: Mheshimiwa Spika, kwanza ningependa nichukue nafasi hii na nianze kwa kusema ninaunga hoja mkono. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, naunga mkono hoja kwa sababu najua matatizo yaliyo katika nchi yetu na ningependa Watanzania wajue kwamba Tanzania ni kubwa kuliko Uganda na Kenya ukaziweka pamoja bado Tanzania ni kubwa kwa *size* na halikadhalika ungechukua Italy na Ufaransa ukaziweka pamoja bado Tanzania ingekuwa ni kubwa. Kwa hiyo, wenzetu wa Wizara ya Miundombinu wana kazi kubwa katika kushughulikia nchi kubwa kama yetu. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, nianze kwa kukupongeza wewe kwanza kwa jinsi unavyoliongoza Bunge hili vizuri sana mara kwa mara kufanya utani wa aina fulani ambao hutufanya tuchangamke na pengine wengine wanaofikiria kwa makini sana hata kufumba macho waweze kuamka, tunakushukuru sana kwa uongozi wako. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, lakini kwa yote lazima tukubali kwamba uamuzi mwingi na mgumu ambao umeufanya katika Bunge hili tangu ushike madaraka hayo imekuwa ni uamuzi wa busara na uamuzi unaotoka kwa mtu mwenye hekima. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, sasa niruhusu niungane na wenzangu wote waliotoa rambirambi kwa familia ya marehemu Mheshimiwa Amina Chifupa Mpanjanja, Mbunge ambaye ametutoka siku chache zilizopita. Ningependa Watanzania hasa vijana waige yale mema yote ambayo Marehemu Amina Chifupa aliyasimamia katika Bunge hili na alijaribu kufanya na ninaomba nirudie tena sisi wote tumuombe Mwenyezi Mungu aiweke roho ya marehemu mahali pema peponi. *Amin*. Hapo hapo ningependa kutoa rambirambi zangu kwa Watanzani wote ambao kwa njia moja au nyingine wamefiwa na wenzi wao na hasa wale ambao vifo vyao vimetokana na ajali kutokana na uchukuzi wa barabara na vyombo vingine vya uchukuzi katika nchi yetu.

Mheshimiwa Spika, kabla sijaenda mbali ningependa mimi niseme kwamba ningependa kujikita kwa suala zima la mawasiliano hasa ya barabara na ningependa katika upande wa barabara nijaribu kugawa katika sehemu kwanza sehemu ya barabara vijijini, pili, sehemu ya barabara kuu ambayo yanajengwa hivi sasa na tatu, barabara yale ambayo lazima Wizara iyaangalie la sivyo yanaleta kero nyingi kwa wananchi wetu na kwa hiyo, kuyashughulikia itakuwa ni kupunguza kero katika nchi yetu. Lakini nianze kwamba kwa kumshukuru na kumpa pongeze Rais wetu mpendwa Mheshimiwa Jakaya Mrisho Kikwete, Mheshimiwa Waziri Mkuu kwa uongozi wao wa awamu ya nne ambayo matokeo yake wote tunayaona, matokeo ambayo yanaisogeza nchi yetu katika maendeleo. (*Makofi*)

Nipende pia kumpongeza Waziri ndugu yangu Mheshimiwa Andrew Chenge ambaye yeye kiutaalamu ni mwanasheria lakini kwa jinsi alivyosoma hotuba yake na alivyoimudu ile Wizara utafikiri kwamba ana *degree* ya *engineering*. Niwapongeze pia

Naibu Mawaziri wake Mheshimiwa Dr. Milton Mahanga na Mheshimiwa Dr. Maua Abeid Daftari na Katibu Mkuu Dr. Enos Bukuku. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, ni kweli kwamba Waziri na Naibu Mawaziri wake mahali popote ambapo shida imetokea tumewaona wakienda na kuhudhuria na kujaribu kutafuta njia ya kuondoa matatizo kwa wananchi kwa hiyo hilo ni jambo ambalo mimi ningependa niwapongeze na ningependa waendeleo nalo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kama nilivyosema ningependa kwanza nianze na zile barabara za Kitaifa, barabara ambazo tumewaahidi wananchi kwa muda mrefu na ambazo tumeanza kuzijenga lakini kwa sababu moja ua nyingine bado hatujazikamilisha. Basi ningependa niombe Wizara ifanye kila juhudi kuhakikisha kwamba barabara hizi zinakamilika na barabara hizo ni Kibiti, Lindi, Mtwara, Dodoma, Manyoni, Singida, Nzega, Shinyanga, Mwanza na barabara ya Kahama, Bukombe, Nyakanazi, Kibondo, Kasulu na Kigoma. Hizi barabara zikikamilika kwa kweli zitakuwa zimeleta maendeleo makubwa sana katika nchi yetu. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, sasa ningependa niende kwenye barabara ambazo ningesema ni barabara ambazo zinaleta kero kwa wananchi wetu na kwa kweli Wizara ifanye kila juhudi kuhakikisha kwamba barabara hizi zinashughulikiwa. Barabara hizo ambazo zinaleta kero ya kwanza ni barabara ya kutoka Minjingu, Dodoma, Kondoa, Mtera na Iringa, mimi nina hakika barabara hii na hasa kwa sasa tunaona jinsi Jumuiya ya Afrika Mashariki inavyoanza kwenda kwa nguvu na jinsi inavyozidi kupanuka barabara hii itakuwa ni ya manufaa sana kwa sisi Watanzani kwa sababu ndio itakuwa kiungo kati ya Kusini mwa Afrika na Kaskazini mwa Afrika kupitia Tanzania na njia iliyo fupi ni kupitia katika barabara hiyo.

Kwa hiyo, ningependa Wizara ihakikishe kwamba barabara hii inashughulikiwa. Barabara ya pili ambayo ni ya kero kubwa ni barabara ya Masasi, Tunduru, Namtumbo, Songea na *Mbamba Bay* na ningependa kusema kwamba mara nyingine hata tatizo la ununuzi wa korosho katika mikoa ya Mtwara na Lindi utakuta linatokana na barabara hii kutokuwa katika ngazi ya lami. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, ningependa kwamba barabara ishughulikiwe na Chama cha Mapinduzi tumeshaiweka barabara hii katika Ilani ya Uchaguzi na nina hakika tukiishughulikia barabara hii tutaona kwamba tutakuwa tumefungua mlango mkubwa wa maendeleo katika sehemu ya mikoa hii mitatu. Barabara nyingine ambayo inaleta kero ni barabara ya Tunduma, Sumbawanga na Mpanda na kuna wakati kwa kweli barabara hii lijengwa na Wachina kufikia kiwango cha *moram* na ikawa nzuri uliweza kutoka Tunduma mpaka Sumbawanga kwa saa moja na hata Wachina wakajaribu kutusihi kama ingewezekana barabara hii iwekwe lami lakini tukachelewa sasa imekwisha kwa hiyo, lazima turudie tena na ningependa tu niseme hiyo barabara ninaiomba Serikali iangalie umuhimu wa barabara hiyo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, ningependa nije kwenye barabara za vijijini, nikisema barabara za vijijini ningependa niseme kwa nchi yote huko nyuma barabara hizi

zilitazamiwa kwamba ziendeshwe na Halmashauri za Wilaya lakini Halmashauri za Wilaya hazikuwa na fedha za kutosha, mahali pengine katika sehemu ambazo kulikuwa na vyama vya ushirika vyenye nguvu viliweza kuzishughulikia barabara hizi lakini kwa sasa hivi barabara hizo zimekuwa hazishughulikiwi kutokana na uhaba wa fedha.

Sasa mimi ni matumaini yangu kwamba Serikali Kuu itaona umuhimu wa kutoa ruzuku kwa Halmashauri zetu, ruzuku ya kutosha ili kuweza kufufua barabara zetu vijijini. Ningependa kusema kwamba barabara hasa za vijijini ni sawa na mishipa ya damu ya binadamu kwamba sehemu ya mwili wa binadamu kama damu haikufika basi sehemu hiyo itakufa tu na hali kadhalika kule ambapo barabara hazifiki vizuri vijijini tunaona matatizo makubwa ya mazao kurundikana, mazao kununuliwa kwa bei ya kulanguuliwa na kadhalika, kwa hiyo, ningeomba suala hili la mabarabara vijijini liangaliwe kwa makini.

Mheshimiwa Spika, ningependa sasa baada ya kusema kwa jumla juu ya miundombinu ya nchi yetu ningekuwa kwenye Jimbo la Mtera. Nikija kwenye Jimbo la Mtera nataka niwashukuru wananchi wa Jimbo la Mtera ambao tunashirikiana kwa mambo mengi na hasa hivi karibuni katika ushirikiano wa kujenga shule za sekondari katika kila kata nawashukuru na ninasema tumepiga hatua lakini lazima tuendelee kukaza nguvu zetu ili tuweze kusonga mbele. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Jimbo la Mtera linapakana na *Ruaha National Park* na mimi ningeweza kusema kwamba njia ya karibu kutoka Dar es Salaam kwenda *Ruaha National Park* ingekuwa ni kupitia kwenye Jimbo la Mtera. Kwa hiyo, ninaomba Wizara iangalie uwezekano wa barabara ambayo inatoka Dodoma Mjini, Mpunguzi, Huzi, Manda, Handali na kuingia *Ruaha National Park* nina hakika barabara hii kama itainuliwa hadhi inaweza ikaanzisha kiingilio cha kwenye *National Park* kiwe cha pili badala ya kuingilia kwa upande wa Iringa tu na iwe pia unaweza kuingilia Dodoma na hasa Dodoma ikiwa kama Makao Makuu na Dodoma ikiwa kama ni Mji ambao unapanuka kwa haraka sana. Barabara nyingine ambayo inapita katika Jimbo la Mtera mimi nafikiri ni ya muhimu sana ni ile barabara ambayo ingekuwa ni barabara fupi ya kuunga Mji wa Dodoma na Mji wa Mpwapwa na barabara hii ingeanzia Dodoma halafu mpaka Handali, Chinoje, Chitemo, Ibereje, Gulwe na Mpwapwa. Mimi nina hakika kwamba barabara hii kama Wizara ingeweza hizi barabara mbili ambazo nimeziomba naomba mambo mawili kutoka Wizarani. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, la kwanza ni kuziinua hadhi kwa zikibaki barabara za Halmashauri hazitaweza kufanya majukumu ambayo nimeyasema kwa mfano jukumu la kutupeleka kwenye *Ruaha National Park*, jukumu la kuunganisha Mji wa Dodoma na Mji wa Mpwapwa. Kwa hiyo, hili ningeomba kwamba yaweze kuinuliwa katika hadhi ili yakashughulikiwa na *TANROAD* badala ya kuacha kushughulikiwa na Halmashauri zetu za Wilaya ambazo nimeshasema hazina fedha za kutosha.

Mheshimiwa Spika, baada ya hapo na mimi pia ningependa kuungana na wenzangu kwa suala la ujenzi wa Kiwanja cha Ndege cha Dodoma, ni kweli wakati umefika Dodoma iwe na Kiwanja cha Kimataifa na chenye hadhi ya kutosha, sasa

tumefika mahali tunayo ndege ya Rais lakini haiwezi kutua Dodoma na tunasema na Dodoma ndio Makao Makuu. Kwa hiyo, mimi ningepomba wenzetu wa Wizara wajaribu kuharikisha suala la uwanja wa Dodoma ili uweze kufika katika hadhi ya Kimataifa. *(Makofi)*

SPIKA: Ahsate sana, kengele ya pili.

MHE. JOHN S. MALECELA: Mheshimiwa Spika, ahsante sana. *(Makofi)*

MHE. TATU M. NTIMIZA: Mheshimiwa Spika, mimi nikushukuru sana kwa kuniona leo kwa sababu tangu kipindi kimeanza sijachangia. Lakini kabla sijasema hapo nikushukuru kama wenzangu wanavyokushukuru kwa uendeshaji wako mzuri wa Bunge na kwa utani mwingi nikiwa mmojawapo ninayetaniwa lakini nakushukuru kwa sababu si jambo baya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, na mimi kabla sijaanza kuzungumzia Wizara hii naomba niungane na wenzangu waliotoa rambirambi kwa marehemu Amina Chifupa Mpanjanja, naomba familia yake Mwenyezi Mungu awepe subira waendeleo kumwomba binti yetu ambaye katutoka kwa muda mfupi sana katika Bunge hili.

Lakini pia nitoe pole kwa familia ya Mheshimiwa Stephen Kazi ambaye alikuwa Mbunge mwenzetu hapa kipindi kilichopita na Mheshimiwa Omar Chubi wote walikuwa wenzetu wachapakazi katika Bunge hili nawaomba Mwenyezi Mungu aziweke roho zao mahali pema peponi. *Amin.*

Mheshimiwa Spika, kwanza kabla sijapoteza muda naunga mkono hoja hii mia kwa mia. Ni machache ambayo naomba kushauri au kupata maelezo, moja ni kuhusu barabara ya Itigi, Tabora mpaka Malagarasi na Kigoma.

Mheshimiwa Spika, mnafahamu kabisa Rais katika ahadi zake wakati akiomba kura katika Ilani ya Uchaguzi barabara hii aliiweka pia kipaumbele na mpaka leo naamini kwamba anaishughulikia lakini barabara hii imekuwa changamoto sana kwa wanaotoka Pwani kuelekea Kanda ya Magharibi ikiwa ni magari ya mizigo, ikiwa ni wasafiri wa kawaida, mabasi na magari madogo wakati wa mvua walipata taabu sana kupita Singida pamoja Singida ndio ambayo imepewa kipaumbele kuwekewa lami, lakini malori mengi siku baada ya siku yalikuwa yanapita barabara ya Manyoni, Itigi na Tabora sasa ni dhahiri Serikali inaishughulikia jambo ambalo mimi silipingi, imewekewa fedha kidogo sana kukarabati wakati maandalizi makubwa yanangojea shilingi 150,000,000/= kukarabati barabara hii ni kama kupoteza pesa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, shilingi 150,000,000/= sana umekarabati ni kilomita 15 na barabara kutoka Dodoma mpaka Tabora si chini ya kilomita mia tatu na zaidi. Sasa wakati wa kiangazi malori mengi ya mizigo hayapiti Singida, juzi juzi nimesafiri katika barabara hiyo ni vumbi, malori si chini ya 10 au 15 ninayopishana nayo pamoja na kwamba barabara ni mbovu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, lakini wanasema kwamba afadhali hii kwanza hatuchukui muda mrefu halafu pili hatupati usumbufu wa mafuta ambayo tunayatumia kwa kipindi kirefu cha kutoka manyoni kuelekea Singida mpaka kufika wanakoenda. Sasa basi ukarabati huu unaweza kufanyika bado ni kero, bado ni tatizo kwa watumia barabara hii kama kweli tunasubiri fedha zile ambazo Rais anazishughulikia kwa nini basi tusiweke fedha za kutosha kukarabati sehemu mbovu ili hawa wapita njia waendeleo kupitia barabara hii wakati matumaini ambayo yapo tuendeleo kuyasuburi. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, naomba sana sasa hivi mkipita barabara hii utakuta malori yamekwama katika madimbwi ya mavumbi, madimbwi ya matope kiasi ambacho inashindikana hata watu wengine wa kawaida kupita, naomba sana shilingi 150,000,000/= ziongezwe ili barabara hii iweze kukarabatiwa na pia angalau tuelezwe kwamba barabara hii Rais anaishughulikia kwa sababu mwananchi wa kawaida kumwambia kwamba Rais anashughulikia wakati katika vitabu haikuandikwa chochote anasema kwamba umepata wapi ushahidi huo.

Mheshimiwa Spika, ushahidi wetu ni katika makabrasha tunayopewa haya kwamba hii barabara inashughulikiwa hivi lakini hakuna, hatujazungumza tuna imani kabisa tamko la Rais ni la haki, lakini pia walisema pesa bila daftari hupotea bila habari. Madaftari yetu ni hizi kabrasha tulizo nazo katika Bunge hili na kututhibitishia kwamba kweli hii barabara inatengenezwa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, la pili ni utoaji wa fedha za ukarabati wa barabara katika Halmashauri zetu. Pamoja na kwamba fungu limeongezwa lakini mfahamu kwamba Kanda ya Magharibi mvua zinaanza mwezi wa tisa mpaka wa kumi na bado pesa hazijafika katika maeneo yake, kama tukisubiri hii *cash budgeting* na *cash budgeting* pesa zinaweza kufika katika Wilaya au katika Mkoa ni kuanzia mwezi wa tisa, mwezi wa tisa huu wajipangaje barabara katika vijiji, katika Mkoa wa Tabora hususani Jimbo la Igalula njia zote wakati wa kiangazi hazipitiki, mafuriko yalijaa aliye kijijini alikuwa hatoki anayetoka katika Wilaya kumsaidia mwanakijiji alikuwa haendi mpaka helikopta ilikuja kutusaidia kupeleka chakula. Sasa hakujaguswa chochote kile katika ukarabati na mvua zikianza fedha hizi hazijapeleka tusemeje, tumtenge mwanakijiji asipate huduma kutoka katika Wilaya au huyu msimamizi wa maendeleo katika Wilaya asiende vijijini.

Mheshimiwa Spika, ningeomba sana kama kuna pesa za ziada zipelekwe hivi sasa ili barabara hizi zianze kukarabatiwa barabara hizi angalau zipitike. Jimbo langu la uchaguzi lina matatizo katika mawasiliano uende Igunga ndio uingie Jimbo la Igalula, upite Nzega ndio uingie Jimbo la Igalula, uzunguke Sikonge upite Jimbo la Igalula.

Mheshimiwa Spika, sasa hali hii wananchi wanaonekana kwamba wanatengwa, thamani yao inakuwa ndogo kama mawasiliano hawana, ni wakulima wazuri wa mpunga, wanarina asali ya kutosha kabisa ndio inawapatia riziki zao sasa kama watendaji hawawezi kuingia kuwashauri na wao wakatoa bidhaa zao wataendelea kuwa maskini,

naomba mawasiliano haya ndani ya Wilaya yashughulikiwe haraka iwezekanavyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, lingine ni kuhusu mawasiliano ya simu za mkononi, ninawashukuru sana *Celtel* wamejitahidi kutandaza mitandao yao ingawa mingine bado haijaanza kufanya kazi vizuri lakini waliahidi watu wa *Tigo* na *Vodacom* kwamba watakuja.

Mheshimiwa Spika, kama ninavyosema mawasiliano katika jimbo langu ni gumu mno hatuna barabara, barabara tunayotegemea ndio hiyo ya Itigi, reli ndio kama kawaida. Hawezi kuwa na mawasiliano mazuri na utawala bila kuwa na mtandao huu. Tunawashukuru sana *Celtel* na nawapongeza lakini bado nahitaji mitandao mingine iendeleo kama walivyokuwa wameahidi kuja kufanya utafiti na kuweza kuleta mawasiliano ili mwananchi huyu kwenda Wilayani ni mbali, barabara hakuna basi angalau kwa simu aweze kufikisha ujumbe anaohitaji kwani ajili ya msaada wake katika maeneo ambayo anayoishi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kuhusu reli ya kati, tumeelezwa hapa kwamba inashughulikia lakini mnejua mawasiliano ya kutoka huku Pwani na Dodoma kwenda Kanda ya Magharibi hakuna usafiri zaidi ya reli ya kati. Reli ya kati kweli nasema tutakuwa na ubia na hawa Wahindi, lakini kipindi hiki nikwambie mwezi mzima hakuna treni inayotoka Tabora au Kigoma au Mwanza ikafika kwa wakati Dodoma. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, katika miaka kumi wasafiri wamewahi kufa treni ikaanguka watu zaidi ya 22 watu walikuwa sehemu ya Manyoni kule na miaka mitatu iliyopita hapa sehemu za Mpwapwa wamekufa watu zaidi ya watu 20 hadi 30 kutokana na kutokuwa na mabehewa bora na injini zake.

Mheshimiwa Spika, lakini sasa hivi nashukuru Mungu kwamba watu hawajafa lakini hakuna msafiri anayefika kwa wakati. Anatoka Kigoma, anafika Lunche analala pale anaambiwa injini mbovu, anakuja anafika Tabora hadi porini anasimama anaambiwa *spring* zimekatika kwenye mabehewa analala njiani.

Mheshimiwa Spika, sasa pamoja na kwamba huyu ndugu yetu Mhindi anakuja kutusaidia kama ni mwekezaji au nani anakuja kutusaidia. Sasa wakati ambapo anavuta huo muda kutusaidia kwa sababu mambo ya kuingia ubia na Wahindi si la leo, tangu mwaka jana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kila siku tunaambiwa kesho, kesho kutwa, mwezi wa tatu, wa nne, wa tano, wa sita mpaka leo mwezi wa saba Mhindi hatujamwona. Sasa wakati huu mtu wa Magharibi hana usafiri wa ndege, hana usafiri wa barabara, usafiri wake sasa hivi ni wa reli lakini hawana uhakika wa kufika salam salimin.

Mheshimiwa Spika, juzi watoto wangu walikuwa wanakuja, wamelala porini kati ya Nyahua na Malongwe, walistukia treni inagonga kiasi ambacho wananchi wanataka kuruka. Kulikoni dereva alikuwa hajui, *TT* anakwenda behewa karibu na injini anaona inavyoruka kama ipo kwenye *high jump*. Akafanya utafiti wake akachomoa *pump* treni ikasimama. Kusimama hakuna *pump* nyingine isipokuwa waagize kutoka Dodoma, waende wapi, wamelala pale na hatari ya majambazi.

Mheshimiwa Spika, sasa usalama wao katika reli hii kwa kipindi hiki ambacho huyu Mhindi tunamsubiri ukoje, Wizara inasemaje? (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, ninapozungumza nina ushahidi, maana nitaulizwa una ushahidi? Naomba kanuni zisitumike, ni kweli. Isije ikaletewa kanuni hapa kwamba unajuaje? Mimi mwenyewe nimesafiri, wapigakura wangu juzi wamekuja wamelala njiani, mwanangu juzi amekuja amelala njiani hakuna treni inayoondoka Tabora na kufika kwa usalama hapa. Wakati huyo jamaa yetu Mhindi tunamsubiri, usalama wa hawa wananchi na mali zao inakuwaje katika kutumia reli hii? Naomba nipate majibu ya kina.

Mheshimiwa Spika, mimi sikatai uwekezaji, ubinafsishaji, sijui kitu gani potelea pote, lakini kwa kipindi hiki, huyu mwananchi wa Kigoma, Mwanza, Bukoba, Mara, Shinyanga, Sumbawanga anayepitia Mpanda, Manyoni naye wakati mwingine mabasi yanamwacha au reli yake...

SPIKA: Mbona Mheshimiwa hutaji Urambo? (*Kicheko*)

MHE. TATU M. NTIMIZI: Eeeh, ni kweli na hasa Kaliua. (*Kicheko/Makofi*)

Mheshimiwa Spika, nazungumza kwa uchungu kweli kwa sababu kila ninapopigiwa simu kwamba kuna watu wanakuja roho mkononi, watafika salama, watalala wapi? Akifika nimpeleke hospitali kwa ajili ya mbu. Lakini mizigo yake hana uhakika kama itafika salama. Watu mpaka chooni wanalala kwa sababu hakuna namna ya kusafiri kutoka Magharibi kuja Dodoma na ndio Makao Makuu au Makao Makuu yahamie Tabora tujue moja kama hakuna usafiri! Nazungumza kwa uchungu kwa sababu ya mazoea na hali halisi ninayoiona. (*Makofi/Kicheko*)

Mheshimiwa Spika, narudia kusema tena, sikatai uwekezaji, lakini kipindi hiki tunafanya shughuli gani za dharura ili tuokoe wananchi hawa au tusitishie basi! Lakini tukisitisha tukisema waende kwa ndege *ATCL* hapa sisi tutachangia, lakini sidhani kama watafika Tabora.

Tunamshukuru sana mkombozi wetu *Precision*. Kiwanja cha Tabora hata kama kweli fedha ipo lakini kimeanza kujengwa *airport* mpya ya Songwe wakati *airport* ya Tabora tunayo kusema kwamba ikabaratiwe angalau kanda ya Magharibi ipate huduma hakuna kitu. Mwishowe sasa itajengwa Kilombero, Arusha, Serengeti lakini huku hamna kitu. Jamani *western province* tuna shida! (*Makofi*)

WABUNGE FULANI: Sema, sema!

MHE. TATU M. NTIMIZI: Tunarudi kwa kudra za Mwenyezi Mungu kwa sababu watu wetu wanatupenda. *(Kicheko/Makofi)*

MBUNGE FULANI: Wape *sure!*

MHE. TATU M. NTIMIZI: Lakini huduma Tabora, Kigoma, Mwanza na Shinyanga hamna na bila usafiri tutafikaje Dodoma?

MBUNGE FULANI: Na Kagera.

MHE. TATU M. NTIMIZI: Bila usafiri watakwendaje Dar es Salaam kufuata maslahi yao? Watakwendaje Kagera na Kigoma? Ndizi zinaoza, mgebuka hauji! Wanalala njiani migebuga inaoza. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, naomba Serikali muitazame kwa jicho la huruma sana Kanda ya Magharibi. Hatutaki kuleta ukanda hapa ila tunachotaka angalau huduma za muhimu.

(Hapa kengele ililia kuashiria muda wa mzungumzaji kwisha)

SPIKA: Ahsante Mheshimiwa Ntimizi.

MHE. TATU M. NTIMIZI: Mheshimiwa Spika, nakushukuru. *(Makofi)*

SPIKA: Pole sana.

MHE. TATU M. NTIMIZI: Nimeshaunga mkono lakini naomba maelekezo tu.

SPIKA: Ahsante sana.

MHE. TATU M. NTIMIZI: La sivyo itakuwa kazi. *(Makofi/Kicheko)*

MHE. DR. ABDALLAH O. KIGODA: Mheshimiwa Spika, kwanza kabisa nianze kwa kukushukuru kwa kunipa nafasi hii ya kuchangia, lakini vile vile nikupongeze kwa kazi nzuri unayoifanya na unaelewa wazi ninapokupongeza, nakupongeza kwa dhati kabisa. Ahsante sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, lakini vile vile, napenda kutoa shukrani zangu kwa wananchi wa Jimbo la Handeni kwa msaada mkubwa wanaonipa katika kusaidiana kuleta maendeleo ya Jimbo letu. Nachukua fursa hii kuwashukuru wote katika Kata zote 19 za Jimbo la Handeni. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, lakini vile vile nami kwa niaba ya wananchi wa Handeni tutoe pole zetu kwa misiba yote iliyotukuta na tunawaomba Marehemu hao Mwenyezi Mungu aziweke roho zao mahali pema Peponi. *Amina!*

Mheshimiwa Spika, nianze kwa kumpongeza sana Mheshimiwa Waziri wa Miundombinu, Manaibu wake pamoja na Watendaji wake wote kwa kazi nzuri waliyoifanya katika Wizara hii kubwa ambayo imechukua eneo kubwa sana la nchi yetu.

Mheshimiwa Spika, nchi nyingi za Kiafrika zilizoingia katika utaratibu wa uboreshaji wa uchumi wao Tanzania ikiwa mojawapo, matokeo yameshaanza kujionyesha katika sekta ya uchumi na katika sekta ya huduma za jamii. Miaka ya 80 mwishoni Tanzania Pato letu la Taifa ilikuwa linakua kwa asilimia moja, lakini sasa hivi tumeshafika asilimia saba. Lakini vile vile katika huduma za jamii tumemsikia Waziri wa Elimu jana tunapiga hatua katika maendeleo ya shule, lakini vile vile tunapiga hatua katika taratibu za kujiwekea maji kila mahali.

Mheshimiwa Spika, mafanikio haya lazima yalindwe. Mafanikio ya kuboresha uchumi wetu ni lazima yalindwe. Jambo moja ambalo tulisahau zamani katika kipindi kilichopita kwamba tutayalindaje mafanikio haya? Ni kutoa umuhimu mdogo katika sekta ya miundombinu hasa barabara. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, hili tulijisahau kidogo na ushahidi upo. Tukiangalia nchi kama Botswana, Lesotho, Afrika ya Kusini, Kenya kwa kweli barabara zao ni nzuri sana. Hii ni kwa sababu wanajua kwamba barabara ndio kama *life blood* ya uchumi wa nchi. Kwa kuanzia tu naipongeza sana Serikali kwa kuongeza fedha nyingi zaidi katika Sekta ya Miundombinu katika kipindi hiki. Utaratibu huu vile vile ni ule wa njia rahisi ya kuweka mafanikio ya uchumi mkubwa kufika kwenye uchumi mdogo hasa vijijini barabara zitakapotengenezwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, leo nisingependa kuchangia kwa mapana zaidi, lakini napenda kukiri kwamba nashukuru kama Mbunge Serikali yetu imesikiliza kilio changu. Kwa sababu nilikuwa na vilio viwili. Moja kilio cha Mkoa wa Tanga na cha pili ni kilio cha Wilaya ya Handeni.

Mheshimiwa Spika, naishukuru sana Serikali sasa hivi imeweka mradi wa Tanga – Pangani – Sadani – Bagamoyo katika mpango huu. Naipongeza sana Serikali kwa sababu ile ni barabara ambayo kwa kweli itatatuongezea mapato kwa kiasi kikubwa tu katika uchumi wa Taifa letu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, lakini pili nashukuru kwamba katika miradi ambayo itatekelezwa, mmojawapo ni ule wa kuboresha barabara ya Tanga – Horohoro kwa sababu barabara ile kwa upande wa maliasili na utalii itatuingizia fedha nyingi sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kilio changu cha pili ilikuwa ni Jimbo langu la Wilaya ya Handeni. Wilaya ya Handeni tumejaribu kujiendeleza kidogo katika miundombinu ya umeme na maji, lakini tatizo kubwa na la msingi ilikuwa ni miundombinu ya barabara.

Mheshimiwa Spika, wakati wa msimu wa mvua katika Mkoa mzima wa Tanga kwa kweli inafikia wakati sasa kufikia Makao Makuu ya Wilaya ya Handeni inakuwa ni kama kisiwani bila kusahau Kilindi maana ndio tatizo zaidi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, katika bajeti hii nimefurahi sana kuona kwamba kwanza mpango wa kuanzisha usanifu wa kina (*detailed design survey*) kwa barabara ya Mkata – Handeni – Korogwe kwa kiwango cha lami, naipongeza sana Serikali kwa utaratibu huo.

Mheshimiwa Spika, lakini pili, mradi wa usanifu, utaratibu wa kuingiza barabara ya Songe – Handeni na Kilole kuwa kama barabara ya Wizara, uamuzi huo naupongeza sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, tatu, uanzishaji wa mradi wa majaribio ya aina mpya ya matengenezo na matunzo ya barabara kwa fedha ya Benki ya Dunia (*PMMR*), nimeona kwamba utanza mwezi wa Januari, 2008. Hili pia kwa kusema ukweli kabisa naipongeza Serikali kuona barabara za Mkoa wa Tanga zinaingizwa katika programu hiyo kwa sababu zilitakiwa zianze karibu miaka miwili au mitatu iliyopita. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, lakini pamoja na programu hizo na hii programu inayoendelea ya *spot maintenance* na *routine maintenance* katika barabara ya Korogwe – Handeni na Handeni – Mkata, ningepomba isisimamiwe vizuri ili ukarabati ule isifanywe kwa ubabaishaji. Lakini vile vile naipongeza Wizara kwamba itafanya *detailed survey* nyingi kuanzia Handeni – Nziha kwenda Dumila. Hiyo naipongeza sana Serikali.

Mheshimiwa Spika, ninachotaka kufanya sasa ni kutoa angalizo. Angalizo la kwanza. Naiomba Wizara isimamie vizuri suala zima la usimamizi wa kiutendaji katika utekelezaji wa miradi hii. *(Makofi)*

Pili, naomba Wizara isimamie vizuri matumizi ya fedha. Namwomba sana Mheshimiwa Waziri wa Miundombinu na Manaibu wake na Watendaji wasifikirie kabisa au waondoe hisia ya Wizara ya Miundombinu kuonekana kwamba ni Wizara ambayo fedha inatumika tu rasilimali chache zilizopatikana bila kuleta matunda yaliyokusudiwa. *(Makofi)*

Tatu, naomba Wizara ifanye uchambuzi mzuri ikisaidiana na vyombo husika kwa kuchagua makandarasi makini badala ya kuchagua makandarasi wababaishaji ambao baada ya matumizi ya fedha hizi, kwa kweli *value for money* haitapatikana. *(Makofi)*

Vile vile napenda kupendekeza kama angalizo kwamba kazi zinazofanywa sasa, *spot maintenance* na *routine maintenance* kwa barabara nilizozitaja zifanywe kwa makini ili wakati tukisubiri barabara hizi uanzishwe kwa programu hizo nilizozitaja katika kipindi hiki kijacho ziweze kupitika kwa wakati wote.

Mwisho, safari hii kupitia Bunge hili Tukufu linaloongozwa na Mheshimiwa Spika, Wabunge wote tulikubali kwa pamoja kwamba fedha za Wizara ya Miundombinu ziongezwe na zimeongezwa. Tunachomba Wizara sasa, ni kuona ni jinsi gani itajenga uwezo ya kutumia rasilimali hizi kuhakikisha kwamba baada ya mwaka huu tuwe tumepiga hatua katika uboreshaji wa miundombinu kwa sababu urekebishaji na ukarabati wa barabara unasaidia sana katika kuleta maendeleo na kukuza uchumi kwa maana ya kupunguza gharama za usafiri wa mazao na kadhalika. Mimi nadhani wakifanya vizuri Wizara ya Miundombinu hata mwaka wa bajeti wa mwaka wa kesho tunaweza kupata hoja hiyo hiyo ya kuona kwamba waongezwe fedha nyingi zaidi ili tumalize tatizo hili ili tushughulike na masuala mengine.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema hayo, nakushukuru sana kwa kunipa nafasi hii. Naunga mkono hoja kwa asilimia mia moja. (*Makofi*)

MHE. ABDULKARIM E.H. SHAH: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa kunipa fursa hii kuweza kuchangia na kuwa mchangiaji wa nne hasa baada ya kuona mimi sijachangia katika hoja zilizotolewa na Waheshimiwa Mawaziri mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, nimesimama hapa kwa niaba ya wananchi wa Mafia kutoa shukrani kwako kwa kunipa nafasi hii kutoa shukrani kwa Serikali nzima ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Chama cha Mapinduzi kwa kutekeleza Ilani yake ya Uchaguzi na katika kitabu kidogo cha ahadi mbalimbali zilizowekwa na viongozi wetu kuanzia Mheshimiwa Rais na viongozi wengine waliopita pamoja na mimi mwenyewe wakati tunahaha kutafuta nafasi ya kuja kuwakilisha wananchi kupitia Chama cha Mapinduzi, tulisema mengi.

Mheshimiwa Spika, naomba kabla sijaendelea, nami nitoe rambirambi zangu za pole kwa wafiwa wote hasa kwa kuanzia na familia ya Mheshimiwa Juma Jamaldini Akukweti, Mheshimiwa Amina na wote waliofiwa na wale wote waliofikwa na ajali mbalimbali zilizotokea. Nawapa pole kwa niaba ya wananchi wa Mafia.

Mheshimiwa Spika, naomba nianze kwa kuchangia. Leo tuna miaka 47 toka tupate uhuru wa nchi hii. Mimi ni Mbunge wa nne kuwakilisha wananchi wa Wilaya ya Mafia. Wenzangu waliotangulia waliongea mengi sana na kero nyingi ambazo zinatukabili sisi watu wa Mafia hususani ya kila aina kwa sababu Mafia ukiangalia upande wa kilimo tunalima nazi, korosho lakini hali ya wakulima wa Mafia ni ngumu. Upande wa uvuvi tuna rasilimali kubwa kabisa ya hazina kubwa ya samaki wa aina zaidi ya 480 wa magamba ambao katika Ukanda mzima wa Afrika ya Mashariki hakuna ila wapo Mafia. Tuna hazina kubwa kabisa ya utalii wa Bahari na ndio maana Serikali ikaamua kuanzisha hifadhi ya bahari ya kwanza Tanzania katika Wilaya ya Mafia.

Mheshimiwa Spika, juu ya matatizo mengi tuliyokuwanayo katika Wilaya ya Mafia kama hayo ya kilimo, uvuvi, umaskini, afya lakini nashukuru Serikali ya Awamu iliyopita iliweza kutuondolea kero kubwa iliyokuwa ikitukabili ya matatizo ya mabusha na matende, lakini sasa hivi hali inakwenda vizuri.

Kwa niaba ya wananchi wa Mafia napenda kumshukuru Waziri wa Miundombinu, Manaibu Mawaziri wako Katibu Mkuu na watendaji wote wa Wizara kwa maana kuanzia kwako mpaka Idara zako zote zilizokuwepo kwa kuona mwaka huu Mafia kutuondoa toka enzi ya Nabii Nuhu kusafiri kwa majahazi, kutuondoa katika enzi za zamadamu na kuruka enzi zote mpaka *analogy* sasa kuingia moja kwa moja kwenye *digital*. Naomba kukushukuru sana na kuishukuru Serikali kwa ujumla kwa kusikiliza kilio chetu sisi watu wa Mafia. (*Kicheko/Makofi*)

Mheshimiwa Spika, ilikuwa leo nije na kitabu cha dua tu kuja kuiombea kheri Wizara hii, Serikali hii na Chama hiki Mwenyezi Mungu akijalie kiendeleo kuwepo madarakani na wao waendeleo kuwepo madarakani na sisi tupo kwa ajili yao na naamini wananchi wa Mafia wananisikia na yale waliyokuwa wakiyafanya, wakighadhibika na kuona kwamba Chama hakifanyi kazi, basi sasa wataelewa na naamini yale makosa tuliyokuwa tunayafanya hata wale waliotoa kura za hapana watasikia leo na *Inshallah* Mungu atawarekebisha na kuwaongoza katika njia hii ambayo sasa Chama cha Mapinduzi inaelekea kwamba mwaka huu ndio mwanzo wa kuondoa matatizo yetu ya Wilaya ya Mafia. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, yako mengi ambayo sasa nataka niyazungumzie. Tulikuwa na shida kubwa ya gati. Mimi sio Waziri kusema kwamba leo nitatamka, lakini baadaye yeye mwenyewe Mheshimiwa Waziri ama Manaibu Mawaziri wake watakapojaliwa kufika, basi waanze kusema kwa kutamka hilo kweli sio kweli.

Mheshimiwa Spika, lakini kabla sijaendelea, katikati ya mjadala huu nataka nitamke kwamba naunga mkono hoja hii kwa asilimia mia. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, tunashukuru mamlaka ya bandari. Mmeonyesha jitihada zenu kipindi kilichopita, mmetenga shilingi bilioni mbili, wananchi wameshalipwa karibu Shilingi milioni 600 lakini pia mmefanya upembuzi yakinifu, *survey* imeshafanyika, sasa kazi ya ujenzi inataka kuanza. Katoa shilingi bilioni mbili zimetumika karibu shilingi bilioni moja na nusu na sasa ziko karibu nusu bilioni zilizobakia zile za mwaka jana. Ninaamini *engineer* Maro kwa kitengo chake basi anazo kazihifadhi kwa ajili ya kuendeleza na haya ambayo yatapatikana.

Mheshimiwa Spika, nashukuru sana kwa Wizara hii kutenga shilingi bilioni nne. Jamani pesa hizi sio ndogo kwa ajili ya ujenzi wa gati la Mafia. Hizi nimezipata kutokana na njia zangu za upekepeke. Sasa nataka Waziri aseme hii shilingi bilioni nne ni kweli na kama kweli tunashukuru kweli kweli. Sasa tuanze ujenzi wa gati Mafia haraka iwezekanavyo na tuisikie lolote la kuambiwa.

Mheshimiwa Spika, kama kuna watu ambao wanataka kujinufaisha wao kisiasa na kujifanya wao wako kimbelembele kuhakikisha kwamba gati la Mafia halijengwi kwa kutaka kulizuia, mimi kwa niaba ya wananchi wa Mafia tuko begabega na tutahakikisha kwamba gati la Mafia linajengwa na hakuna mtu yeyote atakayezuia. Sidhani kama atajitokeza mtu kuzuia hili. Kama kuna matatizo madogo madogo, basi waje waniambie tukae chini na wahusika tuweze kuyarekebisha lakini sio kutuzuia kwa kutaka kwenda Mahakamani, hilo lipo.

Naomba niishukuru tena Wizara na kwa kuwa wakati wenyewe mdogo, nishukuru Mamlaka ya Viwanja vya Ndege. Tayari Mkandarasi kashafika *site* na sasa hivi anajenga. Nashukuru pia kwa kuona katika kitabu hiki kwamba Mafia na Arusha mmetutengea tena shilingi bilioni mbili. Sasa safiri hii sigomi chakula. Nafikiri na ndugu zangu wa Arusha wanahitaji na wao uwanja wao ukarabatiwe, basi tukigawana bilioni moja moja kama mlivyopanga. Lazima niridhike kwa sababu mimi ni muumini wa dini ya Kiislam na tuna kauli moja tunayopenda kusema kwamba “*Man lam yashkuru nnasu la yashkur-allah*”.

WABUNGE FULANI: Tafsiri!

MHE. ABDULKARIM E. H. SHAH: Mtu yeyote asiyeweza kumshukuru binadamu mwenzake kwa jambo lolote la kheri japo punje, basi hata Mwenyezi Mungu asiyeonekana hawezi kumshukuru. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, naomba nikushukuru sana. Nimekisahau tu kitabu changu leo ilikuwa dua tu mpaka mwisho. (*Kicheko/Makofi*)

Mheshimiwa Spika, naomba niishukuru tena Wizara yako kupitia kitengo chako cha *Road Fund Board*. Nakushukuru wewe, lakini naomba nimshukuru Meneja wa Kitengo hiki, kaka yangu Haule kwa kusikiliza zile kelele zetu za barabara ambazo tunazipigia kelele miaka yote, gharama za kusafirisha vifaa vingi, mwaka huu mmeamua kututengea shilingi milioni 100 kwa ajili ya kununulia vifaa vya ujenzi wa barabara. Nawashukuruni sana wazee wangu. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, hapa kidogo nitaka niseme. Mimi juzi nilikwenda uwanja wa Saba Saba kwenda kuangalia vile vifaa vya *Hyundai* kwenye kampuni ya *FK Motors*. Nimeviona ni vizuri na vinaweza kustahimili kwa barabara zetu ambazo hazina udongo mzito sana. Naamini vifaa vile vitaweza kumudu, lakini ninachoomba, kwa kuwa bei yao ni ghali, basi kama kuna nafasi, nawaomba sana, nipo chini ya miguu yenu, bwana Haule tafuta eneo mniongezee milioni hamsini ili ziwe milioni 150 tuweze kulipa asilimia 30 kwa ile kampuni tuweze kukabidhiwa greda, *wheelloader* na *vibrator* mashine, lile *compactor* la kushindilia pamoja na *tipper* moja. Hapo tutakuwa tumemaliza matatizo yote ya Mafia. Nawaombeni sana. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, najua tuliomba nyanda tumepewa ridhaa, sasa mimi nataka pima. Lakini sasa nakuombeni sana hiki mlichotupa sio haba, lakini naomba ili tuweze kuvipata haraka na wameniamba kwamba baada ya kwenda kulipa malipo ya mwanzo, basi katika kipindi cha miezi miwili tu vile vifaa vyote tutakabiziwa na vitakwenda kufanya kazi Mafia na tutaanzisha *hiring unit* na kupitia pesa hizi za mfuko wa barabara na *TANROADS*.

Mheshimiwa Spika, nina hakika kwamba deni la miaka miwili ijayo, kwa kuwa wameamua kutukopesha kwa miaka mitatu itaweza kulipa na vifaa vile vitaweza kuhudumia Wilaya ile kwa barabara za Mafia zote za Wilaya na za Mkoa pamoja na

miradi mingine hii inayokuja ya uwanja wa ndege watavikodisha pamoja na vifaa watakavyokuja kujenga gati la Mafia watavikodisha na vitaendelea kulipa.

Naomba sana bwana Haule, Mheshimiwa Waziri, Naibu Waziri upande wa ujenzi tusaidieni hizi hamsini ziwe 150, ikiwezekana kabla ya Bunge halijakwisha twende tukalipe tuingie nao mkataba ili vifaa hivi viweze kupatikana.

Mheshimiwa Spika, lakini la mwisho naomba niseme kidogo kwa dakika ambazo zimebakia. Tunashukuru pia kwa kutuletea mtambo wa kisasa wa *digital* wa simu katika Wilaya ya Mafia, hakika ni faraja. Lakini tunaomba kupitia kampuni hizi teule, *Voda* na *Celtel* eneo la Kaskazini bado. Lakini niliwahi kuongea na Meneja ya Kanda ya Pwani ya Mashariki na ameniahidi kwamba mpaka mwezi wa tisa mnara utajengwa katika eneo la Kirongwe au katika kijiji cha Jimbo katika Wilaya ya Mafia ili ukanda mzima wa kaskazini nao uweze kupata mitando hii.

Mheshimiwa Spika, naomba kwa heshima zote haya maneno niliyoyasema sio kwamba mimi nathibitisha, lakini kauli ya uthibitisho itatoka kwa Mheshimiwa Waziri na naomba sana nikae chini kwa heshima zote. Sina sababu ya kuongea mengi, ni kukushukuruni na kukutakieni kheri.

Mheshimiwa Spika, namshukru Mheshimiwa Waziri Mkuu kwa kuweza kuja Mafia japokuwa mimi sikuwepo, lakini aliona kero zile na naamini kwa jitihada zake na busara zake akaweza kukaa na ninyi na kuwasisitizeni na mkamsikia kiongozi wetu na sasa ahadi kuu za Rais zimeanza kutekekelezwa mwaka huu na sidhani kama Wilaya ya Mafia kipindi kijacho cha uchaguzi kama hawa wapinzani wataweza kupata nguvu. Hizo ndizo kero zetu kubwa ambazo ziko Mafia. Naamini vikija vitu hivi vinne hatimaye mambo yetu Mafia yatakuwa mazuri.

Mheshimiwa Spika, naomba nikae chini na kukushukuru wewe na kumshukuru Mheshimiwa Mwenyekiti wa Kamati ya Miundombinu pamoja na Wajumbe wote wa miundombinu. Nawashukuru kwa heshima zote na majirani zangu kwa kunipigia makofi. (*Makofi/Kicheko*)

Mheshimiwa Spika, ahsante sana, narejea tena kuunga mkono kwa asilimia mia moja. (*Makofi*)

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, muda uliosalia kwa mujibu wa kanuni yetu ya 21 hatuwezi kuendelea zaidi. Ila naomba niwataje tu watakaoanza nafasi zile za mwanzo kwa saa kumi na moja. Kwanza ni Mheshimiwa Victor Mwambalasa na Mheshimiwa Beatrice Shellukindo.

Naomba nitoe maelezo kuhusu jina linalofuata, alikwishachangia mara moja ni Mheshimiwa Raynald Mrope amebadilishana kwa hiari yake mwenyewe na Mheshimiwa Fatma Mikidadi ambaye alikuwa hajachangia, ndio maana utaona aliyechangia mara moja hapa katangulia. Mheshimiwa Mrope amekubaliana na Mheshimiwa Fatma Mikidadi ambaye yeye sasa atachangia pengine kesho asubuhi, aah, anaweza akafikiwa

leo hii hii. Kwa hiyo, ni Mheshimiwa Victor Mwambalaswa, Beatrice Shellukindo, Mheshimiwa Raynald Mrope na Mheshimiwa Salum Khamis Salum. Hao ndio wataanza saa kumi na moja kwa mpangilio huo.

Baada ya kusema hayo, sasa nasitisha shughuli za Bunge hadi saa kumi na moja jioni.

(Saa 07.00 mchana Bunge lilifungwa mpaka saa 11.00 jioni)

(Saa 11:00 jioni Bunge lilirudia)

Hapa Naibu Spika (Mhe. Anne S. Makinda) Alikalia Kiti

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge asubuhi tulipata nafasi ya kuweza kuongea Waheshimiwa Wabunge wanne na sasa tunaendelea na orodha kama ilivyo hapa.

Nitamwita Mheshimiwa Victor Kilasile Mwambalaswa na Mheshimiwa Beatrice M. Shellukindo ajiandae halafu Mheshimiwa Raynald A. Mrope ajiandae na Mheshimiwa Salum Khamis Salum atafuatia.

MHE. VICTOR KILASILE MWAMBALASWA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana kwa kunipa nafasi hii ili na mimi niweze kusema yangu machache kufuatana na hoja iliyowekwa na Mheshimiwa Waziri wa Miundombinu.

Mheshimiwa Naibu Spika, awali ya yote, napenda nimpongeze sana Mheshimiwa Waziri wa Miundombinu na Manaibu Waziri wake na Watendaji wote wa Wizara kwa kazi nzuri wanayoifanya.

Mimi nilifurahishwa sana na kazi ya dharura aliyoifanya Mheshimiwa Waziri ya kutengeneza barabara zilizoharibiwa na mvua kali, nampongeza sana. Hiyo Wizara yao ni nyeti na kubwa sana na kweli ndiyo roho ya maendeleo, maana ukiona miundombinu mizuri ndiyo kuweza kuwa na maendeleo. Naomba wakaze moyo waendeleo na ari waliyonayo.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia naomba nilete salamu za rambirambi za wananchi wa Wilaya ya Chunya kwa kifo cha Mheshimiwa Marehemu Amina Chifupa na watu wote waliofariki katika ajali za barabarani. Wananchi wa Wilaya ya Chunya wanawapa pole sana na wanamwomba Mwenyezi Mungu awape wafiwa wote moyo wa subira.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya hapo, naomba niongelee barabara ya Mbeya – Chunya – Makongorosi.

Barabara hii ina historia ndefu sana. Mwaka 2005/2006 barabara hii ilitengewa shilingi bilioni 10, lakini bahati mbaya nchi ikapata janga la njaa mwaka jana, kwa hiyo, Serikali ikachota shilingi bilioni sita kutoka kwenye hizo shilingi bilioni 10 ili iweze

kununua chakula, kitu ambacho wananchi wa Chunya wameona ni jambo la maana kabisa, zikabaki shilingi bilioni nne. Nadhani Mheshimiwa Waziri ataniambia kwamba hizo shilingi bilioni nne zipo ili ziendeleze ujenze mwaka huu.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia kwenye bajeti ya mwaka jana Wizara ilitenga shilingi bilioni moja kwa barabara hiyo na nina matumaini kwamba hiyo pia ipo, kwa hiyo zipo shilingi bilioni tano za mwaka juzi, mwaka jana na mwaka huu. Namshukuru sana Mheshimiwa Waziri ameitengea barabara hiyo shilingi bilioni sita ingawaje ni hela kidogo sana, lakini namshukuru sana Mheshimiwa Waziri, kwani barabara hii ni ya muhimu sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, kama nilivyosema mwaka jana, barabara hii ya Mbeya – Makongoro – Igitu ndiyo *The Great North Road Original*, hii nyingine ya Mbeya – Iringa – Dodoma – Babati - Arusha nayo ni *The Great North Road* lakini siyo ya kwanza. Ya kwanza ni hiyo. Naomba Wizara ielewe hiyo na iweke *record properly*.

Mheshimiwa Naibu Spika, ndiyo maana karakana ya kwanza kubwa katika Tanzania ilikuwa Itigi, yaani karakana ya Mabasi ya Reli ilikuwa Itigi ndiyo ikahamishiwa Iringa. Kwa hiyo, hiyo ndiyo *The Great North Road*, ina umuhimu sana kihistoria, lakini vilevile ina umuhimu kibiashara. Wananchi wa Mkoa wa Mwanza, Shinyanga na Tabora wanategemea kupeleka mazao yao nchi za jirani kama Kongo, Zambia, Zimbabwe na Afrika Kusini wanaitegemea hiyo *The Great North Road*.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, naomba Mheshimiwa Waziri atuangalie kwa jicho la huruma angalau aongeze mgao uweze kukidhi mahitaji ya barabara hiyo. Sasa hivi Wizara inajenga hiyo barabara kutoka Mbeya mpaka Wanjiro, ni kilomita 33 na gharama yake ni shilingi bilioni 33. Sasa hii shilingi bilioni sita tuliyopewa angalau itasaidia kuanza lakini kwa kujenga kweli haiwezi kujenga. Kwa hiyo, naomba bajeti zijazo Mheshimiwa Waziri atuangalie kwa jicho la huruma.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba niongelee Uwanja wa Ndege wa Songwe. Uwanja wa Ndege wa Songwe Serikali imeomba mkopo na ikasaini mkopo huo wa shilingi bilioni 11 ili kumaliza ujenzi wa uwanja huo. Lakini nikiangalia vitabu ambavyo Wizara imeweka hapa, naona kuna shilingi bilioni tano wakati mkopo ulikuwa ni shilingi billion 11. Naomba Mheshimiwa Waziri aniambie kwamba labda huo mkopo utakuja baadaye, uliobaki au unafanya shughuli nyingine.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya hapo, naomba niongelee manunuzi katika Serikali. Kwa kuwa Wizara ya Miundombinu ndiyo yenye dhamana ya ununuzi naomba niongelee jambo hili kidogo.

Mheshimiwa Naibu Spika, bajeti ya kawaida yaani asilimia 70 ya bajeti ya kawaida na asilimia 100 ya bajeti ya Maendeleo inakwenda kwenye manunuzi. Kwa hiyo, iko haja ya Wizara hii kutumia nguvu na kuweka nguvu zake zote katika kuimarisha vitengo vya manunuzi.

Mheshimiwa Naibu Spika, niliona kwenye gazeti siku za karibuni kwamba Wizara imetangaza nafasi ya Mtendaji Mkuu wa *Government Stores*. Nadhani ni jambo zuri sana kama kweli wanafanya hivyo.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba Wizara ijaribu kui-*strengthen* hii *Government Stores* ili iweze kununua vitu *common items*, yaani vitu ambavyo viko sawasawa, kama ni magari, *computer*, *stationary* na vitu ambavyo kila Wizara inanunua angalau inunue *Government Stores* ili iweze kununua na kufuatilia matumizi. Kwa hiyo, naomba atuambie baadaye kwamba je, ni kweli anai -*strengthen* hiyo *Government Stores* ili iweze kununua vitu ambavyo ndivyo vinai-*cost* Serikali hela nyingi sana.

Pia katika hayo manunuzi naomba niongelee *TANROADS* kwa sababu kama tulivyokwishaongea Wabunge wengi kwamba ujenzi wa barabara unapewa shilingi karibu bilioni 800 na sehemu kubwa ya fedha hii inakwenda *TANROADS*, nadhani Wizara pamoja na *TANROADS* wamejipanga sawasawa ili waweze kutumia fedha hizi za wananchi kwa kadri inavyotakiwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia niliona kwenye gazeti wanatangaza nafasi ya Mtendaji Mkuu wa *TANROADS* badala ya yule aliyekuwa siyo Mtanzania kuondoka. Naipongeza sana Wizara, hilo ni jambo jema na walitangaza wakasema kwamba anatakiwa *Civil Engineer* mwenye miaka 20 na zaidi katika ujenzi wa barabara. Nadhani wamempata huyo *Civil Engineer* mwenye miaka 20 na zaidi katika ujenzi wa barabara. Nitamwomba vilevile Mheshimiwa Waziri atueleze huyo *Civil Engineer* Mtanzania.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba niongelee Sera ya Usalama Barabarani. Toka mwaka wa 1980 mpaka sasa nadhani Watanzania zaidi ya 50,000 wanapoteza maisha katika ajali za barabarani. Vilevile Serikali inaingia gharama nyingi sana katika kuwatibu majeruhi na kuwanyima wagonjwa wengine wa kawaida dawa ambazo wanatumia wale majeruhi. Kwa hiyo, kuwepo kwa sera ya Usalama Barabarani ni jambo la muhimu sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, mwaka 1995 Serikali ilitengeneza *Road Safety Program*, mwaka 1995 lakini mpaka sasa hivi hiyo *Road Safety Program* haitumiki. Umoja wa Mataifa umetoa Azimio Namba 58 ambalo linasisitiza umuhimu wa kutumia nguvu za ushirikiano wa Mataifa yote Duniani katika kusaidia Usalama wa Barabarani hasa katika nchi zinazoendelea, lakini kama katika nchi hiyo Sera ya Usalama wa Barabarani haiwezi kunufaika na Azimio hilo.

Mheshimiwa Naibu Spika, mwaka jana wakati Mheshimiwa Rais mpendwa wetu alipokwenda kuitembelea Wizara ya Miundombinu tarehe 17/01 Mheshimiwa Waziri wa Miundombinu alimwambia kwamba Sera ya Usalama Barabarani inatekelezwa na itawasilishwa mwaka huu. Pia mwaka jana katika hotuba yake ya bajeti Mheshimiwa Waziri wa Miundombinu alisema Sera ya Usalama wa Barabarani inatayarishwa na itakuwa tayari mwaka huu. Lakini mpaka sasa hivi hiyo Sera ya Usalama Barabarani haipo sijui kuna ugumu gani!

Mheshimiwa Naibu Spika, kama nchi itakuwa haina Sera ya Usalama Barabarani, ajali za Usalama Barabara zitapukutisha wananchi sawasawa na maradhi mengine ambayo yanapukutisha wananchi kwa wingi. Nimembiwa na wasomi kwamba ajali za

barabarani ikifika mwaka 2015 zitakuwa zinaua Watanzania sawasawa na malaria na UKIMWI.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, naiomba sana Serikali na ninamwomba Mheshimiwa Waziri aweze kutengeneza Sera ya Usalama wa Barabarani iwepo ili ikiwepo Sera ya Usalama wa Barabarani ya Taifa, basi jamii itaelimika kuhusu Usalama wa Barabarani na Wadau wote kama ni Mashirika yasiyo ya Kiserikali ya nje na ya ndani ya nchi na nchi nyingine watasaidia kuwaelimisha wananchi kuhusu athari za kuendesha magari hovyoy, kuendesha baiskeli na pikipiki hovyoy hovyoy, kulewa wakati wakiendesha magari, kutofunga mikanda, kupanda pikipiki na kutokuvaa vitu vya kujikinga kichwani ili kupunguza ajali za barabarani na kulipunguzia Taifa mzigo wa kutibu na kutoa madawa kwa majeruhi.

Mheshimiwa Naibu Spika, Askari wa Usalama Barabarani waliopo sasa hivi nadhani wanafika kama 1600 au 1800, lakini barabara zetu hapa nchini zinafikia karibu kilomita 85,000. Sasa hawa Askari 1600 au 1200 hawawezi kulinda barabara zetu kwa masaa 24 na kuwaelimisha wananchi juu ya Usalama Barabarani.

Kwa hiyo, naiomba Wizara ikamilishe hiyo Sera ya Usalama Barabarani ili wananchi waweze kuelimishwa na waweze kuokoa maisha ya wananchi.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema hayo, napenda kuunga mkono hoja na ninamtegemea Mheshimiwa Waziri kwa yale machache ambayo nimemwambia atatueleza baadaye kama yapo *in place* au vipi.

Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana. (*Makofi*)

NAIBU SPIKA: Ahsante sana Mheshimiwa na sasa nitamwita Mheshimiwa Beatrice M. Shellukindo na Mheshimiwa Raynald A. Mrope ajiandae na atafuatiwa na Mheshimiwa Salum Khamis Salum halafu Mheshimiwa Dr. Zainad Amir Gama.

MHE. BEATRICE MATUMBO SHELLUKINDO: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana kwa kunipa nafasi ya kuweza kuchangia.

Awali ya yote kwa sababu nachangia kwa mara ya kwanza kwenye hoja hizi naomba kwa niaba ya wananchi wa Kilindi niweze kutoa pole kwa familia zote ambazo zimepoteza ndugu zao na zaidi ya yote kwa mpenzi wetu na hasa mpenzi wangu Mheshimiwa Amina Chifupa.

Aidha, nichukue fursa hii kumpongeza sana Mheshimiwa Waziri wa Miundombunu, Naibu Mawaziri na Watendaji wake wote kwa kazi nzuri ambayo wanaifanya. Kama wengine walivyosema, inapostahili pongezi, tuwapongeze. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, nichukue fursa hii nimpongeze sana Mheshimiwa Naibu Waziri Mheshimiwa Dr. Maua Abeid Daftari, huyu alikuwa kwenye matibabu

mazito nje, akarudi hana hata wiki mbili akasikia janga la barabara kwetu pale Makao Makuu imekatika, mara moja aliweza kuondoka na akafika. Aliweza kutembelea maeneo yote lakini kurudi kwake ndugu zangu ilikuwa ni habari nyingine. Kwa hiyo, nampongeza sana maalum.

Mheshimiwa Naibu Spika, nina vipengele vingi, kwa hiyo, nitakwenda kwa haraka.

Mheshimiwa Naibu Spika, wananchi wa Kilindi wamenituma, wanasema kilio chao kikubwa ni barabara. Pale Kilindi kwa kweli katika Wilaya ile waliobahatika kufika tuna kila aina ya raslimali ambayo inaweza ikatunua na kututoa katika umasikini hususani nafaka mbalimbali kama mahindi mengi kupita kiasi, maharage, madini na miti mbalimbali ya biashara na kadhalika. Lakini jinsi ya kusafirisha, barabara ndiyo tatizo letu kubwa. Tunaamini kwamba tukisaidiwa, barabara zikafunguka, hakika hata matatizo mengine yataweza kufunguka na umasikini kupungua na yale ambayo Mheshimiwa Jakaya M. Kikwete aliyasema kwamba Maisha bora kwa kila Mtanzania, kwetu yatakuwa yamefika. (*Makofi*)

Lakini nisisitize kwamba, kwa nini nasemea sana kuhusu barabara? Ni mara nyingi nimekuwa nikizungumzia barabara! Nitasema hapo baadaye Serikali ambavyo imejitahidi kutusaidia, lakini shahidi wangu mkubwa humu ndani ni Mheshimiwa Waziri Mkuu. Alikuwa akashindwa kufika kulikopangwa na hata hapo alipofika ilibidi ashuke maeneo fulani ambayo sio salama ili atembe kwa miguu. Kwa hiyo, nadhani yeye ndiye shahidi wangu mkubwa kwa haya nitakayoyasema. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini mwisho wa yote wananchi wa Kilindi wanasema, bado wana imani kubwa sana na Chama cha Mapinduzi na Serikali yake ya Awamu ya Nne.

Lakini vilevile nichukue fursa hii kuwapongeza sana watu wa *TANROADS* hususan Meneja wa Tanga Bwana Nnko. Japo ana sehemu ndogo sana ya barabara ya kilomita kama 80 ndiyo ya *TANROADS* katika Wilaya nzima ambayo ina ukubwa kama ambavyo mnaujua. Lakini kwa kweli ameweza kufanya kazi nzuri sana. Barabara hii ambayo ni sehemu ndogo ya *TANROADS* lakini kwa kweli katika kipindi cha masika iliweza kutuathiri kiasi kwamba wananchi wa Kilindi walikosa na mawasiliano kwani hakuna basi lililokuwa linakwenda wala gari lolote lililokuwa linakwenda kwa muda wa mwezi mmoja na nusu ambayo kwa kweli kiuchumi na kibinadamu ni muda mrefu sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, tuliweza kupata hasara nyingi, Walimu walishindwa kufika wengi, lakini vilevile cha kusikitisha zaidi tulikuwa tumetangaza nafasi ya Mwanasheria, tunahitaji Mwanasheria kama zilivyo Wilaya nyingine. Mwanasheria alikaa siku tatu njiani huyu ambaye anakuja kwenye usaili. Wakati anafika Kilindi kufika tu pale aligeuza na basi hilohilo akasema ahsanteni. Sasa kwa kweli tunapoteza nguvukazi ambayo inaweza ikatusaidia kutokana na barabara ili walimu na watumishi wengine na wawekezaji kwa sababu tuna madini mengi lakini wanashindwa kufika

kutokana na ubovu wa barabara. Kwa hiyo, kwa kweli nawashukuru *TANROADS* kwa hicho kipengele ambacho wamefanya.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika kijitabu cha bajeti, Mheshimiwa Waziri amezungumzia hapa *program* ambazo zinategemewa kutekelezwa katika mwaka 2007/2008, lakini pale nimeona ni ileile barabara ya kilomita 80. Sasa kwa sababu kuna barabara ambazo tulikuwa tumeomba ziinuliwe viwango yaani *upgrading*, sasa kwa sababu bajeti tunaipitisha sasa na haziko kwenye bajeti, lakini najua kuna utaratibu kila baada ya miezi kama sita wanaweza kufanya *review*. Ninamwomba Mheshimiwa Waziri na Ofisi yake mtakapofanya *review* mtutazame angalau ile barabara itoke pale Kibirashi iweze kufika Songe Makao Makuu na zile nyingine tulizomba angalau hata moja kama sio zote ziweze kufikiriwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini vilevile naomba ufafanuzi. Kwa kweli sina utaalamu wa kiuhandisi, lakini naomba niulize, hivi kiuhandisi ina maana gani barabara mbovu kabisa haipitiki halafu inapitishwa kufanyiwa *sport improvement*? Hapa ninaomba ufafanuzi kwa sababu barabara nzima haipitiki, lakini inaambiwa inafanyiwa *sport improvement*, matokeo yake unaweza kukuta huku hakupitiki katikati pamerekebishwa unakwenda mbele hakupitiki na kwingine kumerekebishwa.

Sasa mimi naiomba Wizara, kama ninavyofikiria ndivyo, naomba kama inawezekana na kama fedha ni chache basi tusikimilie kutengeneza barabara yote bali tutengeleze eneo la barabara ambalo inatosha fedha zile, lakini iwe madhubuti ili tusirudie tena tujue tumemaliza ya eneo hili. Hili naliomba sana kwa sababu nina mifano hai ambapo kwangu barabara zimetengenezwa halafu mvua zikiisha na barabara nayo imekwisha. Kwa hiyo, naomba sana, kama tuna uhaba tuweze kufanya hivyo.

Lakini vilevile naomba nisemee eneo moja. Kwenye Jimbo langu kuna Kata ya Lwande, nimewahi kuleta maombi haya hata Wizarani. Kata ya Lwande kuna mlima unaitwa Kwamfiomi, sasa wale wananchi wanaoishi kule juu hawana barabara tangu enzi za Adamu na Hawa, lakini kwa jitihada zao walijitahidi kuchimba ile barabara na wameendelea kuwa wakiichimba. Sasa pale walipofikia ninaomba basi Wizara na Serikali kwa ujumla muweze kuwatupia macho. Kwa hili namwomba zaidi Mheshimiwa Waziri Mkuu aweze kulitupia macho na ikiwezekana hata ajaribu kufika pale aone jitihada kwa wananchi wa kawaida kuweza kupasua mlima ili angalau pafikike.

Mheshimiwa Naibu Spika, hali kadhalika kuna barabara ambayo inatoka Songe kwenda Jimbo la jirani la Kiteto kwa Mheshimiwa Benedict Losurutia, panaitwa Lengatei. Hii barabara ni muhimu sana kufunguka kwa sababu kiuchumi kwa kweli inasaidia. Jana nilikuwa kule, hawa watu wanavyofanya biashara ya usafirishaji wa mahindi wanakuja sokoni upande wa Songe na wanakwenda Lengatei hii barabara kwa kweli imekuwa ni kikwazo. Ni sehemu ndogo sana ambayo nadhani siyo gharama kubwa. Basi ninaomba Wizara iweze kuifikiria hiyo barabara ya Songe – Lengatei.

Lakini vilevile nirejee tena kama ambavyo niliwahi kusema katika hotuba ya mwaka jana, ninaomba wale Ma-*engineer* au Wahandisi wa *TANROADS* wanapokuja kwenye Wilaya wawasiliane na Wahandisi wa Wilaya, mambo ya kufanya wao wenyewe

na kuondoka kwa kweli yanatuletea matatizo. Kwanza, hatujui kiwango ambacho wamefanya na ni kwamba matatizo yalikuwa ni yapi. Kwa hiyo, ni vyema sana kwa sababu wale Wahandisi kwenye Wilaya wanakuwa wanajua upungufu na ugumu katika maeneo yao. Kwa hiyo, nadhani ni vyema kabisa hawa watu wa *TANROADS* wanapofika kwenye Wilaya waripoti kwanza kwa Mkurugenzi na pili wahusiane na Wahandisi wa Wilaya.

Mheshimiwa Naibu Spika, nahama Kilindi nakuja Manispaa za Dar es Salaam. Pale unakuta mara nyingine mtu anakwenda kuomba kibali mathalan barabara inatengenezwa, sasa mtu anakwenda kuomba kibali anataka kuvunja au kukata au kubomoa sehemu ya barabara aidha anategeneza bomba lake la maji au vinginevyo, anapewa kibali na kuna fedha anayolipia pale. Lakini akimaliza kazi yake anafukia ule udongo. Sasa tunakusudia kwamba zile fedha ambazo amelipa ndiyo waje wao sasa watengeneze, lakini kuna mifano ya barabara ambazo kwa kweli zinakaa muda mrefu sana hazijatengenezwa na nyingine zinakaa moja kwa moja hazitengenezwi. Naomba sana hili litazamwe upya kwa sababu linaharibu hata sura ya barabara na kuwaletea adha watu wengine.

Lakini lingine najaribu kuuliza, inabidi tuangalie sana au tujifunze vitu vingine kutoka kwa wenzetu wa nchi nyingine. Unakuta barabara zinatengenezwa kwa mamilioni ya fedha, barabara inakuwa imara, lami nzuri na kadhalika, lakini unakuja unashangaa tena baada ya muda mfupi tu panapasuliwa aidha panapitishwa bomba au nyaya za umeme au za simu. Sasa jamani kwa nini hatufikirii hivi vitu kabla? Matokeo yake barabara nzuri unakuta zimebaki na nyufa na hazifai.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kweli hiki ni kitendo cha kushangaza sana! Hawa wataalamu wanaohusika na Sekta hiyo wako wapi? Sisi ni wataalamu wa kuongea, lakini wako wataalamu wa kazi zao. Kwa hiyo, naomba sana waweze kufikiria.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa ajili ya muda, sasa niende kwenye mawasiliano. Nawapongeza sana *Celtel*, *Tigo* na *Vodacom* kwa kuweza kuingia kwenye Jimbo langu ambalo kwa kweli miundombinu yake tunajua sisi wenyewe, lakini wameweza kufika. Lakini hata hivyo, kuna nusu ya Jimbo ambayo haijapata mawasiliano ya aina yoyote. Sasa katika Karne ya 21 wengine wanafikiria mambo makubwa zaidi, sisi tunaomba bado *network* ya simu tu Kikunde, Pabwi, Kilindi na Masagalu. Aidha, *TTCL* nao walikuja lakini naamini hawajarudi tena pengine bado wana matatizo.

Mheshimiwa Naibu Spika, niende kwenye ndege. Kwa kweli niipongeze Serikali kwa kufanikisha majadiliano ya kuvunja ule mkataba, mimi nilikuwa na uchungu sana kwani ukipanda *Air Tanzania* yaani ulikuwa unasikia uchungu sana na wenyewe watumishi walikuwa wananjua. Lakini sasa utashangaa siku moja niko nchi fulani wakaniuliza unaondoka na ndege gani? Nikasema *Air Tanzania*, aaah! Nenda katembe tembee utarudi baadaye, *time*. Naomba tujifunze na makosa yaliyotokea.

Kwanza kabisa, kosa lingine lilikuwa ni Bodi iliyopita, naomba mnisamehe, lakini ni uwazi ili twende mbele. Utakuta wale Wajumbe wa Bodi kulikuwa hakuna hata

mmoja mwenye uzoefu wa *Air Business*. Sasa mimi nafikiria *Air Line Business* na nina imani hawa waliochaguliwa safari hii pengine watakuwa na uwezo, kama hawana basi tuliangalie mapema ili tusije tukarudia makosa yaliyotokea hususani kama nchi nyingine kama *Ethiopian Airways* inafanikiwa na Bodi yao ina watu watatu tu, yaani Waziri husika, *Chief Pilot* na Mkurugenzi. Kwa hiyo, mimi nadhani pia uchache wa Wajumbe wa Bodi inasaidia kwenye kufanya maamuzi na kuweza pia kufanya mambo mengine harakaharaka. Kwa hiyo, hilo tuliangalie sana.

Vilevile watumishi nimesikia leo wanatafuta watumishi wenye uwezo, Watumishi waliopo *Air Tanzania* jamani walikuwa wavumilivu katika kipindi kigumu sana. Kwa hiyo, naomba wafikiriwe kwanza wao wapewe zile nafasi halafu kama nyingine zitabaki, basi ndiyo wengine waweze kupewa. Lakini vilevile ukarabati wa ofisi zetu za Mkoani na nyingine ambazo zimekodishwa zimeshakosa hadhi, nadhani itakuwa ni muhimu kabisa.

Nisemee tu *Airport*. Nimeona ukarabati wa *Airports*. Jamani *Airport* ya Tanga vipi? Nasi tunahitaji, kwani tuna *Airport* kubwa, tunaomba jamani tufikiriwe.

Lakini lingine ni Kiwanja cha Ndege cha J. K. Nyerere. Wanasema wanafanya upanuzi. Je, kuna tathmini imefanyika kuona kwamba gharama ya fidia kwa wale watu waliopo pale ukijumlisha na huo upanuzi na ukarabati inalingana na *Airport* mpya kwingineko kwenye nafasi? Hasa ukizingatia *congestion* ya *Traffic Jams* kutoka mjini mpaka pale *Airport* na hii ndiyo mnasema ndiyo *Herb* ya *East Africa*! Kwa hiyo, naomba sana tuangalie uwezekano labda wa kupata eneo lingine kubwa na lenye nafasi kama wenzetu wanavyofanya.

Mwisho kabisa ni ujenzi wa nyumba. Kuhusu Wakala wa Nyumba, naomba nipate ufafanuzi kwa Mheshimiwa Waziri: Je, ni kwenye miji mkubwa tu? Kilindi watumishi wanakimbia kwa sababu hakuna nyumba. Wakala hawawezi kuja kujenga Kilindi ili tupunguziwe na sisi adha?

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kweli nina mengi ya kuzungumza lakini naona muda umenitupa mkono, huwa sina kawaida ya kuunga mkono haraka haraka, lakini kwa Wizara hii, naunga mkono asilimia mia moja nikitegemea majibu mazuri. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana. (*Makofi*)

MHE. RAYNALD A. MROPE: Mheshimiwa Naibu Spika, natoa shukrani nyingi kwa kunipa nafasi hii ili nami niweze kutoa mchango wangu jioni hii ya leo.

Kwanza kabisa, kwa niaba ya wanajimbo wangu wa Masasi, napenda kutoa pole za dharti kwa kifo kilichotupata cha kuondokewa na mwenzetu, Mheshimiwa Amina Chifupa na pia vifo vilivyotokea katika maeneo mengine.

Pili, nataka kwa dharti ya moyo wangu kumpongeza Waziri Andrew John Chenge. Nampongeza kwa sababu mara baada ya kupokea wadhifa huu, kitu cha kwanza

alichofanya ni kutembelea barabara ya Kibiti – Lindi na alifika mpaka Mtambaswala. hii haijawahi kutokea. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, wakati huo huo, nawapongeza Manaibu wake wawili yaani Mheshimiwa Dr. Makongoro Mahanga pamoja na Mheshimiwa Dr. Maua Abeid Daftari, hawa wanachapa kazi barabara katika Wizara hii. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, juzi katika swali langu la nyongeza kuhusu kuongeza hadhi ya kiwanja chetu cha Mtwara ili ndege ziwe zinatua usiku na wakati wowote ule, Waziri wa Miundombinu - Mheshimiwa Andrew J. Chenge alinisahihisha kidogo, kwani mimi nilisema ndege zishuke, sasa yeye kama mtani wangu akasema hapa ziteremke na Spika atatusahihisha wote akasema ndege zinatua.

Kwa hiyo, hii inaonyesha wazi umahiri aliokuwa nao rafiki yangu Mheshimiwa Andrew J. Chenge kwa kujua kwamba ndege haishuki lakini inateremka kidogo kidogo baadaye inatua. Sasa hayo ni baadhi ya mambo ambayo mimi nayasema kwa sababu naona ni *attribute* mojawapo ya huyu Waziri, lazima niseme. (*Kicheko*)

Mheshimiwa Naibu Spika, mwaka jana Mheshimiwa Chenge alipoteuliwa kuwa Waziri wa Miundombinu, mimi pamoja na wengine wengi tulikuwa na wasiwasi kwamba Mwanasheria huyu toka azaliwe Harvard Sheria tu ndiyo imejaa, kweli atatufaa huyu katika Wizara ya Miundombinu?

Mheshimiwa Naibu Spika, tunajua wenzetu wanasheria, Learned Friends kila wakati wanapiga tai, sasa kweli angeweza Mtambaswala pale akapiga tai sawasawa? Kumbe wale watu wote waliokuwa wana fikra za namna hiyo tumewa–*approve wrong*. Tumeona Mheshimiwa Andrew J. Chenge ni hodari sana, amekonga nyoyo zetu. Leo mimi nasimama hapa kwa kumsifu yeye, Manaibu Waziri wake, Makatibu Wakuu wake pamoja na Wafanyakazi katika Wizara ile. Kazi waliyoifanya kwa kipindi hiki kifupi ni nzuri sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, ngoja nisome tu ukurasa wa 31 wa hotuba yake kwamba ujenzi wa Barabara kati ya Nangurukuru mpaka Mbwemkulu ambayo ndiyo ilikuwa sisi wote tunaotoka Kusini ilikuwa inatusumbua sana, kazi imefikia asilimia 75 na barabara hiyo ya lami tutaipita bila wasiwasi mwezi Desemba mwaka huu. Hayo ndiyo mambo. Ujenzi wa barabara ya Mbwemkulu – Mingoyo kilomita 95 ambazo zimetusumbua sana leo Mheshimiwa Chenge ametuambia tutapita kwa lami kwa magari madogo ifikapo Desemba, 2007.

Mimi naomba *spirit* hii iendelee na ninaamini atafanikiwa na Watendaji wake pia watafanikiwa. Lakini nilitaka kumkumbusha tu, kuchelewa kwa ujenzi wa barabara kati ya Mingoyo mpaka Mbwemkulu kulitokana zaidi na *engineer* aliyekuwepo kwa sababu yule mkandarasi kila akileta aina yoyote ya kokoto yule bwana alikuwa anazikataa na anazikataa bila kumwambia mkandarasi kwamba hizi hazifai. Kwa hiyo, ilifikia wakati zililetwa pale kokoto zinazoweza kujenga kiasi cha kilomita tisini na tano, ndiyo anachomoka *from nowhere* anasema hizi hazifai. Hii maana yake nini? (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, ama huyu *engineer* alikuwa mbumbumbu, hafahamu kazi yake au alikuwa anataka apewe rushwa ili abadili mambo, aseme yeye ndiye aliyefanya. Sasa nataka kutahadharisha, ma-*engineer* wa namna hii Mheshimiwa Waziri awaone mwanzoni kwa sababu eneo hili sasa tunataka kujenga eneo gumu zaidi kutoka daraja la Mkapa mpaka Somanga. Eneo hilo ni baya kweli kweli na kokoto zinapatikana mbali. Sasa tukiwa na ma-*engineer* wa namna hii iliyopita tutachelewa bila sababu, hata kama umesema mwaka 2010 barabara hii itakuwa tayari, lakini utaona miaka inazidi kwenda.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba ma-*engineer* wako siyo kwa nia ya kuwakomoa ila wawepo kwa nia ya kusaidiana kwa sababu wanapokomoana tunaoumia ni sisi wananchi, tunacheleweshewa kazi yetu. Wakifanya sawa sawa kazi zao ndiyo sisi tutapata baraka na tutapita katika maeneo haya bila wasiwasi. Kwa hiyo, Mheshimiwa Chenge naomba sana alitilie maanani hili.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa kwa kuwa karibu barabara hizi zote zitakuwa zinakamilika, hizi za njia kuu kutoka Dar es Salaam kwenda maeneo ya kusini, nilitaka kumshauri Mheshimiwa Waziri kwamba sasa waangalie pia zile *feeder roads* karibu katika kila Wilaya. Mimi kwenye Jimbo langu nilikotoka Namatutwe kwenda Masasi, Chinongwe kupitia Nanganga hadi Ndanda, kutoka Mpanyani na Mbawala, Lukuledi, Masasi kutoka Chiwata mpaka Masasi na kutoka Mtwara kwenda Msimbati kwenye gesi, hivi sasa kama alivyosikia Mheshimiwa Waziri eneo la *Mnazi Bay* ni eneo moja lililo na rasilimali nyingi sana. Wenzetu hawa wa Canada wamekuja, wamegundua gesi nyingi na pia kuna uwezekano wa mafuta, lakini kwa upande wa barabara nafikiri tumelala usingizi na nimeangalia kwenye kitabu chako hiki sioni nia yoyote ya kuweka lami kipande kile.

Sasa wakati atakaponijibu, hebu anieleze: Je, Wizara ina mpango wa kuweka lami barabara kati ya Mtwara na Msimbati ili iwe rahisi kwenda kuichimbua hiyo gesi na hayo mafuta? Hili ni jukumu letu, hatuwezi kuwangojea wafadhili waje watengeneze barabara, hapana. Tukiona wenzetu wametusaikia kwa hili na sisi upesi upesi twende ili tuhakikishe kwamba maeneo haya na *feeder roads* nyingine zinapata barabara nzuri ili hali ya uchumi iweze kuendelea.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya hapo, nilitaka niingie kwenye suala zima la *civil aviation*. Huko mwanzo kulikuwa na maneno mengi, rada, rada, rada, leo hii baada ya kuweka rada ile inasemekana ni rada nzuri zaidi kuliko zote Afrika, Kusini mwa Sahara. Leo hata nani anakuja, hata kwa aina gani ya chombo anaonekana kwenye rada yetu. Leo hata wenzetu wa Kenya wale waliokuwa wanatuzidi mambo mengi leo wanategemea rada yetu. Hivi katika mchezo huu aliyeshinda ni nani? Si Tanzania! Acheni maneno, nani amekula nini, hakuna bwana! Kitu kile kiko hapa Tanzania kama kiko Ulaya, wakati rada inajengwa Dar es Salaam ahaa, tuache maneno. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, hapo hapo katika eneo la *civil aviation* niende kidogo kwa ndugu zangu wa *Air Tanzania*. Mimi naita ni ujanja uliotumika wa kitapeli. Siku ile wakati swali moja linajibiwa hapa, hivi wenzetu wa Afrika ya Kusini wametufanyia nini? Yakaelezwa mambo mengi mazuri. Mimi nilisimama lakini sikupata nafasi. Nilitaka

kuuliza, hivi hili la *Air Tanzania* wametufanyia vizuri kweli! Jawabu ni hapana. Wametutapeli kweli kweli! Sasa hivi tunabaki nyuma na katika kubaki nyuma huku nchi yetu kwa upande wa *aviation* haijulikani sasa. Mimi nashukuru Serikali imeamua kuliunda upya shirika hili la *Air Tanzania* na namshukuru ndugu yangu Mustafa Nyang'anyi yuko pale na nina imani naye atafanya maajabu. Ndugu yangu Mataka ndiye aliyejenga *PPF*, hebu jenga *Air Tanzania* iwe ya sawasawa. *Chief Pilot* yuko pale, hivi zaidi ya pale tunahitaji nini tena?

Mheshimiwa Naibu Spika, hawa watatu kwa uzalendo walionao wafufue hiki kitu. Zile njia zetu zote zilizoibiwa na *South Africa* leo zirudishwe upesi kabisa na hawafai kushirikiana hata kwa namna yoyote! Waacheni! Kwenye utalii wanasema, ukitaka kuona Mlima Kilimanjaro uje Johannesburg halafu ndiyo uende huko. Aah! Mambo gani hayo! Huwezi! Ukitaka kuona Mlima Kilimanjaro njoo Kilimanjaro utashuka pale utakwenda mara moja. Kwa hiyo, shirika letu hili ndiyo sasa litangaze utalii wa sawasawa, dunia yote ijue kwamba Tanzania ndiyo Kilimanjaro, ndiyo Serengeti, ndiyo fukwe za Zanzibar na kadhalika. Haya mambo yalifunikwa na Afrika ya Kusini. Mimi nasema, kwa hilo hawa ndugu zetu niliwachukia sana na bado hasira zangu ninazo. Naomba msishirikiane nao tena. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, mwisho, nataka kuzungumza kidogo juu ya *TANROADS*. Ndugu zetu wa *TANROADS* tafadhalini wanafanya kazi nzuri sana lakini kuna baadhi ya maeneo kwa mfano katika barabara kuu, sisi sehemu zile za Chipite sijui wanafanyaje? Wanarashia rashia ile lami, yakipita magari makubwa tu kidogo, basi yameshafumua. Sasa kama wapo wenzetu wa *TANROADS* wa Mkoa wa Mtwara na wenzetu wanaoshughulika pale Chipite, hebu jamani tafadhalini jitahidini kwa kila njia ili itengenezwe vizuri ile barabara, tuweze kupita wakati wa masika na kiangazi bila wasiwasi. Namna nyingine kuna kila aina ya dalili kama kuna mvua pale Chipite hatutapita! Tafadhali *TANROADS*!

Halafu kama wakandarasi wetu hawatoshelezi kwa uimara, basi mwombe makandarasi kutoka sehemu nyingine ili waje watutengenezee barabara zile kwa uhakika. Lakini wale walio pale maana yake barabara zilizoengwa toka enzi hizo ni nzuri kuliko zile wanazozitengeneza hivi sasa. Kwa hiyo, naomba sana rekebisheni haya mambo madogo madogo, baadaye tutakuwa hatuna wasiwasi na Wizara hii. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, namalizia kabisa kwa kusema kwamba Mheshimiwa Chenge ashike mwenge sawasawa katika Wizara hii, hana upendeleo hebu atuokoe katika Wizara ya Miundombinu. Ahsante sana na naunga mkono hoja hii. (*Makofi*)

MHE. SALUM KHAMIS SALUM: Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza nashukuru kwa kunipa nafasi hii ili nami nitoe mchango wangu katika Wizara hii ya Miundombinu. Nianze nami kwa kuungana na wenzangu kutoa rambirambi zangu kwa watu wote waliofiwa, lakini kwa Wabunge wenzetu hasa Mheshimiwa Akukweti na Mheshimiwa Amina Chifupa. Mwenyezi Mungu awalaze mahali pema Peponi. *Amina!*

Mheshimiwa Naibu Spika, nianze kwa kuchangia suala la Jimbo langu la Meatu, suala la barabara inayoelekea Mto Sibiti pamoja na daraja lake. Daraja hili sio geni katika masikio ya Waheshimiwa Wabunge humu Bungeni, limeshazungumzwa sana, lakini utendaji wake au fedha hatujaweza kupatiwa. Nimwombe Mheshimiwa Waziri kwa huruma zote sasa aelekeze jitihada zake katika daraja letu la Mto Sibiti lililopo katika Jimbo la Meatu.

Mheshimiwa Naibu Spika, daraja hili ameshalisema sana Mheshimiwa jirani yetu Mheshimiwa Msindai, lakini tumeshajadili sana na Mheshimiwa Marmo. Daraja hili ni kiunganishi cha Mikoa mitatu ikiwemo Shinyanga, Singida na Arusha. Daraja la Mto Sibiti ni muhimu sana kwa uchumi wa Mkoa wetu wa Shinyanga, lakini kwa ajili ya watu wetu wa Jimbo la Meatu.

Jimbo letu la Meatu lina tatizo kubwa la njaa mwaka hadi mwaka, lakini wenzetu wa Singida wana chakula cha kutosha, tutakapopata daraja hili tutaweza kupata mahitaji yetu ya vyakula kutoka Mikoa ya Singida na Arusha. Lakini daraja hili litakapokamilika, sisi watu wa Meatu tuna mifugo ya kutosha na soko lipo katika Mikoa ya Arusha na Singida, sisi tutaweza kuuza mifugo yetu katika Mikoa hiyo ya jirani yetu na kuongeza kipato cha watu wetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nimpongeze Mheshimiwa Waziri kwamba baada ya mimi kwenda kwake na kujadiliana naye kuhusiana na suala hilo la daraja kwa jitihada zake za kutenga fedha ambazo zitaanza upembuzi yakinifu wa daraja hilo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nitoke hapo niingie katika mchango wangu wa barabara ya kutoka Meatu kuelekea Shinyanga. Barabara hii ni muhimu ambayo inatoka Meatu ikipita Wilaya ya Maswa, Kishapu, Bariadi na Shinyanga. Barabara hii ni kiungo kikubwa sana cha Mkoa wetu wa Shinyanga kwa sababu inasafirisha mazao yetu yote ya Mkoa wa Shinyanga takriban kilo milioni thelathini na tano za pamba zinapita kwenye barabara hiyo ambazo zinachangia kwa kiasi kikubwa katika uchumi wa nchi yetu takribani shilingi bilioni 120. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, nilikuwa namwomba Mheshimiwa Waziri kwa sababu anafahamu umuhimu wa barabara hii na kwa sababu yeye ni mhusika katika Wizara hii, basi aone umuhimu wa kuipa kipaumbele barabara hiyo kusudi tuweze kusafirisha mazao yetu, lakini tupunguze matatizo mbalimbali ya njaa katika Mkoa wetu na kuongeza uchumi wa watu wetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, barabara hizi tutazosisema ni barabara ambazo zimesemwa kwa muda mrefu hapa Bungeni. Lakini ni barabara ambazo hazijawahi kupewa kipaumbele hata wakati mmoja. Kwa hiyo, naendelea kumwomba Mheshimiwa Waziri aone umuhimu wa kuzipa kipaumbele kabisa barabara hizo kusudi tuweze kujenga uchumi imara katika Mkoa wetu wa Shinyanga.

Mheshimiwa Naibu Spika, nitoe mawazo yangu kuhusiana na *International Airport* ambayo inataka kujengwa katika Kanda ya Ziwa. Mheshimiwa Waziri

anafahamu kwamba Kanda ya Ziwa kuna matatizo makubwa sana ya *Airport*, lakini Kanda ya Ziwa tunahitaji kupata *International Airport* kwa maana ya kuwa na uhakika na safari ambazo zitatuunganisha na kufungua *Central Corridor*. *Airport* hii kama ninavyoisikia inataka kujengwa mahali ilipo Mwanza *Airport*. Mheshimiwa Waziri na Mheshimiwa Waziri Mkuu wanafahamu maeneo iliyopo Mwanza *Airport*. Kwa kweli kama tunataka kujenga *International Airport*, naomba Serikali ifikirie vizuri kujenga mahali pakubwa na pazuri kwa sababu sisi Kanda ya Ziwa tuna rasilimali kubwa ya ardhi. Tungeweza kujenga lakini katika eneo ambalo litakuwa na uwazi mkubwa kusudi tuweke nafasi kwa ajili ya upanuzi wa hiyo *Airport* siku za baadaye.

Eneo ambalo inataka kujengwa *Airport* ni eneo ambalo lina ndege wengi ambao watasumbua ndege ambazo zinabeba abiria kwa sababu ni eneo ambalo lina madimbwi mengi. Kwa hiyo sasa hivi linasumbua, hizi ndege zinazobeba abiria kwa sababu mara nyingi wanapata usumbufu wa ndege hao. Sisi Kanda ya Ziwa tuna eneo zuri sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, tuna eneo kutoka Mwanza kama unaelekea Shinyanga, tuna eneo sehemu moja Mwabuki nafikiri *Airport* hiyo ingekaa hapo ingeweza kutusaidia watu wa Mwanza, Shinyanga na Tabora. *Airport* hiyo itakapokaa hapo itasaidia pia kupokea watalii ambao watakwenda Serengeti na kuweza kuwahudumia abiria ambao watakwenda Rwanda, Kigali na nchi jirani ya Uganda.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kuyasema hayo, naunga mkono hoja kwa asilimia mia moja. Ahsante sana. (*Makofi*)

MHE. DR. ZAINAB A. GAMA: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana. Kwanza na mimi niungane na Waheshimiwa Wabunge wengine kutoa pole kwa familia ya Marehemu Mheshimiwa Amina Chifupa. Mwenyezi Mungu aiweke roho ya Marehemu mahali pema Peponi. Pia naomba nitoe pole kwa Marehemu Mheshimiwa Stephen Kazi na Chubi na wale wote waliofariki kutokana na ajali za magari. Mwenyezi Mungu aziweke roho zao mahali pema Peponi. *Amina!*

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kuzungumzia suala la ajali. Hivi sasa kuna ajali nyingi na sababu zipo nyingi. Nikisema nizitoe zote nitapoteza muda lakini naomba nishauri mawili, matatu.

La kwanza, madereva wote wanaoendesha magari ya abiria tuanze utaratibu, kwanza wote hata wenye leseni na wasio na leseni warudishwe mashuleni. Warudishwe katika shule maalum kwa mfano *FDCs*, *VETA* zetu warudishwe wakasome hata wale wenye leseni wachukue muda mchache, wasiokuwa na leseni wapelekwe shule maalum na ikiwezekana hata zile shule zinazofundisha madereva ziwe shule chache zinazojulikana na zenye vifaa. Wakishapata leseni wakiendesha wakipata *accident* ripoti zao zibaki kuwa walisoma shule gani na katika kupitisha ni *traffic* yupi aliyesaini, kusudi tujue ni shule zipi madereva wake wanapata *accident* sana tuzifunge. Huo ushauri wangu wa kwanza. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, ushauri wa pili ni katika haya magari ya abiria na hasa magari yanayosafiri mbali. Tumepata habari hapa kwamba magari mengi ni malori,

yametengenezwa bodi ya mabasi na tumeambiwa utaratibu wa kuyachekei. Ukikuta gari dereva yuko sawasawa na tairi, ujue hilo ni lori. Ukikuta matairi yako nyuma ya dereva, basi ujue *original*, lile ni basi. Sasa naomba kushauri yale magari yote yaliyokuwa malori yakatengenezwa kuwa mabasi yatolewe barabarani, yasiendeshe abiria. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, leo tunacheka lakini uhai wa binadamu siyo wa sisimizi, vidudu au wanyama. Tutawalaumu matrafiki wetu, trafiki hana vilonga longa, gari linampita au wanaambizana huko njiani kwamba kuna trafiki, huko mtu anaendesha *speed* sitini akitoka tu kwa trafiki mbio, trafiki anashindwa kumkamata. Kwa hiyo, mimi nilikuwa naomba ushauri huo.

Mheshimiwa Naibu Spika, wa tatu ni mgumu kwa sababu pesa hatuna. Barabara zetu, unakwenda *highway* kuna *line* moja ndiyo inakwenda. Yaani gari zinapishana kwa *line* moja moja. Unakuta lori linakwenda chikichikichiki, anakuja mwenye basi anataka ku-*over take* lile lori inabidi alisubiri kwa sababu kuna gari lingine, mwingine asiyekuwa na subira anapita anapata *accident*. Kwa hiyo, tujaribu kulitazama hili, tuwe na njia moja inayokwenda na njia moja inayorudi pesa zitakapopatikana.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nizungumzie ajali katika Jimbo langu la Kibaha. Jimbo la Kibaha maeneo yenye ajali sana ni Visiga, Kongowe, Kwa Mathias na Maili Moja ambako ndiyo hapo matrafiki wapo, sababu ni nini? Sababu magari yanakwenda *speed* sana kiwango ambacho yanasababisha *accident* na kwa sababu miji ipo pale, mitaa ipo barabarani, nyumba za watu zipo barabarani, watoto wa shule wanakanyagwa, watu wanakanyagwa, mtu anateremka maili moja kutoka bara anasema nikate, anakanyagwa. Naomba basi, kama tulivyofanya Picha ya Ndege, pale kulipokuwa na ajali sana tukaweka matuta naomba sehemu hizi chonde kabisa tuweke matuta.

Mheshimiwa Naibu Spika, tukisema madereva, madereva hawa hawasikii. Madereva hawa kwa sababu hawana taaluma ya udereva wa magari ya abiria, nikisema taalum ndiyo maana hawana nidhamu. Unajua ukiwa *professional* katika jambo utakuwa na *professional ethics* na kwa sababu hawana nidhamu hawasikii. Ndiyo maana nikashauri wapelekwe shule maalum ili wawe na nidhamu ya kazi yao.

Kwa hiyo, nilikuwa naomba kwa muda huu, nakusihi sana Mheshimiwa Waziri, najua atakataa madereva hawasikii, ameweka *speed limit* na nini lakini hawasikii, naomba tuweke *road bumps* ili tuwasaidie hawa watu, wanakufa! Ombi langu ni hilo.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nirudi kwenye suala la ahadi za Rais. Mheshimiwa Rais alipofika Kibaha alitoa ahadi akasema ninaahidi barabara za Kibaha nitazitengeneza. Bahati nzuri Waziri Mkuu tumejitahidi barabara nzuri, Waziri Mkuu akasema huu Mji uko wapi? Mji au pori! Maana yake tulijitahidi kwa sababu tungempitisha na usalama wetu kwa Waziri Mkuu ungekuwa mbaya. Hakuna barabara! Ukiacha hiyo barabara kubwa mnayoiona, huko ndani ni vituko. Naomba jamani zitazamwe sana barabara hizi.

Pia Rais aliahidi alipofika Mkoa wa Pwani Kibiti alisema hivi, anatoa ahadi kutengeneza barabara ya Kibiti-Luhaluke na Nyamisati kwa kiwango cha changarawe. Hakuna lolote lililofanyika.

Narudi pia kwenye barabara. Katika ahadi za Rais kwa Kibaha Mjini, basi kuna barabara mbili, tungeisaidia hata kwa haraka. Ya kwanza, ni barabara ile ya Nyumbu, tunakwenda kwenye Kiwanda chetu cha Nyumbu kinachotengeneza magari. Ile barabara inasikitisha. Ilijengwa kwa kiwango cha lami kwa kilomita karibu kumi na tatu, lakini ilikuwa kwa shughuli za nyumbu. Sasa hivi siyo shughuli za nyumbu tena na wananchi.

Naomba ile ahadi ya Rais pale itekelezwe angalau kwa kiwango cha lami. Ombi langu hilo na kwa sababu kuna Kamati maalum, nilimwomba Waziri Mkuu akanipeleka kwa Waziri wa TAMISEMI, naamini tutakutana tutaendelea na hilo suala vizuri. Ile barabara inasikitisha jamani! Ungeiona ungeona zile bajaji ndiyo zinazosafirisha watu pale.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini naomba pia tusaidiane, barabara fupi. Kama unatoka Kibaha kwenda maeneo ya dada yangu Mheshimiwa Ritha Mlaki au kwenda Bagamoyo barabara fupi ni hii TAMCO-Mapinga. Ni imani yangu kwanza katika ile sheria wameingiza katika kiwango cha *Trunk road*, naamini wameingiza. Hii ni barabara fupi sana na hata inapotokea *accident ku-block* barabara ya Morogoro watu wanaitumia barabara hii TAMCO-Mapinga wanatokea maeneo aidha, kama unakwenda Bagamoyo au Dar es Salaam na watu wote wanaokaa maeneo ya huko. Hii ni barabara fupi. Naomba kabisa tusaidiwe itengenezwe. *(Makofi)*

Lakini tuliomba pia na tukakubaliwa, tuna barabara ya kilomita nne ya kutoka *Shell* Magereza kuja kwa Mkuu wa Mkoa na kwenda nyumbani kwa Mkuu wa Mkoa, tukakubaliwa kwa kiwango cha lami, lakini mpaka sasa bado hatujaona chochote. Naomba angalau basi kwa ndani barabara zikiwa tatu za mji, mji unaitwa mji ambao uko porini, barabara hiyo ya *shell* Magereza kwa Mkuu wa Mkoa na barabara ya TAMCO-Mapinga na barabara ya Nyumbu, basi angalau tutasema na sisi kweli tupo Mjini, maana yake barabara zetu hata kiwango cha changarawe hakuna ukiacha hiyo ya kwenda kwa Mkuu wa Mkoa ambayo kila siku inaharibika.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna mtu ananitania Mzaramo feki kwa sababu kabila yangu Mngoni. Lakini nimezaliwa huku Uzaramoni na ni Mzaramo, lakini kwetu nakwenda kutambika kwa sababu lazima nikatambike. Siku moja nilikuwa nimepita katika Jimbo la kaka yangu Vita, nilikuwa nakwenda Tunduru. Cha kusikitisha barabara ile kutoka Mtwara Pachani kupitia Lusewa kwenda Lingusenguse kwenda Tunduru. Ile barabara jamani inatisha.

Sehemu ndogo tu ndiyo ambayo kidogo ina afadhali na sehemu hii ni kile kipande cha Mkongo - Ligeri, lakini barabara inatisha. Barabara ya Tunduru nakumbuka kabla Marehemu Juma Jamaldin Akukweti, hajakuwa Waziri alikuwa anailalamikia. Sasa mimi naizungumzia kwa kupitia Jimbo la kaka yangu inatisha. Hilo ndilo nilitaka nilichangie.

Mheshimiwa Naibu Spika, narudi tena kwenye suala la Wakandarasi. Mimi naomba kila Halmashauri ipewe *list* ya Wakandarasi waliokuwa *registered*. Sasa hivi barabara zetu Wakandarasi wengi ni *fake*, hawatengenezi barabara. Inasikitisha, Serikali inatoa fedha nyingi sana lakini barabara siku mbili imekwishaharibika. Sasa naomba tupewe *list* ya Wakandarasi ili hiyo *Tender Board* ambayo mimi naomba tena ombi lingine mambo ya ripoti ya *tender* kuwa siri, liachwe kuwa siri hasa Bungeni. Bunge ni wawakilishi wa wananchi na hata kwenye Halmashauri. Kwa hiyo, isiwe siri na hata kwenye Halmashauri tuambiwe ili tujue kapewa *tender* huyu na huyu na huyo awe katika *list* ya *tender* ama sivyo hapa ndiyo mambo. Mimi ninajua *interest* yangu ya rushwa ndiyo kwenye mambo, watu wanakula hela ya nchi inapotea. Kwa hiyo, hilo nilikuwa nataka kutoa ushauri huo.

Mheshimiwa Naibu Spika, nawapongeza *TTCL* angalau sasa wanazo simu za mkononi (*Mobiles Phones*). Uamuzi huu ulichelewa, tulikuwa tunapiga kelele kwenye Bunge lililopita tukazungumzia kuhusu waliopewa *TTCL*, wakaanzisha *CELTEL* wakalalamika sana, wamechelewa na sasa ndiyo wamepewa. Mimi ninaomba maamuzi yanapooombwa jamani tufanye haraka haraka, hata malalamiko kwamba zinachukuliwa fedha nyingi kwa ajili ya simu za mkononi yangekwisha. Mnaona sasa mitandao iko mingi, sasa hivi hata dakika moja unazungumza kwa fedha kidogo.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini lingine naomba kama inawezekana kutumia *satellite* katika masuala ya *internet*. Sasa hivi Ofisi ya Bunge ukiingia kule kwenye chumba cha *internet*, mwisho unasingizia kungojea mpaka ifunguke. *TTCL* wamezidiwa au sasa hivi nenda pale Kibaha, ukiacha kwa Mkuu wa Mkoa juzi kaweka *internet*, lakini sisi wengine tunaotaka kuona masuala ya *internet* lazima tukimbie Dar es Salaam.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa naomba nishauri hilo. Nashukuru nilisimama kwenye Bunge kipindi kilichopita kuhusu suala la Daraja la Ruvu, sasa hivi linatengenezwa. Naomba nishukuru sana. Lakini ninachoomba ile Barabara ya Mlandizi - Chalinze imechoka na ukifika eneo la Chalinze tayari imeshabonyea kabisa. Naomba hiyo barabara tuitazame. Pia naomba barabara ya Mlandizi kwenda Mzenga iliwekwa lami, lakini ile barabara iliwekewa lami *portion* ndogo, cha kusikitisha haijafika hata miezi mawili ile lami haipo. Sasa sijui ilikuwa imepakwa rangi ya lami au ilikuwa kitu gani? Kwa hilo, naomba nisaidiwe kwa sababu niko Mkoa wa Pwani hata kama nina Jimbo la Kibaha, lakini ni Mkoa wa Pwani, atanisamehe kaka yangu Mheshimiwa Dr. Ibrahim Msabaha, ninazungumzia barabara yake. *Portion* ndogo sijui hiyo lami ilipakwa tu au iliwekwa kwa kiwango cha lami. Ile barabara sasa hivi hata lami hakuna.

Mheshimiwa Naibu Spika, safari hii nimekuwa mtoto mzuri. Sina kibaya, isipokuwa ni ushauri na kupongeza. Baada ya kusema hayo, naunga mkono hoja hii. (*Makofi*)

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, hotuba ikiwa nzuri hata wachangiaji wanakuwa hawana cha kusema. Kwa hiyo, nashukuru. Tunaendelea na Mheshimiwa

George M. Lubeleje, atafuatiwa na Mheshimiwa Capt. John D. Komba na Mheshimiwa Zaynab M. Vulu ajiandae.

MHE. GEORGE M. LUBELEJE: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi hii ili nami niweze kuchangia hoja ya Mheshimiwa Waziri wa Miundombinu. Kwanza, naiunga mkono hoja hii kwa asilimia mia moja. Pili, nawapongeza Mheshimiwa Waziri, Naibu Mawaziri, Katibu Mkuu wa Wizara hii, Wakurugenzi, Wahandisi wote, akiwemo Meneja wa *TANROADS* Mkoa wa Dodoma na wasaidizi wake, kwa kweli wanajitahidi kufanya kazi nzuri katika mazingira magumu na ufinyu wa bajeti. Kwa hiyo, nawapongeza kwa kazi nzuri.

Mheshimiwa Naibu Spika, nianze na barabara kuu. Leo asubuhi Mheshimiwa John Samuel Malecela, Mbunge wa Mtera, alizungumzia barabara ya kutoka Iringa - Dodoma - Kondo - Babati. Barabara hii hakuna mtu ambaye haielewi umuhimu wake kwa maendeleo na uchumi wa nchi hii.

Mheshimiwa Naibu Spika, nimeingia Bungeni tangu 1990 na kila mwaka tunaambiwa *feasibility study*. Mheshimiwa Waziri, nimeona katika bajeti 2007/2008, zimetengwa shilingi milioni 950 kwa ajili ya upembuzi yakinifu. Sasa ninachoomba ni lini *feasibility study* hiyo itakamilika ili barabara hiyo iweze kutengenezwa kwa kiwango cha lami?

Mheshimiwa Naibu Spika, ombi letu ni barabara hii ianze kutengenezwa kwa kiwango cha lami. Barabara ya pili ni barabara ya Dodoma – Manyoni - Singida kwenda mpaka Mwanza. Naipongeza sana Kamati ya Miundombinu ya ndugu yangu, Mheshimiwa Mohammed K. Missanga.

Mheshimiwa Naibu Spika, inawezekana tunawalaumu Wakandarasi kwamba hawatekelezi majukumu yao, lakini tatizo ukisoma taarifa ya Mwenyekiti wa Kamati ya Miundombinu, kwa kibali chako, naomba nisome kipengele kimoja: “Kamati inatambua kuwa madeni ya Wakandarasi yaliyowasilishwa na kuthibitishwa Wizarani hadi tarehe 6 Julai, 2007 yalikuwa ni shilingi bilioni 112.3, kiasi ambacho kinajumuisha hati zinazotokana na madhara ya mvua, miradi ya maendeleo iliyopangwa kutekelezwa katika kipindi cha mwaka 2006/2007 pamoja na fidia.” Lakini mbaya zaidi anasema katika bajeti ya mwaka 2007/2008, hakuna fedha yoyote iliyotengwa kwa ajili ya kulipia madeni hayo.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa najiuliza; wataendelea kutengeneza barabara na katika muda uliopangwa hizo barabara zitakamilika? Je, kweli hizo barabara zitakamilika ili ziweze kuanza kutumika? Napenda nipate maelezo kutoka kwa Mheshimiwa Waziri, kwa nini hazikutengwa fedha kwa ajili ya kulipia madeni hayo?

Mheshimiwa Naibu Spika, nizungumzie barabara za Mkoa. Wilaya ya Mpwapwa ina barabara za Mkoa kuanzia Mbande kwenda Nghambi - Mpwapwa - Mlali hadi

Pandambili. Nimesoma katika bajeti ya mwaka 2007/2008, zimetengwa shilingi milioni 75 kwa ajili ya ukarabati.

Mheshimiwa Naibu Spika, najiuliza mara nyingi unaweza ukagombana na Meneja wa *TANROADS* Mkoa bila sababu, kwa sababu kama hana fedha za ukarabati wa barabara hiyo? Sasa shilingi milioni 75 kuna Daraja la Hazina Mpwapwa Mjini, ambalo limevunjika, linataka ukarabati wa kujengwa upya na tuliomba kama inawezekana waweke *bell bridge* ili barabara iweze kupitika. Sasa nauliza shilingi milioni 75 zitatocha kujenga na Daraja la Hazina pale Mpwapwa? Naomba nipate maelezo.

Mheshimiwa Naibu Spika, barabara hii inahitaji matengenezo makubwa sana ni barabara ambayo inapita maeneo muhimu, maeneo ya uzalishaji. Kama mnavyofahamu Wilaya ya Mpwapwa inazalisha mazao ya chakula na mazao ya biashara. Kwa hiyo, barabara hii ndiyo tegemeo kwa uchumi na maendeleo ya Wilaya ya Mpwapwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, nizungumzie barabara za Wilaya ya Mpwapwa. Wilaya ya Mpwapwa ina mtandao wa barabara zenye urefu wa kilomita 694 vijijini, pamoja na kutoka kwenye Makao Makuu ya Wilaya. Mwaka huu tumetengewa fedha shilingi milioni 768. Sidhani kama zitatocha kutengeneza barabara labda kama ni kulima na *grader* tu, lakini hizo barabara zinahitaji makalvati na *drifts*.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna daraja ambalo kila mwaka huwa ninalizungumzia; ujenzi wa Daraja la Godegode. Mwaka 2005 nililizungumzia na mwaka 2006 nililizungumzia. Mwaka 2005/2006, Halmashauri ya Wilaya ya Mpwapwa iliomba shilingi milioni 145 kwa ajili ya ujenzi wa daraja hilo, lakini hatukupata hizo fedha. Mwaka 2006/2007 tuliomba shilingi milioni 145, lakini hatukupata hizo fedha. Mwaka huu 2007/2008, tumeomba shilingi milioni 89.2 lakini kwa taarifa ambazo nimezipata, kuna uwezekano tusipate hizo fedha.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba maelezo ni kweli barabara hizi zipo chini ya TAMISEMI, lakini kwa sababu tunajua Serikali ni moja. Maana tukianza kutupiana mpira sijui TAMISEMI, kwa sababu mratibu wa miradi yote katika nchi ni Ofisi ya Waziri Mkuu. Kwa hiyo, naomba nipate maelezo daraja hilo litajengwa lini?

Mheshimiwa Naibu Spika, nimekwishaeleza katika Bunge hili kwamba, watu walikwisha kufa walitumbukia. Kwa hiyo, naomba maelezo kwa sababu daraja hilo ni muhimu, linaunganisha Jimbo la Mpwapwa na Jimbo la Kibwaka na ndiyo tegemeo kubwa. Kuna Miradi ya Umwagiliaji sehemu za Lumuma, Mbuga na Kilosa kwa Mheshimiwa Mustafa H. Mkulo, kwa sababu ni jirani yangu. Hilo daraja tunalitegemea sana. Kwa hiyo, tunaomba fedha kwa ajili ya kujenga Daraja la Godegode.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna barabara ambazo tumeomba Serikali itusaidie kwa sababu uwezo wa Halmashauri kuzihudumia hizo barabara ni mdogo sana kwa sababu ya fedha. Kwa hiyo, naomba barabara kutoka Gulwe - Mima - Seluka hadi Fufu, Serikali itusaidie ziwe chini ya Mkoa. Barabara ya kutoka Gulwe - Mima - Njiapanda ya Makose - Chogola - Ipera - Malolo - Mangaliza. Barabara ya Mpwapwa - Godegode - Lumuma - Mbuga - Galigali hadi Matonya. Tukwisha peleka maombi, Halmashauri ya

Wilaya tayari imeyashapitisha. Kwa hiyo, tunachoomba Serikali itusaidie kwa ajili ya ukarabati wa barabara hizo.

Mheshimiwa Naibu Spika, simu za mkononi, napenda kuyashukuru sana makampuni hayo. Wilaya ya Mpwapwa tuna mtandao mzuri, pamoja na kwamba ni maeneo machache, kuna *CELTEL*, *VODACOM* pamoja na *TIGO*. Kwa hiyo, tunatoa wito kwa yale makampuni mengine, waweze kujenga minara katika maeneo ya Mima, Mlembule, Matomondo ili mawasiliano yaweze kuenea katika Wilaya nzima. Mawasiliano ni muhimu sana kwa maendeleo ya nchi yetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, nilikuwa na hayo machache, nakushukuru sana kwa kunipa nafasi hii. Nawaomba Mheshimiwa Waziri, Naibu Mawaziri na bahati nzuri Mheshimiwa Dr. Milton M. Mahanga amekwishapita katika barabara hii ambayo nimeizungumzia, kuanzia Mbande - Mpwapwa - Mlali kwa hiyo, anafahamu ubovu wa barabara hiyo. Nirudie tena kumpongeza Meneja wetu wa *TANROADS* Mkoa, pamoja na wasaidizi wake, pamoja na fedha kidogo wanazopata, lakini wanajitahidi kuhakikisha barabara zetu zinapitika katika Mkoa wa Dodoma.

Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru na ninaunga mkono hoja hii. (*Makofi*)

MHE. CAPT. JOHN D. KOMBA: Mheshimiwa Naibu Spika, nami nianze kwa kutoa salamu za rambirambi kwa familia ya Marehemu Amina Chifupa Mpakanjia. Lakini kwa niaba ya familia ya Mzee Chifupa na Mpakanjia, natoa shukrani sana kwa Mheshimiwa Rais, Mheshimiwa Waziri Mkuu, Mheshimiwa Spika, Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na Waheshimiwa Wabunge wote, walioshiriki kwa ari na mali katika kumzika mpendwa wetu Marehemu Amina Chifupa Mpakanjia.

Pili, natoa shukrani kwa waganga wa Hospitali ya Jeshi Lugalo, hususan Brigadia Jenerali Salim, ambaye alijitahidi sana na waganga wenzake kuokoa maisha ya Marehemu Amina Chifupa Mpakanjia, lakini Mungu alisema anampenda zaidi kuliko sisi na akaondoka duniani.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini pia nilikuwa natoa ombi tu sasa hivi kwa magazeti yetu haya yanayoandika andika habari za Marehemu Amina Chifupa Mpakanjia. Naomba kwa niaba ya familia ya Mzee Chifupa, sasa kama ni biashara imetoshwa, waache kuandika habari hiyo ili Marehemu astarehe kwa amani huko aliko. Wasitumie msiba huo kujitajirisha ama kupata faida kwa namna yoyote nyingine. Imetoshwa Marehemu Amina Chifupa Mpakanjia ameshaondoka, tubaki sisi. Ametufundisha jambo moja tu kwamba, alikuwa kama sisi tulivyo sasa na sisi siku moja tutakuwa kama yeye alivyo sasa. Hilo ndilo fundisho alilotupa Marehemu Amina Chifupa Mpakanjia. Kwa hiyo, naomba magazeti yaache tena kuandika habari za kijana wetu, Marehemu Amina Chifupa Mpakanjia.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa na mimi nirudi kwenye ajenda yetu ya Wizara ya Miundombinu. Nampongeza Mheshimiwa Andrew J. Chenge, lakini pia nawapongeza Naibu Mawaziri wake wote wawili; Mheshimiwa Dr Milton M. Mahanga na

Mheshimiwa Dr. Maua Abeid Daftari, kwa juhudi zao kubwa ambazo wanazifanya katika Taifa letu na hasa katika Jimbo langu la Mbinga Magharibi.

Mheshimiwa Naibu Spika, nina mchango kidogo. Kwanza, kuhusu Uwanja wa Ndege wa Songea. Nampongeza Mheshimiwa Rais kwa kumteua Mheshimiwa Mustafa Nyang'anyi kuwa, Mwenyekiti wa Bodi na pia nampongeza kwa kumteua Mheshimiwa David Mataka kuwa, Mkurugenzi Mkuu wa Shirika hilo jipya la *ATC* Mpya. Namwomba Ndugu David Mataka, kwa sababu ni mtu wa huko Songea, basi aanzie na hapo kwa sababu tunapozungumza habari ya kuimarisha uchumi katika Mkoa wa Ruvuma ni kuhusu wawekezaji kuja katika Mkoa wa Ruvuma. Mwekezaji kutoka Duniani hapendi tabu ya kusafiri na mabasi kwa umbali mrefu, anataka afike mara moja aangalie maeneo, alete fedha hapo Mkoa uendelee. Sasa kwa kutumia mabasi kwenda Songea, itakuwa ndoto sana kwa Mkoa wa Ruvuma kuendelea. Kwa hiyo, tunaomba uwanja wa ndege pale ili wawekezaji waweze kuja Songea na kufanya kazi hiyo.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa upande huo kuna miradi mingi. Kwa namna hiyo pia ninazungumzia Uwanja wa Ndege wa Songwe, Mbeya. Kwa hiyo, Mbeya, Iringa, Ruvuma, Rukwa, Mtwara na Lindi, kuna rasilimali nyingi na wawekezaji wangependa kutumia viwanja vya ndege ili kuleta malighafi ama kuchukua malighafi na kuleta bidhaa ili wananchi wa kule waweze kuneemeka. Kwa hiyo, nausema uwanja wa ndege ule uende haraka ili mambo ya kule yaende vizuri. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, lingine ambalo napenda kulisemea ni kuhusu usafiri wa Ziwa Nyasa. Juzi hapa nilikuwa nimezungumza habari ya meli na nikapata majibu kwamba, Serikali haikumbuki kama iliahidi kutuletea meli kubwa kule. Kwanza, niseme Ziwa Nyasa halina meli, kuna tofauti kubwa sana kati ya meli na boti. Meli kwa Kiingereza wanasema *ship*, halafu boti kwa Kiingereza wanasema *boat*. Sasa kule tuna boti au mashua. Sasa wanaposema tuna meli ya *MV Songea*, *MV Iringa*, *MV Mbeya* ni kuwadanganya wananchi wa Tanzania na pia kuwadanganya wananchi kule. Zile ni boti kama zile ambazo zinakwenda Mafia, zinakwenda Zanzibar na sehemu nyingine. Tunahitaji meli kama ilivyo ile Meli ya *MV Malawi* pale ama Meli ya *MV Victoria* au *MV Mapinduzi*. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa Waziri aliyetangulia nadhani alikuwa Mheshimiwa Basil P. Mramba, waende kwenye *Hansard* ya siku ile, alisema kwamba, watu wa Ziwa Nyasa wasiwe na wasiwasi, meli kubwa itatengenezwa Ulaya itakuja. Sasa juzi hapa naambiwa Serikali haikumbuki, turudi kule tukaangalie alisema nini? Baada ya pale alinifuata nje ku-*confirm* kauli yake. Sasa ninaomba sana pengine ni kusahau kazi ni nyingi, mtu anaweza akasahau, tuleteeni meli kule na mimi nina-*appeal* kwa Mheshimiwa Andrew J. Chenge kwamba, tafadhali sana mwaka huu usipite twende mimi na yeye, pamoja na Mheshimiwa Harrison Mwakyembe, ambaye ni Mbunge wa Kyela, Mheshimiwa Prof. Raphael Mwalyosi wa Ludewa, Mheshimiwa Cynthia Hilda Ngoye anakaa Ukisi kule kwao, tutembe katika Ziwa lile aone matatizo ya Ziwa na hakuna Ziwa baya, chafu na lenye dhoruba kama Ziwa Nyasa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, hizo boti zinavyojaza watu namna hiyo, iko siku tutakuja kulia sana. Kwa sababu boti inayumba unaona huruma, unaweza ukaona wingu linakuja boti inakwenda chini utafikiri imezama kumbe imeenda chini wingu liko juu, halafu inaibuka tena. Sasa ipo siku boti itazama kama ilivyozama *MV Mbeya*, kwa sababu ya mawimbi tu si kitu kingine. Hizi boti nyingine zitazama vilevile. Naomba Mheshimiwa Waziri, twende kule mwezi Desemba kunatulia vizuri, tutembe. Nina hakika meli inakuja.

Mheshimiwa Naibu Spika, lingine ni Kivuko cha Mto Ruhuhu, tunaishukuru Serikali imetuletea kivuko kule cha *engine* badala ya kile kivuko cha *engine* ya kuvuta kwa kamba. Kwa kweli ile *engine* ya kamba iliyozama ipo chini pale. Ombi langu ni kwamba, ile *engine* ya kuvuta kwa kamba iibuliwe itengenezwe halafu wapelekewe wananchi ambao wana shida. Kule Ruvuma kuna mito mingi sana; tuna Mto Rumeme ambao unatenga kati ya Jimbo la Peramiho na Jimbo la Mbinga Magharibi. Kwa hiyo, ni vizuri kabisa kile kivuko kikiibuliwa kiende upande ule kitasaidia kuliko hali ambayo ipo sasa hivi ya watu kuvuka na magamba ya miti hasa wakati wa hatari wa masika. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, lingine ambalo napenda kulisema leo ni usafiri wa *Mtwara Corridor*. Mimi nakumbuka wakati nasoma miaka ya 60 kule kulikuwa na reli inatoka Mtwara inaishia Nachingwea pale. Katika miaka ya nyuma kabla ya Uhuru; miaka miwili, mitatu, Wazungu walipoona kwamba hawa Waswahili wanataka kujikomboa, Mwalimu Julius Kambarage Nyerere, anatafuta uhuru na Wazungu walijenga ile reli ili waweze kupata makaa ya mawe yaliyopo Bunyura, yaliyopo kule Mchuchuma na kule Liganga. Sasa walipoona kwamba huo ni uchumi mkubwa ambao kwa kweli utawaletea faida Watanganyika wakati ule, wakang'oa reli ile na sisi wataalam wetu waliokuja wakaona ni kitu cha kawaida, kumbe tumerudishwa nyuma na Wazungu wale na sisi tumeacha kuishughulikia.

Leo tunazungumzia habari ya makaa ya mawe, wangeweza kuyatumia wenzetu kama tusingejitawala miaka ya 60, kwa sababu walikuwa wanaendelea kuweka reli mpaka Songea, wangeenda mpaka Ludewa na wangeenda mpaka huko kwenye makaa ya mawe.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa ni wakati muafaka, tuifufue reli ile ili makaa ya mawe yachimbwe yasafirishwe na viwanda vianzishwe vya makaa ya mawe na chuma viwe upande huo. Naomba sana hapa Mheshimiwa Andrew J. Chenge, twende naye Mtwara, Masasi na Nachingwea, tutembe juu ya lile tuta. Mheshimiwa Dr. Maua Abeid Daftari, ananiambia tutakwenda. (*Kicheko/Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, lingine ambalo napenda kulizungumzia ni barabara ya Masasi - Tunduru - Songea na *Mbambay*. Barabara ile ilitupa shida sana wakati wa uchaguzi mdogo wa Tunduru. Wananchi kila tukizungumza, ukisema maswali wanakuonesha kwa kichwa kwamba hiyo barabara hapo. Maana wamechoka kusema barabara na bahati nzuri mikutano mingi tulikuwa tunaifanya kandokando ya barabara.

Kwa hiyo, ukimwambia maswali wanakuonesha hiyo barabara, maswali wanakuonesha hiyo barabara. Sasa nina wasiwasi itakapofika mwaka 2010, kama juhudi hazitaelekezwa kule, CCM inapendwa sana Tunduru, lakini nina hakika tukikosa Tunduru mwaka 2010 ni kwa sababu tu ya kura za hasira ya barabara ile kutotengenezwa. Naomba mtusikilize na mtengeneze barabara hiyo na *inshallah* Mungu atatupa fedha za kutengeneza barabara hiyo na nina uhakika chini ya uongozi wa Waziri Mkuu, Mheshimiwa Edward N. Lowassa, mambo yatanyooka na barabara hiyo itatengenezwa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, mengine nilishukuru wakati ule na ninaendelea kushukuru na mambo yanaenda vizuri, bajeti ni nzuri na ninaiunga mkono hoja ya Waziri wa Miundombinu kwa asilimia mia kwa mia. Hayo niliyoyasema naomba yazingatiwe. Ahsante sana. (*Makofi*)

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, mliomba kuchangia ni wengi. Kwa hiyo, tutajaribu kuwapa nafasi ya kuchangia wachache angalau kwenye mkoa mmoja akizungumza mwingine anaachwa. Kwa hiyo, nashauri walio wengi mkipenda mchangie kwa maandishi, andikeni leo kwa sababu mkichangia kesho kwa maandishi, Waziri hataweza kujibu, atakuwa hana muda. Kwa hiyo, changieni kwa maandishi kwa sababu wengi hamtapata nafasi.

Sasa namwita Mheshimiwa Zaynab M. Vulu, atafuatiwa na Mheshimiwa Dr. Binilith S. Mahenge na Mheshimiwa Siraju Kaboyonga ajiandae.

MHE. ZAYNAB M. VULU: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante sana. Awali ya yote, naomba niipongeze Wizara nikianza na Waziri, Naibu Mawaziri wake, Katibu Mkuu, Wakuu wa Idara na Wakurugenzi na wafanyakazi wote.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya pongezi hizo na mimi naomba niungane na wenzangu, kutoa salamu za rambirambi zangu nikiwa pamoja na wananchi Mkoa wa Pwani, kwa familia ya Marehemu Amina Chifupa Mpakanjia, Mwenyezi Mungu, aiweke roho yake mahali pema peponi. *Amina.*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa niaba ya wananchi wa Mkoa wa Pwani, naomba nitoe shukrani na pongezi zetu kwa Wizara kwa kutimiza ahadi za Mheshimiwa Rais, hasa nikianza kwa Wilaya ya Mafia. Mheshimiwa Waziri Mkuu atakuwa shahidi yetu, alipotua kwenye uwanja wa ndege nadhani alionja utamu wa Uwanja wa Ndege wa Mafia na alipopita katika barabara za Mafia hali kadhalika alionja. Naishukuru sana Wizara kwa kuamua mwaka huu kutenga fedha ambazo zitasaidia.

Mheshimiwa Naibu Spika, narudia tena, Mheshimiwa Waziri Mkuu ni shahidi yangu alipopita katika maeneo ya Wilaya nyingine za Mkoa wa Pwani, alishuhudia utamu wa barabara za Mkoa wa Pwani zilivyokuwa mbaya. Nina hakika suala hilo nalo litashughulikiwa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, vilevile katika hotuba niliyochangia mwaka 2006 kwenye bajeti nilisema, ukiwa karibu na waridi basi sharti na wewe unukie. Sisi watu wa

Mkoa wa Pwani, tuna adha ya barabara ambazo nyingine zimeanza kutengenezwa. Lakini naomba kutoa ushauri kwa Wizara husika, wakati umefika wa kutengeneza barabara za mtindo wa kisasa. Tuwe na *highway* kwa mfano, *Morogoro Road* ianzie *Morogoro Road* ije mpaka Kibaha iende Chalinze halafu iende mpaka kwenye mpaka wa Morogoro. Sote ni mashahidi tunapomaliza Bunge tunapoelekea Mkoa wa Dar es Salaam, foleni tunaanzia Chalinze. Utakuta tunapoteza muda mwingi kuanzia Chalinze. Nashauri Wizara ilianganalie hilo na ilitekeleze.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kuwa Mkoa wa Pwani tuna bahati kutoka kwa Mwenyezi Mungu ni kiungo cha Mikoa yote ya Tanzania Bara, huwezi ukafika Dar es Salaam au ukaenda Mkoa wowote kama hujapita katika Mkoa wa Pwani. Basi Wizara ianganalie *Morogoro Road*, itakapotengeneza *highway* ilizingatie hilo. *Bagamoyo Road*, ipite iingie Barabara ya Bagamoyo karibu na Bagamoyo kwenyewe au iingie kwenye barabara ambazo zimeingia ndani. Kwa mfano, ukitoka Kibaha unaweza ukaenda ukatokea Bagamoyo au ukatokea katika Jimbo la Kawe.

Hali kadhalika Kisarawe unaweza ukatokea Kibaha na kuendelea na safari. Hii itasaidia kupunguza msongamano na itasaidia kutatua matatizo endapo kutatokea ajali. Tumeshuhudia wakati madaraja yakiharibika, utata unatokea wa watu kukaa njiani. Kwa mfano, Chalinze daraja lilipobomoka, watu walikaa zaidi ya wiki moja barabarani. Kwa hiyo, hilo nalo likizingatiwa, nadhani tutakuwa na unafuu wa aina fulani. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema hayo, tuanganalie msongamano uliokuwepo Dar es Salaam. Mimi nashauri tuwe na *parking zones*. Sasa hivi Mji wa Dar es Salaam umepanuka, wengine wanaishi Kibaha lakini wanafanya kazi Dar es Salaam, wengine wanaishi Bagamoyo wanafanya kazi Dar es Salaam. Lakini tukiwa na *parking zone* mahali fulani halafu watu wakaacha magari yao pale, wakapanda aidha treni au hayo mabasi yatakayoletwa ya mwendo wa kasi, itasaidia kupunguza msongamano katika Jiji letu. Hata zile barabara za *one way* zilizokuwa katika Mkoa wa Dar es Salaam, uangaliwe uwezekano wa nyingine kupunguzwa.

Nashukuru sana Waziri Mkuu alipotoa wazo la kwamba, kuwe na njia tatu wakati watu wanapokwenda kazini na wanaporudi kazini. Hili ni wazo zuri sana, lakini wananchi wetu tulikuwa hatujawaandaa. Naishauri Serikali iendelee kuwahamasisha na kuwaelimisha wananchi matumizi ya njia tatu. Tumepoteza maisha ya watu wetu wengi, wengine wanaotoka kwetu huko ndio kabisa hawajui na hawajasikia. Anayetoka Kisarawe, Bagamoyo akifika Dar es Salaam hilo suala halijui, matokeo yake unakuta watu wanapata ajali za barabarani. Nashauri Wizara husika, ifanye utaratibu wa kutoa elimu kwa wananchi juu ya matumizi wa njia tatu wakati wa kwenda na wakati watu wanapotoka kazini.

Mheshimiwa Naibu Spika, nimeangalia kwenye hotuba ambayo ni nzuri kwenye suala la vivuko. Hapa Wizara imezingatia sana vivuko vikubwa. Kuna vivuko vidogo vidogo; sisi kule Pwani tuna maeneo watu wanatumia mitumbwi, huku kwenye kitabu cha bajeti sikuona sehemu yoyote kwenye maeneo ya matumbwi, angalau na wao wafikiriwe wanunuliwe boti za kuvukia kwenda kazini na kurudi kazini. Utakuta walimu wengi wanashindwa kwenda kufundisha kwa mfano, kwenye sehemu za *delta* kule

Rufiji, Nyamisati, kwa sababu ya matatizo ya usafiri. Mkuranga pia kuna sehemu za visiwa hakuna usafiri wa uhakika, wananchi wengi wanakufa, hatuna takwimu zozote. Naomba Wizara inapotengeneza bajeti zake, hilo suala nalo ilifikirie.

Mheshimiwa Naibu Spika, bila kusahau vivuko vikubwa, mimi nimesoma ukurasa wa 36 na 37 nimepata hofu. Vivuko vipo utakuta vinatengenezwa vinatarajia kuja, kifupi ukiangalia unaweza ukasema hatuna vivuko. Mfano mzuri nichukulie Kivuko cha Kigamboni, ambacho mara nyingi tunakiona kwenye luninga. Vivuko vile kama sikukosea vilinunuliwa kwenye miaka ya mwishoni mwa 1980 au mwanzoni mwa 1990. Kwa wakati ule, wananchi waliokuwa wakiishi Kigamboni idadi yake kwa sasa hivi imezidi maradufu, kama si mara mbili ya wale watu basi ni mara tatu ya watu wanaoishi sasa. Sina uhakika na naomba Mheshimiwa Waziri mhusika, anipatie jibu la swali ninalotaka kuuliza.

Mheshimiwa Naibu Spika, sina uhakika kama wananchi wanaopanda kivuko kile wakati wa asubuhi au jioni kuna takwimu zozote zinazoonesha ni wangapi wamepanda. Nina hofu na nina masikitiko makubwa sana, Mwenyezi Mungu atunusuru lisije likatokea janga pantoni ile ikashindwa kwenda ikazama, watakaojulikana ni wale waliookolewa tu wengine hawatajulikana kwa sababu hakuna takwimu za wakati ule. Nina hakika takwimu zinapatikana usiku wanapotaka kujua wameuza tiketi ngapi na wamepata watu wangapi waliovuka. Kwa hiyo, ninashauri na ninaomba nipatiwe kama kuna takwimu zozote, mahali popote, zinazoonesha kwa wakati mmoja kivuko kinavyotoka huku Dar es Salaam kwenda Kigamboni watu wangapi wamepanda na magari mangapi yamepanda. Hilo naomba Mheshimiwa Waziri, anisaidie kunipatia jibu.

Mheshimiwa Naibu Spika, swali la pili, sina uhakika kama vivuko hivi vinakatiwa Bima. Endapo kutatokea ajali basi wananchi wawe wanalipwa fidia kutokana na ajali hiyo. Kama hilo halipo; je, Serikali ina mpango gani wa kukata bima katika hivyo vivuko vilivyokuwepo?

Mheshimiwa Naibu Spika, ukurasa wa 25 umezungumzia usafiri wa UDA. Usafiri wa UDA ulitokana na *DMT* wakati huo, inawezekana kuna baadhi ya Wabunge humu ndani hata hawajui kama kulikuwa na *DMT*. Usafiri wa UDA kwa mawazo yangu mimi naona umeshindwa ushindani. Shirika la Umma mpaka leo hii lina mabasi 22 tu. Mimi naomba nisaidiwe kitu kimoja; Wizara haikunitosheleza kusema itajikita vipi katika Shirika hili ili kuweza kulisaidia lifanye kazi. Hali kadhalika, Wizara haikueleza kwenye bajeti yake itasaidia vipi watoto wa shule ambao ni kilio cha nchi nzima, lakini tuanze kwa Mkoa wa Dar es Salaam.

Mheshimiwa Naibu Spika, Mkoa wa Dar es Salaam kwa kuwa kuna UDA basi mimi natoa ombi, UDA ibebe watoto wa shule. Wakatiwe *season ticket* kama ilivyokuwa miaka ya nyuma. Sehemu inayobaki ili Shirika lisife liweze kujiendesha basi Serikali iangalie ni utaratibu gani utumike ili hilo Shirika la UDA liweze kuwasaidia watoto japokuwa mabasi yenyewe ndiyo hivyo hivyo 22, basi hayo hayo 22 yagawiwe katika Wilaya tatu ili yaweze kuwasaidia watoto wa shule. Kwa hiyo, hilo ni ombi langu, nakumbushwa wanasema ni 32. Sawa hata kama ni 32, yagawiwe katika hizo Wilaya

tatu tuone ni jinsi gani yatasaidia kubeba watoto wa shule. Watoto wa shule watanusurika na mengi, kunyanyaswa, kubebeshwa mimba, kudanganywa na mengineo na watafika mapema mashuleni, watakuwa watiifu na wasikivu wazuri katika masomo yao. Kwa hiyo, naomba hilo nalo liangaliwe kwa umakini na lipewe kipaumbele cha aina yake.

Mheshimiwa Naibu Spika, mimi napenda niishukuru Wizara kwa kutuletea mitandao katika baadhi ya maeneo yetu. Kule kwetu vijijini kuna *call box*, ukiona mahali kuna *call box* kuna kichuguu kimeandikwa kabisa *call box*. Ukipanda kwenye hicho kichuguu mawasiliano yanakuwa mazuri. Lakini kwa jitihada za Wizara kuwasiliana na wafanyabiashara wa *TIGO*, *VODACOM* na *CELTEL* idadi ya zile *call box* zimepungua. Watu wana maeneo wanaweza wakawasiliana vizuri zaidi lakini pamoja na hayo, tunaomba juhudi hizo ziongezwe ili hizo *call box* zipungue kwa sababu *call box* zile ni huria, hazina kodi na kadhalika. Kodi ni miguu yako au baiskeli unakimbia unapiga simu mara moja ujumbe unafika kwa unaowataka.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema hayo, naomba niunge mkono hoja asilimia mia na moja na nina hakika Mheshimiwa Waziri mhusika, kilio changu cha vivuko, kilio changu cha watoto wa shule, atakizingatia kwa sababu nina uzoefu wa kumwona Mheshimiwa Waziri ni mwepesi wa huruma. Wakati fulani nilipokuwa kwenye asasi kabla sijawa Mbunge, tulikwenda kumwambia Mheshimiwa sisi tunataka kwenda Shinyanga na Mwanza kufanya tafiti za jinsi gani wazee wanauawa, akasema kwa kweli ninawashukuru, nitashirikiana nanyi nitawasaidia kuwapa takwimu na maelezo ya kisheria ili muweze kufanikiwa kufanya huo utafiti. Utafiti wetu tuliufanya kwa kushirikiana naye na tukaweza kufanikiwa angalau wale akinama wa kule wazee ambao ni wajukuu zangu, idadi yao imepungua kidogo. Nashukuru sana kwa kunipa nafasi. (*Makofi*)

NAIBU SPIKA: Ahsante hiyo hadithi ni ndefu kweli.

MHE. DR. BINILITH S. MAHENGE: Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kuchukua nafasi hii kukushukuru kwa kunipa nafasi ili niweze kutoa mchango wangu kwenye *agenda* hii nyeti sana. Lakini kwanza ningechukua nafasi hii kumpongeza sana Waziri wa Miundombinu, Naibu Waziri na Watendaji wa Wizara hii, kwa hotuba nzuri iliyoandaliwa kwa umakini na ambayo kimsingi inatekeleza yale ambayo yalikuwa yamependekezwa na Wabunge mwezi Aprili kwamba, tuweke kipaumbele cha barabara kama ni *agenda* namba moja kama vile *agenda* ya elimu. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini pendekezo langu hapa kama tumekubali kuweka *agenda* ya barabara ni *agenda* ya kipaumbele basi tusifanye hivyo kwa mwaka huu tu inabidi tuifanye kwa miaka isiyopungua 10, ndipo tunaweza kuumaliza huo mtandao wa kilomita 85,000 ambao ni barabara za Tanzania. Nasema hivi kwa sababu wenzetu huko ambako wameendelea nchi za dunia ya kwanza, walipokuwa wanataka kujenga nchi zao kitu cha kwanza walijifanya kama vichaa kuhakikisha kwanza, wanasambaza umeme vijijini na wanatengeneza mtandao wa barabara kila sehemu na baadaye ndio wakafanya

maamuzi ya kwamba sasa ni uwekezaji gani wapeleke sehemu gani, kwa sababu tayari miundombinu ilikuwepo kwenye hizo sehemu.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nichangie sehemu ya uboreshaji usafiri Dar es Salaam, kabla sijakwenda kwenye jimbo langu. Kwanza kabisa, napenda kuungana na juhudi za Serikali ambazo zinafanywa ili kuboresha au kupunguza msongamano wa usafiri Dar es Salaam, ikiwa ni pamoja na ku-*introduce* mabasi ya mwendo wa kasi (*A Bus Rapid Transit*), ambayo kwa hakika yatapunguza msongamano kwa sehemu kubwa. Lakini nilikuwa na mapendekezo yafuatayo, ambayo naomba yaende sambamba na juhudi za hizo za Serikali. Kwanza ni vizuri basi wakati mnaandaa hizi *line* za mabasi ya mwendo wa kasi kwa ajili ya abiria basi vilevile kuwe na *line* za wapita kwa miguu, kwa sababu idadi kubwa ya Watanzania wanaweza wakatembea kwa miguu kufika sehemu na wakafanya kazi bila matatizo, lakini kwa sasa hivi wanashindwa kwa sababu sehemu za miguu hazipo. Sehemu ya pili kuwe na *line* kwenye barabara ambayo watu wanaopenda wanaweza wakatamia baiskeli kuendesha na kufika sehemu za kazi.

Mheshimiwa Naibu Spika, sehemu ya tatu ya mchango wangu, nadhani ni vizuri tukaanza kufikiria ku-*introduce flyovers* kwenye sehemu zenye *junction* ili kupunguza zile *traffic* kwenye zile sehemu.

Sehemu ya nne, nilidhani ni wakati wa muafaka sasa hivi kutumia vyuo vyetu, sijui ni kiasi gani mnawashirikisha mnapotatua matatizo kama hayo, kwa sababu mnapoona wasomi wanaandikwa kwenye magazeti kama nilivyosoma kwenye Gazeti la *Guardian* jana, wasomi wa *UCLAS* wanaandika kuhusu namna ya kutatua tatizo la msongamano Dar es Salaam, nadhani kuna namna moja kwamba, hawapati ushirikishi tunapotatua matatizo kama haya ya nchi.

Kwa hiyo, naiomba Serikali itumie wataalamu hawa wa Vyuo kama vya Ardhi (*UCLAS*), kuna *Dar es Salaam Institute of Technology*, ambayo nina kumbukumbu zangu kwamba, waliwahi kugundua kabisa *traffic light* na nina hakika ilifika mpaka kwa watu wa *TANROAD* lakini hatuoni kinachoendelea, inawezekana ni kwa sababu ambazo hazieleweki. Nadhani ni vizuri kabisa tukatumia wataalamu wa vyuo vyetu ambao tuna-*genius* kule wanaweza wakakaa wakapata *solution*. Ninayo mifano ya nchi mbalimbali ambayo wao walikuwa wakipata matatizo basi wanaamua kuyapeleka kwenye vyuo ili vyuo vitoe hizo *solution*. Nadhani tunatakiwa tufanye hivyo ili vyuo vyetu vitatue matatizo ya jamii.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa niende kwenye jimbo langu la Makete. Kwanza, napenda nichukue nafasi kumpongeza Waziri na Naibu Waziri, kwa dhamira nzuri ambayo inaonekana ambayo nimepitia kwenye Kitabu cha Mipango ya Barabara kwa upande wa Makete lakini kwa hakika zile fedha ambazo zimetengwa kwenye barabara za Makete hazitoshi. Tunapoongelea upande wa Makete basi tujaribu kuainisha umaskini uliopo Makete, lakini vilevile matatizo yanayotusibu Makete hususan hili gonjwa baya la UKIMWI, ambalo inaonekana wazi kabisa, sababu mojawapo ni kule kutengwa kwa Wilaya kutokana na miundombinu mibovu ambayo haipitiki hasa wakati wa masika wote.

Kwa hiyo, huu umaskini unachangiwa sana na ile *isolation* ya barabara kutopitika. Tafiti zinasema kwamba, mahali popote ambapo panaweza kuwa hapapitiki kwa umbali angalau kilomita tano, basi ujue hapo kuna umaskini mkubwa. Sasa Makete barabara hazipitiki kwa mfano, kutoka Njombe mpaka Makete ni kilomita 110 haipitiki wakati wa masika. Hii ina maana kwamba, bidhaa zinapanda bei kwa sababu unapokwenda kununua bidhaa dukani, basi ujue imepigwiwa hesabu ya usafiri. Kama usafiri ni mgumu, maana yake bidhaa zinaongezeka bei. Nadhani hili hata kwa Dar es Salaam, ndiyo maana mnaboresha usafiri ili kupunguza ule mfumko wa bei kama barabara zinaweza zikapitika moja kwa moja.

Namomba Mheshimiwa Waziri, atakapokuwa anajibu hoja, ajaribu kufafanua kwa mfano, barabara ya Makete ambayo ni kilomita 110 toka Njombe mpaka Makete imetengewa shilingi milioni 60. Nawashukuru lakini fedha ni kidogo sana, ukizingatia barabara hii haikupitika mwaka mzima na hasa sehemu za Usungilo ambazo ziliharibika kabisa kabisa kiasi kwamba, hata haya magari madogo yalikuwa yanashindwa kupita na hivyo kusababisha wagonjwa kutofika kwenye Hospitali Kuu ya Iponda, ambayo ndiyo inasaidia wagonjwa walio wengi zaidi. Hizi fedha ni kidogo, kwa kweli naomba Waziri aseme yeye mwenyewe kwamba hizi zitatumika sehemu gani; kwenye zile sehemu sugu peke yake ama kwa barabara nzima ili iweze kupitika? Lakini vilevile ukiangalia hii sehemu ya Ndulamo mpaka Mfumi ambayo ni kilomita 95, imetengewa shilingi milioni 60. Hii sehemu ya kutoka Nkenja, Ujuni mpaka Kitulo mwaka 2006 haikutengenezwa kwa hiyo haikupitika, lakini leo imeongezewa kilomita nyingine mpaka Mfumbi halafu unalipa shilingi milioni 60. Nadhani hapa tunatakiwa tuangalie kwa undani zaidi.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini vilevile kinachonipa tabu ni kwamba, wote tunakubaliana, ndugu zangu wa Makete wanahitaji msaada na sisi tunasema nguvu ya kufanya kazi tunayo, tunachoomba Serikali ituwezeshe kutupelekea barabara nzuri ili tuweze kuchapa kazi sisi wenyewe na hatusemi kwamba labda tupewe bure, hapana. Sasa nilidhani kwamba, dhamira ya Serikali ya kusema kweli tumedhamiria kuwakomboa wananchi wa Makete, ingejielekeza sana kuhakikisha kwamba, barabara zinajengwa vizuri. Sasa kama leo wanaambiwa kwamba tumeweka barabara kipaumbele na tumetenga shilingi bilioni 600 hizo, unawaambia sasa wao wametengewa shilingi milioni 60 kwa barabara ambayo ni muhimu kama ya Njombe - Makete sidhani kama wataelewa kwamba hii Ilani iko sehemu gani.

Lakini ukiangalia barabara ya Isonji - Kitulo inatokea Mbeya, ambayo napenda nitoe shukrani zangu kwamba, imetengewa karibu shilingi milioni 300, nashukuru sana kwa hili nadhani zitasaidia. Lakini hapa kuna tatizo la usimamizi kwenye barabara hiyo, kwa sababu watumiaji wakubwa wa barabara hii ni wananchi wa Makete. Sehemu kubwa wananchi wa Mbeya kule wako upande wa Isonja na Igoma, kwa hiyo, inawezekana hawahitaji sana bidhaa toka huku Makete na sisi tunataka tupeleke bidhaa Mjini Mbeya. Kwa hiyo na miaka yote fedha zilikuwa zimetengwa kwenye barabara hii lakini hazileti matunda. Sasa nadhani labda wenzetu wa Mbeya basi waikabidhi hii barabara kwa *TANROAD* Mkoa wa Iringa ili waweze kuiboresha vizuri, kuwasaidia

wananchi wa Makete kwa sababu huwa hawafanyi kazi inavyotakiwa. Mimi naona hizi fedha zimetengwa vizuri sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna hii barabara unapokwenda kwenye hifadhi yetu ya Kitulo. Leo tunaongelea kuboresha utalii, lakini ukiingilia Chimala ukapanda mpaka Matamba, zile barabara hazipitiki wakati wa masika na sijui kama hata Waziri wa Maliasili amefika kule akaona au hiyo mbuga amefika akaiona, lakini nina hakika kama hajafika basi atakuwa tayari kuongozana nami ili akajionee kwanza utajiri lakini aone ni namna gani ule utajiri hauwezi kufikika. Ukitoka Matamba kuelekea Kitulo hapapitiki kabisa na wakati Kitulo kuna hiyo hifadhi ambayo inatakiwa itulettee fedha za kigeni na za ndani.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa niende kwenye hii barabara ya Dodoma – Iringa. Hapa nadhani nitoe shukrani tu kwa Wizara, kama ni kweli tumekuwa tukiiomba sana Serikali itoe tamko ituambie kitu gani kinaendelea lakini kwenye hii bajeti imewekwa ila tu afanue kwa sababu fedha zinaoneshwa hivyo hivyo kwenye utekelezaji na ni fedha hizo hizo zinaoneshwa kwenye upembuzi yakinifu. Sasa tuambie labda ni kitu gani kinafanyika kwenye hiyo barabara. Lakini kimsingi na nadhani hatua imeshachukuliwa kwa ajili ya kutekeleza Ilani ya Chama cha Mapinduzi ya mwaka 2005 ya kuhakikisha kuwa barabara ya kutoka Dodoma mpaka Iringa inajengwa kwa kiwango cha lami na hatua zinaonekana.

Mheshimiwa Naibu Spika, lingine ambalo nilitaka nichangie, ukiangalia kwenye kile kitabu inaonekana kwamba, wazi kabisa *TAZARA* wamesahaulika kwa sababu unakuta kwenye bajeti wamewekwa shilingi milioni 100. Sasa sijui hapo ndiyo nashangaa shilingi milioni 100 watafanya kitu gani! Reli hii ni mkombozi kwa uchumi wa sehemu zote za kusini ukizingatia kama inaingilia kutoka kule Iyunga, Makambako ambapo kuna wafanyabiashara wengi sana wa hizo nyanda wangeweza kupeleka bidhaa zao mpaka Dar es Salaam na mpaka Zambia. Sasa watakarabati kitu gani kwa shilingi milioni 100? Kwa hiyo, naomba pamoja na kuomba Serikali iongeze fedha kwa ajili *TAZARA*, lakini nadhani ieleze kulikoni, kumetokea nini mpaka wakafikia kiwango kidogo kama hiki kwa ajili ya kutenga kuhusu hizi barabara?

Mheshimiwa Naibu Spika, mwisho, nawaomba tena viongozi wa Awamu hii ya Nne kwamba, Makete tuna tatizo kubwa la UKIMWI, lakini dawa pekee ya kuondokana na tatizo lile ni kuondoa umaskini uliopo. Dawa pekee ya kuondoa umaskini uliopo mtulettee barabara nzuri. Barabara nzuri ikifika ndugu zangu ni wachapakazi sana na wote ni mashahidi. Kwa hiyo, nina hakika yeyote mwenye nia njema ya kutusaidia, atusaidie miundombinu ndiyo kilio kikubwa cha wananchi wa Makete. Tunahitaji misaada hiyo tunayopewa tunawashukuru lakini msaada ambao ni endelevu ni kutusaidia kuhusu barabara.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya hapo, naomba kusema kwamba, naunga mkono hoja kwa asilimia mia moja nikitegemea kwamba, Mheshimiwa Waziri atazingatia haya kuwaeleza wananchi wa Makete namna gani mtaenda. Asanteni sana.
(*Makofi*)

MHE. SIRAJU J. KABOYONGA: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nikushukuru kwa kunipa nafasi hii ya kuchangia hotuba ya Wizara ya Miundombinu. Baada ya kukushukuru wewe, naomba niwapongeze wote kwa pamoja Waziri, Manaibu wake na watendaji wote wa Mashirika na Taasisi zilizoko chini ya Wizara hii, kwa kazi nzuri. Baada ya hapo sasa naomba kuchangia kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, naanza na *ATC*. Mheshimiwa Spika, alielekeza iundwe Kamati Ndogo ya Bunge ili iangalie na itathmini mwenendo mzima wa *Air Tanzania*. Ninayo furaha kuliariifu Bunge lako Tukufu, mimi binafsi nilipata bahati ya kuwa Mwenyekiti wa Kamati hiyo Ndogo. Nadhani tulifanya kazi nzuri sana na miongoni mwa mambo muhimu na mazuri tuliyoyafanya ni Ripoti ya Kamati hiyo, ambayo leo nilipokuwa nasikiliza Hotuba ya Kambi ya Upinzani katika kuchangia, kusema kweli wamechukua sehemu kubwa sana ya Ripoti hiyo kabla hatujaiweka Bungeni, lakini mimi nimefurahi kwamba *at least* wametanguliza salamu za hiyo Ripoti kwa Serikali.

Vilevile nataka niisisitize kwamba, Kamati yetu ilifanya kazi nzuri na kwa kweli hata kabla haijadiliwa humu Bungeni, ile Ripoti ilivuja na baada ya kuvuja sehemu ya maboresho mengi na ushauri mwingi uliotolewa ndiyo sasa hivi unafanyiwa kazi na Serikali, pamoja na Shirika lenyewe. Mimi najivunia sana Ripoti hiyo na najivunia sana Kamati yangu ambayo ilitengeneza na kutoa ushauri mzuri wa kuliokoa Shirika letu la Ndege la Tanzania.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya hapo, naomba nizungumze kuhusu reli yetu ya Kati na barabara ya Kati. Katika hotuba ya bajeti iliyoko mbele yetu, tumekwisha ambiwa nini Serikali inafanya. Imekwishaingia mkataba na mwekezaji binafsi kutoka India kwa jina la *RITES*, ambaye atakuwa na hisa 51 na Serikali itakuwa na hisa 49 katika Kampuni itakayoitwa *Tanzania Railways Limited*. Napenda wakati wa majumuisho, Mheshimiwa Waziri aniarifu na aliarifu Bunge lako Tukufu, *authorised capital* ya hii Kampuni ni kiasi gani na hawa *subscribers* wawili kila mmoja mpaka sasa amekwisha *subscribe* kiasi gani? Hili nalitilia mkazo kwa sababu huyu wa nje hasa itakuwa tumefanya vibaya na tumewatendea vibaya Watanzania, kuileta Kampuni ya nje kuja kuanzisha Kampuni nyingine hapa ndani halafu isilete mtaji. Hasa tukielewa kwamba, Serikali imekwishaweka mkakati wa kukopa kutoka *International Finance Company (IFC)*, kiasi cha takribani dola 40,000,000 kwa ajili ya kurekebisha Shirika letu.

Hii *IFC* ni *Private Window* ya *World Bank*. Inatoa mikopo kwa Kampuni tu ambazo ni *private* kwa maana hiyo ndiyo maana sura ya hii Kampuni ya *Tanzania Railways* imeonekana *ki-private private*. Kwa sababu Serikali ina hisa asilimia 49 na *RITES* wana hisa asilimia 51. Suala ambalo mimi najiuliza ni kwamba, ili tuifanye Kampuni hii kuwa *Private* tulihitaji kumleta mgeni na kumpa asilimia 51; kwa nini tusingeifanya Serikali ibaki na asilimia 49, lakini aje mgeni mwekezaji kiongozi na Watanzania nao vilevile wanunue sehemu ya hisa asilimia 51 ili iwe *private*? Ingekuwa

na sura ya *private* tatizo letu hapa kwetu sisi ni uendeshaji na usimamiaji kwa maana ya *management*. Tatizo letu ni *management*, nitalielezea hili kwa upande wa Bandari.

Mheshimiwa Naibu Spika, Bandari yetu ya Dar es Salaam ni sawa na chimbo la dhahabu ambalo limelala usingizi. Lakini huko nyuma tulikuwa na Kitengo cha *Container* ambacho kilikuwa chini ya mamlaka na uendeshaji wa Serikali, kikashindwa kufanya vizuri. Tulitoa *lease* tukakikodisha, mahali ni pale pale, watu ni wale wale, nchi ni ile ile, wamekuja watu wa nje wamechukua kitengo kile kwa miaka 10 sasa, nasikia imeongezwa sijui lakini sitaki kujiingiza kwenye mjadala huo. Kitengo hicho sasa ndiyo kinachozalisha sehemu kubwa ya mapato ya Bandari ya Dar es Salaam. Siri ni kwamba, kinaendeshwa vizuri na *Private Sector* na sehemu nyingine ya Bandari yetu iliyobaki inajikongoja hivyo hivyo!

Sasa nasema Bandari yetu ni chimbo la dhahabu, tunahitaji kuwa na *Container Terminal* nyingine ambayo itaongeza nguvu kwenye *Container Terminal* ya sasa hivi. Kama hatuna fedha za kuwekeza kama Serikali, tukarikibishe mwekezaji mwingine kiongozi ashindane na huyo aliyopo sasa hivi. Tatizo la upanuzi wa Bandari ya Dar es Salaam ni miundombinu mibaya baada ya Bandari, kwa maana ukishaleta mzungo kutoka *Europe*, Marekani, India kutoka sehemu yoyote, haiishii Dar es Salaam peke yake. Inatakiwa itoke Dar es Salaam iende katika nchi za jirani, pamoja na Tanzania. Moja ya nchi jirani ambayo tunapakana nayo ni Zaire. Ina mzungo wa uhakika wa kupitisha kwenye Bandari yetu wa takriban tani 4,000,000. Hili Shirika la Reli lina uwezo wa kupeleka tani 2,000,000, mpaka sasa hivi tumeshindwa kupeleka angalau tani 1,000,000. *Infact* mwaka 2006 tumepeleka tani 800,000 tu zenye thamani ya karibu shilingi 43,000,000,000. Tungeweza kupeleka tani 1.8 milioni, kama uwezo wa reli ulivyo tungelipata kiasi cha karibu 96,000,000,000. Hiyo ni hasara iko mbele yetu, kwa sababu ya kutokulifanya Shirika letu la Reli lifanye kazi vizuri. Sasa Serikali imeamua kulifanya lifanye kazi vizuri kwa kuanzisha Shirika lingine jipya. *RITES* ni mbia wetu lakini tunakwenda kukopa *IFC*. *IFC* wasingetukopesha kama wasingekuwa na uhakika wa *cash flow* ya Kampuni hiyo.

Mheshimiwa Naibu Spika, *cash flow* ya kampuni ya *RITES* kwa maana ya ubia na Tanzania inatokana na ukweli kwamba, kuna mizigo ya kwenda Congo, Burundi, Rwanda na kwingineko. Halafu sasa *World Bank* watatoa pesa za kuitengeneza reli na kuhakikisha inapitika. Ndiyo maana *IFC* wanatoa pesa, vinginevyo wasingetukopesha. Sasa haya mambo tunapaswa kuyaangalia kwa uzito na ukubwa wake, kwa maana ya uchumi wetu kwamba, uchumi wetu si maskini kiasi hicho. Uchumi wetu ni tajiri na ndiyo maana nasema tumepoteza pesa nyingi sana kwa kulifanya Shirika la Reli likae miaka minane *PSRC* likisubiri kubinafsishwa. Tumepata hasara sana na kwa maana hiyo, naipongeza Serikali kwa uwamuzi iliochukua kwamba, sasa tunalibinafsisha. Lakini tungalie ule mkopo wa *IFC*, tusiuche ukatumika hivi hivi tu bila kuzingatia taratibu za manunuzi za kimataifa. Tukiacha kufuatilia taratibu za kimanunuzi za kimataifa, kuna uwezekano mwekezaji kiongozi akatuambia yeye ana injini na mabewa atatuletea. Ushauri wangu ni kwamba, tutumie *international competitive bidding*. Wajerumani wa-*bid*, Waingereza wa-*bid*, Wahindi wa-*bid* na watu wengine wa-*bid*, atakayekuwa na injini

nzuri, mabehewa mazuri na kwa bei nzuri ndiyo tuchukue. Tusifungwe na kuchukua hivi vitu kutoka India.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kueleza hilo katika mfumo wa Bajeti ya Wizara bado kuna suala la kufanya utafiti wa reli kutoka Isaka kwenda Burundi. Isaka kwenda Burundi vilevile tunatarajia kujenga barabara nzuri ya kudumu. Kutoka Isaka kwenda Burundi ni *duplication* ya *central line*. *Central line* yetu ukitaka kwenda Burundi kwa urahisi, anzia Uvinza, pale ni karibu utafika Burundi na huna haja ya *duplicate central line* yako. Kwa hiyo, huo ni ushauri wangu na ningeomba Serikali iufanyie kazi ni suala la kuangalia *option*. *Option* ya *Uvinza to Burundi VS Isaka to Burundi* na wakati Isaka unatengeneza *all weather road*. *Kwa sababu gani tuna duplicate efforts na costs?*

Mheshimiwa Naibu Spika, nalipongeza Shirika la *TTCL*, kwa kufanya kazi nzuri na hasa kwa kuanzisha huduma za simu za mkononi pamoja na *internet through Broad Band*. Hiyo ni huduma nzuri na itaendeleza mawasiliano kwa kiasi kikubwa na kwa bei rahisi. Lakini vilevile mawasiliano ya *internet* yatakuwa rahisi na yataisaidia nchi hii vizuri, ikiwa tutaendeleza juhudi za kuweka ule mkonga mkubwa unaotoka *South Africa*, unaojulikana kwa jina *ESSAY*. Mradi huo ni muhimu. Wenzetu nchi moja jirani inaufanyia kazi mradi wa namna hiyo kutoka kaskazini kuuteremsha chini. Ninaishauri Serikali ifanye haraka na ichangamkie mradi huu kwa kuleta mkonga wa *optic fibre* kutoka *South Africa*, ambao utafanya bei za *internet* ziwe rahisi.

Mheshimiwa Naibu wa Spika, tunaihitaji *Container Terminal* nyingine Dar es Salaam, iliyoipo imekwisha zidiwa. Ili tuweze kutumia vizuri Bandari yetu ya Dar es Salaam, tuanzishe *terminal* nyingine. Kama hatuna pesa, tufanye utaratibu ule ule wa *ku-lease* sehemu ambayo ni ya *dry cargo* ibadilishwe iwe *Container Terminal*. Tuna matatizo ya pesa, nilichangia wakati wa Bajeti kwamba, tunaweza tukaishauri *Monetary Policy Committee* ya Benki Kuu, iangalie uwezekano wa kuanzisha *long term bonds*. Miradi mingi ya *infrastructure* inaweza kufanyika tukiwa na *long term bonds*. Uwezo wa kuzi-*tap* hizi fedha humu nchini upo. *Long term bonds* zikichukuliwa kwa miaka 10, 20 au 30, zikapelekwa kwenye miundombinu, ndiyo njia ya kuondokana na hii hadithi ya kusema hatuna fedha. Fedha zipo sio lazima ziwe za kodi, *long term bonds*, *Monetary Policy Committee* iangalie katika namna yaku-*structure* ziweze kusaidia sekta ya *infrastructure*.

Mheshimiwa Naibu Spika, nizungumzie barabara ya Itigi - Tabora, ni fupi kuliko kupitia Manyoni - Singida - Nzega - Tabora kwa takribani kilomita 200. Unapunguza *time*, unapunguza matumizi ya mafuta, unapunguza *wear entire* na halafu barabara hii ndiyo inayokwenda moja kwa moja mpaka Kigoma. Ukishakuwa na Reli nzuri na ukishakuwa na barabara nzuri inayokwenda moja kwa moja mpaka Kigoma, ndiyo mkombozi wa nchi hii. Urari wa mauzo nje unaonesha kwamba, tunafanya vibaya, tunaagiza zaidi kuliko tunavyouza. Katika kuuza siyo lazima tuuze bidhaa tu kwa maana ya pamba, chai na kadhalika, tunaweza kuuza huduma, utalii na usafiri (*transit trade*). Hii huduma ipo na sisi tuna nafasi ya kijiografia ya kipekee sana katika Afrika na kama

sio duniani, hatujaitumia inavyopaswa. Tukiitumia hii tutaondokana na umaskini wetu huu.

Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana kwa kunipatia nafasi ya kuchangia na ninaunga mkono hoja hii. (*Makofi*)

MHE. HAFIDH ALI TAHIR: Mheshimiwa Naibu Spika, nami kama walivyofanya wenzangu, nakushukuru kwa kunipa nafasi hii ya dakika kumi na tano ili nitoe machache kuhusiana na Hotuba ya Waziri wa Miundombinu, rafiki yangu, Mheshimiwa Andrew J. Chenge. Kabla sijasahau, naomba nitamke kwamba, naunga mkono Bajeti hii kwa asilimia mia moja.

Kwanza kabisa, napenda kuipongeza sana Serikali, Wizara, pamoja na Mheshimiwa Waziri na Manaibu wake, kwa mambo mawili ya awali, ambayo ningependa niyatamke. La kwanza ni uteuzi. Napenda kuipongeza Wizara kwa niaba ya Serikali katika suala zima la uteuzi wa viongozi wa *ATC* na hasa Ndugu David Mataka kuwa Mkurugenzi wa *ATC*. Ndugu Mataka ameshafanya mengi na kama wenzangu walivyogusia, kigezo halisi ni katika Majengo yale ya *PPF* na kwa hiyo, tunatarajia sasa *Air Tanzania* itakwenda juu kama yalivyo Majengo yale *PPF*.

Mheshimiwa Naibu Spika, la pili, nawapongeza zaidi katika suala zima la *TANROAD*. Ndugu Ephraim Mrema, *CEO* wa *TANROAD*, huyu ni Mtanzania mwenye uzoefu katika *contract management* na kwa kweli ni matumaini yetu kwamba, sasa matatizo ya barabara yamepata mwarobaini wake. Kwa hiyo, naipongeza sana Serikali katika suala zima hilo.

Mheshimiwa Naibu Spika, mchango wangu utakuwa unaelekea sana katika Viwanja vya Ndege hapa Tanzania. Nimesoma kwenye hiki kitabu nimeona kwamba, Wizara pamoja na Serikali, imefanya maelekezo na kuviboresha viwanja mbalimbali vya ndege na hivyo sina budi kuvipongoza vikiwemo vya Mafia, Mwanza na sehemu nyingine. Lakini kubwa ninalotaka kulizungumzia hapa, naiomba sana Wizara ikaangalie basi ni njia gani wataweza kufanya. Tanzania inapiga hatua na inakwenda mbele katika maendeleo na inakaribia kufanana na nchi nyingine ambazo zimeendelea. Lakini maendeleo na sura ya nchi huonekana pale pale katika viwanja vya ndege. Uwanja wa Ndege wa Mwalimu Julias Kambarage Nyerere pale Dar es Salaam, bado sasa hivi unakabiliwa na matatizo mbalimbali na hasa upokeaji, uondoaji na huduma mbalimbali ziliko katika uwanja ule. Uwanja wenyewe sasa hivi umeshakuwa finyu hautoshi katika shughuli mbalimbali na hasa ukilinganisha na wenzetu wa nchi jirani kama vile Mombasa na Nairobi. Kwa hiyo, naomba sana Mheshimiwa Waziri, pamoja na Serikali, wakaangalie uwezekano wa kukisaidia Kiwanja cha Mwalimu Julias Nyerere pale Dar es Salaam, pamoja na vingine ambavyo vimo katika Kitabu. Kiwanja kile kipewe kipaumbele ili kuona basi na sisi tunapiga hatua na kupokea ndege mbalimbali.

Mheshimiwa Naibu Spika, kiwanja kile utakumbuka kwamba, tayari kilishafanyiwa ukarabati wa barabara. Hilo ni jambo la kuipongeza sana Serikali na Wizara. Hivi sasa barabara zake zinapendeza lakini jengo halijafanyiwa ukarabati tangu

mwaka 1984 wakati lilipofunguliwa na kukabidhiwa Serikali kutoka iliyokuwa ikiitwa *DSA*, ambayo sasa ni *TAA*. Sasa kutoka 1984 mpaka hivi sasa, Tanzania tumepiga hatua tuko mbali sana. Naomba jengo lile liende na wakati na *speed* ya Ari Mpya, Nguvu Mpya na Kasi Mpya ili tuweze kufanana na wenzetu waliopo kwenye nchi jirani na hasa katika sehemu ambazo hivi sasa *Air Tanzania* inataka kutoa huduma zake.

Mheshimiwa Naibu Spika, lingine ni matumizi ya uwanja jinsi yalivyoongezeka mwaka hadi mwaka, nalo hili lizingatiwe zaidi. Lakini la kushangaza ni kwamba, ndani ya uwanja ule kuna watendaji. Sasa mimi nipo katika Kamati ya Miundombinu, huwa najiuliza hivi watendaji hawaoni ule uwanja ulivyo; hawaoni kama kuna mapungufu katika uwanja ule; na hawaoni kama kuna haja ya kuufanyia maboresho na wameishauri vipi Serikali?

Kwa sababu kadri tunavyoingia katika uwanja ule na kadri tunavyokwenda katika Kamati zetu, hatujaona mwelekeo wa kiwanja kile jinsi kinavyotaka kufanyiwa ukarabati wake. Lakini kama hiyo haitoshi, ukiangalia kuna viwanja vingi; kwa mfano, Kilimanjaro uliokodishwa kwa mtu binafsi, jambo ambalo ndilo limeshafanywa na Serikali. Mimi binafsi siliungi mkono sana suala hili na hasa katika viwanja vyetu kama hivi na si vyema katika viwanja kama hivi badala ya kuviendesha sisi wenyewe, tukatafuta wakodishaji. Pia kuna suala la Kiwanja cha Mwanza na Mtwara, tuangalie na kile Kiwanja za Zanzibar katika sehemu ambazo zinagusana na suala zima la Muungano. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, kinachonitia hofu ni kwamba, watendaji wa kiwanja kile cha ndege, uzalendo umewapungua na ninasababu zangu za kusema hivyo. Nasema hivyo kwa sababu pale kiwanjani hivi sasa, pana mchezo mchafu ambao hauridhishi Watanzania walio wengi. Mheshimiwa Waziri, baadae aniambie, hivi alipochagua watu wa kuongoza kwa mfano, *TAA* hivi anawakabidhi kabisa kwamba ile ni mali yao au anatoa hadidu za rejea za kufanya kazi na jinsi gani ya kufanya kazi? Kwa sababu kinachofanyika pale hivi sasa kana kwamba mtu kakabidhiwa ile mali yake, anaweza kufanya anavyotaka. Nina sababu ya kusema hivyo.

Mheshimiwa Naibu Spika, ndani ya kiwanja kile kuna Kampuni moja inaitwa *Swiss Port*. Hii kampuni kazi yake ni kutoa huduma katika kiwanja kile kwa abiria na mizigo, kwa ndege ambazo zinatoka nje na zinaruka kutoka pale. *Swiss Port* imeanzishwa miaka 2000, lakini ina ubia na Watanzania. Ubia uliopo baina ya *Swiss Port* na Watanzania, Watanzania tuna asilimia 49 na *Swiss Port* wana asilimia 51. Ninachotaka kusema mbele ya Bunge hili, huduma za *Swiss Port* pale hivi sasa ni safi, vyombo wanavyofanyia kazi pale ni vya kisasa. (*Makofi*)

Uangalizi wa mizigo na abiria unakubalika Kimataifa. Kampuni hiyo inafanya kazi zake kwa mujibu wa hali ya uwanja ulivyo. Lakini *Swiss Port* hivi sasa ina Watanzania 700 wameajiriwa. Hii ndiyo pale tunapoambiwa kwamba, kila maisha mema kwa kila Mtanzania yanafanywa na *Swiss Port*. Narudia tena ni Watanzania, hakuna wafanyakazi wa nje ambao wapo pale. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini haitoshi, *Swiss Port* kila mwaka inaingizia shilingi bilioni 1.5 kama mchango wa Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Ninasema kwamba kuna mchezo mchafu. Kuna tamko la kufungua milango kwa kampuni nyingine ili zisaaidiane au zije kuchukua nafasi badala ya *Swiss Port*. Siyo sahihi na halielekei na sababu zangu. Hakuna anayekataa kwamba tusifungue milango, hapana lakini tufungue milango pale ambapo kuna nafasi ya kuingia mwingine. Tusifungue milango tukaenda kubanana. Hali ya uwanja sote tunajua, mkanda wa mizigo ni mmoja na mwingine ni mbovu. Katika sehemu ya kuondokea abiria hapatoshi, Mkurugenzi wa *TAA* alitoa taarifa kwamba, hivi sasa uwanja ni mdogo na hautoshi kwa shughuli zinazofanywa hivi sasa. Sasa kama tunataka kufungua milango basi kwanza tuboreshe huduma za uwanja ule halafu tufungue milango. Lakini tusifungue milango watu wakaenda kubanana wakafanya fujo. Kinachotia wasiwasi zaidi, hivi sasa kuna mambo ya kinyemela yanafanyika pale uwanja wa ndege. Kuna kampuni mmoja inaitwa *Park Care* ni moja kati ya kampuni ndogo iliyokuwa imepewa nafasi ya kuhudumia ndege zenye uwezo wa kuchukua abiria 18.

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini la kushangaza hivi sasa kuna kampuni nyingine inaitwa *Acute Aviation*, ambayo tayari imeshaleta mizigo au vifaa vyake tayari kuchukua nafasi ya *Swiss Port*. Naomba Mheshimiwa Waziri, aniambie nani katoa leseni kwa *Acute Aviation*, ambayo imeshirikiana na kampuni ya mwanzo niliyoitaja, Mkurugenzi wake awe Ndugu Rosemary. Lakini ambalo linaniudhi zaidi, *Acute Aviation* ni kampuni ya *South Africa*. Hili ndiyo lililonikera. Wanaingia *South Africa* kwa mlango wa nyuma, hivi sasa wameshindwa wametuharibia *Air Tanzania*. Wamefanya wanavyotaka *Air Tanzania* sasa wanakuja katika Kiwanja cha Tanzania. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, Waziri atakapokuja hapa aniambie nani katoa kibali kwa *Acute Aviation* kutaka kuchukua nafasi ya *Swiss Port*, ambayo ina asilimia 49 ya Watanzania na ina wafanyakazi 700 wa Kitanzania. Tarehe 5 Julai, 2007, ilifanyika *public hearing* pale Kilimanjaro Hoteli. Katika *public hearing* ile *South Africa* walikuwepo, baada ya kuona kwamba kuna mambo yanazungumzwa, jinsi walivyokuwa hawatuthamini walikuwa wanasema hili litafanyika na ukitaka kuwapata Watanzania wape fedha. Maana yake sisi tupo tayari kuuza nchi yetu kwa sababu ya pesa.

Lakini Mkurugenzi wa *TAA* alipoulizwa kwenye gazeti akasema hivi, naomba nimnukuu: “Kampuni inayozungumziwa si ngeni, ina leseni ya kutoa huduma uwanjani pale na haijaleta vifaa, bali kilichofanyika ni kuongeza vifaa kwa ajili ya kuboresha utekelezaji wake.” Anaendelea anasema: “Hivi jamani kama wewe ukimpangisha mtu kwenye nyumba yako ili afanye shughuli zake na kesho unamkuta kanunua vifaa vipya kwa lengo la kuboresha shughuli zake, hilo litakuwa kosa.”

NAIBU SPIKA: Halitakuwa kosa, muda wako umekwisha.

MHE. HAFIDH ALI TAHIR: Mheshimiwa Naibu Spika, naunga mkono hoja. Asante sana. (*Makofi*)

MHE. SULEIMAN A. SADDIQ: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru kwa kunipa nafasi jioni ya leo. Awali ya yote, naomba kutamka kuwaa naunga mkono hoja

mia kwa mia. Naomba nianze na pongezi nyingi za dhati kabisa ndani ya sakafu ya moyo wangu kwa Mheshimiwa Andrew J. Chenge na wasaidizi wake, kwa kazi kubwa wanayoifanya ya kuhakikisha Taifa letu linakuwa na barabara na pia linakuwa ni kichocheo katika Bunge letu, nawapongezeni sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nianze na suala la barabara. Barabara ndiyo kichecheo kikubwa cha uchumi katika nchi yetu. Bila barabara, hakuna mazao, hakuna usafiri, hakuna lolote linaloweza kufanyika hususan sisi Wabunge tunaotoka vijijini. Naomba nianze na barabara za Wilaya ya Mvomero na hususan barabara ambazo zipo chini ya *TANROAD* Mkoa wa Morogoro nazo ni barabara tatu; Barabara ya Rusanga Kibachi yenye urefu wa kilomita 52; Barabara ya Mvomero - Ndole - Kibati yenye urefu wa kilomita 80; na Barabara ya Mlali - Langali - Mgeta yenye urefu wa kilomita 18.

Mheshimiwa Naibu Spika, nimepitia kitabu cha Mheshimiwa Waziri, pamoja na majedwali yote, namshukuru Mwenyezi Mungu kwamba, barabara mbili zimepata angalau kipande kidogo cha keki, lakini barabara moja imesahauliwa kabisa. Barabara hii ni ya kilomita 18 inayotoka Mlali kwenda Mgeta, ambayo ni maarufu kwa kilimo cha matunda. Barabara hii ni ya Mkoa. Namwomba Mheshimiwa Waziri, awasiliane na viongozi wanaohusika ili kesho wakati wa majumuisho, nijue kitu gani kimesababisha barabara hii imesahauliwa katika utaratibu mzima wa Barabara za Mkoa wa Morogoro. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, niingie kwenye barabara ambayo wenzangu wamezungumzia, ipo katika Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi, barabara ya kutoka Korogwe - Handeni - inapitia Mziha kwenye Jimbo langu, Mvomero - Magore hadi Mikumi. Barabara hii ni ambayo ipo kwenye Ilani katika ahadi za Viongozi Wakuu wa nchi yetu. Mwaka huu namshukuru Mwenyezi Mungu, zimetengwa fedha shilingi milioni 250 kwa ajili ya michoro ya awali, ambayo nina hakika itaanza mapema. Ombi langu, wakati Serikali inaendelea kuandaa michoro hiyo, naomba barabara hii itengenezwe angalau kwa kiwango cha changarawe, wananchi wapate huduma, usafiri uwepo wakati tukisubiri mambo makubwa yanayokuja mbele yetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema hilo, naomba sasa niingie kwenye Shirika la Ndege la Tanzania. Nampongeza sana Mheshimiwa Rais, kwa kuteua Bodi. Pia nawapongeza sana viongozi wote walioteuliwa lakini naomba nianze na hoja moja. Nauliza lini twiga wa *Air Tanzania* atarudi? Twiga wa *Air Tanzania* aliyetoweka sasa chini ya Ndugu Mataka, chini ya Balizi Mustafa Nyang'anyi na viongozi wengine, pamoja na Makapteni wakubwa akina Ndugu Mapunda na Ndugu Mazura; nauliza lini Twiga wa *Air Tanzania* atarudi? Nembo ile ni ya heshima, ni nembo ya Taifa, ikiwa Shirika lile limerudi kwenye mikono yetu kama Serikali, sasa naomba kauli ya Mheshimiwa Andrew J. Chenge ni lini Twiga yule atarudi katika Shirika lile? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, natoa changamoto kwa Viongozi wa *Air Tanzania* waliochaguliwa, waweke Mikakati Maalum kwa maana ya *Business Plan*. Shirika lile lirudi katika hadhi yake ya miaka ya 1980. Tulikuwa tunapanda *Air Tanzania* kwa safari za Dar es Salaam - Dubai, Dar es Salaam - Mascut, Dar es Salaam - London na pia safari

nyingine zilikuwa zinaanzia Zanzibar. Tunaomba katika karne hii na Serikali imefungua milango mingi, *Air Tanzania* irudishe safari zake zile zote ili Watanzania tuweze kusafiri na Shirika letu la Ndege la Taifa. Wenzetu wa Kenya wanajivunia *KQ* yao, sisi tujivunie Twiga wetu kwa maana ya *ATC*. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba niingie katika suala zima la msongamano wa magari katika Jiji la Dar es Salaam. Hapa naomba nimpongeze sana Waziri Mkuu, Mheshimiwa Edward N. Lowassa, kwa kuitisha kikao na kutoa ushauri wake wa njia tatu za awali, lakini kidogo kuna ulakini katika usimamizi. Ulakini uliopo asubuhi malori hayaruhusiwi kuingia ndani ya Jiji la Dar es Salaam lakini yanaruhusiwa kutoka. Naomba suala la kuzuia na kutoka, liende sambamba, yasiingie wala kutoka ili kuruhusu watu wawahi makazini. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, hilo likisimamiwa litasaidia kupunguza msongomano nyakati za asubuhi. Asubuhi malori yanasimama maeneo ya Kibamba lakini huku Ubungo utakuta malori yanaondoka tu. Sasa naona kidogo hapa wamejisahau, sisi kama Wabunge ni wajibu wetu kuwakumbusha. Katika suala la msongamano, magari ambayo yalikuwepo Dar es Salaam yanapata *wrong parking* yanavutwa na *break down*. Kamishna Msaidizi wa Polisi Kamanda wa Kikosi cha Usalama Barabarani, Ndugu Kombe, ametoa maelekezo kwamba, magari mazima yasiburuzwe wala kuvutwa. Kwa hili nampongeza sana Kamanda Kombe, lakini nasikitika na Madiwani wa Dar es Salaam kwa tamko la jana la Naibu Meya wa Manispaa moja ya Jiji la Dar es Salaam, kusema kwamba, hakubaliani na kauli ya Kamanda Kombe. Mimi nasema Kamanda Kombe yuko sahihi, Wabunge tumuunge mkono, magari mazima yasivutwe, ilikuwa ni usumbufu mkubwa na ulikuwa ni mradi wa watu wachache. Ameliona hilo, kilio kimesikika na sisi tumpongeze na tumuunge mkono, Madiwani watafute vyanzo vingine vya mapato si kwa kutumia *break down* na kujinufaisha. Katika Jiji la Dar es Salaam, ambalo linabeba sura ya Taifa letu, ilikuwa ni kero kubwa sana. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, niingine katika suala zima la *SUMATRA*. Tuna matumaini makubwa kwamba, *SUMATRA* wanafanya kazi nzuri, tuendeleo kuwaunga mkono. Ushauri wangu kwa *SUMATRA*, wakaze uzi, waanze kufanya utafiti kuhusu nauli, bei za mafuta na hatimaye wachukue haraka inaonekana lipo tatizo kubwa. Naomba ku-*declare interest*, mimi ni mfanyabiashara wa sekta ya usafirishaji. Sisi wafanyabiashara mara nyingi tunaangalia zaidi faida, lakini katika hili, nasema tuangalie zaidi maslahi ya Watanzania. Serikali imeongeza shilingi 100 kwa nia njema, ndiyo maana leo kila Mbunge amesimama hapa anataka barabara. Mimi nataka barabara ya lami Mvomero, wengine wanataka barabara za lami Sumve na maeneo mengine. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba *SUMATRA* watusaidie na ikiwezekana watoe *indication* fulani ya bei, pamoja na kwamba ni soko huria. Lakini unaposema soko huria na unaposema kwamba tuwaache watu, mwenye bei kubwa hatapata abiria, si kweli itakuwa ni vurugu. Itakuwa ni vurugu kwa sababu watu watachukua *loophole* hiyo ya kupanga bei wanazotaka. Naishauri Serikali, *SUMATRA* wanafanya kazi nzuri sana, ukiwaendea kwa shida zako wanakusikiliza. Nimefika ofisini kwao, Mkurugenzi wao

Mkuu, amekuwa msikivu ametusikia na ni mtu ambaye anajituma kweli kweli yeye na timu yake yote.

Mheshimiwa Naibu Spika, muda unakwenda, naomba sasa niingie kwenye suala la utaratibu mzima wa Serikali kuendesha shughuli zake kupitia wakala. Sasa hivi Wakala wa Ufundi na Umeme (*TEMESA*), ndiyo Wakala anayesimamia pantoni ya Kigamboni. Kwa mara ya kwanza tangu nchi yetu imepata Uhuru, pantoni ile ilisamama na vurugu kubwa ilitaka kutokea. Nalipongeza sana jeshi letu, wameamua kutoa pantoni yao wakaokoa hali iliyopo. Zamani wakati ambapo wataalam wetu walikuwa wanasimamia wenyewe kupitia Wizara, hali ilikuwa kidogo shwari, sasa hawa ndugu zetu wa *TEMESA* kidogo wanaanza kusinzia. Inawezekana wana majukumu mengi lakini wanajisahau. Mheshimiwa, Waziri tupia jicho *TEMESA*. Wakala wako wengine wanafanya kazi nzuri lakini tatizo kidogo lipo *TEMESA*.

Mheshimiwa Naibu Spika, naingia kwenye viwanja vya ndege na nianze na *Dar es Salaam International Airport*. Viyoyozi vilivyopo kwenye Uwanja wa Ndege wa Dar es Salaam vinaonekana havitoshelezi mahitaji na inawezekana vimezeeka. Sasa mafeni ndiyo yametawala, ule uwanja wa kimataifa. Naomba kujua tatizo ni nini? Uwanja unajiendesha kibiashara, shughuli zinafanyika kibiashara, viyoyozi vilivyopo kwenye Uwanja wa Kimataifa wa Dar es Salaam havifanyi kazi hata eneo la *VIP!* Kamati yetu ya Bunge ilikuwa inasafiri kwenda Mwanza, tulipokaa pale *VIP* tulikuwa tunapulizwa na feni. Ukisafiri kama abiria wa kawaida pale juu unapulizwa na feni.

Naomba suala hili lishughulikiwe. Uwanja wa Ndege wa Dar es salaam pia kuna msongamano mkubwa hususan saa za mchana. Ziko ndege zinazolingia kwa wakati mmoja; *Emirates, Qatar Air Ways, Ethiopian Airline,s* pamoja na *KQ*, zinawasili Dar es salaam kati ya saa nane na tisa, zote zinashusha abiria kwa wakati mmoja, labda kupishana ni dakika 10/15, uwanja unashindwa kukidhi mahitaji ya abiria wanaotoka na kuingia. Naomba Wahusika walione hilo. Uwanja wa Dar es salaam umekuwa ndio kioo cha nchi yetu, naomba suala hilo tuliangalie kwa umakini. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nimalizie na suala la Pantoni ya Kilombero, sisi sote tunapitia pale tunapokwenda kuhamasisha shughuli ndani ya Mkoa wa Morogoro. Naipongeza sana Serikali imeleta Pantoni, imekuja kwa nia njema lakini *engine* yake ni kubwa. Sasa, badala ya kuelea, inazama. Naomba wataalamu walione hilo na nina hakika Mheshimiwa Waziri wa Miundombinu analifahamu.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kuunga mkono hoja mia kwa mia. (*Makofi*)

MHE. MGANA I. MSINDAI: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru sana kwa kunipa nafasi na mimi nichangie Wizara ya Miundombinu. Kwa kweli kwa leo, mengi nitakuwa napongeza. Nampongeza sana Mheshimiwa Waziri, Naibu Mawaziri na Wasaidizi wao wote. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, toka nikae Bungeni, hii ni bajeti nzuri ya kwanza ya Miundombinu. Nampongeza sana Bwana Mrema, kwa kazi mpya aliyoifanya. Sasa hivi

linalotakiwa, mumsaidie apange safu upya kwa sababu kitu kipya lazima kiendane na mambo anayoyataka. Apange upya, kuna watu wamekaa Mikoani kwa muda mrefu kuliko muda unaotakiwa. Sasa wapanguliwe, waende na maeneo mengine ili afanye kazi kama inavyotakiwa. La tatu, atafute njia za kupata vifaa vya kisasa, asiwe mangi meza, kazi yake ni kukaa ofisini na kwenda kwenye maeneo ambayo shughuli zinakofanyika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, vilevile nampongeza mtu mmoja, ndugu yangu anaitwa Haule, yeye anashughulikia barabara za TAMISEMI. Kwa kweli anajitahidi sana, akipokea hela kutoka Miundombinu, anajitahidi sana kuendeleza barabara zetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nikiendelea kuna barabara zangu ambazo hazikupata pesa. Barabara ya Kidarafa - Nkungi, ambayo inaunganisha Mkoa wa Manyara, nataka waniambie kwa nini hawakutoa pesa? Barabara ya pili ni ya Iguguno - Nduguti, kuna madaraja mawili yamekuwa yakisumbua sana. Waniambie hii barabara ilitengenezwa vizuri sana na Wachina, lakini yale madaraja tulitengeneza sisi, hakuna kitu. Naomba waniambie hizo fedha zitapatikana kutoka wapi? Barabara nyingine ni ile ya Nkungi - Nduguti, nayo haikupata pesa, naomba waniambie kwa nini? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, niwapongeze sana kwa barabara ya Singida - Ilongelo - Nkungi, wametoa pesa za kutosha, milioni 193. Ila nawaomba wakitengeneza hii barabara, wazingatie eneo la Kijota - Mtinko, wazingatie eneo la Mtinko - Mudida na kile Kivuko cha Mudida - Kibaoni. Tunaomba sana wazingatie hiyo.

Mheshimiwa Naibu Spika, barabara ya Ulemo - Gumanga imepata pesa. Naomba zile sehemu korofi zitengenezwe vizuri. Kwa mara ya kwanza, barabara ya Chemchem - Sibiti imepata pesa. Nawapongeza ingawa hizi pesa hazitoshi, naomba watafute kwingine watuongezee. Vilevile nawapongeza sana, kuna barabara mpya ambayo wameipatia pesa ya kutoka Mwamanoni -Mkalama - Haidome. Kwa kweli nawashukuru sana, tunaomba hizo jitihada ziendele na wale wakandarasi wafanye kazi yao vizuri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna hii barabara ya Gumanga - Mto Sibiti, wametoa shilingi milioni 200 kufanya upembuzi yakinifu juu ya Daraja la Mto Sibiti. Lakini, mimi niwaulize, kwa nini hawaanzi kazi moja kwa moja? Kwa sababu mwaka 2006 na mwaka 2005, kuna kampuni iliyokuwa inashughulikia barabara ya kutoka Makuyuni - Mbulu - Lalago, tayari upembuzi yakinifu ulishafanyika juu ya daraja hili. Sasa huu ni upembuzi yakinifu gani au mwaka 2006 hawakufanya hivyo? Kwa hiyo, sisi tunaomba watumie ule upembuzi yakinifu waliofanya ili barabara hii itengenezwe. Barabara hii ni muhimu sana, inaungana na barabara ya Bukundi - Mwanuzi. Barabara ile siyo ya Mkoa, kwa hiyo, tunaomba ipandishwe hadhi iwe ya Mkoa kwa sababu magari yote kama kiangazi hiki yanapita huko. Tunaomba sana wajitahidi waipandishe hadhi iwe ya Mkoa. Lengo letu tunataka tutoke Sibiti - Mwanuzi, anayekwenda Mwanza, anayeelekea Maswa, anayekwenda Bariadi na Musoma anapita Mwabayanda - Kisesa, anavuka Daraja la Mto Simiu, ambalo limeanza kutengenezwa, anakwenda Bariadi na kuelekea mbele na

ni barabara nzuri sana ambayo itakuwa kiungo kwenda kwenye Hifadhi zetu za Taifa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nizungumzie barabara nyingine za Mkoa. Mwezi mmoja uliopita, nilifanya ziara Mkoa wa Singida. Kuna barabara za Mukiwa - Itigi - Rungwa ni muhimu sana, Chaya - Itigi - Manyoni na Manyoni - Jeje - Heka. Barabara hizi ni muhimu sana, zimepewa pesa, lakini hizo pesa hazitoshelezi. Tunaomba zianganaliwe na hii ya Chaya ndiyo inayounganisha kwenda Tabora. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, leo nilikuwa nasoma Gazeti la Mwananchi limeandika: “Mheshimiwa Waziri wa Fedha, amesema kwamba, wafanyabiashara wa mafuta wanawanyonga wananchi kwa bei ya mafuta.” Sasa, tunauliza, hawa wafanyabiashara kibali cha kuleta mafuta wanapewa na nani? Hiyo Kampuni ya *TIPPER* iko wapi? Mlisema inaanza kazi, kwa sababu hiyo ndiyo ingekuwa mkombozi. Serikali iagize mafuta, tushindane na hawa watu wanaotaka kutunyanyasa. Mimi naomba Serikali itumie nguvu zake zote, mafuta yaasipande bei, ile shilingi 1,400 mliyosema ibakie hiyo hiyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, niongee kwa kifupi sana juu ya ajali zinazozidi kutokea. Wenzangu wamesema, malori yanajengwa kuwa mabasi. Halafu lingine mimi niseme hivi, kwa kweli haifai dereva mmoja kuendesha basi kutoka Mwanza mpaka Dar es salaam akiwa peke yake au kutoka Tunduma mpaka Dar es salaam akiwa peke yake. Mbona zamani ilikuwa lazima madereva wawe wawili, tena madereva wenye leseni halali? Mimi naomba Serikali ilianganalie hilo. Halafu ratiba za safari kutoka kituo hadi kituo, nawaomba sana huo utaratibu uzingatiwe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, watumishi wa Serikali wakikaa kituo kimoja muda mrefu, wanakuwa wanafanya kazi kwa mazoea. Kuna matrafiki wako barabara ya Dodoma - Dar es salaam, Dar es salaam - Mbeya, Dar es salaam - Arusha, miaka na miaka wako pale. Hivi kwa nini tusifute mtindo kama wa wenzetu, anaka muda mfupi anahama, hivi vishawishi vitakwisha na hata ndugu zetu watapona kupata hizi ajali? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lingine nashauri na tupate majibu mapema. Serikali imekwishaagiza magari yatengenezwe milango ya dharura huko nyuma, tunaomba hili lisiwe ni la kupigiwa kelele tu tunataka utekelezaji wake haraka sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nirudi kwenye kumalizia malizia, mambo ya mawasiliano, Kampuni za Simu. Kwa kweli nawapongeza, sasa hivi Ibagi mnara wa *Celtel* uko tayari na nasikia wanaanza pale Nduguti. Lakini Iramba ya Mashariki, ndio wako wakulima matajiri, hebu makampuni yote njooni mjenge minara yenu kule, hamtakuwa mmepoteza, mtakuwa mmewekeza na hela ziko kaba kaba. Wale wanataka waongee na ndugu zao saa zote. Kwa hiyo, mimi naomba sana hilo. Njooni tunawakaribisha na nafasi bado ipo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, lakini ukiangalia ukurasa wa 140, nimeshangaa na kusikitika sana. Mikoja imeorodheshwa pale, *Regional Roads Routine Maintenance*, 2007/2008, Mkoa wa Singida haupo; hivi Singida mmeitoa Tanzania? Mikoja mingine ipo, kuna Kigoma na Rukwa, hawakupata pesa. Lakini, sasa Singida haiko kabisa hata kwenye orodha. Naomba niambiwe kwa nini?

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema hayo, narudia kumpongeza sana Mheshimiwa Waziri, Naibu Mawaziri wote na watendaji wote. Naunga mkono hoja mia kwa mia. (*Makofi*)

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU – BUNGE: Mheshimiwa Naibu Spika, Mwongozo wa Spika. Kanuni ya 55(3), ninaomba mwongozo wako hasa niseme tu kwamba, nchi yetu inaheshimika kimataifa na inakubalika sana katika Jumuiya ya Kimataifa na pale tunapochangia na tunapotaja nchi ambayo ni majirani, nchi wanachama wenzetu wa *SADC* ...

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa, hatukusikii vizuri.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU – BUNGE: Mheshimiwa Naibu Spika, ninachosema ni kwamba, nchi yetu inakubalika sana katika Jumuiya ya Kimataifa na ina heshima kubwa sana hapa duniani. Sasa, pale Wabunge wenzangu tutakapokuwa tunachangia na kutaja nchi kwa jina, haitupi nafasi nzuri katika historia hii na katika kuwa na uhusiano wetu wa kidiplomasia.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba utukumbushe ili wakati tukichangia basi tutaje nchi jirani, lakini tusitaje nchi moja kwa moja kwa sababu siyo nzuri katika masuala ya nchi. (*Makofi*)

NAIBU SPIKA: Nadhani ushauri unakubalika. Inategemea jambo lenyewe unalolisema, kama ni zuri unawataja majina, kama ni baya la kuudhi, basi tena utajua namna ya kueleza. Nafikiri ni jambo zuri. Lakini, pili, naona inianza tabia Fulani, Kiti kinapotoka, wala hajafika kwenye *red carpet* huko nje, watu wanazidi kuongea na kufanya vurugu, sasa tunakuwa kama tuko kwenye *pombe shop!* Kwa hiyo, kama Kiti kinaondoka, mtanyamaza, mtasimama mahali penu, mpaka akifika mlangoni ndipo unaweza ukaendelea kuongea na hivyo hivyo wanapoingia na huo ndio utaratibu wetu wa siku zote.

Baada ya kusema hivyo, naahirisha Kikao cha Bunge mpaka kesho saa tatu asubuhi. (*Makofi*)

(*Saa 01.45 usiku Bunge liliahirishwa mpaka Siku ya Alhamisi
Tarehe 12 Julai, 2007 Saa Tatu Asubuhi*)

